

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA MEŞRU
BEKLENTİLERİN KORUNMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Halil Ozan YILMAZ

Ankara-2022

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA MEŞRU
BEKLENTİLERİN KORUNMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Halil Ozan YILMAZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Dilşad Çiğdem SEVER

Ankara-2022

KABUL VE ONAY

Halil Ozan YILMAZ tarafından hazırlanan “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Meşru Beklentilerin Korunması” başlıklı bu çalışma, 05/09/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kamu Hukuku Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin GÜNDAY (Başkan)

Doç. Dr. Çiğdem SEVER (Danışman)

Doç. Dr. Burak ÖZTÜRK (Üye)

Doç. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

ÖZ

Yılmaz, Halil Ozan. Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Meşru Beklentilerin Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022

Çalışmamızın konusu Anayasa Mahkemesi kararları ışığında meşru beklentilerin korunmasıdır. Meşru beklenti kavramı 1900'lü yılların ikinci yarısından itibaren başta Almanya, İngiltere ve Avrupa Birliği olmak üzere birçok bölgede hukukun genel bir ilkesi olarak kabul edilmiştir. Bu kavram yasama organı ve idarenin çeşitli tasarruflarıyla yarattığı beklentilerin hukuk düzeninde korunmasını gerektirmektedir. 2000'li yıllardan itibaren ise Anayasa Mahkemesi tarafından hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Bu çalışmada Anayasa Mahkemesinin meşru beklentilerin korunmasına yaklaşımı ve hangi koşullarda koruma sağladığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Tez iki bölümden oluşmaktadır. Tezin ilk bölümünde meşru beklenti kavramının gelişimi, tanımlanması ve benzer kavramlarla ilişkisinin açıklanması amaçlanmıştır. İkinci bölüm ise ilkenin Anayasa Mahkemesi kararlarında uygulanmasıyla ilgilidir.

Anahtar Sözcükler: Meşru Beklentilerin Korunması, Hukuki Güvenlik İlkesi, Geriye Yürümezlik, Hakkaniyet, Kazanılmış Hak

ABSTRACT

Yılmaz, Halil Ozan. Protection Of Legitimate Expectations in The Light Of The Constitutional Court Of The Republic Of Turkey, Mater's Thesis, Ankara, 2022

The subject of our study is the protection of legitimate expectations in the light of the Constitutional Court of the Republic of Turkey. The concept of legitimate expectation has been recognized as a general principle of law in many places, especially in Germany, England, and the European Union since the second half of the 1900's. This concept requires the protection of the expectations created by the various acts of the legislature and public authorities in the legal order. It has been accepted as one of the general principles of law by the Constitutional Court of the Republic of Turkey since the 2000s.

The purpose of study is to set forth approach of the Constitutional Court of the Republic of Turkey's to the principle of legitimate expectation and the conditions under which it provides protection. The thesis consists of two parts. In the first chapter, it is aimed to explain the development and definition of the concept of legitimate expectation and its relationship with other relevant concepts. The second chapter is concerned with the application of the legitimate expectations in the decisions of the Constitutional Court of the Republic of Turkey.

Key Words: Protection of Legitimate Expectations, The Principle of Legal Certainty, Non-retroactivity, Equity, Vested Rights

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: MEŞRU BEKLENTİ KAVRAMI.....	6
1.1 Meşru Beklentilerin Korunmasının Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Uygulanması.....	6
1.1.1. Birleşik Krallıkta meşru beklenti kavramı ve uygulanması	8
1.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde meşru beklenti kavramı ve uygulanması	13
1.1.3. Avrupa Birliği üye devletleri iç hukuklarında meşru beklenti kavramı ve uygulanması.....	14
1.1.4. Avrupa Birliği hukukunda meşru beklenti kavramı ve uygulanması.....	16
1.1.5. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında meşru beklenti kavramı ve uygulanması.....	18
1.1.6. Hukukumuzda meşru beklenti kavramı ve uygulanması.....	26
1.1.6.1..... Danıştay'ın meşru beklentilerin korunmasına yaklaşımı	28
1.1.6.2..Yargıtay ve diğer uyuşmazlık çözüm mercilerinin meşru beklentilerin korunmasına yaklaşımı.....	31
1.2. Meşru Beklenti Kavramının Tanımlanması.....	37
1.2.1 Terim sorunu.....	37
1.2.2 Tanım sorunu ve kavramın doktrin ve yargı kararlarında tanımlanması.	41
1.3. Meşru Beklenti Türleri.....	51
1.3.1. Şekli (usule ilişkin) meşru beklentiler.....	51
1.3.2. Maddi (esasa ilişkin) meşru beklentiler.....	54

1.3.3. Meşru beklentilerin telafi edici koruması	57
1.4. Meşru Beklenti Kavramının Benzer Kavramlardan Ayrılması	60
1.4.1. Kazanılmış hak	60
1.4.2. Müesses durum	68
1.4.3. Estoppel	70
İKİNCİ BÖLÜM: ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA MEŞRU BEKLENTİLERİN KORUNMASININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ	72
2.1. Meşru Beklentilerin Korunmasının Dayanakları	72
2.1.1. Hukuk devleti ilkesi	72
2.1.1.1. Meşru beklentilerin korunmasının hukuki güvenlik ilkesi ile ilişkisi	76
2.1.1.2. Meşru beklentilerin korunması ve geriye yürüme yasağı	104
2.1.2. Eşitlik ilkesi	110
2.2. Beklentinin Varlığı ve Korunması	120
2.2.1. Beklentinin varlığı.....	120
2.2.2. Beklentinin korunması	128
2.2.1.3. Hakkaniyet ölçütü	129
2.2.1.4. Önemli Kamu Yararı	131
2.2.1.5. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması.....	135
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA	151
TURNITIN RAPORU.....	162
ÖZGEÇMİŞ.....	177

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ABAD: Avrupa Birliği Adalet Divanı

AIHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AIHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

akt. : Aktaran

AY: Anayasa

AYM : Anayasa Mahkemesi

BİM: Bölge İdare Mahkemesi

Bkz: Bakınız

C.: Cilt

D.: Danıştay

der.: Derleyen

E.: Esas Numarası

H.: Hukuk Dairesi

HGK: Hukuk Genel Kurulu

İDDK : İdari Dava Daireleri Kurulu

K.: Karar Numarası

No.: Number (Numara)

s.: Sayfa

S.: Sayı

V.: Volume (Cilt)

Y.: Yargıtay

YD.: Yürütmenin Durdurulması

GİRİŞ

Ulaşılmış bir amaç değil, ulaşılması gereken bir ideal olan hukuk devleti dinamik bir yapıya sahiptir ve bu nedenle kesin bir tanımının yapılması mümkün değildir. Kesin bir tanımının yapılmasından ziyade olmazsa olmazları saptanarak açıklanan bir kavram olarak görülmesiyle hukuk devleti, dinamizmini kaybetmeyerek içerdiği güvencelere yeni güvencelerin eklenmesi sağlanabilir ve ulaşılması gereken bir ideal olarak kalabilir.¹ Çalışmamızın konusu olan meşru beklentilerin korunması da hukuk devleti anlayışının içerdiği yeni güvencelerden olup çalışmamızda meşru beklenti kavramının Anayasa Mahkemesi kararlarında nasıl temellendirildiğinin ve hangi durumlarda nasıl bir koruma sağladığının ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Bireyler mevcut yasal düzenlemelere, benimsenen bir politika hedefi ve bu doğrultuda yapılan tasarruflara, idarenin bulunduğu bir beyana veya taahhüde, idari işlemlere, geçmişten bugüne süre gelerek yerleşik hale gelmiş uygulamalara veya yargı kararlarına güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında belli bir tutum veya davranışları sergileyebilir. Yahut bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceği yönünde bir beklenti içerisine girebilir. Öte yandan, bu beklentiler toplumun dinamik yapısı gereği değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için yasa koyucu ve idarenin çeşitli tasarruflarıyla sonuçsuz bırakılabilir. Beklentilerin bu şekilde sonuçsuz bırakılmasıyla beklenti sahipleri adil olmayan sonuçlarla karşılaşabilir, zarara uğrayabilir, devlete olan güvenleri sarsılabilir. Beklentilerin sonuçsuz bırakılmasıyla, hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik ilkesini zedeleyecek şekilde istikrarsız, öngörülemez, belirsiz durumlar ortaya çıkabilir veya eşit durumda olanlar arasında eşitsiz uygulamalar meydana gelebilir. Ayrıca bu durum bir temel hak ve özgürlüğe başta Anayasa'nın 13'üncü maddesi olmak üzere Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin öngörülen ilkelere aykırı bir müdahale niteliği de taşıyabilir. Bu noktada hukukun genel ilkelerinden biri olan meşru beklentilerin korunmasıyla hukuk sistemi, bireylerin belli bir yoğunluğa ulaşmış, başka bir ifadeyle meşru seviyesine gelmiş beklentilerine koruma sağlayarak hukuki

¹ Mustafa Akkaya, "Vergi Aslı ve Ferileri Bakımından Geriye Yürümezlik Esası: "Haklılık" Ölçütü Üzerine Değerlendirmeler", *Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik Esası*, der. Billur Yaltı, (İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2011), s.113.

güvenliğin sağlanmasında, eşit muamele tesis edilmesinde ve temel hak ve özgürlüklere hukuka aykırı biçimde müdahale edilmesinin önüne geçilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Meşru beklentilerin korunması, bireylerin beklentilerinin korunması ile yasa koyucu ve idarenin toplumun dinamik yapısı gereği değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilerek kamu yararının sağlanması amacıyla değişikliğe gitme ihtiyacı arasındaki temel çatışmayı çözmeye çalışmaktadır. Böylece beklenti sahipleri, beklentilerinin sonuçsuz bırakılmaması için değişiklik öngören düzenlemelerinin iptalini, kendi lehlerine tasarrufta bulunmasını, uğradığı zararın tazmin edilmesini talep etme imkânı elde etmektedir.

“*Hukuken korunan beklenti*” olarak nitelendirilen meşru beklenti kavramı², Anayasa Mahkemesi tarafından hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilip gerek bireysel başvuru kararlarında gerekse norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi’nin önüne gelen uyuşmazlıklara ilişkin olarak verilen kararlarda kendisine yer bulmaktadır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi kararlarında meşru beklentilerin korunmasının çalışmamıza konu edilmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında meşru beklentilerin korunmasının yakın bir zaman olarak değerlendirebileceğimiz 2000’li yıllardan itibaren Anayasa Mahkemesi kararlarında açıkça kabul edilip uygulanmaya başlanması gelmektedir. Bununla birlikte beklenti kavramının hak kavramına göre daha geniş kapsamlı olup korunması konusunun belirsizlikler içermesi, kavramın daha önce Anayasa Mahkemesi kararları kapsamında özel olarak çalışma konusu edilmemesi de konunun seçilmesinde etkili olan diğer faktörlerdir. Son olarak 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında bireysel başvurunun uygulamaya geçirilmesiyle birlikte Anayasa Mahkemesi ile idari yargı arasında kavramlara yaklaşım farkları gelişebilmesi de konunun seçilmesinde etkili olmuştur. Bu noktada çalışmamızda Anayasa Mahkemesi kararlarıyla birlikte Danıştay’ın konuya yaklaşımına karşılaştırmalı olarak yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın kapsamı Anayasa Mahkemesi’nin meşru beklentilerin korunmasına hangi durumlarda başvurduğunun, hangi temellere dayandığının ve kararlarında nasıl bir koruma sağladığının ortaya konulmasıyla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede çalışmamızın ilk bölümünde meşru beklenti kavramının tarihsel süreçte gelişimi ve uygulanmasına genel olarak yer verilmiş, daha sonra meşru beklenti

² Timothy Endicott, *Administrative Law*, (New York, Oxford University Press, 2015), s. 293.

kavramının tanımı, türleri ve özellikleri incelenip benzer kavramlarla ayrıştırması yapılmıştır. İkinci bölümde ise meşru beklenti kavramının Anayasa Mahkemesi kararları ışığında nasıl temellendirildiğinin ve hangi durumlarda koruma sağladığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi, kararlarında meşru beklenti kavramını açıklarken hukuk devleti ilkesini bu ilkenin dayanağı olarak göstermekte, bireylerin beklentilerinin mümkün olduğunca korunmasının hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğunu vurgulamaktadır. Kararlarda ağırlıklı olarak hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik ilkesi ve hakkaniyet ölçütleri ile meşru beklenti kavramının açıkladığını, bunun yanında temel hak ve özgürlüklerle de meşru beklentilerin temellendirilebildiğini ifade edebiliriz. Meşru beklentilerin eşitlik ilkesi ile temellendirilebileceği uyumsuzlukları ise Anayasa Mahkemesi'nin ağırlıklı olarak ayrımcılık yasağı merkezli sonuçlandırdığını söyleyebiliriz.

Meşru beklenti kavramının hukuken korunan beklenti anlamına gelmesi, ilgilinin meşru bir beklentisi var ise, bir şey beklemesinin sadece meşru olmadığı, hukuk sisteminin yargı denetiminde bu beklentiye bir çeşit koruma sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir.³ Bu noktada, meşru bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için öncelikle bu beklentinin temelsiz olmayan bir beklenti olması gerekmektedir. Beklentinin temelsiz olmaması durumunu Anayasa Mahkemesi kararlarında, beklentinin idarenin bir tasarrufu, yasal bir düzenleme, hukuki bir işlem, yerleşik hale gelmiş bir uygulama veya bir yargı kararı gibi bir hukuki temeli olan bir durumdan kaynaklanması olarak ifade etmektedir. Bireyler temelsiz olmayan bu duruma güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında bir pozisyon almalı veya bu durumdan kaynaklı olarak bir karar alınırken belli bir yöntemin izleneceği konusunda bir beklentiye girmelidir. Ayrıca bu beklenti objektif olarak herkes tarafından ileri sürülebilecek nitelikte olmalıdır.

Öte yandan, bu nitelikleri bünyesinde barındıran bir beklentinin varlığı o beklentinin meşru seviyesine ulaşmış, başka bir ifadeyle korunmaya değer nitelikte bir beklenti olduğu anlamına gelmemelidir. Anayasa Mahkemesi kararlarında hukuk düzeninin her beklentiye koruma sağlayamayacağı, zira her beklentinin korunması durumunda yasa koyucu ve idarenin yapacağı yeni düzenlemelerin anlamsız geleceği

³ Endicott, *Administrative Law*, s. 293.

ve durağan hale gelen hukuk kurallarının toplumun dinamik yapısı sonucu gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap veremeyeceğini belirtmektedir.

Bu noktada, bir beklentinin koruma görebilmesi için belli bir yoğunluğa ulaşması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle beklenti meşru seviyesine ulaşmalıdır. Anayasa Mahkemesi bir beklentinin meşru seviyesine ulaşip ulaşmadığını test ederken çeşitli ölçütler kullanmaktadır. Bu ölçütlerden ilki öğretide baskın kamu yararı olarak adlandırılmaktadır. Anayasa Mahkemesi meşru beklenti seviyesine ulaşmış olan bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için beklentinin korunması ile elde edilecek kişisel yararın, beklentinin sonuçsuz bırakılması ile elde edilecek kamu yararından daha üstün olması koşulunu aramaktadır. Öğretide bu durum baskın bir kamu yararının bulunmaması olarak ifade edilirken, Anayasa Mahkemesi kararlarının büyük bir bölümünde ise önemli bir kamu yararının bulunmaması olarak ifade edilmektedir. Buna göre beklentinin korunması, hukukun değişen ihtiyaçlara uyum gösterecek biçimde esnekliğe sahip olmasının sağlanması, zamanla değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi için kamu yararının sağlanması amacıyla yeni düzenlemeler yapılmasının önüne geçmemelidir. Başka bir ifadeyle, beklentinin korunması ile elde edilecek yarar, beklentiye sonuçsuz bırakan durumla elde edilecek kamu yararından daha üstün olmalıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu testi yaparken kullandığı başka bir ölçüt ise hakkaniyet ölçütüdür. Hakkaniyet kavramı takdir yetkisi kullanılırken yasa koyucu ve idarenin dikkate alması gerektiği bir kavram olup Anayasa Mahkemesi tarafından, bireylerin beklentilerinin korunmadığı durumlarda adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkıp çıkmadığının tespitinde kullanılmaktadır. Bu noktada, beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla ilgili yönünden adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkması durumunda hukuk sisteminin koruduğu bir beklentiden söz edilebilecektir.

Bir temel hak ve özgürlüğün sağladığı güvenceden yararlanan bir meşru beklentinin sonuçsuz bırakılması da söz konusu olabilir. Başka bir ifade ile beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla temel hak ve özgürlüklere bir müdahale söz konusu olabilir. Bu durumda müdahalenin Anayasa'nın 13'üncü maddesinde benimsenen ilkelere ve müdahale edilen temel hak ve özgürlük bakımından Anayasa'da özel olarak öngörülen diğer hususlara aykırı olmaması gerekir. Bu kapsamda, Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olmayan, kanunlarla yapılmayan, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin

ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı düzenlemelerle beklentilerin sonuçsuz bırakılması hukuka aykırı olacaktır.

Bu çerçevede meşru beklentilerin korunmasının, kazanılmış hakların korunması, geriye yürüme yasağı gibi yasa koyucu ve idarenin düzenleme yapma ve takdir yetkisini sınırlandıran hukukun genel ilkelerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Zira meşru beklentilerin korunması bireylerin beklentilerinin de hukuki sonuçları olabileceği anlamına gelmekte olup bireylerin beklentilerinin korunması ile değişen şartlara ve toplumun dinamik yapısına ayak uydurmak için yasa koyucu ve idarenin değişikliğe gitme ihtiyacı arasında dengeyi kurmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle yasa koyucu ve idarenin özellikle takdir yetkisini kullanırken keyfi uygulamalarından kaçınmasının sağlanmasında, bireylerin hukuki güvenliklerinin ve devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynamaktadır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin rolü de gerek norm denetimi yoluyla gerekse bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda bireylerin beklentilerinin söz konusu değişikliğe gitme, düzenleme yapma ihtiyacına ne ölçüde uydurabileceğini belirleyerek bu dengeyi kurmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: MEŞRU BEKLENTİ KAVRAMI

1.1 Meşru Beklentilerin Korunmasının Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Uygulanması

Meşru beklentilerin korunması, devletin tasarruflarında keyfi uygulamalarından kaçınmasının sağlanmasında, bireylerin hukuki güvenliklerinin sağlanabilmesinde ve bireylerin devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynayan bir ilke olarak ortaya çıkmış ve dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulama alanı bulmuştur.

Meşru beklenti korunmasının uygulama bulduğu alanlar oldukça geniştir. Meşru beklentilerin korunması bireylerin mevcut hukuki düzenlemelere, idare tarafından benimsenen bir politika hedefi ve bu doğrultuda yapılan tasarruflara, idarenin bulunduğu bir beyana veya taahhüde, idari işlemlere, geçmişten bugüne süregelen yerleşik hale gelmiş bir uygulamaya veya yargı kararına güvenmesi sonucunda bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında belli bir tutum veya davranışları sergilemesiyle gündeme gelebilecektir. Yahut bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceği yönünde bir beklentiye girilmesiyle de gündeme gelebilecektir. Kavram aynı zamanda başta Avrupa Birliği ve çeşitli üye devletler olmak üzere, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Kanada, Hindistan, Güney Afrika Cumhuriyeti gibi dünyanın çeşitli ülkelerinde idare hukuku, anayasa hukuku ve vergi hukuku gibi alanlarda uygulama alanı bulmaktadır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulama alanı bulması, sağladığı güvencenin de farklılıklar göstermesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Kimi ülkelerde usule ilişkin meşru beklentilere korunması kabul edilirken, kimilerinde ise esasa ilişkin meşru beklentilerin de korunması kabul edilmektedir. Bu kapsamda, çalışmamızın bu bölümünde de öncelikle, meşru beklentilerin korunmasının uygulama alanı bulduğu ülkelerde ortaya çıkışından ve gelişiminden genel olarak bahsedilecektir.

Meşru beklenti kavramının ortaya çıkışı İngiltere’de mi yoksa Almanya’da mı yeni bir ilke olarak ortaya çıktığı konusunda tartışmalıdır. Öğretide hâkim olan görüşe göre meşru beklenti kavramı İngiliz hukukunda uygulanmadan önce; bireylerin idareye olan güvenlerinin korunması için Avrupa Birliği üyesi devletlerin idare hukukundan kaynaklanan benzer bir kavram Avrupa Birliği Adalet Divanı

kararlarında gelişmekteydi.⁴ Bu görüşe göre, Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında hukukun genel ilkesi olarak kabul edilen meşru beklenti kavramı Alman hukukundaki güvenin korunması ilkesinden esinlenerek gelişim göstermiştir.⁵

Öte yandan öğretide, kavramın ilk olarak Birleşik Krallıkta ortaya çıktığı yönünde görüşler de mevcuttur.⁶ Chakraborty'e göre Birleşik Krallıkta mahkemeler, ilk olarak bu ilkeye bireylerin başka çareleri kalmadığında bir hak meselesi olarak başvurmuştur.⁷ Yazar meşru beklenti kavramının tarihsel gelişim sürecinde uygulanma alanına kamu hukuku alanlarını da ekleyerek büyüyen bir özel hukuk kavramı; aynı zamanda usuli anlamda adalet (İng *procedural fairness*) ve makullük (İng *reasonableness*) ilkelerinin bir dalı olduğunu ifade etmektedir.⁸ Levinson da benzer biçimde, meşru beklenti kavramının özel hukuk sözleşmelerinden kaynaklandığını, kamu hukukunun sözleşme içi ve sözleşme dışı alanlarına aktarıldığını belirtmektedir.⁹

Berge, Widdershoven de meşru beklenti kavramının tarihsel olarak kökenin kazanılmış haklara saygı ve Amerika Birleşik Devletleri ve İngiliz hukuk

⁴ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Christopher Forsthy, "The Provenance and Protection of Legitimate Expectation", *Cambridge Law Journal*, 47, no 2, (Temmuz 1988) s. 241.; Andrew Le Seur, Javan Herberg, Rosalind English, *Principles of Public Law*, (Londra, Cavendish Publishing Limited, 1999), s. 287.

⁵ Forsthy, "The Provenance ...", s. 242; Georg Nolte, "General Principles of German and European Administrative Law: A Comparison in Historical Perspective", *The Modern Law Review*, 57, no 2, (Mart 1994) s. 13; Robert Thomas, *Legitimate Expectations and Proportionality in Administrative Law*, (Londra, Hart Publishing, 2000), s. 42.; Halil Altındağ, "Yürürlükte Olan Yasalara ve İdari Düzenleyici İşlemlere Güvenden Kaynaklanan Haklı Beklenti Kavramı ve Korunması", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2010), s. 7; Selman Sacit Boz, *İdare Hukukunda Haklı Beklentinin Korunması*, (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 29; Yücel Oğurlu, *İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu*, (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003), s. 229-232.; Selçuk Gişi, *Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi*, (İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017), s. 31.

⁶ Jayanta Chakraborty, "Doctrine of Legitimate Expectation-A Comparative Study of UK, USA & INDIA", *Indian Journal of Law & Public Policy*, 5, no 1, (2018), s. 23.; Marilyn J. Pittard, "The Triumph of Practical Fairness over Legitimate Expectation in Australian Administrative Law," *Singapore Academy of Law Journal*, 29, no. Special Issue, (2017), s. 858.; GE Devenish, "Legitimate Expectation Revisited: An Apology for the Recognition and Application of Its Independent and Substantive Existence," *De Jure*, 40, no 1, (2007), s. 114.; Gio Ten Berge, Rob Widdershoven, "The Principle of Legitimate Expectations in Dutch Constitutional and Administrative Law", *Netherland Reports to Fifteenth International Congress of The Comparative Law*, (1998), s. 425-426.; Dean R. Knight, "Estoppel (principles?) In Public Law: The Substantive Protection of Legitimate Expectations", (Yüksek Lisans Tezi; The University of British Columbia The Faculty of Graduate Studies, 2004), s.15.; Melissa Poole, "Legitimate Expectation and Substantive Fairness: Beyond the Limits of Procedural Property," *New Zealand Law Review*, 4, (1995), s. 427.; Paula A. Macpherson, "Legitimate Expectation and Its Application to Administrative Policy", (Yüksek Lisans Tezi; University of Ottawa School of Graduate Studies and Research, 1995), s. 23.

⁷ Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 23.

⁸ Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 23-24.

⁹ L. Harold Levinson, "The Legitimate Expectation that Public Officials Will Act Consistently," *American Journal of Comparative Law Supplement*, 46, (1998), s. 549.

sistemlerinde ilk olarak uygulanan istikrar ilkesinden kaynaklandığını belirtmektedir.¹⁰

1.1.1. Birleşik Krallıkta meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Öğretide meşru beklenti kavramının Birleşik Krallıktaki tarihsel gelişiminin ve uygulama alanının ortaya konulabilmesi için “*Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs*”, “*Attorney-General of Hong Kong v. Ng Yuen Shiu*”, “*R v Secretary of State for the Home Department ex p Khan*”, “*Council of Civil Service Union v. Minister for Civil Service*”, “*R. v. North and East Devon Health authority, ex p Coughlan*” ve “*R. v. Secretary of State for the Home Department ex parte Hindley*” gibi çeşitli kararlardan yararlandığı görülmektedir. Çalışmamızda da kavramın Birleşik Krallıkta gelişimi ve uygulanmasına yer vermek adına bu kararlardan önemli gördüklerimize yer vermekle yetinilecektir.

Öğretide meşru beklenti teriminin (İng. *legitimate expectation*) ilk olarak Birleşik Krallıkta Lord Denning tarafından “*Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs*”¹¹ kararında kullanıldığı görüşü hakimdir.¹² Benzer biçimde ilkenin idare hukuku alanında da ilk olarak Lord Denning tarafından söz konusu kararda uygulandığını yönündeki görüşler de mevcut olup¹³ Lord Denning, meşru beklenti kavramını başka bir şeyden esinlenmeden kendisinin ortaya çıkardığını ifade etmektedir.¹⁴ Bahsi geçen karar ile meşru beklentilerin korunması Birleşik Krallıkta ilk önce şekli anlamda, başka bir ifade ile usule ilişkin koruma (İng. *procedural*) sağlayan bir ilke olarak ortaya çıkmış ve başlangıçta bu yönde gelişim göstermiştir. Ancak günümüzde meşru beklenti korunması, yalnızca şekli anlamda koruma

¹⁰ Berge, Widdershoven, “The Principle of ...”, s. 425-426.

¹¹ *Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs* [1969] 2 Ch 149.

¹² Benzer yöndeki görüşler için bkz. Pittard, meşru beklentilerin korunması ilkesi deyiminin ilk olarak Lord Denning tarafından belli durumlarda adil yargılanmayı (İng. *natural justice*) sağlayan bir ilke olarak kullanıldığını belirtmektedir, Pittard, “The Triumph of ...”, s. 858.; Ellias-Roberts *Schmidt* kararının genellikle meşru beklenti kavramının dayanağı olarak gösterildiğini belirtmektedir, Alicia Elias-Roberts, “A Comparative Analysis of the UK and Commonwealth Caribbean Approach towards Legitimate Expectation,” *Commonwealth Law Bulletin*, 39, no 1, (2013), s.144.; Le Seur, Herberg, English, *Principles of Public Law*, s. 6., Elvin Evrim Dalkılıç, *Avrupa ve Türk İdare Hukukunda Hukuki Güvenlik ve Meşru Beklentilerin Korunması*, (Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2016), s. 55.

¹³ Chakraborty, “Doctrine of Legitimate ...”, s. 28.; Devenish, “Legitimate Expectation Revisited: ...”, s. 114.

¹⁴ Forsthy, “The Provenance ...”, 241.

sağlayan bir ilke olmaktan çıkarak maddi (İng. *substantive*) anlamda da koruma sağlayan bir ilke haline dönüşmüştür.¹⁵

Meşru beklenti teriminin ilk olarak kullanıldığı *Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs* kararında, idarenin bir işlemi ile bir hakkı, bir menfaati veya dinlenilme hakkı verilmeden korunmaması haksız olacak bir meşru beklentisi ihlal edilen kişilere idarenin dinlenilme fırsatı vermekle yükümlü olduğu belirtilmektedir. Dava, Hubbard Scientology Kolejinde Scientology çalışmaya gelen bazı yabancı öğrencilerin İngiltere’de kalma izinlerinin uzatılmasına yönelik olarak yaptıkları başvurunun kendilerine dinlenilme hakkı tanınmadan reddedilmesi üzerine açılmıştır. O dönem Birleşik Krallıktaki hükümet yabancı öğrencilerin herhangi bir eğitim kurumunda tam zamanlı eğitim almaları için ülkeye girişlerine izin verilmesi yönünde bir politika benimsemiş olup davacıların da kapsamında önceden buldukları süre uzatım taleplerinin bu politika doğrultusunda kabulüne karar verilmiştir. Davacıların uzatma talebi sonucunda verilen sürenin de dolması akabinde öğrenciler çalışmalarını tamamlayamamaları nedeniyle tekrardan ülkede bulunma sürelerinin uzatılmasına ilişkin başvuruda bulunmuştur. Ancak Scientology düşüncesinin hükümet tarafından sakıncalı görülmesi nedeniyle söz konusu politikada değişikliğe gidilmiş ve Birleşik Krallıkta bu konuyu çalışan yabancı öğrencilerin ülkede kalmak için yaptıkları süre uzatma başvurularının reddedilmesi yönünde kararlar alınmıştır. Bu kapsamda başvuruda bulunan yabancı öğrencilerin çalışmalarda bulunduğu eğitim kurumunun artık tanınmış bir eğitim kurumu olarak görülmediği gerekçesiyle başvuruları reddedilmiştir.¹⁶ Bunun akabinde açılan davada mahkeme haksız veya keyfi bir şekilde hareket etmeme gereğini vurgulayarak izin süresinin bitiminden önce kişilere savunma hakkı verilmeden karar verilmesi durumunda meşru bir beklentiden söz edilebileceğine, somut olayda ise bu şartların bulunmadığına karar vermiştir.¹⁷

¹⁵ Elias-Roberts, "A Comparative ...", s.144.

¹⁶ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 382.

¹⁷ Altındağ, "Yürürlükte Olan ...", s. 7.

Bu noktada meşru beklenti kavramının İngiliz hukukuna ilk defa usuli anlamda adalet (İng. *procedural fairness*) ilkesinden kaynaklı dinlenilme hakkı kapsamında uygulama alanı bulduğu kabul edilmektedir.¹⁸

Öğretide Birleşik Krallıkta uygulanan meşru beklenti kavramı açıklanırken başvurulmuş başka bir önemli karar ise “*Attorney-General of Hong Kong v. Ng Yuen Shiu*”¹⁹ kararıdır. Anılan kararda Birleşik Krallıktaki meşru beklenti öğretisinin daha geliştirilmiş bir hali karşımıza çıkmaktadır. Dava Çin’den kaçarak Hong Kong’a gelen mültecilere ilişkin hükümet politikasında değişikliğe gidilmesi üzerine açılmıştır. Değişiklikten önce benimsenen politikaya göre Çin’den yasa dışı gelen mültecilerin ikamet durumuna kendileri ile yapılan görüşme sonucunda her bir mülteci için ayrı ayrı olarak karar verilmesi gerektiği yönünde olup bu yöntem takip edilerek işlemler tesis edilmekteydi. Daha sonra hükümet bu politikasını Çin’den yasa dışı gelen göçmenleri iade etmekle yükümlü olduğu gerekçesiyle değiştirmiş ve davacıyı dinlemeden başvurusunun reddine karar vermiştir. Bunun akabinde 1967 yılında Çin’den yasadışı göçmen olarak Hong Kong’a giden davacı tarafından açılan davada Mahkeme, meşru beklentinin idare tarafından veya idare adına memurları aracılığıyla verilen bir taahhüt beyanına dayanabileceğini ifade etmiştir. Buna göre bir idari makamın bir prosedürü takip etme yönünde taahhüt vermesi durumunda, bu taahhüdün yerine getirilmesi makamın göreviyle çelişmemesi şartıyla, iyi idarenin menfaatine olduğuna karar vermiştir.²⁰

Yukarıda yer verilen iki kararda, idare tarafından bir karar verilmeden belli bir yöntemin takip edilmesinin önemine dikkat çekilmektedir. Buna göre bireylerin idarenin karar alırken öncesinde uyguladığı yöntemleri takip edeceğine yönelik meşru beklentilerinin korunması gerektiğine işaret edilmektedir.

“*R v Secretary of State for the Home Department ex p Khan*”²¹ kararında ise yürürlükte olan düzenlemelerde öngörülen şartları sağlayan ilgililerin meşru beklentileri olabileceğine dikkat çekilmektedir. Kararda yürürlükte olan düzenlemeye güvenerek haklarında bir karar alınacağını yönündeki beklentisiyle başvuruda bulunanların bu başvurularının söz konusu düzenlemede yer almayan bir

¹⁸ Forsthy, “The Provenance ...”, s.246.; Chakraborty, “Doctrine of Legitimate ...”, s. 23.; Schwarze, *European Administrative Law*, (Londra, Sweet and Maxwell, 1992), s. 902, akt. Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 37.

¹⁹ *Attorney-General of Hong Kong v. Ng Yuen Shiu*, [1983], 2 AC. 629

²⁰ Forsthy, “The Provenance ...”, 238-239.

²¹ *Regina v Secretary of State ex parte Khan*: CA 4 Apr 1984

koşul ileri sürülerek reddedilmesi hukuka aykırı bulunmuştur. Yüksek mahkeme, İçişleri Bakanlığı tarafından yabancı bir çocuğu evlat edinebilmek için gerekli olan kriterlere ilişkin yayınlanan genelgedeki söz konusu kriterleri sağlayan davacıların başvurusunun genelgede öngörülmeleyen bir kriterden dolayı reddedilmesini söz konusu genelgede yer alan şartların sağlanmasının davacılar nezdinde meşru beklenti oluşturduğu gerekçesiyle hukuka aykırı bulmuştur.²²

“*Council of Civil Service Union v. Minister for Civil Service*”²³ kararında ise ulusal güvenlik konusunda faaliyet gösteren hükümet iletişim merkezinde çalışanların aldıkları grev kararları sonucunda ulusal güvenliği tehlikeye gimesi endişesi üzerine çalışanların bu şartlarını değiştiren kararname çıkarılması söz konusudur. Yapılan bu düzenleme geçmişte memurların çalışma koşullarında değişiklik yapılırken sendikalarla istişare yapılmasına karşın, istişare konusu edilmeden yapılmıştır.²⁴ Bu noktada, sendikaların uzun süredir var olan idari uygulama gereği çalışma şartlarında değişim yapılırken kendilerinin görüşünün alınması konusunda meşru beklentileri olduğu kabul edilmiştir. Ancak söz konusu karar ulusal güvenlik sebebiyle alındığı için dava reddedilmiştir. Anılan kararda bir menfaat veya ayrıcalık talep eden bireyin hukuken talep edeceği bir hakkı olmasa bile, menfaat veya ayrıcalıktan yararlanma konusunda meşru bir beklentisi olabileceği ifade edilmektedir. Buna göre mahkemelerin bu yöndeki beklentiyi bir kamu hukuku meselesi olarak koruması gerekmekte olup bir kamu kurumu adına verilen açık bir sözden veya bireyin makul bir şekilde devam etmesini bekleyebileceği uzun süreli bir durumun varlığından meşru beklenti ortaya çıkabilecek; meşru beklenti bireyin özel hukukta ileri süremeyeceği bir menfaatle, hatta kendi özel haklarıyla çatışan biriyle ilgili olabilecektir.²⁵

Görüldüğü üzere Birleşik Krallıkta meşru beklentilerin korunması, şekli anlamda, başka bir ifade ile usul alanında uygulanıp koruma sağlayan bir ilke olarak ortaya çıkmış ve bu yönde gelişim göstermiştir. Dolayısıyla Birleşik Krallıkta, meşru

²² Forsthy, “The Provenance ...”, 248; Peter Leyland, Gordon Anthony, *Textbook on Administrative Law*, (New York, Oxford University Press, 2016) s. 370.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 440.

²³ Council of Civil Service Unions v Minister for the Civil Service [1984] UKHL 9

²⁴ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 450.

²⁵ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

beklentilerin tarihsel olarak özden çok usule uygunluk kavramı ile ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz.²⁶

“*R. v. Secretary of State for the Home Department ex parte Hindley*” davasında meşru beklenti durumlarında, mahkemenin temelde üç pratik soruyu ele alması gerektiği vurgulanmıştır: “1- İdare ister uygulamada olsun ister taahhütte bulunarak olsun bireye neyi vaat etti? 2- İdare bu taahhüdü ile ilgili olarak hukuka aykırı olarak hareket etti mi? 3- Mahkemenin bu konuda eylemi ne olmalıdır?”²⁷ Bunun akabinde mahkeme, idarenin taahhüdünü yerine getirmemesini “gücü kötüye kullanacak kadar adaletsiz”²⁸ olup olmadığına karar vermelidir.

Öte yandan günümüzde Birleşik Krallıkta meşru beklenti kavramı maddi anlamda da uyuşmazlığın esasına ilişkin olarak da uygulama alanı bulmaya başlamıştır.²⁹ Meşru beklenti kavramının uygulanması ilerledikçe yüksek mahkeme, şekli ve maddi olarak kategorileşen meşru beklenti türlerine ilişkin yapmış olduğu ayrımı ortadan kaldırmıştır.³⁰ Başka bir ifadeyle, idarenin taahhütleri veya süregelen uygulamalarının bir sonucu olarak şekli meşru beklentilerin korunmasının yanında, kişilerin elde etmeyi bekledikleri esasa ilişkin menfaatlerin de, diğer bir deyişle maddi meşru beklentilerinin de korunması gerektiği durumlar ortaya çıkmıştır.³¹

“*R. v. North and East Devon Health authority, ex p Coughlan*”³² davası Birleşik Krallıkta maddi meşru beklentilerin korunmasına ilişkin öncü karar niteliği taşımaktadır. Mahkemenin hukuki bir taahhüt veya uygulamanın, yalnızca maddi anlamda değil şekli anlamda da bir menfaat elde etmeye yönelik meşru bir beklenti oluşturduğunu düşünmesi durumunda idarenin söz konusu meşru beklentiye sonuçsuz bırakmasının adaletli olup olmadığına ve farklı bir yol izleyip izleyemeyeceğine bakması gerektiği ve mahkemenin idare tarafından yapılan politika değişikliğine bağlı herhangi bir öncelikli menfaatle adaletin gereklerini tartma görevine sahip olduğu belirtilmektedir. Dava konusu olay bir kamu kurumunun trafik kazası sonucunda engelli kalan bir kadına yaşam boyu evi olacağına dair verdiği

²⁶ Gordon Anthony, *UK Public Law & European Law – The Dynamics of Legal Integration*, (Oregon, Hart Publishing, 2002), s. 119.

²⁷ Chakraborty, “Doctrines of Legitimate Expectation ...”, s. 28.; Pittard, “The Triumph of ...”, s. 858.

²⁸ Chakraborty, “Doctrines of Legitimate Expectation ...”, s. 29.

²⁹ Chakraborty, “Doctrines of Legitimate ...”, s. 25.

³⁰ Tom Hickman, *Public Law after the Human Rights Act*, (Oregon, Hart Publishing, 2010), s. 258.

³¹ Lisa Webley, Harriet Samuels, *Public Law-Text, Cases and Materials*, (Oxford, Oxford University Press, 2012), s. 563.

³² *R. v. North and East Devon Health Authority, ex parte Coughlan* [2001] QB 213

taahhüdünden vazgeçmesinin hukuka uygun olup olmadığına ilişkindir. Yüksek Mahkeme, kararında meşru beklentileri en az üç türe ayırmış, başvuru sahibinin durumunu uyuşmazlık özelinde dikkate alarak tamamen farklı bir müdahalecilik düzeyi uygulamayı amaçlamış ve esasa ilişkin önemli nitelikteki meşru beklentinin korunması gerektiğine karar vermiştir.³³ Bu karar Birleşik Krallıkta maddi meşru beklentilerin korunabileceğini gösterdiğinden büyük bir önem taşımaktadır.³⁴ Öte yandan, kararda bu yöndeki beklentilerin kamu yararı karşısında korunmayabileceği belirtilmekle birlikte, taahhüdün az sayıda kişiye verilmiş olması, taahhüdün sözleşmeye benzemesi ve taahhüdün yerine getirilmesinin sonuçlarının malî olması maddi meşru beklentilerin kabul edilmesinde etkili olmuştur. Bu noktada, menfaat açık uçlu olup çok sayıda insanın söz konusu menfaati elde etme yönünde beklentisi olsaydı kamu yararının daha ağır basacağı ve maddi meşru beklentilerin kabul edilme ihtimalinin daha düşük olabileceği değerlendirilmektedir.³⁵

Birleşik Krallıkta yüksek mahkemenin maddi meşru beklentilerinde korunması gerektiğine ilişkin kararları günümüzde de devam etmektedir. Bu çerçevede meşru beklentilerin korunması Birleşik Krallıkta ilk olarak sadece şekli anlamda koruma sağlayan bir ilke ortaya çıkıp uygulandığını; ancak zaman içinde maddi anlamda da koruma sağlayan bir ilke haline geldiğini söyleyebiliriz.

1.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise meşru beklenti kavramının karşılığı olarak “istikrar ilkesi” (İng. *principle of consistency*) kullanılmaktadır.³⁶ Levinson, meşru beklenti kavramının özel hukuk kökenli olup kamu hukukuna aktarıldığını, kamu hukuku bağlamında istikrar ilkesi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.³⁷ Özel hukuk anlamında, taraflar arasında imzalanan özel sözleşmelerde sözleşmenin yerine getirileceği yönünde beklentiye girildiği takdirde; sigorta poliçelerinde yer alan belirsiz ifadelerin sigortalının meşru beklentilerine göre yorumlanması gerektiği gibi davalarda meşru beklenti doktrinine başvurulmaktadır.³⁸

³³ Ashley Underwood QC, "Legitimate Expectation: Current Issues," *Judicial Review*, 11, no. 4, (2006), s. 294.

³⁴ Webley, Samuels, *Public Law ...*, s. 564.

³⁵ Webley, Samuels, *Public Law ...*, s. 564.

³⁶ Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 29.

³⁷ Levinson, "The Legitimate Expectation ...", s. 549.

³⁸ Levinson, "The Legitimate Expectation ...", s. 550.; Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 29.

Öte yandan, kavramın kullanımını özel hukuk alanıyla sınırlı kalmamış, mahkemeler meşru beklenti kavramının kullanım alanını özel hukuk sözleşmelerinden kamu hukukunda uygulanan sözleşmelere kadar genişletmiştir.³⁹ Örneğin kamu hukuku niteliğini haiz iş sözleşmeleri yorumlanırken bazı mahkemeler çalışanın meşru bir fiili görev süresi beklentisi olup olmadığını değerlendirmiştir.⁴⁰ Yine sözleşme dışı durumlarda hükümetin veya devlet kurumlarının aniden tutumlarını değiştirdiği veya insanların uzun yıllar alışkın olduğu uygulamaları değiştirdiği durumlarda, mahkemeler meşru beklenti terimini pek çok durumda kullanmamış olsa da istikrar ilkesine başvurabilmektedir.⁴¹ Örneğin *Shaball* davasında Amerikan Yüksek Mahkemesi, istikrar ilkesi gereğince, her bir yurttaşın meşru bir beklentisi olduğunu ve kamu görevlilerinin eylemlerinin mevcut yasa ve uygulamalarla tutarlı olacağını kabul eden hukukun üstünlüğü ile yakından ilgili olduğunu belirtmiştir.⁴²

Bu noktada, meşru beklenti kavramı Amerika Birleşik Devletleri'nde asıl olarak şekli ve maddi anlamda koruma sağlayıp sağlamadığından ziyade önceden belirlenmiş yasal ve idari uygulamalara bağlı kalınıp kalınmaması ile ilişkilidir.⁴³

1.1.3. Avrupa Birliği üye devletleri iç hukuklarında meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Yukarıda belirttiğimiz üzere, öğretilerde hâkim olan görüşe göre, meşru beklentilerin korunması Birleşik Krallıkta uygulanmadan önce Almanya'da ortaya çıkmış ve Avrupası hukuk sisteminde ve Avrupa Birliği hukukunda uygulama alanı bulmuş bir ilke olarak kabul edilmektedir.⁴⁴ Konuyla ilgili olarak Forsthy, ilkenin Almanya'da uygulanan güvenin korunması (Alm. *vertrauensschutz*) ilkesinin bir yorumu olarak Avrupa Birliği kanalıyla Birleşik Krallıkta uygulanmaya başladığını ifade etmektedir.⁴⁵

³⁹ Levinson, "The Legitimate Expectation ...", s. 550.

⁴⁰ Levinson, "The Legitimate Expectation ...", s. 550.

⁴¹ Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 29-30.

⁴² Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 30.

⁴³ Chakraborty, "Doctrine of Legitimate ...", s. 29.

⁴⁴ Le Seur, Herberg, English, *Principles of ...*, s. 287.; "Haklı beklentiler ilkesi Alman hukukundan Avrupa hukukuna girmiş bir ilkedir.", Ersin Örucü, "Avrupa Hukukunda İdare Hukukunun Genel İlkeleri", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, C. 9, S. 1-3, (1988), s. 249., Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara, Savaş Yayınevi, 2018), s. 97.

⁴⁵ Forsthy, "The Provenance ...", s. 255.

Alman hukukunda bu kavram idarenin kararlarını serbestçe geri alabilmesine tepki olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁶ Alman idare hukukunda meşru beklentilerin korunmasının karşılığı olarak kabul edilen güvenin korunması ilkesinden beklenen güvenceler önceden iyi niyet kavramı çerçevesinde karşılanmaya çalışılmakta olup iyi niyet kavramının bir özel hukuk kavramı olması kamu hukuku niteliğine daha uygun olan meşru beklenti ilkesinin içtihatlarla girmesine sebep olmuştur.⁴⁷ Nitekim Federal Alman Mahkemesi kararlarında 1965 yılından bu yana güvenin korunması kavramına atıfta bulunmaktadır.⁴⁸

Öğretide bir kimseye veya idareye duyulan güvenin dikkate alınması biçiminde tanımlanan bu kavramın Avrupa Birliği hukukunda meşru beklenti kavramının oluşup kullanılmasında da etkili olduğu belirtilmektedir.⁴⁹ Bu kavramdan idari işlemin, işleme güvenerek hareket eden kişiler bakımından sınırlı olarak geri alınabileceği anlaşılmaktadır.⁵⁰ İdare bir kararını geri alırken gözetilen kamu yararının, önceki duruma güvenerek hareket eden bireylerin bu güvenlerinin korunması karşısında üstün olduğu takdirde idare bu kararını geri alabilmektedir.⁵¹ Dolayısıyla ilke idari işlemlerin serbestçe geri alınabilmesi ilkesine karşı ortaya çıkmış olup kazanılmış hakkın söz konusu olmadığı durumlarda da koruma sağlamaktadır.⁵² Meşru beklentilerin korunması, Almanya’da hukuk devleti ilkesine dayandırılmakta olup hem idarenin tasarruflarına hem de yasama organının tasarruflarına uygulanmaktadır.⁵³

Avusturya Anayasa Mahkemesi ise kanunların geçmişe etkili olarak yürürlüğe girmesini ve meşru beklentilerin sonuçsuz bırakılmasını eşitlik ilkesi çerçevesinde ele almaktadır.⁵⁴ Bu kapsamda, ilgiliye durumunu değiştiren kural ile ortaya çıkan yeni duruma göre ayarlama imkânı tanınmıyorsa, değişiklik ile elde

⁴⁶ Özücü, “Avrupa Hukukunda ...”, s. 249.

⁴⁷ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 362.

⁴⁸ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 7.

⁴⁹ Thomas, *Legitimate Expectations ...*, s. 41-42, Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 230.; Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 7.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 32.

⁵⁰ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 230.

⁵¹ Özücü, “Avrupa Hukukunda ...”, s. 249.

⁵² Forsthy, “The Provenance ...”, 242-243.; Boz, *İdare Hukukunda ...*, 363.; Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 230.; Özücü, “Avrupa Hukukunda ...”, s. 249.

⁵³ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 10.; Boz, *İdare Hukukunda ...*, 363.

⁵⁴ Michael Lang, Christoph Marchgraber, “Retroactivity and Legitimate Expectations in Austrian Law”, *Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik Esası*, s. 16.

edilen menfaat kamu yararı karşısında ağır basmıyorsa eşitlik ilkesinin ihlali söz konusudur.⁵⁵

Fransa'da meşru beklentilerin korunması hukukun genel ilkelerinden birisi olarak kabul edilmeyip uygulanmadığını, ilkenin sağladığı koruma hukuki güvenlik ilkesi ve orantılılık ilkesi ile temin edildiğini söyleyebiliriz.⁵⁶ Öte yandan Avrupa Birliği üyesi olan Fransa'da birlik hukukunun ülke içinde uygulanmasıyla meşru beklentilerin korunmasına sınırlı olarak başvurulmaktadır. Zira Avrupa Birliği hukukunun bir parçası olan meşru beklentilerin korunmasının birlik hukukuna ilişkin iç hukuk uygulamalarında dikkate alınması gerektiği Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında yer almaktadır.⁵⁷

Hollanda'da İngiltere'de olduğu gibi parlamentonun üstünlüğü ilkesi kabul edildiğinden, meşru beklentilerin korunması yasama işlemlerinin denetiminde dayanak alınmamaktadır.⁵⁸

1.1.4. Avrupa Birliği hukukunda meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Meşru beklentilerin korunması Avrupa Birliği hukukunun bir parçasıdır.⁵⁹ Avrupa Birliği hukukunda meşru beklentilerin korunması hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilmekte, hukuki güvenlik ilkesiyle birlikte uygulanmaktadır. Hukuki güvenlik ilkesi, 1960'ların başından beri Avrupa Birliği hukukunun bir ilkesi olarak kabul edilmekte olup, en temel düzeyde topluluk hukuku kurallarının açık ve sonuçlarının öngörülebilir olmasını gerektirmektedir.⁶⁰ Bu noktada, Avrupa Birliği hukukunda meşru beklentilerin korunmasının hukuki güvenlik ilkesinin daha ileri bir tezahürü olarak kabul edildiğini; ayrıca dayanağının hukuki güvenlik ilkesi ile birlikte iyi niyet/dürüstlük kuralı (İng. *concept of good faith*) olduğunu söyleyebiliriz.⁶¹ Buna göre meşru beklentilerin korunması, bir Avrupa Birliği kurumunun, bireyleri belli bir eylemde bulunmaya teşvik etmesi durumunda, bu

⁵⁵ Lang, Marchgraber, "Retroactivity and ...", s. 18.

⁵⁶ Nur Özcan, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları Işığında Haklı Beklenti İlkesi", (Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2011), s. 15.; Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 55.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 41.

⁵⁷ Özcan, "Avrupa Toplulukları ...", s. 16.

⁵⁸ Altındağ, "Yürürlükte Olan ...", s. 10.

⁵⁹ Özücü, "Avrupa Hukukunda ...", s. 250.

⁶⁰ Damian Chalmers, Adam Tomkins, *European Union Public Law: Tax and Materials*, (Cambridge, Cambridge University Press, 2007), s. 454.

⁶¹ Chalmers, Tomkins, *European Union ...*, s. 455.

bireyleri zarara uğratmamak için bireyleri teşvik ettiği pozisyonundan vazgeçmemesini gerekli kılar.⁶²

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere meşru beklentilerin korunması Alman hukukundaki güvenin korunması ilkesinden etkilenerek Avrupa Birliği hukukunda gelişim göstermiştir.⁶³ Avrupa Birliği Adalet Divanı, 1950’li yılların sonunda idari işlemin geri alınması ile ilgili verdiği kararlarda meşru beklentileri özellikle hak doğurucu işlemlerin geri alınmasında korunabilir kabul etmektedir.⁶⁴ 1980’den sonra ise kavram Avrupa idare hukukunun genel ilkeleri arasında yer almaya başlamıştır.⁶⁵

Avrupa Birliği hukukunda meşru beklentilerin korunması ile ilgili öncü nitelikli davalardan olan 1973 tarihli “*Re: Civil Service Salaries: E.C. Commission v. E.C. Council*” davası Konsey’in tesis ettiği düzenleyici işlem sonucunda birlik çalışanlarının maaşlarının hesaplanmasında kullanılan ölçütte değişikliğe gidilmesiyle açılmış olup Avrupa Birliği Adalet Divanı, Alman hukukundaki, “*vertrauensschutz*” kavramından etkilenerek ilgililerin önceki düzenlemeye olan güvenlerini korumuştur.⁶⁶ Kararda meşru beklenti kavramının açıkça kullanılmış olması ve kavramın yasa koyucunun işlemlerine de uygulanması kararı önemli kılmaktadır.⁶⁷ Aynı tarihli “*Westzucker*” kararında da hukuki güvenlik ilkesini meşru beklenti ilkesinin dayanağı olarak göstermiştir.⁶⁸

“*Mulder v Minister van LandbouwenVisserij*” kararı ise Avrupa Birliği hukukunda meşru beklentilerin korunması konusunda öncülük eden kararlardan bir başkası olarak kabul edilmektedir.⁶⁹ Süt kotalarına ilişkin aşırı süt üretiminin azaltılması için çiftçilere sunulan teşviklerden yararlanarak 1979 yılından itibaren süt üretimini 5 yıl boyunca durduran davacı 1984 yılında tekrar üretime başlamıştır. Ancak 1980’li yılların başında bu teşviklerin yetersiz olduğunun fark edilmesi akabinde üreticilere yeni bir kota getirilmiş, bu kotaların üstünde üretenler birtakım vergilere muhatap olmuştur. Kota, üretim yapan çiftçilerin 1981, 1982 ve 1983 yıllarında yaptıkları üretimler dikkate alınarak hesaplanacak olup davacı da bu düzenlemeye tabi tutularak yaptığı anlaşma nedeniyle üretim yapmadığı dönemlerde

⁶² Chalmers, Tomkins, *European Union ...*, s. 455.

⁶³ Thomas, *Legitimate Expectations ...*, 41-42.

⁶⁴ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 35.

⁶⁵ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk...*, s. 66.

⁶⁶ Örucü, “Avrupa Hukukunda ...”, s. 250., Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.7.

⁶⁷ Forsthy, “The Provenance ...”, s. 242.

⁶⁸ Thomas, *Legitimate Expectations ...*, s. 443.

⁶⁹ Anthony, *UK Public Law & ...*, s. 118.; Chalmers, Tomkins, *European Union ...*, s. 455.

kendisinin süt üretim kotasının hesaplanmasında dikkate alınmıştır. Bunun üzerine açılan davada Avrupa Birliği Adalet Divanı, davacının topluluk kurallarının sunduğu olanaklardan yararlandığını, taahhüdünün sona ermesi üzerine, kendisini özellikle etkileyen kısıtlamalara maruz kalmamayı meşru olarak bekleyebileceğini belirtmiştir.⁷⁰

Meşru beklentilerin korunması öğretisi Avrupa Birliği hukukunda önemli bir kamu yararının bulunmadığı durumlarda birlik düzenlemelerinin bireylerin meşru beklentilerini zedeleyecek nitelikte olmamasını gerektirmekte olup makul bir kişinin işlerin olağan gidişi içinde umabileceği durumları kapsamaktadır.⁷¹

Görüldüğü üzere, meşru beklentilerin korunması en başta Birleşik Krallıkta usul alanında bir güvence sağlayan bir ilke olarak ortaya çıkmışken, Avrupa Birliği hukukunda maddi anlamda da güvence sağlayan bir ilke ortaya çıkarak uygulama alanı bulmuştur.

1.1.5. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da meşru beklentilerin korunması ABAD kararları ile benzer biçimde hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu noktada öğretilerde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin meşru beklenti kavramı bağlamında Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararlarından etkilendiği ve ilkenin birlik hukukunun genel ilkesi olarak kabul edilmesinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı bağlamında yer almaya başladığı kabul edilmektedir.⁷²

Bilindiği üzere Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında güvence altına alınan bir temel hak ve özgürlüğün, bireylerin meşru beklentilerinin sonuçsuz bırakılması sebebiyle ihlal edilip edilmediğini değerlendirirken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını da dikkate alarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, özellikle bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlarda Avrupa İnsan

⁷⁰ Chalmes, Tomkins, *European Union ...*, s. 455.

⁷¹ Örucü, "Avrupa Hukukunda ...", s. 250.

⁷² Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 88.

Hakları Mahkemesi kararlarında yer verilen ölçütleri de dikkate alarak meşru beklenti kavramına da yer verip uyumsuzlukları çözmektedir.

Özellikle meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının ihlali iddiasına ilişkin olarak yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuyla ilgili kararları ışığında bir içtihat oluşturduğu ve uyumsuzlukların çözümünde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları doğrultusunda belirlediği ölçütleri kullandığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışmamızın bu bölümünde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mülkiyet hakkı ve meşru beklenti ilişkisi ile ilgili benimsediği yaklaşıma yer verilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklenti kavramını incelediği bireysel başvuru kararlarının büyük bir bölümünün mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkindir. Mahkeme söz konusu bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlarda, meşru beklenti kavramını tanımlamadan önce Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesine ve çeşitli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına gönderme yaparak; önce mülkiyet kavramının kapsamını tespit etmiş, akabinde meşru beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmeyeceği hususunu değerlendirmiştir.

Bilindiği üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün “Mülkiyetin korunması” başlıklı 1'inci maddesinde,

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

İfadelerine yer verilmiştir. Anılan hükümde geçen mülkiyet kavramı kapsamına çeşitli ekonomik konular girmekte olduğundan bu kavramlar geniş yorumlanmaktadır. Zira menkul mallar, gayrimenkuller, elle tutulabilir veya tutulamaz ekonomik varlıklar mülkiyet kavramı kapsamında

değerlendirilebilmektedir.⁷³ Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'nin taraf olduğu bir kararında, mülkiyet kavramının kapsamında ilişkin olarak “*“Mülk” kavramı, somut mal ve mülklerin mülkiyetiyle sınırlandırılmayan ve ulusal hukukun şekli nitelendirmelerine göre bağımsız, otonom bir kapsama sahiptir: Aktifleri oluşturan bazı diğer hak ve menfaatler de bu hüküm anlamındaki “varlık” kapsamına girebilir*”⁷⁴ ifadelerine yer vermiştir.

Bu kapsamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesinde yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanılabilmesi için mülkiyet hakkına dair bir hak iddiasının ortaya konulmuş olması gerekmekte olup, kural olarak mevcut mal, mülk ve varlıklar mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanmaktadır. Geleceğe yönelik bir mülk edinme beklentisi bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Denisov v. Ukrayna* kararında bu hususu şu şekilde ifade etmiştir:

*“Mahkeme, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi kapsamında öne sürülen şikâyete ilişkin olarak, bu maddenin yalnızca bir kişinin hâlihazırda mevcut mal ve mülkünü kapsadığını ve bir mülkiyet edinme hakkı yaratmadığını yineler. Gelecekteki gelirlerin, hâlihazırda kazanılmamışsa ya da kesin bir alacak hâline gelmemişse “mülk” teşkil ettiği söylenemez. Başvuranın mahkeme başkanlığı görevinden alınması başvuranın bu görevde alabileceği daha yüksek maaş alması ile daha sonraki aşamada alabileceği emeklilik maaşı için başvurmasının önüne geçmiştir. Fakat gelecekteki bu ek gelir gerçek anlamda daha kazanılmamıştır. Bu gelirin muhakkak alacak hâline geldiği de ileri sürülemez. Bu koşullar altında Mahkeme, bu şikâyet Sözleşme ve Ek Protokolleri hükümleriyle konu bakımından bağdaşmadığı ve Sözleşme’nin 35 §§ 3 (a) ve 4 maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiği kanaatindedir.”*⁷⁵

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *İpseftel v. Türkiye* kararında da “*Mahkeme, içtihadına göre, Sözleşme’ye Ek 1 No.’lu Protokol’ün 1. maddesinin yalnızca güncel mülkler için geçerli olduğunu ve böylelikle, gelecekteki bir mülkün, böylelikle, sadece daha önce kazanılmış olması veya belli bir alacağa konu edilmesi halinde, bu madde anlamında bir “mülk” olarak değerlendirilebileceğini hatırlatmaktadır.*”⁷⁶ biçimindeki ifadelerle yer vermiştir.

⁷³ Monica Carss-Frisk, *Mülkiyet Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 No'lu Protokolünün 1. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, (Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları), 2005, s. 10.

⁷⁴ AİHM, *Basa v. Türkiye*, B. No: 18740/05 ve 19507/05, 15.01.2019 T., para. 80., <https://hudoc.echr.coe.int/eng>, (erişim) 06.04.2021. (Çalışmamızda yer alan tüm AİHM kararlarına <https://hudoc.echr.coe.int/eng> internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında AİHM kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

⁷⁵ AİHM, *Denisov v. Ukrayna*, B. No: 76639/11, 25.09.2018 T., para. 137.

⁷⁶ AİHM, *İpseftel v. Türkiye*, B. No: 18638/05, 26.05.2015 T., para. 48.

Bu çerçevede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mülkiyet hakkının kapsamını mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvence olarak yorumladığını, halihazırda sahibi olunmayan mal, mülk ve varlıkları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesiyle güvence altına alınan mülkiyet kavramı içerisinde değerlendirmedini söyleyebiliriz.

Mahkemenin, *Kopeccky v. Slovakya* kararında da benzer biçimde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesinin mülk edinme hakkını güvence altına almadığı, mülkiyetin mevcut mal, mülk ve varlıkları kapsadığı, kullanılması imkânsız olan mülkiyet hakkından yararlanılması umudunun mülkiyet kavramı kapsamında değerlendirilmediği; öte yandan, mülkiyet hakkından etkili biçimde yararlanma konusunda iddia edilen meşru beklentilerin ise Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesiyle güvence altına alınan mülkiyet kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtilmiştir.⁷⁷

Bahsi geçen kararın devamında ise, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi öncelikle somut uyuşmazlık bağlamında Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesiyle güvence altına alınan mülkiyet kavramından bahsedilip bahsedilemeyeceğini tespit etmeye çalışmıştır. Buna göre Mahkeme, mevcut bir mülk söz konusu olup olmadığını ülkenin mevzuatını da dikkate alarak tespit etmeye çalışmış, başvurucunun dayandığı mülkiyet menfaatini bir iddia olarak nitelendirip bunun mevcut mülk kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.⁷⁸

Söz konusu tespit akabinde, başvurucunun dayandığı bu iddianın Ek 1 Numaralı Protokolün 1'inci maddesi güvencesinden yararlanacak nitelikte bir varlık (İng. *asset*) oluşturup oluşturmadığını, başka bir ifadeyle başvurucunun iddiasının, mülkiyet hakkından etkili biçimde yararlanmaya yönelik bir meşru beklenti oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir.⁷⁹ Kararda, meşru beklentinin ulusal hukuktaki yerleşik bir içtihadı veya bir kanun hükmü gibi bir duruma dayanan, diğer bir ifade ile temelsiz olmayan, makul bir şekilde gerekçelendirilmiş bir güvene dayandığına, kanun hükümlerinin yorumlanmasına veya uygulanış biçimine ilişkin olarak ortaya çıkan bir ihtilaf üzerine mülkiyet hakkına dayanan iddiaların ulusal mahkemeler

⁷⁷ AİHM, *Kopeccky v. Slovakya*, B. No: 44912/98, 28.09.2004 T., para. 35.

⁷⁸ AİHM, *Kopeccky v. Slovakya*, B. No: 44912/98, 28.09.2004 T., para. 36-41.

⁷⁹ AİHM, *Kopeccky v. Slovakya*, B. No: 44912/98, 28.09.2004 T., para. 42.

tarafından reddedilmesi durumunda ise meşru bir beklentiden söz edilemeyeceğine işaret edilmiştir.⁸⁰

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu noktada mülkiyet hakkına konu olabilecek hususların belirlenmesinde kanun hükümlerinden ve ulusal mahkemelerin bu hükümlere ilişkin yorumlarından bağımsız, özerk bir yorumu esas aldığı görülmektedir.⁸¹ Mahkeme, *Keriman Tekin vd v. Türkiye* kararında konu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

“Mahkeme 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesinin ilk kısmındaki “mülkiyet” kavramının, maddi mülkiyet ile sınırlı olmayan ve iç hukuktaki resmi sınıflandırmadan bağımsız, kendine has bir anlamı olduğunu yineler: Buna göre, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarlar da bu hüküm uyarınca “mülkiyet hakkına” girebilir ve dolayısıyla “mülk” olarak görülebileceğini hatırlatmaktadır. “Mülk” kavramı “mevcut mülkler” ile sınırlı değildir; kıymetleri, başvuranın üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve meşru beklentiye sahip olduğunu iddia edebileceği arzileri de kapsar. Her davada incelenmesi gereken husus, dava şartları bir bütün olarak ele alındığında, başvurana, Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. fıkrasınca güvence altına alınan ciddi bir çıkar sağlayıp sağlamadığıdır.”⁸²

Buna göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi mülk kavramını mevcut mülkler ile sınırlı tutmamış, mülkün üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik meşru beklentilerin de bu kapsamda olduğunu ve bu hususun her davada incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başka bir kararında ise “Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi mülk edinme hakkını güvenceye almasa da “mülk” kavramı, hem mevcut mülkleri hem de etkin mülkiyet hakkını kazanacaklarını

⁸⁰ AİHM, *Kopecky v. Slovakya*, B. No: 44912/98, 28.09.2004 T., para. 45-52.

⁸¹ “Mahkeme ayrıca, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi anlamında “mülk” kavramının maddi mülklerin mülkiyetiyle sınırlı olmayan ve iç hukuka ilişkin resmi nitelendirmelerden bağımsız olan özerk bir kapsama sahip olduğunu hatırlatmaktadır” AİHM, *Uzan ve Diğerleri v. Türkiye*, B. No: 19620/05, 41487/05, 17613/08 ve 19316/08, 05.03.2019 T., para. 190.

⁸² AİHM, *Keriman Tekin ve Diğerleri v. Türkiye*, B. No: 22035/10, 15.11.2016 T., para. 41.; Benzer yöndeki karar için bkz. “AİHM 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesi’nin ilk kısmındaki “mülkiyet” kavramının, maddi mülkiyet ile sınırlı olmayan ve iç hukuktaki resmi sınıflandırmadan bağımsız, kendine has bir anlamı olduğunu yineler: incelenmesi gereken husus, bir bütün olarak ele alındığında dava şartlarının, başvurana, bu hükümle güvence altına alınmış ciddi bir çıkar sağlayıp sağlamadığıdır. Buna göre, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarlar da bu hüküm uyarınca “mülkiyet hakkına” girebilir ve dolayısıyla “mülk” olarak görülebilir. “Mülk” kavramı “mevcut mülkler” ile sınırlı değildir; kıymetleri, başvuranın üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve “yasal bir beklentiye” sahip olduğunu iddia edebileceği arzileri de kapsar.”, AİHM, *Öneryıldız v. Türkiye*, B. No: 48939/99, 30.11.2004 T., para. 124.; “Mahkeme ayrıca, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesinin yalnızca “mevcut mülkler” için geçerli olmasına ve bu mülkleri edinme yönünde herhangi bir hak oluşturmamasına rağmen, başvuranın mülkiyet hakkından etkin şekilde yararlanma yönünde en azından “meşru bir beklentiye” sahip olduğunu ileri sürebileceği alacaklar da dâhil olmak üzere, bazı koşullarda mal varlığı değerlerinin de bu hükmün korumasından yararlanabileceğini yeniden ifade etmektedir” AİHM, *Uzan ve Diğerleri v. Türkiye*, B. No: 19620/05, 41487/05, 17613/08 ve 19316/08, 05.03.2019 T., para. 190.

kanıtlayabildikleri, yeterince dayanak gösterilmiş alacakları kapsayabilir”⁸³ biçimindeki ifadeye yer vermiştir.⁸⁴ Mahkemeye göre,

“İlgili alacak, iç hukukta yeterli bir dayanağın bulunması, mesela ulusal mahkemeler tarafından oluşturulmuş bir içtihatla doğrulanmış olması, yani alacakla ilgili olarak hak talebinde bulunmak için yeterince dayanak gösterilmiş olması durumunda, 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesiyle korunan bir mülk değeri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda başvuranın en azından mülkiyet hakkını etkin şekilde elde etmek için “meşru bir beklentisi” olduğunu iddia edebileceği alacaklar, mülk değeri teşkil edebilir. Bununla birlikte, meşru bir beklenti bağımsız şekilde var olamaz: meşru beklenti, ulusal hukukta yeterli bir hukuki dayanağa sahip olan maddi bir menfaate bağlı olmalıdır. Ayrıca iç hukukun yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan bir uyuşmazlık ortaya çıktığında başvuranın bu bağlamda ileri sürdüğü iddialar ulusal mahkemeler tarafından kesin olarak reddedilmişse, ilke olarak başvuranın, 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi gereğince “mülk” kapsamında korunan bir meşru beklentiye sahip olduğu söylenemez.”⁸⁵

Söz konusu karar uyarınca, başvuruçuların mülkiyet hakkını etkin şekilde elde etmeye yönelik meşru bir beklentisi olduğu iddiasını içeren alacakların mülk değeri teşkil edebileceği; mülkiyet hakkına dayalı bir meşru beklentiden söz edilebilmesi için söz konusu beklentinin iç hukukta yeterli bir dayanağının bulunması, yani beklentinin ulusal hukukta yeterli bir hukuki dayanağa sahip olan maddi bir menfaate bağlı olması; kanun hükümlerinin yorumlanmasına veya uygulanış biçimine ilişkin olarak ortaya çıkan bir ihtilaf üzerine mülkiyet hakkına dayanan iddiaların ulusal mahkemeler tarafından reddedilmemiş olması gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Tibet Mentş ve Diğerleri v. Türkiye* kararında da ““Mülkler”(zilyetlikler) kavramı, “hâlihazırda mevcut olan mal ve mülkü” içermekle birlikte başvuranın en azından mülkiyet hakkına etkili bir şekilde sahip olma yönünde “meşru bir beklenti” içerisinde olduğu varlıkları da içerebilir”⁸⁶ ifadesine yer vermiştir. Akabinde, Ek 1 Numaralı Protokolün 1’inci maddesi güvencesinden yaralanacak meşru bir beklentinin olup olmadığının tespitinde “gerçek bir ihtilafın” veya “savunulabilir bir iddianın” varlığını kriter olarak görmediğini, iddianın Ek 1 Numaralı Protokolün 1’inci maddesi

⁸³ AİHM, Basa v. Türkiye, B. No: 18740/05 ve 19507/05, 15.01.2019 T., para. 80

⁸⁴ Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. “Buna karşın, etkin olarak kullanılmayan bir mülkiyet hakkının tanınmasına ilişkin beklenti, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi anlamında bir “mülke” sahip olunduğu anlamına gelemez.”, AİHM, Elif Kızıl v. Türkiye, B. No: 4601/06, 24.03.202 T., para. 60.

⁸⁵ AİHM, Basa v. Türkiye, B. No: 18740/05 ve 19507/05, 15.01.2019 T., para. 82.

⁸⁶ AİHM, Tibet Mentş ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 57818/10, 57822/10, 57827/10 ve 57829/10, 24.10.2017 T., para. 58.

güvencesinden yaralanacak nitelikte bir varlık olabilmesi için ulusal hukukta yeterli bir temelinin bulunması gerektiğine işaret etmiştir.⁸⁷

Başka bir kararında da, “... bazı koşullarda, malvarlığı değeri elde etme yönündeki “meşru beklenti”, aynı zamanda, Sözleşme’ye Ek 1 No. ’lu Protokol’ün 1. maddesinin sağladığı korumadan yararlanabilmektedir” ifadesine yer verdikten sonra “Böylelikle, malvarlığı menfaatinin alacak hakkı niteliğinde olması halinde, bu tür bir menfaatin iç hukukta yeterli bir dayanağının bulunması, örneğin, mahkemelerin yerleşik içtihadı ile onaylanması durumunda, ilgilinin meşru bir beklentiye sahip olduğu kanısına varılabilmektedir”⁸⁸ diyerek alacak hakkı niteliğindeki malvarlığı menfaatine ilişkin meşru beklentilerin mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabileceğine işaret etmiştir.

Belirtmek isteriz ki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin meşru beklentiye dayanan mülkiyet hakkına ilişkin benimsediği ölçüt olan iddianın ulusal hukukta yeterli bir temelinin bulunması durumu yalnızca ulusal hukuktaki yerleşik bir içtihadı veya bir kanun hükmüne dayanılması ile sınırlı değildir. Önemli olan, bu iddianın basit bir beklentiden daha somut olması, ulusal hukukta sağlam bir temele dayanması gerekliliğidir. Zira iddianın bir hukuki işleme dayanması da ulusal hukukta yeterli bir temelinin bulunduğunu göstermektedir.⁸⁹

Benzer biçimde, ulusal hukukta kabul edilen bir malvarlığı menfaati bazı koşullarda geri alınabilir bile olsa mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanmaktadır.⁹⁰ Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne göre uzun süre önce sona ermiş olan bir malvarlığı hakkının yeniden doğması yönündeki beklenti ise Ek 1 Numaralı

⁸⁷ “Mahkeme, içtihadı ışığında, “gerçek bir ihtilafın” veya “savunulabilir bir iddianın” varlığını, 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi tarafından korunan bir meşru beklenti olup olmadığını belirlemek için bir kriter olarak görmemektedir. Öz sermayenin, iddianın mahiyetini oluşturduğu durumlarda; bu iddia ancak söz konusu öz sermayeye ilişkin yasal hükümler veya hukuki bir tasarrufa dayanması gibi ulusal hukukta yeterli bir temel bulunması halinde “varlık” olarak değerlendirebilir.” AİHM, Tibet Mentesh ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 57818/10, 57822/10, 57827/10 ve 57829/10, 24.10.2017 T., para. 59.

⁸⁸ AİHM, İpseftel v. Türkiye, B. No: 18638/05, 26.05.2015 T., para. 48.; Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. “”Mülk” kavramı “mevcut malları” kapsadığı kadar, istida sahibinin bir mülkiyet hakkından efektif istifade etme “meşru beklentisini” ileri sürmesine neden olacak, alacaklar da dahil olmak üzere, mamelek değerlerini de kapsar.”, AİHM, Nacaryan ve Deryan v. Türkiye, B. No: 19558/02 ve 27904/02, 08.01.2008 T.

⁸⁹ “Bir mülke sahip olmaya devam etme “meşru beklentisi” iç hukukta yeterli bir temele dayandırılmalıdır; örneğin bu meşru beklenti mahkemelerin yerleşik içtihatlarıyla teyit edildiğinde veya yasal bir hükme ya da söz konusu mali menfaatine ilişkin yasal bir işleme dayandırıldığında da bu durum söz konusudur.”, AİHM, Elif Kızıl v. Türkiye, B. No: 4601/06, 24.03.202 T., para. 59.; Benzer yöndeki karar için bkz. AİHM, Uzan ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 19620/05, 41487/05, 17613/08 ve 19316/08, 05.03.2019 T., para. 192.

⁹⁰ AİHM, Beyeler v. İtalya, B. No: 33202/96, 05.01.2000 T., para. 185.

Protokolün 1'inci maddesiyle güvencesinden yararlanacak nitelikte bir varlık olarak kabul edilmemektedir.⁹¹

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mülkiyet hakkına ilişkin meşru beklentiler konusunda; mülkiyet kavramını ulusal hukuktaki sınırlamalardan bağımsız değerlendirdiğini, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarların da mülkiyet kavramı kapsamında değerlendirilebileceğini, bu kapsamda mülkiyet kavramının, hem mevcut mal, mülk ve varlıkları, hem de mülkiyet hakkına etkili bir şekilde sahip olma yönünde meşru bir beklenti içerisinde olunan, yeterince dayanak gösterilmiş, sağlam bir temele dayanan varlıkları da içerebileceği yönünde bir görüş benimsediğini söyleyebiliriz.

Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin meşru beklentilerin korunmasının kabulü yalnızca mülkiyet hakkı ile de sınırlı değildir. Mahkeme kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin başka maddeleri kapsamında da meşru beklenti kavramına yer verebildiği görülmektedir.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir kararında Sözleşmenin 8'inci maddesinde düzenlenen Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı kapsamında oluşan meşru beklentilere ilişkin şu ifadelere yer vermiştir:

*“Mahkeme'nin daha önce de belirtmiş olduğu gibi, “özel yaşam” deyimi, tüketici tanımları kabul etmeyen geniş bir kavramdır. Bu deyim kişinin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü kapsamaktadır. Kişisel özerklik kavramı, bu hakkın güvencelerinin yorumlanmasında karşımıza çıkan önemli bir ilkedir (bk. Pretty - Birleşik Krallık, no. 2346/02, §61, ECHR 2002-III). Bu madde aynı zamanda, kimlik ve kendini geliştirme hakkını ve dış dünyadaki diğer insanlarla ilişki kurabilme hakkını da kapsamaktadır. Mesleki ya da ticari faaliyetleri kapsamı da mümkündür. Bu nedenle bir kimsenin, kamusal bağlamda başkalarıyla etkileşim kurduğu ve “özel yaşamın” kapsamına giren bir alan bulunmaktadır. Bir kişinin evinin veya kendi özel mekanlarının dışında gerçekleşen eylemlerin özel yaşamına müdahaleyi gündeme getirmedini belirlemede dikkate alınacak çeşitli unsurlar vardır. Bu doğrultuda kişinin mahremiyete ilişkin beklentileri, belirleyici olmasa da çok önemlidir”.*⁹²

Mahkeme konu ile ilgili başka bir kararında ise *“bazı şartlarda bir kişinin, kamu tarafından tanınan bir kişi de olsa, özel hayatına saygı gösterilmesi ve özel*

⁹¹ AİHM, Uzan ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 19620/05, 41487/05, 17613/08 ve 19316/08, 05.03.2019 T., para. 192.

⁹² AİHM, Gillan ve Quinton v. Birleşik Krallık, B. No: 4258/05, 12.01.2010 T., para. 61.

hayatının korunması konusunda «meşru bir beklentisinin» olabileceğini⁹³ belirtmektedir.

1.1.6. Hukukumuzda meşru beklenti kavramı ve uygulanması

Meşru beklentilerin korunması hukukumuzda özel hukuk ve kamu hukuku alanlarında uygulanan hukukun genel ilkelerinden biri olup Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Rekabet Kurulu ve Kamu İhale Kurulu gibi mercilerde uyumsuzluk çözümlerinde kullanılmaktadır.

Meşru beklenti kavramı ilk olarak Türk idare hukuku öğretisinde Örucü'nün The Cambridge Law Journal'da yayımlanan Forsthy'nin "*The Provenance and Protection of Legitimate Expectations*" isimli makalesini Türkçeye "*Haklı Beklentilerin Doğuşu ve Korunması*" isimli çevirisiyle çalışma konusu yapılmıştır.⁹⁴ Bu çalışma aynı zamanda Türk hukuk öğretisinde konu ile ilgili yapılan ilk çalışma olarak kabul edilmektedir.⁹⁵ Daha sonraki süreçte Oğurlu ise 2003 yılında yayımlanmış olduğu konu ile ilgili çalışmasını "*İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklenti Sorunu*" olarak isimlendirmiştir. Söz konusu çalışmada meşru beklenti kavramının yeterince bilinmediğini, henüz kabul görmediğini, geriye yürüme yasağı çerçevesinde konuya genel olarak değinilmekle yetinildiğini belirtmektedir.⁹⁶

Öte yandan Sıddık Sami Onar'ın 1966 tarihli "*İdare Hukukunun Umumi Esasları*" isimli çalışmasında, meşru beklentinin varlığını oluşturabilecek durumlardan biri olarak kabul edilen idari teamüllerin hukuk kuralı kuvvetinde olduğu belirtilmektedir. Eserde idarenin tasarruflarının zaman içerisinde aynı şekilde uygulanıp süre gelerek hukuk kuralı haline geleceği, bu kapsamda idarenin söz konusu kuralla bağlı kalarak herkes bakımından aynı şekilde işlem tesis etmesi gerekeceği ifade edilmektedir.⁹⁷

Onar'ın bu görüşüne benzer bir görüşe yer verilen, anılan eserden daha önceki tarihli bir Danıştay kararı da mevcuttur. Danıştay 1945 tarihli bir kararında şu ifadelerle yer vermiştir: "*Kanun vazu belediye meclisi üyelerinin çalışabilecekleri*

⁹³ AİHM, Von Hannover v. Almanya, B. No: 40660/08, 60641/08, 07.02.2012 T., para. 97.

⁹⁴ Bkz. Ersin Örucü, "Haklı Beklentilerin Doğuşu ve Korunması", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, C. 7., S. 1-3., (1990), s. 121-139.

⁹⁵ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 221.

⁹⁶ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 221.

⁹⁷ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları C. I*, (İstanbul, Hak Kitabevi, 1966), s. 413.

yerleri, lüzum gördüğü zaman tayin edebilir. Ancak bugün mevcut sözü geçen 53.maddenin ikinci ve altıncı bentleri hükmünü; ihmal etmekten ise, belediye meclisi üyelerinin tahsis edilen mahalde ancak toplanmaya mecbur oldukları şekilde mütalaa ve imal eylemek; kanun vazununun maksadına ve kanun kuvvetinde olan idari teamüle ve bugünkü telakki ve ihtiyaca daha uygun düşer.”⁹⁸ Anılan kararda idari teamüllerin kanun kuvvetinde olduğu ifade dilmektedir.

Günümüzde ise her ne kadar idarenin geçmişten günümüze süre gelerek yerleşik hale gelmiş uygulamalarının kanun kuvvetinde olduğu kabul edilmese de idarenin bu uygulamalarından ayrılmaması gerekliliğinin dayanağını hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilen meşru beklentilerin korunması oluşturmaktadır. İdarenin yerleşik hale gelmiş uygulamasını devam ettireceği yönünde idare edilenler nezdinde oluşan kanaatin mümkün olduğunca korunması meşru beklentilerin korunmasının bir gereğidir. Böylece bireylerin hukuki güvenlikleri, devlete güven duyarak hareket edebilmeleri, hayatlarını planlayabilmeleri sağlanabilir.

Öğretide konu ile ilgili olarak idarenin bu tür yerleşik hale gelmiş hukuka aykırı uygulamalarının bile korunabileceği belirtilmektedir. Bu görüşe göre, “*üçüncü kişilerin haklarını ihlal eden veya temel hak ve özgürlüklere müdahale şeklindeki idari uygulamalar*” dışındaki uygulamalar “*hukuka aykırı olsa bile idarenin uzun süre aynı şekilde davranmak suretiyle oluşturduğu toplumsal algı ve beklenti yok sayılmaz. Hiçbir idarenin, kişileri yanıltma çabası içinde olamayacağı, idarenin hukuku bilme/yorumlama ve uygulama konusunda kişilerden çok daha avantajlı durumda olduğu da dikkate alındığında, hukuka aykırı ancak süreklilik arz eden ve yerleşik hale gelen uygulamalara da hukuki bir değer atfedilebileceği kabul edilebilir.*”⁹⁹

Her ne kadar meşru beklenti oluşturan durumların korunması gerektiği farklı pozitif dayanaklar bulunarak 1945 yılından itibaren hukukumuzda gerek yargı kararlarında gerekse öğretide kendisine yer bulmuş ise de meşru beklenti kavramı Alman ve Anglo-Sakson hukukundan dilimize çevrilerek uygulanan bir kavramdır.¹⁰⁰

⁹⁸ Danıştay.1.D., E.1947/7, K.1947/7, T.12.03.1947, DKD, Y11-12 Haziran-Eylül 1948, S.36-37, s.13; akt., Melikşah Yasin, “Örf ve Adet Kuralları ile İdari Teamüllerin İdare Hukukundaki Yeri”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 15, no 2, (2012), s. 33.

⁹⁹ Yasin, “Örf ve Adet ...”, s. 34.

¹⁰⁰ Dilsad Çiğdem Sever, “Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar”, (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006), s. 49.

Günümüzde Anayasa Mahkemesi tarafından hukukun genel ilkesi olarak kabul edilen meşru beklentilerin korunması, kararlarda 2000li yıllara kadar kazanılmış hak kapsamında değerlendirilmiş, 2000li yıllardan sonra ise büyük bir gelişim göstererek uygulama alanı bulmuştur.¹⁰¹ Anayasa Mahkemesi, kararlarında meşru beklentilerin korunmasını açıklarken öncelikle hukuk devleti ilkesini bu ilkenin dayanağı olarak göstermekte, meşruluk seviyesine ulaşmış olan beklentilerin mümkün olduğunca korunmasının hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğunu vurgulamaktadır. Kararlarda ağırlıklı olarak hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik ilkesi, hukuki güvenlik ilkesinin sağlanmasında rol oynayan hukuki belirlilik, öngörülebilirlik, istikrar gibi ilkeler ve hakkaniyet ölçütleri ile meşru beklenti kavramının açıkladığını, bunun yanında mahkemenin bir temel hak ve özgürlüğün ihlali söz konusu olduğunda temel hak ve özgürlüklere ilişkin Anayasa’da öngörülen hükümlerle meşru beklentileri temellendirdiğini ifade edebiliriz.

1.1.6.1. Danıştay’ın meşru beklentilerin korunmasına yaklaşımı

Danıştay kararlarında meşru beklentilerin korunması Anayasa Mahkemesi’ne göre daha eski tarihlerden itibaren uygulama alanı bulmaktadır.¹⁰² Bununla birlikte Danıştay’ın bazı kararlarında, meşru beklenti kavramı kapsamında korunması beklenen menfaatleri kazanılmış hak olarak kabul edip inceleme yaptığı kararları da mevcuttur.¹⁰³

Danıştay meşru beklentilerin korunmasını Anayasa Mahkemesi ile benzer biçimde hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirilmektedir. Buna göre “İlgili kanunlarda yetkilendirilen idareler, kanunlarda belirlenen yetki ve görev çerçevesinde düzenleme yapabilmekte ve bu düzenlemeleri uygulamak üzere işlemler tesis edebilmektedir. İdareler, değişen koşullar dikkate alınarak, daha önceki düzenlemeler ile doğmuş olan objektif hukuki durumları, ileriye yönelik olarak yürürlükten kaldırma yetkisine sahip bulunmaktadır. Ancak idareler, bu konudaki yetkilerini kullanırken önceki düzenlemeler kapsamında kişilerin kazanılmış

¹⁰¹ Derya Deviner Erguvan, “Türk Hukukunda Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan*, C.21, Özel S., (2019), s. 1726.

¹⁰² Erguvan, “Türk Hukukunda ...”, s. 1735.

¹⁰³ İlgili kararlar için bkz. Sever, “Danıştay Kararları ...”, s. 50-51.

haklarını ve meşru beklentilerini korumak zorundadır. Bu durum hukuk güvenliğinin ve hukuki istikrarın sağlanması açısından vazgeçilmez niteliktedir.”¹⁰⁴

Kararlarda idarenin işlemleri, taahhütleri, yerleşik hale gelmiş uygulamaları gibi idareye atfedilecek bir davranış sonucunda bireylerin meşru beklentileri olabileceği kabul edilmektedir.¹⁰⁵ Danıştay’a göre bir beklentinin hukuk sistemi tarafından koruma görebilmesi için beklenti yaratan durumun hukuk temelinde haklı olması ve bir bütün olarak hukuka uygun olması gereklidir. Söz konusu hukuki temel bir sözleşme ve haksız fiil olabileceği gibi dava idari bir karar da olabilir.¹⁰⁶

Danıştay meşru beklentilerin korunmasını idarenin takdir yetkisini kullanırken riayet etmesi gerektiği bir ölçüt olduğunu belirtmektedir Buna göre *“Kamu hizmetlerinin süregelen işleyişi içerisindeki hizmetin sunumunda görev alan kamu personelinin, kimi haklı beklentiler içerisinde olması hizmetin gereğidir. İdarenin üstün kamu gücünden kaynaklanan hizmet sunumunda bireylerin hukuka uygun makul beklentileri karşılanabilmeli; idarenin tabi olduğu üst norm kurallarının kendisine tanıdığı takdir yetkisinin kullanımında ise, kamu personelinin haklı beklentileri korunmalı ve zedelenmemesi için önceden gerekli hukuki tedbirler de alınmalıdır.”¹⁰⁷* Başka bir kararında ise değişen ve ihtiyaçlar ve karşılaşılan problemler dikkate alınarak idarenin düzenleme yapma hususunda takdir yetkisi bulunduğunu, ancak bu yetkiyi kullanırken ilgililerin meşru beklentilerinin göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.¹⁰⁸

Bu noktada Danıştay idare edilenlerin beklentileri dikkate alınmadan kullanılan takdir yetkisinin hukuka uygun olup olmadığını denetlerken, Anayasa Mahkemesi ile benzer biçimde beklentinin sonuçsuz bırakılması ile elde edilecek kamu yararı karşısında bireyin menfaatinin ağır basıp basmadığını dikkate almaktadır. Buna göre kamu yararının ağır bastığı durumlarda meşru beklentiden söz edilemeyeceği, ayrıca meşru ve haklı sebeplerin bulunması halinde idarenin eşitlik ve

¹⁰⁴ D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727 K. 2021/1296 (Çalışmamızda yer alan tüm Danıştay kararlarına www.lexpera.com.tr internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında Danıştay kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

¹⁰⁵ D., 10. D., T. 09.12.2011, E.2009/9815, K.2011/5496.

¹⁰⁶ D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727 K. 2021/1296.

¹⁰⁷ D., 12. D., T. 15.09.2015, E. 2012/7707 K. 2015/4804

¹⁰⁸ D., İDDK, T. 12.11.2015 E. 2015/1134 K. YD

adalet ilkesine aykırı uygulamalarının bireyler açısından meşru beklenti yaratmayacağı ifade edilmektedir.¹⁰⁹

Danıştay'ın mülkiyet hakkı merkezli önüne gelen uyuşmazlıklarda da yukarıda yer verilen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları ışığında uyuşmazlıklara çözüm getirdiği görülmektedir.¹¹⁰

¹⁰⁹ "Haklı beklentinin korunması, idarenin takdir yetkisini kullandığı alanlarda söz konusu olduğundan, kamu yararının ağır bastığı durumlarda haklı beklentiden söz edilemeyeceği gibi, meşru ve haklı sebeplerin bulunması halinde idarenin eşitlik ve adalet ilkesine aykırı uygulamalarının yönetilenler açısından haklı beklenti yaratmayacağı da tartışmasızdır.", D., 8. D., T. 21.03.2014, E. 2013/3015 K. 2014/2253

¹¹⁰ "Anayasanın 35. maddesinde: "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." hükmü yer almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 No.'lu Protokolünün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesinde: "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez." hükmüne yer verilmiştir.

Anılan mevzuat hükümleri açısından bakıldığında, özel mülkiyet hakkının korunması gereken temel insan hakları arasında öngörüldüğü, anayasa ve uluslararası sözleşmelerde mülkiyet hakkını korumaya yönelik düzenlemelere yer verildiği, bu düzenlemelerde mülkiyet hakkına müdahalelerin olabileceğinin öngörüldüğü, ancak bu müdahalelerde kamu yararı gerekçesi, kanuni düzenleme gereği ve ölçülülük ya da orantılılık gibi uluslararası hukukun genel ilkelerinin varlığının dikkate alınması gerektiği, aksi durumda müdahalenin mülkiyet hakkı ihlaline neden olacağı kabul edilmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla da bu hususların açık bir şekilde ortaya konulduğu görülmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Öneriyıldız vs Türkiye davasında sözleşme çerçevesinde mülkiyet kavramı ve pozitif sorumluluk ilkesi hususlarına işaret etmektedir:

Mahkeme, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesindeki "mülkiyet" kavramının, maddi mülkiyet ile sınırlı olmayan ve iç hukuktaki resmi sınıflandırmadan bağımsız, kendine has bir anlamı olduğunu, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarların da bu hüküm uyarınca "mülkiyet hakkına" girebileceği, "Mülk" kavramının "mevcut mülkler" ile sınırlı olmadığını; bu kavramın başvuranın üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve "yasal bir beklentiye" sahip olduğu gayrimenkulleri de kapsadığını kabul etmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 10/06/2015 tarihli, B.No: 2013/6670 sayılı kararında, Öneriyıldız vs Türkiye davasına yönelik; "AİHM'e göre, gecekondü şeklinde yapılan kaçak yapılara idarenin fiili olarak uzun süre sessiz kalması, bina veya yapı üzerinde mülkiyet hakkının doğmasına neden olmaktadır. AİHM, şehir ve ilçe planlaması politikalarının ve bunlar sonucunda oluşturulan önlemlerin seçimi ile uygulanmasında birçok yerel etkeni kapsayan bir takdir hakkı bulunduğunu kabul etmektedir. Ancak bu takdir hakkının yetkilileri zamanında, uygun ve hepsinden de önemlisi tutarlı bir şekilde harekete geçme görevlerinden muaf tutması beklenemez. Kaçak yapıları engellemeye yönelik yasaların uygulanmasında Türk toplumunda yaratılan belirsizliğin, başvuranın meskenine ilişkin durumun bir gece içerisinde değişebileceğini sanmasına neden olması elbette mümkün değildir. AİHM, başvuranın meskenine yönelik mülkiyet çıkarının, 1. No.'lu Protokol'ün 1. maddesinin ilk cümlesinin anlamı çerçevesinde önemli bir çıkar ve dolayısıyla bir mülk oluşturmaya yetecek doğaya sahip olduğu ve yeterli derecede tanındığı kanısındadır.", Anat ve diğerleri vs. Türkiye davasına yönelik olarak "AİHM, on yıllarca, tapu kaydı olmayan binanın kullanılmasına yetkili merciler tarafından müsamaha gösterildiğini, bu şekilde bir kullanım ve müsamaha süresi geçtikten sonra, başvuru sahiplerinin evlerinden yararlanmaları için malvarlığının büyük önem kazandığını, maddi bir çıkar ve dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 1. No.'lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülk oluşturduğunu kabul etmektedir." ifadelerine yer verilmiştir.

1.1.6.2. Yargıtay ve diğer uyuşmazlık çözüm mercilerinin meşru beklentilerin korunmasına yaklaşımı

Meşru beklentilerin korunması hukukumuzda özel hukuk alanında da uygulanan bir ilke olup dayanağı olarak Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralı ve güven sorumluluğunun gösterildiği Yargıtay kararları mevcuttur. Buna göre, güven ilişkisi "*herhangi bir sözleşme ilişkisinin varlığını gerektirmediği için taraf iradesinden bağımsız yasal bir sorumluluk sebebi*" olup "*bir kişinin davranışlarıyla, başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle bu kişiler arasında güvene dayalı bir ilişki*"¹¹¹ oluşabilir. Nitekim, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, taraflar arasında akdedilen belirli süreli iş sözleşmesi uyarınca bir üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapacak davacının iş sözleşmesinin, üniversite mütevelli heyetinin davacının öğretim görevlisi olarak çalışmasına onay vermemesi gerekçesiyle davalı tarafından feshedilmesi akabinde açılan davada, güven sorumluluğu ile meşru beklentiler arasında ilişki kurmuş, "*bir kişinin davranışlarıyla, başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle bu kişiler arasında güvene dayalı bir ilişki*" oluştuğunu ifade etmiştir.¹¹² Başka bir kararda da benzer biçimde ise "*Kendine özgü mahiyet arz eden güven sorumluluğu bir kişinin veya kuruluşun davranışlarıyla başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle oluşan güven ilişkisinden kaynaklanır*"¹¹³ ifadelerine yer verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 20.02.2020 tarihli başka bir kararında ise hakkın açıkça kötüye kullanılması ile meşru beklentilerin korunmasını ilişkilendirmiştir. Dava konusu olay, kendisi adına kayıtlı arsa üzerinde site inşa

Anayasa Mahkemesinin anılan kararında meşru beklenti, makul şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki beklenti olarak tanımlanmıştır.

2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunun 13. maddesi b bendinde, "14'üncü maddenin a, b, c, d, e, g, h ve i bentleri kapsamında kalmaları nedeniyle, buldukları yerde korunamayan gecekondu sahiplerinden hak sahibi sıfatı taşıyanlarına, bir gecekondu önleme veya ıslah bölgesinde veya yakın bölgelerde yapılmış ıslah imar planları içinde meydana gelen boş imar parselleri müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esasına göre verilir. Bu gibi hallerde gecekondu sahibine ayrıca enkaz bedeli bu Kanunla kurulan fondan belediye veya valilikçe ödenir." hükmü yer almaktadır.", D., 6. D., T. 02.05.2017, E. 2014/5567 K. 2017/3056

¹¹¹ Y., 22. HD., T. 24.12.2018, E. 2017/20291, K. 2018/280258, (erişim) www.lexpera.com.tr, 20.04.2021. (Çalışmamızda yer alan tüm Yargıtay kararlarına www.lexpera.com.tr internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında Yargıtay kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

¹¹² Y. 22. HD., T. 24.12.2018, E.2017/20291, K.2018/2805

¹¹³ Y., 10. HD., T. 04.11.2021, E. 2021/4717 K. 2021/13537

edecek davalı şirketten bir daire almak isteyen davacı ile davalı arasında dairenin satışına ilişkin resmi şekil şartına uyulmaksızın sözleşme akdedilmesine ilişkindir. Bu noktada Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlık konusu olayın, resmi şekil şartına uyulmaksızın akdedilen sözleşmenin geçersizliğini ileri süren davalının, taraflar arasında akdedilen sözleşmenin geçersiz olması nedeniyle davacıdan parasını aldığı dairenin rayiç bedelinden sorumlu tutulamayacağı yönündeki savunmasının hakkın kötüye kullanılması kuralı yasağına aykırılık teşkil edip edemeyeceği noktasında düğümlendiğine işaret ederek şekil eksikliğinden kaynaklı olarak kendisinin menfaatine sonuç elde edenlerin, karşı taraf bu durumdan zarar görmüş olsa bile yalnızca bu nedenle doğrudan hakkını kötü niyetli kullanmış sayılmayacağını, aksi durumun kabulü halinde şekil kuralının amaç bakımından etkisini büyük ölçüde yitireceğini belirtmiştir. Kararın devamında, “*Ancak bireyi olduğu toplumun gerçeklerinden, yaşadıklarından izole edilmesi mümkün olmayan hâkimin, hukuk kuralları ve vicdanıyla sınırlı şekilde ifa etmekle yükümlü olduğu takdir hakkını kullanarak verdiği kararlarına, kanun koyucunun amacına ve kanunun ruhuna uygun şekilde insan kokusu aktarması da adalet sisteminden umut edilen meşru beklentinin hüküm gerekçesiyle vücut bulmuş karşılığı olacaktır.*” ifadelerine yer vererek “*şekil eksiliğinin ileri sürülmesi açıkça adaletsizlik teşkil ettiğinden, gerçek hakkın tanınması ve ferdin korunması için, bu zarurettten doğan ve olağanüstü bir imkân sağlayan TMK 2/2. maddesi hükmünün işletilmesi, başka bir deyişle hakkın kötüye kullanılması yasağı kuralı değil, şekil şartı kuralının ihmal edilmesi*”¹¹⁴ gerektiğine karar vermiştir.

Öte yandan meşru beklentilerin korunmasının Yargıtay kararlarında uygulanması güven sorumluluğu ve TMK 2’nci maddesinde öngörülen dürüstlük kuralı ile sınırlı değildir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 03.04.2018 tarihli bir kararında bağış vaadi sözleşmesinde belirtilen yükümlülüğün ihlal edilmesi neticesinde bağışta bulunanın bağış konusu taşınmazın iadesi yönünde meşru bir beklentisi bulunacağına karar vermiştir. Başka bir ifade ile taraflar arasında akdedilen sözleşmede kapsamındaki yükümlülüklerin de meşru beklentiye vücut verebileceği ifade edilmektedir. Bahsi geçen uyuşmazlığın özelinde davacı, maliki olduğu ancak üzerinde okul ve park alanı şerhleri bulunan taşınmazlarına ilişkin davalı belediye ile anlaşmış, bu çerçevede söz konusu taşınmazların bir kısmı üzerindeki bu şerhlerin

¹¹⁴ Y., HGK, T. 20.02.2020, E.2017/2618, K.2020/184

kaldırılarak kendisine konut alanında kalan kısmın verilmesi karşılığında bahsi geçen taşınmazlar üzerindeki paylarının bir kısmını davalı belediyeye bağışlamıştır. Ancak söz konusu bağış koşulunun davalı belediye tarafından yerine getirilmemesi üzerine davacı bahsi geçen bağış konusu payların tapu kayıtlarının iptal edilerek kendisi adına tescili, bu durum mümkün olmadığı takdirde zararının tazmini istemiyle dava açmıştır. Yargıtay, bağış vaadi sözleşmesinde belirtilen yükümlülüğünü ihlal edilmesinin, söz konusu taşınmazın iadesi yönünde davacılar nezdinde meşru beklenti oluşturduğuna işaret ederek, “*dava konusu 1500 ada 21 parsel sayılı taşınmazın davalı ... adına kayıtlı olduğu gözetilerek, anılan parsel yönünden davacının devrettiği paya şuyulandırılan payın talep ile bağlı kalınarak iptaline ve davacı adına tesciline karar verilmesi, diğer dava konusu 1499 ada 21 (yeni 1499 ada 26) parsel sayılı taşınmazın üçüncü kişilere devredildiği ve 1499 ada 26 parsel sayılı taşınmaz yönünden talepte bulunulduğu gözetilerek anılan parsel yönünden davacının payının değerinin saptanması ve talep ile bağlı kalınarak bedele hükmedilmesi gerekirken yanılığlı değerlendirme ve eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir*”¹¹⁵ gerekçeleriyle ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına karar vermiştir.¹¹⁶

¹¹⁵ Y., 1. HD, T. 03.04.2018, E.2015/9529, K.2018/8665

¹¹⁶ Yargıtay’ın meşru beklenti ilkesine yer verdiği başka kararları bkz. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 06.02.2019 T., E.2019/30, K.2019/662 sayılı kararında meşru beklentilere işaret edilerek “*belirli bir amaçla idareye terk edilen taşınmazların terk amacına uygun olarak kullanılması gerektiği*” sonucuna ulaştığı görülmektedir.; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 08.04.2009 T., E.2007/42516, K.2009/10091 sayılı kararında “*iş sözleşmesinin, işçinin doğruluk ve bağlılığa aykırı söz veya davranışları sebebiyle işverence haklı olarak feshedilip feshedilmediği*” uyuşmazlık konusuna ilişkin yapmış olduğu inceleme neticesinde sürekli rapor alan ve raporlu olduğu dönemlerde seyyar satıcılık yapan davacının sözleşmesini fesheden davalı işverenin; davacının raporlu olduğu söz konusu dönemlerde dinlenerek bir an önce ve tam olarak iyileşmesi konusunda meşru bir beklentisi bulunduğu karar vermiştir.; Taraflar arasında akdedilen eser sözleşmesi uyarınca, yüklenicim taahhüt ettiği eseri iş sahibine teslim etmesi akabinde ortaya çıkan gizli ayıp niteliğindeki arızaların giderilmemesi akabinde davacının yükleniciye ödediği iş bedelinin istirdadı talebiyle açılan davada Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 23.12.2009 T., E.2008/7835, K.2009/7078 sayılı kararında, taraflar arasında akdedilen eser sözleşmesi uyarınca, yüklenicim taahhüt ettiği eseri iş sahibine teslim etmesi akabinde ortaya çıkan gizli ayıp niteliğindeki arızaların giderilmemesi akabinde davacının yükleniciye ödediği iş bedelinin istirdadı talebiyle açtığı davada, 818 sayılı mülga Türk Borçlar Kanunu’nun 356’ncı maddesinde düzenlenen özen borcu uyarınca yüklenicinin yapmayı taahhüt ettiği eserin, taraflar arasında akdedilen sözleşmeye, fen ve teknik kurallarına ve iş sahibinin meşru beklentilerine uygun bir şekilde yaparak teslim etmek zorunda olduğunu, yoksa sözleşmenin ihlalinin söz konusu olacağını belirtmiştir.; Taraflar arasında akdedilen belirli süreli iş sözleşmesi uyarınca bir üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapacak davacının üniversite mütevelli heyetinin davacının öğretim görevlisi olarak çalışmasına onay vermemesi gerekçesiyle davalı tarafından feshedilmesi akabinde açılan davada Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, 24.12.2018 T., E.2017/20291, K.2018/2805 sayılı kararında güven sorumluluğu ile meşru beklentiler arasında ilişki kurmuş, “bir kişinin davranışlarıyla, başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle bu kişiler arasında güvene dayalı bir ilişki” oluştuğunu ifade etmiştir.

Yargıtay, mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde de meşru beklentilerin korunmasına başvurmaktadır. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi bir kararında yukarıda yer verilen, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay tarafından benimsenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında belirlenen ölçütleri uygulamaktadır. Buna göre mülkiyet hakkının kapsamını tespit ederken, kişilerin “*Ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru beklenti*”lerinin de Anayasa’nın 35’inci maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının kapsamına olduğunu belirtilmiştir.¹¹⁷

Yargıtay İş hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda da meşru beklentilerin korunmasına yer vermektedir. Buna göre “*Davacının raporlu olduğu dönemde istirahat ederek bir an önce ve tam olarak iyileşmesini beklemek işverenin haklı beklentisidir. Bu beklentiye aykırı davranış İş Kanunu 25/II e bendinde düzenlenen doğruluk ve bağlılığa uymayan hallerden olduğundan, dava konusu isteklerin reddine karar vermek gerekirken yazılı gerekçelerle kabulüne hüküm kurulması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.*”¹¹⁸

Meşru beklentilerin korunmasının uygulanması Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay kararları ile sınırlı değildir. Rekabet Kurulu kararlarında da meşru beklentilerin korunması uygulama alanı bulmaktadır. Kurul kararlarında meşru beklentilerin korunmasının kazanılmış hakların korunması ile karşılaştırarak değerlendirildiği görülmektedir. Buna göre Kurul meşru beklenti ve kazanılmış hak kavramlarının arasındaki farkı “*haklı beklenti*” ifadesini kullanarak şu ifadelerle anlatmıştır:

*“... henüz tamamlanmış ve oluşumu süren işlemlerin kazanılmış hak doğurmayacağı söylenebilir. Tam bu noktada kazanılmış hak kavramı ile karıştırılan haklı beklenti kavramının, hukuki durumların oluşumunda psikolojik durumları da dikkate aldığı ve bu nedenle farklı olduğu belirtilmelidir. Henüz tamamlanmamış hukuki işlem süreçleri ya da durumlar, ilgilileri lehine genellikle bir hak doğurmazlar. Bu tür bir sürecin korunabilir bir aşamaya gelmesi hakkın gerçekten kazanılmış olmasına bağlıdır. Hakkın kazanılması ise hukuk tarafından belirlenir. Bu durumda, kişilerin mamelekine henüz girmemiş ya da gelecekte doğması “beklenen çıkar” kazanılmış hakkın doğumu için yeterli değildir.”*¹¹⁹

¹¹⁷ Y., 23. HD., T. 17.04.2019 T., E.2016/4829, K.2019/1456

¹¹⁸ Y., 9. HD., T. 08.04.2009, E. 2007/42516 K. 2009/10091

¹¹⁹ Rekabet Kurulu, 08.05.2008 T., D.S.2008-1-29, K.S.08-32/397-134, (erişim) www.lexpera.com.tr, (erişim) 21.04.2021. (Çalışmamızda yer alan tüm Rekabet kurulu kararlarına www.lexpera.com.tr internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında Rekabet Kurulu kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

Rekabet Kurulu'nun söz konusu kararında, meşru beklentilerin hukuken korunabilir olmadığını ifade ettiği görülmektedir. Kurulun meşru beklenti gibi henüz tamamlanmamış durumların ilgililer lehine hak doğurmadığını, böyle bir beklentinin hukuken korunabilmesi için gerçekten kazanılmış bir hak ifade etmesi gerektiğini, elde edilmesi beklenen menfaatlerin kazanılmış hak olarak değerlendirilmeyeceğini ifade ettiği görülmektedir.

Hukukumuzda Kamu İhale Kurulu kararlarında da meşru beklentilerin korunmasına rastlanılmaktadır. Şikâyet başvurusu sahibinin “aşırı düşük teklif sorgulamasına tabi tutulan firmaların yapmış olduğu açıklamaların Kamu İhale Genel Tebliğinin 45 inci maddesi açıklamalarına aykırı olduğu, zira ihale konusu işte girdi olarak kullanılacak galvanizli profil özel üretim olduğundan, bu malzeme için alış-satış faturası verilemeyeceği, dolayısıyla “Ticari mallar” hesabında izlenen alım-satımlara dayalı açıklama yapılmasının mümkün olmadığı” yönündeki iddiasına ilişkin olarak kurum kararında şu gerekçelere yer vermiştir:

“İdare tarafından aşırı düşük teklif açıklamasına esas olmak üzere isteklilere sunulan analiz formatında, galvanizli profil girdisini temsilen Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yayımlanmış olan 04.292/18 poz numaralı rayiç kullanılmıştır. Söz konusu rayicin açıklamasında, dikdörtgen kutu profillerin galvanizli olup olmadığı net bir şekilde belirlenmemiştir. Buradaki belirsizlik istekliler lehine yorumlanmalı ve açıklamalarını bu rayice dayandıran isteklilerin açıklamaları kabul edilmelidir. Zira analiz formatında bahsi geçen poz numarasının belirtilmiş olması, istekliler açısından bu rayicin kullanılarak açıklama yapılabilmesi hususunda haklı beklentiler ortaya çıkarmıştır.”¹²⁰

Buna göre idare tarafından analiz formatında rayiç fiyat olarak belirlenen poz numarasının istekliler açısından söz konusu rayiç fiyat kullanılarak teklifte bulunabilmeleri konusunda meşru beklenti oluşturmaktadır.

Kurum başka bir kararında ise ihale üzerinde bırakılan isteklinin, ihale konusu işe ait teknik şartnamelerde yer alan teklif ekinde sunulması gerektiği belirtilen belgeleri sunmaması nedeniyle ilgilinin teklifinin değerlendirme dışı bırakılması gerektiği yönündeki şikâyet başvurusuna ilişkin olarak, söz konusu belgelerin sözleşmenin yürütülmesi aşamasında yerine getirilecek yükümlülöklere ilişkin olduğu, teknik şartnamenin birçok maddesinde “teklif ekinde sunulacak belgeler” ibarelerine yer verildiği, bu durumun istekliler bakımından söz konusu

¹²⁰ Kamu İhale Kurumu, 04.07.2011 T., K.2011/UY.I-2294, (erişim) www.lexpera.com.tr, (erişim) 21.04.2021. (Çalışmamızda yer alan tüm Kamu İhale Kurumu kararlarına www.lexpera.com.tr internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında Kamu İhale Kurumu kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

belgelerin sunulmasını gerektirdiğini ve bu belgeleri sunmayan isteklilerin tekliflerinin değerlendirme dışı bırakılacağı yönünde meşru beklenti oluşturduğu ifade edilmiştir:

“Teknik şartname düzenlemeleri kapsamında ihalede 7 isteklinin sunduğu belgelerin niteliği dikkate alındığında, teknik şartnamelerin ilgili düzenlemelerinin, idarenin şikayete verdiği cevapta belirtildiği üzere sözleşmenin yürütülmesi aşamasında yerine getirilecek yükümlülüklerle ilgili olduğu anlaşılacakla birlikte, danışmanlık firması tarafından hazırlanan teknik şartnamenin birçok maddesinde “teklif ekinde sunulacak belgeler” ibarelerine yer verilerek, ihaleye katılanların büyük çoğunluğunda (9 istekliden 7’sinde), bu belgelerin sunulması gerektiği ve belgeleri sunmayan tekliflerin değerlendirme dışı bırakılacağı yönünde haklı beklentinin yaratıldığı görülmüştür. İstenilen bilgi ve belgelerin hacim itibariyle fazlalığı göz önünde bulundurulduğunda, bu hususların tekliflerin oluşturulmasına doğrudan etki edeceği, dolayısıyla, teknik şartnamenin açık düzenlemesi karşısında, idare tarafından düzenlenen bir zeyilname olmaksızın, istenilen belgelerin, en azından mümkün olduğu ölçüde sunulmasının herhangi bir şekilde gerekli olmadığına ilişkin varılacak sonucun, diğer katılımcılar aleyhine, saydamlık, rekabet ve eşit muamele ilkeleri ile bağdaşmayacak avantajlı bir konum elde edilmesine yol açacağı muhakkaktır.

Bu nedenle, mevcut durumda, teknik şartnamede belirtilen belgelerin isteklilerce sunulup sunulmadığının tespiti gerekmele birlikte, isteklilerin sunduğu belgelerin genel olarak belgelerin sunulmuş şekline uygun olmadığı (yabancı dilde sunulmuş olması), ayrıca, kalite belgelerinin de, bir bakıma zorunlu olarak, fiyat teklifi alınan ya da alt yüklenici olarak çalıştırılması düşünülen firmalar adına düzenlenmiş belgeler olduğu, teknik şartnamenin bazı maddelerinde yalnızca belgelerin sunulmasına yönelik değil, yeterli olup olmadığına da ilişkin değerlendirme yapılacağına ilişkin düzenlemeler yer aldığı, bu durumun, pazarlık usulünün şartları netleştirilmiş teknik şartname kavramını içeren maddelerinde söz konusu olduğu, netice itibariyle, teknik şartname düzenlemelerinin gerekli belgelerin isteklilerce fiilen eksiksiz şekilde sunulmasına da imkan vermediği ve ihalede geçerli teklif kalmadığı anlaşıldığından, ihalenin iptalinin gerektiği sonucuna varılmıştır.”¹²¹

Görüldüğü üzere meşru beklentilerin korunması hukukumuzda özel hukuk ve kamu hukuku alanlarında gerek yargı organının gerekse idari çözüm mercilerinin kararlarında uygulama alanı bulan hukukun genel bir ilkesidir.

¹²¹ Kamu İhale Kurumu, 31.01.2011 T., K.2011/UY.III-441.

1.2. Meşru Beklenti Kavramının Tanımlanması

1.2.1 Terim sorunu

Yukarıda belirtildiği üzere meşru beklenti terimi ilk olarak Lord Denning tarafından “*Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs*” kararında İngilizce “*legitimate expectations*” olarak ifade edilmiştir.

Hukukumuzda ise kavram ilk olarak Örücü tarafından “*haklı beklenti*” ifadesiyle Türkçe’ye çevrilmiştir.¹²² Bu çalışma aynı zamanda Türk hukuk öğretisinde konu ile ilgili yapılan ilk çalışmadır. Anılan çalışmada Örücü, The Cambridge Law Journal’da yayımlanan Forsthy’nin “*The Provenance and Protection of Legitimate Expectations*” isimli makalesini Türkçeye “*Haklı Beklentilerin Doğuşu ve Korunması*” olarak çevirmiştir. Akabinde Oğurlu da 2003 yılında konu ile ilgili çalışmasını “*İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklenti Sorunu*” olarak isimlendirmiştir. Daha sonra öğretilerde yapılan çalışmalarda da kavramın ağırlıklı olarak “*haklı beklenti*” olarak ifade edildiği görülmektedir.

Sever “*Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar*” adlı çalışmasında kavramı “*haklı beklenti*” olarak ifade ederek Türk hukukunda tanınan bir kurum olmadığını, Alman ve Anglo-Sakson hukukundan dilimize çevrilmiş bir kavram olduğunu ifade etmektedir.¹²³ Özgüven de kavramı “*haklı beklenti*” olarak kullanmış, kavramı beklenen hak, muntazır hak olarak ifade etmiştir.¹²⁴

Altındağ, “*Yürürlükte Olan Yasalara ve İdari Düzenleyici İşlemlere Güvenden Kaynaklanan Haklı Beklenti Kavramı ve Korunması*” isimli çalışmasında yukarıda yer verilen Örücü’nün ve Oğurlu’nun çalışmalarında kavram “*haklı beklenti*” olarak çevrildiği için bu terimi kullandığını belirtmektedir.¹²⁵ Benzer biçimde Özcan, Gişi Boz, Erguvan, Sümer ve Saygın da kavramı “*haklı beklenti*” olarak çalışmalarında işlemiştir.¹²⁶

¹²² Bkz. Ersin Örücü, “Haklı Beklentilerin ...”, s. 121-139.

¹²³ Sever, “Danıştay Kararları ...”, s. 49.

¹²⁴ Ali Volkan Özgüven, *Türk Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik İlkesi*, (Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2007), s. 53.

¹²⁵ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 3.

¹²⁶ Özcan, “Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları Işığında Haklı Beklenti İlkesi”; Gişi, *Haklı Beklentilerin Korunması*.; Boz, *İdare Hukukunda Haklı Beklentinin Korunması*.; Engin Saygın, “Haklı Beklentilerin Korunması İlkesine Yönelik Türk ve İngiliz İdare Hukuku Yaklaşımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 124, (2016).; Erguvan, “Türk Hukukunda

Öte yandan Gişi “*haklı beklenti*” ifadesini çalışmasında kullanmakla birlikte kavramın meşru beklenti olarak adlandırılmasının daha doğru olacağını, hukukumuzda kavramın haklı beklenti terimi kullanılarak incelenmesi yönünde bir eğilim bulunduğu dikkate alındığında konu hakkında karışıklığa yol açmamak ve uygulamada birlikteliği sağlamak için “*haklı beklenti*” terimini kullandığını belirtmektedir.¹²⁷

Gemalmaz, “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*” eserinde, kavramı Anayasa Mahkemesi’nin mülkiyet hakkına ilişkin kararlarında yer verdiği gibi “*meşru beklenti*” terimiyle kullanmıştır.¹²⁸

Dalkılıç ise çalışmasında “*meşru beklenti*” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Yazara göre “*legitimate*” kelimesinin Türkçe karşılığı meşru olup bireylerin içinde buldukları beklentilerinin haklı olması yani adalet ve hakkaniyet düşüncesine uygun olması her zaman korunacağı anlamını taşımamakta olup bu tür beklentiler korunmadıkça meşruiyet kazanmayacaktır.¹²⁹ Ayrıca yazar Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında meşru beklentilerin korunmasının “*protection of legitimate expectations*” olarak ifade edilmesi sebebiyle ilkenin doğru ifade edilmesinin meşru beklentilerin korunması olduğuna işaret etmektedir.¹³⁰

Erguvan ise Dalkılıç’ın bu görüşüne katılmadığını, haklı ve meşru ifadelerinin aynı anlama geldiğini, bu iki terimin farklı kavram olarak kullanılmasında haklı bir neden bulunmadığını şu ifadelerle belirtmektedir:

“Öncelikle ve temel olarak “adalet düşüncesine, hakkaniyete uygun başka bir deyişle haklı olan” bir beklentinin hukuk tarafından korunması bizatihi

Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi”, s. 1724., Nuray Sümer, “İngiliz Hukukunda Haklı Beklenti Doktrini”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no 1, (2019), s. 163.

¹²⁷ “... haklı beklentiler, yabancı kaynaklarda sıklıkla *legitimate expectations* şeklinde ifade edilmiş ve bu kavram Türk hukukunda genellikle haklı beklentiler olarak kullanılmıştır. Haklı beklentilere ilişkin terim sorununu incelerken, esasında haklı ve meşru kelimelerinin birbiri yerine kullanılmaması gerekir. *Legitimate* kelimesi, esasında, Türk hukukunda meşru ifadesini karşılar; ancak, bu konuda doktrinde terim birliği bulunmamakla birlikte *legitimate* kelimesine meşru veya haklı anlamları yüklenmiş ve esasında bu kavramların biri diğerinin özdeşi olmamasına rağmen konumuz açısından aynı anlamda ve biri diğerinin tam karşılığı şeklinde kullanılmıştır. Meşru ile haklı olma arasında yukarıda belirtilen farklılıklar gözetildiğinde, *legitimate* kelimesini meşru olarak anlamlandırma, kavram ı da meşru beklentiler olarak adlandırma doğru olacaktır. Ancak, yargı içtihatlarında ve doktrinde kavramın sıklıkla haklı beklentiler ifadesi çerçevesinde incelendiği ve bu yönde bir eğilim bulunduğu gözetildiğinde, konu hakkında karışıklığa yol açmamak ve uygulamada birlikteliği sağlamak amacıyla tezde kavramın herkesçe anlaşılabilen ve genel kabul gören ifadesi kullanılacaktır.”, Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 16-17.

¹²⁸ H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, (İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2017), s. 139.

¹²⁹ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 120-121.

¹³⁰ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 121.

Devletin ve dahası Hukuk Devletinin var oluş nedenidir. Beklentinin bu aşamaya geldiğinin tespitinin yapıldığı halde hala daha hukuken korunmaması, başta İdare olmak üzere akabinde İdari Yargı ve Anayasa Mahkemesi'nin Hukuk Devletinin gereğini yapmadıkları anlamına gelir ki, bu durum hukuken ve bilimsel olarak savunulamaz. Diğer yandan sözlük anlamı olarak “haklı” ve “meşru” ifadeleri aynı anlama gelmekte ve kanımızca bunları iki farklı kavram olarak kullanmamızı haklı kılacak bir neden de bulunmamaktadır.”¹³¹

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay da kararlarında kavramla ilgili ağırlıklı olarak “meşru beklenti” ve “haklı beklenti” terimlerine yer vermektedir. Bu kapsamda söz konusu terimlerin kullanıldığı tanımlara aşağıda detaylıca yer verileceğinden bu bölümde anılan tanımlara tekrara düşmemek adına yer verilmeyecektir.

Öte yandan kavramın hukukumuzda “makul beklenti”, “yasal beklenti” gibi başkaca kullanımları da mevcuttur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Öneryıldız v. Türkiye* kararında, “... “Mülk” kavramı “mevcut mülkler” ile sınırlı değildir; kıymetleri, başvuranın üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve “yasal bir beklentiye” sahip olduğunu iddia edebileceği arazileri de kapsar”¹³² ifadelerine yer verilerek meşru beklenti kavramının “yasal beklenti” olarak Türkçeye çevrildiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi de bir kararında yer alan “Çocuk üzerindeki yetki ve sorumluluklar yönünden çocuğun velayetini elinde bulunduran anne ya da babanın esas hak sahibi olduğu gözardı edilmemekle birlikte çocuğun menfaatlerinin gerektirdiği durumlar ile haklı ve makul beklentilerin oluştuğu hâllerde velayet hakkı sahibi olmayan tarafın da çocuk üzerinde velayetin kapsamından kaynaklanan birtakım yetkileri kullanabileceği değerlendirilmelidir.” Biçimindeki ifadelerle kavramı “haklı ve makul beklenti” olarak kullandığı görülmektedir.

Benzer biçimde Danıştay da bir kararında “Kaldı ki, kamu hizmetinin olağan işleyişi içinde umulabilecek bir durum vardır ve kamu görevlilerinin böylesine haklı beklentiler içinde olması hizmetin gereğidir. Dava konusu olaydaki beklenti de makul bir beklentidir. Yönetim, yönetim olmaktan kaynaklanan gücünü ve olanaklarını, bu kişisel konumda kullanarak makul beklentiye karşılayabilir.”¹³³ İfadelerine yer vererek “haklı beklenti” ve “makul beklenti” kavramını bir arada kullandığı görülmektedir.

¹³¹ Erguvan, “Türk Hukukunda ...”, s. 1724.

¹³² AİHM, *Öneryıldız v. Türkiye*, B. No: 48939/99, 30.11.2004 T.

¹³³ D.,-5. D., T. 14.03.2006, E. 2003/3647 K. 2006/1140

Görüldüğü üzere hukukumuzda meşru beklenti kavramına ilişkin çeşitli terimler kullanılmakta olup bu durum kavramın Alman ve Anglo-Sakson hukukundan dilimize çevrilmiş bir kavram olmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Yukarıda detaylıca izah edildiği üzere meşru beklenti kavramı terim olarak ilk kez Lord Denning tarafından “*legitimate expectation*” olarak ifade edilmiştir. Bu noktada, İngilizce “*expectation*” kelimesinin Türkçe karşılığı “*beklenti*” olup “*bireyin belli şart ve durumların alacağı biçimler veya kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü*”¹³⁴ anlamına gelmektedir.

Öte yandan “*legitimate*” kelimesi ise dilimize “*meşru*”, “*haklı*”, “*makul*” veya “*yasa*” olarak çevrilebilmektedir. Bu durum kavrama ilişkin hukukumuzda kullanılacak terimin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ancak çalışmamızın konusunu oluşturan Anayasa Mahkemesi kararlarında İngilizce “*legitimate*” kelimesinin karşılığı olan bu çeviriler aynı anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu noktada, Anayasa Mahkemesi kararlarında her ne kadar “*haklı beklenti*” ve “*meşru beklenti*” kavramlarını kullanarak iki farklı tanıma yer verilse de, aksi yöndeki görüşlere karşın¹³⁵ biz bu durumun Mahkeme’nin bu iki kavrama farklı anlamlar yükleyerek bu kavramları birbirinden ayırdığı anlamına gelmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira Anayasa Mahkemesi’nin birçok kararında, “*haklı beklenti*” kavramı kullanarak tanım yapıldıktan sonra “*Bir beklentinin hukuken koruma görebilmesinin ön koşullarından biri beklentinin haklı (meşru) beklenti seviyesine ulaşmasıdır.*”¹³⁶ ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi kararında “*haklı*” ifadesine yer vermesi akabinde bu ifadeyi parantez içine aldığı “*meşru*” kelimesiyle açıklamaktadır. Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi’nin “*haklı beklenti*” ve “*meşru beklenti*” kavramlarını aynı anlamlı ve birbirleri yerine kullanılan kavramlar olarak kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır.¹³⁷

Bizce de meşru ve haklı terimleri aynı anlama gelmektedir. Meşru ve haklı kelimeleri Anayasa Mahkemesi tarafından hukuken korunan beklenti olarak ifade

¹³⁴ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim) 21.03.2021.

¹³⁵ Boz tarafından, Anayasa Mahkemesi kararlarında “*haklı beklenti*” ile “*meşru beklenti*” kavramları arasında ayrıma gidildiği, Anayasa Mahkemesi kararlarında hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul edilen “*haklı beklenti*”nin hakkaniyet kuramı bağlamında korunduğu belirtilmektedir., Boz, *İdare Hukukunda ...*, s.468.

¹³⁶ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 100, Benzer yöndeki AYM kararı için bkz. “*Korunmaya değer beklenti, belli bir yoğunluğa ulaşan, diğer bir ifadeyle meşru (haklı) hâle gelen beklentilerdir.*”, AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 69.

¹³⁷ Benzer yöndeki tespit için bkz. Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 135.

edilmek için kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile her iki kelime de “*legitimate*” kelimesini karşılamaktadır.

Öte yandan, sözlük anlamıyla “*hukuka uygun, yasal*”¹³⁸ anlamına gelen “*meşru*” kelimesi çalışmamızda kavramı ifade etmek için tercih edilecektir.

1.2.2 Tanım sorunu ve kavramın doktrin ve yargı kararlarında tanımlanması

Meşru beklenti kavramı üzerinde uzlaşılan net bir tanımı yapılamamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri yukarıda detaylıca izah ettiğimiz üzere yargı kararlarında ortaya çıkan ve şekillenen bir kavram olması ve dünyadaki birçok ülkede farklı şekilde temellendirilip, içeriğinin ve sağladığı korumanın farklılık arz etmesidir.¹³⁹

Kavramın mutlak bir koruma sağlamaması, bireylerin beklentileri ile değişen şartlara ve toplumun dinamik yapısına ayak uydurmak için devletin eylem ve politikalarında değişikliğe gitme ihtiyacı arasında dengeyi kurmayı amaçlaması mahkemelerin somut olay özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapmasını ve hakkaniyete uygun adil bir çözüm bulma arayışına girmesine neden olmaktadır. Bu durum ilkenin üzerinde uzlaşılan bir tanımının yapılmasını zorlaştıran başka bir unsurdur.¹⁴⁰ Thomas, konu ile ilgili olarak meşru beklentilerin korunmasının kişilerin devletin tasarruflarına güvenmeleri sonucunda ortaya çıkan beklentilerinin hukuki sonuçları olabileceği anlamına geldiğini belirterek, ilkenin devletin ilgililerin bu tür beklentilerine saygı göstermesini, aksi takdirde kamu yararının ilgilinin sonuçsuz bırakılması gereken beklentileri karşısında neden daha ağır bastığına dair ikna edici gerekçeler sunmasını gerektirdiğini belirtmektedir.¹⁴¹ Bu noktada mahkemelerin rolü, kişilerin beklentilerinin değişen politika hedeflerine ne ölçüde uydurabileceğinin belirlenmesidir.¹⁴² Dolayısıyla, uyuşmazlık konusu olayın özellikleri verilen kararda meşru beklentilerin korunması açısından önem arz etmektedir. Bu durum ilkeye ilişkin tanım yapılmasını zorlaştıran bir nedendir.

Beklentilerin korunması konusunun somut olay özelinde değişkenlik göstermesi, kavramın kapsamının belirsiz olmasına neden olmaktadır. Bu durum da

¹³⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim) 21.03.2021.

¹³⁹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 5.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 17.

¹⁴⁰ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 5.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 18-20.

¹⁴¹ Thomas, *Legitimate Expectations ...*, s. 41.

¹⁴² Thomas, *Legitimate Expectations ...*, s. 41.

bu ilkeye ilişkin kesin bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır.¹⁴³ Zira uyuşmazlık konusu olayın özellikleri beklentinin meşru seviyesine ulaşip ulaşmadığının tespiti konusunda büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla meşru beklentilerin değişken olması kavramı belirsizleştirmekle birlikte kavrama esnek bir nitelik kazandırır.¹⁴⁴ Bu durum meşru beklentiler fonksiyonel nitelikli olduğunu da ortaya koymaktadır.¹⁴⁵

Meşru beklenti kavramı, hukuk devletinin en önemli unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesi ve bu ilkenin sağlanmasında rol oynayan hukuki belirlilik, hukuki öngörülebilirlik ve istikrar gibi unsurlarla ilişkilidir. İlke ayrıca hukuki güvenlik ilkesinin sağlanması için uygulanan güvencelerden olan kazanılmış hakların korunması ve geçmişe yürüme yasağı gibi hukukun genel ilkeleri ile de ilişki içerisindedir. Ayrıca bir temel hak ve özgürlüğün sağladığı güvence kapsamında da ilgililerin beklentilerinin koruma görebileceği dikkate alındığında, kavramın çeşitli temel hak ve özgürlüklerle temellendirilmesi de mümkündür. Dolayısıyla ilkenin birçok kavram ve ilke ile ilişki içerisinde olması ve farklı şekilde temellendirilebilmesi tanım yapılmasını, anlaşılmasını zorlaştırmakta ve diğer ilkelerle karıştırılmasına sebep olabilmektedir.

Ayrıca meşru beklentilerin kaynaklarının çeşitli olması ilkeye ilişkin tanım yapılmasını zorlaştıran başka bir nedendir.¹⁴⁶ Bireyler mevcut yasal düzenlemelere, benimsenen bir politika hedefi ve bu doğrultuda yapılan tasarruflara, idarenin bulunduğu bir beyana veya taahhüde, idari işlemlere, geçmişten bugüne süre gelerek yerleşik hale gelmiş bir uygulamaya veya yargı kararına güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında belli bir tutum veya davranışları sergileyebilir veya bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceği yönünde bir beklenti içerisine girebilir. Bu noktada beklenti kaynaklarının çeşitli olması ilkeye ilişkin tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Meşru beklentiye doğuran olayların çeşitli olmasının yanında, beklentiye doğuran olayın hukuka uygunluğunun gerekli olup olmamasına yönelik tartışmalar da ilkeye ilişkin bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴³ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 5.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, 18.

¹⁴⁴ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 18.

¹⁴⁵ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 221-267.

¹⁴⁶ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 5.

¹⁴⁷ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 5.

Yukarıda izah edilen sebeplerle meşru beklenti ilkesine ilişkin uzlaşılabilir bir tanımın olmaması öğretide de ilke ile ilgili farklı tanımların yapılmasına neden olmuştur.

Endicott, meşru beklentiye hukukun korunduğu beklenti olarak tanımlamaktadır.¹⁴⁸ Thomas, meşru beklentinin idarenin davranışının bir sonucu olarak geleceğe yönelik olarak belirli beklentiye sahip olan bireyin, baskın kamu yararı olmadıkça, bu beklentisinin yerine getirilmesini talep edebilmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir.¹⁴⁹ Oğurlu meşru beklentiye “*bireyin hukuka uygun olmak kaydıyla yetkililerin taahhütleri ile süregelen hukuki uygulamalara güvenerek belirli hakları elde etme beklentilerinin hukuk güvenliği gerekçesiyle korunması, kendileri hakkındaki olumsuz değişikliklere karşı en azından bir dinlenme hakkı verilerek korunması; bazen de korunan çıkarın niteliğine göre yeni bir karar alınması zorunluluğu*”¹⁵⁰ ifadeleriyle; Altındağ “*haklı beklenti*” ifadesini kullanarak “*devletin bir taahhüdüne, yerleşik bir uygulamasına veya yasal düzenlemelere güvenerek kişinin kendisine bu taahhüt, uygulama veya düzenleme doğrultusunda muamele edileceği yönündeki beklentisi*”¹⁵¹ ifadeleriyle tanımlamıştır. Gişi meşru beklenti kavramı hakkında genel geçer bir formül elde edilmesinin mümkün olmadığını vurgulayarak kavramı şu şekilde tanımlamıştır: “... *idare hukukunda beklenti, idarenin faaliyetleri, uygulamaları veya işlemleri sonucunda, kişilerin bu işlem, uygulama veya faaliyette belirtilen durum veya taahhütlerin alacağı biçimler konusundaki öngörüsü ya da gerçekleşmesini beklediği şeyi ifade eder.*”¹⁵²

Boz ise meşru beklenti kavramına ilişkin çalışmasında şu tanıma yer vermektedir: “*idare hukuku açısından haklı beklenti, idarenin belirli yönde hareket edeceği hususunda idareden sadır bir tasarruf sonucunda oluşan, bireyin idareye olan güveninin, bazı durumlarda uygun bir görüşme ortamında usuli bir korumayla, bazı durumlarda ilgisine idareye karşı kendi lehinde bir tasarrufta bulunulmayı talep etme imkânının tanındığı esas korumayla sağlanan, bazı durumlarda ise tazminat yoluyla karşılanan bir menfaat/çıkâr elde etme beklentisidir.*”¹⁵³

¹⁴⁸ Endicott, *Administrative Law*, s. 293.

¹⁴⁹ Endicott, *Administrative Law*, s. xv.

¹⁵⁰ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 221.

¹⁵¹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 6.

¹⁵² Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 27.

¹⁵³ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 41.

Dalkılıç meşru beklentinin ne olduğuna ilişkin tanımının yapılmasından ziyade hangi beklentinin meşru olduğunun incelenmesinin gerektiğini belirtmektedir.¹⁵⁴ Buna göre konu ile yapmış olduğu genel nitelikli tanım şu şekildedir: “Bize göre meşru beklenti, hukuk tarafından korunan beklenti bu beklentinin koruma görmesi kadar idare tarafından da karşılanacağına duydukları güvenden kaynaklanmaktadır.”¹⁵⁵

Yargı kararlarında da meşru beklenti korunmasına ilişkin genel bir tanım yapılmasından ziyade somut olayın özelliklerine göre belli başlı tanım kalıplarının kullanıldığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa’da veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamında güvence altına alınan bir temel hak ve özgürlüğün, bireylerin meşru beklentilerinin sonuçsuz bırakılması sebebiyle ihlal edilip edilmediğini değerlendirirken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını da dikkate alarak değerlendirmekte; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında yer verilen ölçütleri de dikkate alarak meşru beklenti kavramını tanımlamaktadır. Özellikle meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının¹⁵⁶ ihlali iddiasına ilişkin olarak yapılan başvurularda, Anayasa Mahkemesi’nin mülkiyet hakkının ihlali ile meşru beklentiler arasında ilişki kurarken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin konuyla ilgili kararları ışığında bir içtihat oluşturduğu, söz konusu kararlar ışığında ölçütler belirlediği ve bu ölçütler uyarınca bir meşru beklenti tanımı yaptığı görülmektedir. Çalışmamızda, mülkiyet hakkı ve meşru beklenti ilişkisi ile ilgili Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuru kararlarında yaptığı meşru beklenti tanımının dayanağını oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında yer verilen ölçütlere yukarıda yer verildiğinden, tekrara düşmemek adına söz konusu ölçütlerden bu bölümde yalnızca bahsedilmekle yetinilecek; daha sonra Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuru kararlarında meşru beklenti kavramına ilişkin olarak yer verdiği tanımlar ele alınacaktır.

Yukarıda detaylıca izah ettiğimiz üzere, Anayasa’nın 35’inci ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Numaralı Protokolün 1’inci maddesinde yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanılabilmesi için mülkiyet hakkına dair bir hak

¹⁵⁴ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 57.

¹⁵⁵ Dalkılıç, *Avrupa ve Türk ...*, s. 121-122.

¹⁵⁶ Anayasa Mahkemesi meşru beklentinin sonuçsuz bırakılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda ilişkin verdiği kararlarda, bu tarz beklentileri “*meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkı*” olarak da ifade ettiği görülmektedir, AYM, T. 20.11.2014, B.N. 2013/845, para. 37.

iddiasının ortaya konulmuş olması gerekmekte olup kural olarak mevcut mal, mülk ve varlıklar mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, mülkiyet hakkına konu olabilecek hususların belirlenmesinde kanun hükümlerinden ve ulusal mahkemelerin bu hükümlere ilişkin yorumlarından bağımsız, özerk bir yorum esas aldığını, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarların da mülkiyet kavramı kapsamında değerlendirdiğini, bu kapsamda mülkiyet kavramının, hem mevcut mal, mülk ve varlıkları, hem de mülkiyet hakkına etkili bir şekilde sahip olma yönünde meşru bir beklenti içerisinde bulunan, yeterince dayanak gösterilmiş, sağlam bir temele dayanan varlıkları da içerebileceği yönünde bir görüş benimsediğini söyleyebiliriz.

Anayasa Mahkemesi de meşru beklentiye dayanan mülkiyet hakkı ihlaline ilişkin yapılan başvurularda benzer bir yaklaşım sergileyerek mülkiyet hakkının ihlali ile meşru beklentiler arasında ilişki kurarken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuyla ilgili kararları ışığında bir içtihat oluşturmuş, söz konusu kararlar ışığında ölçütler belirlemiş ve belirlediği bu ölçütler çerçevesinde meşru beklenti tanımını yapmıştır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkının ihlali ile meşru beklenti kavramı arasında ilişki kurarken mülkiyet kavramının kural olarak mevcut mal, mülk ve varlıkları kapsadığını, dolayısıyla bireylerin mevcut durumda sahibi olmadığı bir mülkün ve bu mülkün gelecekteki değer artışını da içerecek şekilde mülkiyetini kazanma hakkının mülkiyet kavramının kapsamına girmediğini belirterek; gelecekte elde edileceği iddia edilen bir kazancın, kazanılmadığı veya bu kazanca yönelik icrası mümkün bir iddia mevcut olmadığı sürece mülk olarak değerlendirilemeyeceğini, ancak ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacak iddiasını elde etmeye yönelik meşru bir beklentinin söz konusu durumun istinası olduğunu ve bu nitelikleri haiz bir beklentinin mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabileceğini vurgulamaktadır.¹⁵⁷

Bu bilgiler ışığında, Anayasa Mahkemesi, meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda ilişkin olarak verdiği kararlarında “*haklı beklenti*” ifadesi yerine “*meşru beklenti*” ifadesini kullanarak,

“Meşru beklenti, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma

¹⁵⁷ AYM, T. 17.07.2014, B.N. 2012/1105, para. 18-19.

şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklentidir.”¹⁵⁸

Biçiminde meşru beklenti kavramının tanımını yapmıştır. Önemi gereği belirtilmesi gerekir ki, Anayasa Mahkemesi meşru beklentiye dayanan mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlarının büyük çoğunluğunda yukarıda yer verilen kararda olduğu gibi “*haklı beklenti*” ifadesini değil, “*meşru beklenti*” ifadesini kullanmakta olup meşru beklentiye ilişkin söz konusu tanımına birçok bireysel başvuru kararında aynı şekilde yer vermektedir.

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi’nin yukarıda yer verilen kararındaki meşru beklenti tanımı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında oluşturulmuş, bireyin beklentisinin hangi koşullar gerçekleştiğinde meşru beklenti olarak nitelendirilebileceği hususu dikkate alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi’nin, meşru beklentiye ilişkin bu tanımını meşru beklentinin dayanağını oluşturan ilkeler ve gereklerine yer verilmek yoluyla değil; beklentinin, ihlal edildiği iddia olunan temel hak ve özgürlüğün sağladığı güvenceden hangi koşullar gerçekleştiğinde yararlanacağını dikkate alarak yaptığını, bu koşulları da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları çerçevesinde belirlediğini söyleyebiliriz. Bu çerçevede, söz konusu tanımdan hareketle makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddia sonucu ortaya çıkan ve yeterli somut bir dayanağa sahip olan bir beklenti söz konusu olduğunda meşru bir beklentiden söz edilebilecektir.

Anayasa Mahkemesi’nin mülkiyet hakkı ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlarda kullandığı yukarıda yer verilen tanıma, Anayasa’nın 35’inci maddesine aykırılık taşıdığı iddia olunan kurallara ilişkin norm denetimi kararlarında da aynı şekilde yer verdiği görülmektedir. Mahkeme norm denetimi yoluyla önüne gelen bir uyuşmazlığa ilişkin verdiği bir kararda “*meşru beklenti*” terimini kullanmış ve meşru beklenti kavramını tanımlarken mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvuru kararlarında kullandığı “*Meşru beklenti; makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklentidir. Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece hukukta*

¹⁵⁸ AYM, T. 15.04.2014, B.N. 2012/636, para. 37.

mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir.”¹⁵⁹ Biçimindeki tanıma aynı şekilde yer vermiştir.

Anayasa Mahkemesi norm denetimi yoluyla önüne gelen başka bir uyuşmazlıkta ise “*meşru beklenti*” ifadesi yerine “*haklı beklenti*” ifadesini kullanarak başka bir tanım yapmıştır. Buna göre,

“Haklı beklenti, bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği, lehine olan bir kanunda öngörülemez bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemez değişikliğin herkes yönünden objektif olarak beklenebilecek bir beklentiye sonuçsuz bırakması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gündeme gelmektedir.”¹⁶⁰

Belirtmemiz gerekir ki, Anayasa Mahkemesi’nin söz konusu tanımıyla çizdiği bu çerçeve yalnızca kanun hükümleri ile sınırlı değildir. İdari yargıdaki derece mahkemeleri kararlarında bu tanımı beklenti oluşturan duruma uyarlayarak yinelemektedir. Nitekim Ankara Bölge İdare Mahkemesi bir kararında Anayasa Mahkemesi’nin yukarıda yer verilen kanun hükümlerinde yapılan değişikliklere ilişkin meşru beklenti tanımına benzer bir tanım yapmıştır. Mahkeme benzer biçimde “*haklı beklenti*” ifadesini kullanmış ve “*Haklı beklenti, bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği lehine olan bir kanunda, ya da idarenin istikrar kazanmış bir uygulamasında öngörülemez bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemez değişikliğin herkes yönünden objektif olarak beklenebilecek bir beklentiye sonuçsuz bırakması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gündeme gelmektedir*”¹⁶¹ ifadeleriyle ilkeyi tanımlamıştır. Bu noktada Bölge İdare Mahkemesi’nin, Anayasa Mahkemesi’nin yukarıda yer verilen tanımda belirttiği kanun ölçütünün yanına bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği idarenin istikrar kazanmış uygulamaları da eklediği görülmektedir. Bu kapsamda, Bölge İdare Mahkemesi’nin bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği idarenin istikrar kazanmış uygulamalarda meydana gelen öngörülmez nitelikteki değişiklikler bakımından da meşru beklenti ilkesinin gündeme geleceğini belirttiği ve böyle bir durumda da Anayasa Mahkemesi’nin bahsi geçen tanımında yer verdiği ölçütleri kullandığını söyleyebiliriz.

¹⁵⁹ AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011, para. 15; Benzer tanıma yer verilen karar için bkz. AYM, T. 25.12.2019, E.2019/34, K.2019/97, R.G.T. 11.02.2020, R.G.S. 31036, para. 15.

¹⁶⁰ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 98.

¹⁶¹ Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi, T. 16.06.2020, E.2019/1635, K.2020/1329 www.lexpera.com.tr, (erişim) 07.04.2021. (Çalışmamızda yer alan tüm İdare ve Bölge İdare Mahkemesi kararlarına www.lexpera.com.tr internet adresinden erişilmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın geri kalan kısmında İdare ve Bölge İdare Mahkemesi kararlarına atıf yapılırken ayrıca bu husus belirtilmeyecektir.)

Danıştay da Emniyet Genel Müdürlüğü Kadrolarına Polis Memuru ve Komiser Yardımcısı Rütbelerine Aday Memur Olarak Atanacaklara Uygulanacak Sınav Yönetmeliği'nin 8'inci ve 11'inci maddelerinin iptali istemiyle açılan davada, ilgili yönetmelik hükümlerini değerlendirirken aynı tanıma yer vermiştir. Mahkeme Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu tanımında belirttiği ölçütler uyarınca ilgili yönetmelik hükümlerini inceleyerek uyumsuzluğu sonuçlandırmıştır.¹⁶²

Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu tanımının, meşru beklenti kavramının temelinde yer alan ve hukuk devletinin en önemli unsurlarından birisi olan hukuki güvenlik ilkesinin gerekleri uyarınca oluşturulduğu, buna göre meşru bir beklentiden söz edilebilmesi için gerekli olan ölçütleri belirlediği görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi, bir başka kararında da yine "*haklı beklenti*" ifadesini kullandığı, "*Kazanılmış hakka dönüşmemiş beklentiler, doktrinde haklı beklenti kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır*"¹⁶³ ifadelerine yer vererek kazanılmış hakka dönüşmemiş; başka bir ifadeyle henüz tahakkuk ederek kesinleşmemiş, bireyler için öznel bir hak niteliğine ulaşmamış bir menfaati elde etmeye yönelik beklenti niteliğindeki durumları meşru beklenti olarak tanımladığı görülmektedir. Bu bağlamda, bahsi geçen tanımdan hareketle Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentilerin korunması ilkesine yaklaşımının kazanılmış hakların söz konusu olmadığı durumlar bakımından bir güvence oluşturacağı yönünde olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka Anayasa Mahkemesi kararında ise meşru beklenti hak beklentisi olarak ifade edilmiş ve şu ifadelerle tanımlanmıştır: "*Hak beklentisi, bir kişinin mevcut kurallar uyarınca bir hakkı elde etme beklentisini ifade etmektedir.*"¹⁶⁴

Danıştay da meşru beklenti kavramına ilişkin bir kararında Anayasa Mahkemesi ile benzer şekilde "*meşru beklenti*" yerine "*haklı beklenti*" ifadesine yer vererek ilkeyi tanımlamıştır. Buna göre "*Haklı beklenti, idarenin ister bir taahhüdüne, isterse uzun süreli bir uygulamasına güvenerek kişilerin kendi çıkarlarına veya lehlerine olan bir sonuca ulaşabilmelerini halihazırda ve ileriye dönük olarak ümit etmeleridir.*"¹⁶⁵ Söz konusu tanımla idarenin bulunduğu

¹⁶² D., 12. D., T.24.09.2019, E.2016/4686, K.2019/6331

¹⁶³ AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 69.

¹⁶⁴ AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para. 27.

¹⁶⁵ D., 12. D., T.15.09.2015, E.2012/7707, K.2015/4804; Benzer yöndeki Danıştay kararları için bkz. D., 8. D., T. 21.03.2014, E.2013/3015, K.2014/2253; D., 15. D., T. 09.03.2016, E.2016/923, K.2016/1543; D., 2. D., T. 06.04.2017, E.2016/13213, K.2017/2813; D., İDDK, T. 09.06.2020, E.2018/1733, K.2020/862.

taahhütlerin veya idarenin uzun süreli uygulamalarının bireyler bakımından meşru beklenti oluşturabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, idarenin vermiş olduğu bir taahhüt veya uzun süredir devam ettirdiği bir uygulamasına güvenen bireylerin şimdi veya ileriye yönelik olarak menfaat edinebilecekleri veya lehlerine olan bir sonuca ulaşabilecekleri yönünde beklentiye girmeleri durumunda meşru bir beklentinin varlığından söz edilebilecektir. Öte yandan bahsi geçen tanımda, meşru bir beklentiden bahsedilebilmesi için karşılanması gerekli olan koşullara yer verilmediğine dikkat çekmek isteriz. Danıştay bu tanımını, Anayasa Mahkemesi'nden farklı olarak meşru beklentinin varlığı için karşılanması gerekli olan koşullara yer vermek suretiyle değil, meşru beklentilerin hangi durumlarda kaynaklanabileceğine işaret ederek yapmıştır.

Danıştay bir yürütmenin durdurulması kararında ise, Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentinin sonuçsuz bırakılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda yer verdiği meşru beklenti tanımını, bir düzenleyici işlemin bireylerin meşru beklentilerini sonuçsuz bırakması nedeniyle¹⁶⁶ iptali ve esas hakkında karar verilinceye kadar yürütülmesinin durdurulması istemiyle yapılan başvuruda kullanmıştır. Danıştay ilgili tanımı yaparken Anayasa Mahkemesi'nden farklı olarak “*meşru beklenti*” ifadesi yerine “*haklı beklenti*” ifadesini kullanmış; kararda, “*Haklı beklenti ise, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklenti olarak tanımlanmıştır*”¹⁶⁷ ifadelerine yer vermiştir. Öte yandan Danıştay'ın bahsi geçen tanıma meşru beklenti ifadesini kullanarak da yer verdiği kararları mevcuttur.¹⁶⁸

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay dışında bölge idare mahkemeleri de kararlarında ilkeye ilişkin farklı tanımlara yer verebilmektedir. Nitekim, Gaziantep

¹⁶⁶ Söz konusu başvuru, Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1'inci maddesi ile asıl Yönetmeliğin 22'nci maddesine eklenen 2'nci fıkrasında düzenlenen yer biyolog ve veteriner hekimlerin üremeye yardımcı tedavi laboratuvar uygulamaları sertifikalı eğitim programına başvurabilmeleri için "tıp fakültelerinin histoloji ve embriyoloji anabilim dalında doktora programını tamamlamış olma" şartının eski düzenleme dönemindeki koşulları sağlayarak sertifikalı eğitime başlayan kişilerin eğitime başladıkları dönemdeki düzenlemeler doğrultusunda bu eğitimi tamamlayarak başarılı olmaları halinde sertifika alabileceklerine yönelik meşru beklentilerinin sonuçsuz bırakılması nedeniyle yapılmıştır.

¹⁶⁷ D., 15. D., T. 11.09.2018 YD, E.2018/1552

¹⁶⁸ D. 12. D., T. 24.09.2019, E.2016/4686, K.2019/6331

Bölge İdare Mahkemesi, 04.06.2020 tarihli bir kararında, ilkeyi “*haklı beklenti*” ifadesini kullanarak “*kişilerin henüz idari işlem tamamlanmadan hukuk kurallarının değişmesi durumunda, kendilerine değişikten önceki kurallara göre işlem yapılmasını idareden talep etmeleri*”¹⁶⁹ olarak tanımlamıştır. Bu tanım idari işlemlerin geriye yürümezliği ilkesi ve meşru beklenti ilkesinin ilişkilendirilmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, meşru beklentilerin fonksiyonel yapısı, yani somut olay nezdinde değişiklik göstermesi nedeniyle tek bir tanımının yapılması güçtür. Bu kapsamda beklentinin varlığına ilişkin koşullara yer verilerek veya beklentinin hangi şartlarda koruma sağladığına yer verilerek meşru beklenti kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yapılabilir. Bununla birlikte meşru beklentilere ilişkin bir tanım yapmak gerekirse en kısa ve genel tanımıyla kişilerin belli bir yoğunluğa ulaşmış, hukuk düzenin koruma sağladığı beklentileri olarak tanımlayabiliriz.

¹⁶⁹ Gaziantep BİM 1. İdari Dava Dairesi, T. 04.06.2020, E.2019/894, K.2020/174

1.3. Meşru Beklenti Türleri

Bireyler mevcut yasal düzenlemelere, benimsenen bir politika hedefi ve bu doğrultuda yapılan tasarruflara, idarenin bulunduğu bir beyana veya taahhüde, idari işlemlere, geçmişten bugüne süre gelerek yerleşik hale gelmiş bir uygulamaya veya yargı kararına güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında belli bir tutum veya davranışları sergileyebilir veya bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceği yönünde bir beklenti içerisine girebilir. Bu noktada bireylerin bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceğine dair içinde buldukları beklentiler şekli (usule ilişkin) (İng. *Procedural*) meşru beklentiler olarak adlandırılırken bireylerin menfaat elde etmeye yönelik beklentileri ise maddi (esasa ilişkin) (İng. *Substantive*) meşru beklentiler olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca öğretide meşru beklentilerin sonuçsuz bırakıldığı durumlarda oluşan zararların tazminine ilişkin olarak sağladığı koruma meşru beklentilerin telafi edici koruması olarak adlandırılmaktadır.

1.3.1. Şekli (usule ilişkin) meşru beklentiler

Şekli meşru beklentiler, bir karar alınırken ilgilinin karar alınmadan önce kendisine danışılmasını, karar alma sürecine kendisinin dahil edilmesini bekleyebileceği fikrine dayanmaktadır.¹⁷⁰ Diğer bir deyişle usul alanında koruma sağlayan şekli meşru beklentiler, bir karar alınmadan önce belli bir usulün takip edileceğine dair ilgililerin beklenti içerisinde bulunması durumudur.¹⁷¹ Bu kapsamda şekli meşru beklenti kavramı, devletin beklenti yaratan bir davranışı sonucu olarak ilgililerin sahip olduğu bazı süreç haklarının varlığını ifade etmektedir.¹⁷²

Zira idarenin bir karar alırken istikrarlı biçimde izlediği bir prosedür, bu prosedürün gelecekte de devam edeceğine dair ilgililer nezdinde meşru bir beklenti oluşturabilir.¹⁷³ Bu tür beklentiler, beklentisi bulunan bireylerin kendileri lehine karar verilmesi yönündeki beklentileri kapsamadığından idarenin takdir yetkisini engellemeyeceği kabul edilmektedir.¹⁷⁴ Bu nedenle öğretide beklentilerin usul

¹⁷⁰ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

¹⁷¹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.16.

¹⁷² Paul Craig, *Administrative Law*, (Londra Sweet & Maxwell, 2016), s. 669.

¹⁷³ Mark Elliott, Jack Beatson, Martin Matthews, *Beatson, Matthews and Elliott's Administrative Law: Text and Materials*, (Oxford, Oxford University Press, 2011), s. 185.

¹⁷⁴ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.16.

alanında korunmasının basit olduğu ve hiçbir zor sorun teşkil etmediği ifade edilmektedir.¹⁷⁵

Meşru beklentilerin tarihsel süreçte gösterdiği gelişim incelenirken detaylıca izah edildiği üzere Birleşik Krallıkta meşru beklentilerin korunması da ilk olarak usul alanındaki beklentilere ilişkin uygulama alanı bularak gelişim göstermiştir. Birleşik Krallıkta, 1980 ve 1990’larda takdir yetkisine sahip bir makamın, aldığı bir karardan etkilenen kişinin beklentilerine bakılmaksızın hareket etmekte özgür olması gerektiği, aksi takdirde mahkemelerin bu makamın takdir yetkisini elinden alacağı düşünülüyordu.¹⁷⁶ Bu kapsamda, mahkemelerin, ilgili hakkında karar verilmeden önce adil bir prosedürün izlenmesini zorunlu kılarak ilgililerin beklentisinin korunmasına yönelik karar vermesinde herhangi bir tartışma bulunmamaktadır.¹⁷⁷

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde şekli meşru beklentilerin idare veya kanun koyucu tarafından uygulanan bir politikanın veya kuralın bireyler nezdinde ileriye dönük olarak değiştirilmeden, şu anki haliyle uygulanacağına yönelik bir beklenti oluştuğu takdirde gündeme geleceğini söyleyebiliriz.

Hukukumuzda şekli meşru beklentiler ile maddi meşru beklentilerin korunması konusunda bir ayırım yapılmamakta, her iki tür beklentiler de koruma görebilmektedir. Şekli meşru beklentilerin korunması ile ilgili Danıştay 6. Dairesi bir kararında, yetkili olmayan bir idari merci tarafından karar verilmesi bireylerin meşru beklentilerine zarar vereceğine işaret etmektedir:

“... davacıların 1/5000 ölçekli nazım imar planındaki yeşil alan fonksiyonunun değiştirilerek, konut alanı olarak fonksiyonlandırılması içerikli 1/5000 ölçekli plan değişikliği talepli başvurusu üzerine, davacıların öncelikli talebi olan plan değişikliği hakkında, mevzuattaki usul çerçevesinde yetkili organlara iletilmek üzere karar alınması gerektiği açıktır. Ancak, yetkili organlara iletilmeden talebin reddedilmesi halinde ise bu durumdan kaynaklı olumsuz durumdan davacıların aleyhine sonuç çıkarmak, davacıların haklı beklentisine zarar verecektir. Zira davacıların başvurusu hakkında karar verme iradesi belediye meclisindedir ve yetkili olmayan birim tarafından tesis edilen işlemde sonra davacıların başvurabileceği başka bir mercii bulunmamaktadır. Bu nedenle, bakılmakta olan davada işin esasına girilerek mevcut imar planlarında davacıların taşınmazlarına verilen fonksiyon hakkında bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

İmar planı dayanak alınmak suretiyle tesis edilecek sonraki işlemler için plan hukuki bir dayanak teşkil edebilmesi; ya da bu plana dayalı olarak işlem tesis edebilme olanağı ortadan kalkması için, mahkemece plandaki kullanım

¹⁷⁵ Christopher Forsthy, “Legitimate Expectations Revisited”, *Judicial Review*, (2011), s. 439.

¹⁷⁶ Endicott, *Administrative Law*, s. 300.

¹⁷⁷ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 194.

kararı konusunda davacıların talepleri de dikkate alınarak yargısal değerlendirme öncelikle yapılmalıdır

Bu durumda, İdare Mahkemesince işin esasına girilerek mevcut imar planında davacıların söz konusu taşınmazlar ile ilgili fonksiyon hakkında bir değerlendirme yapılması ve bu husus hakkında karar verilmesi, diğer taleplerinin de bu belirlemeye göre karşılanması gerekmektedir.”¹⁷⁸

Danıştay 6. Dairesi'nin başka bir kararında davacının iptalini istediği belediye encümeni kararının davacı tarafından 28.05.2007 tarihinde imar uygulaması sonucu yapılan tapu tescilinin iptali istemiyle açılan adli yargıda açılan dava tarihinde öğrenildiğinden bahisle davanın süre aşımı yönünden reddi kararını; davacının taşınmazının iptalini talep ettiği encümen kararı kapsamında olmamasına rağmen uyuşmazlık konusu taşınmaza mükerrer tapu kaydı oluşturulduğu, bu noktada parselasyon işleminin davacıya tebliğ edilmediği, parselasyon işlemine yönelik encümen kararı tebliğ edilse dahi söz konusu encümen kararının davacıya ait taşınmazı kapsamaması nedeniyle davacının uyuşmazlıktan haberdar olması ihtimalinin bulunmadığı, bu noktada davacının adli yargıda uyuşmazlık çıkararak meşru bir beklenti içerisine girdiğinden bahisle bozulmasına karar vermiştir:

“Uyuşmazlıkta, davacıların maliki oldukları taşınmaz dava konusu parselasyon işlemi kapsamında bulunmamasına rağmen söz konusu taşınmazda farklı şahısların mülkiyetinde mükerrer tapu kaydının oluşturulduğu, davacı tarafından taşınmazının idari işlem kapsamında olmaması nedeniyle idari davaya konu edilmeden asliye hukuk mahkemesinde tapu iptali davası açıldığı, Asliye Hukuk Mahkemesince davanın idari işlemde kaynaklandığı belirtilerek esastan reddine karar verildiği, söz konusu kararın onanması üzerine idari yargıda dava açıldığı, mülkiyet hakkı üzerinde tasarruf edilmesi yolunda subjektif bir işlem niteliğinde olan parselasyon işleminin

¹⁷⁸ D., 6. D., T. 17.02.2014, E.2010/10681, K.2014/1055; Benzer yöndeki Danıştay kararları için bkz. “Davacı tarafından sözkonusu yerde plan değişikliği yapılarak yolun yeniden plana işlenmesi istemiyle yapmış olduğu başvuru üzerine, davacının öncelikli talebi olan plan değişikliği hakkında, mevzuattaki usul çerçevesinde yetkili organlara iletmek üzere karar alınması gerektiği açıktır. Ancak, yetkili organlara iletilmeden talebin reddedilmesi halinde ise bu durumdan kaynaklı olumsuz durumdan davacının aleyhine sonuç çıkarmak, davacının haklı beklentisine zarar verecektir. Zira davacının başvurusu hakkında karar verme iradesi belediye meclisinindir ve yetkili olmayan birim tarafından tesis edilen işlemde sonra davacının başvurabileceği başka bir mercii bulunmamaktadır. Olayımızda, 1997 yılında yapılan plan değişikliği sonucu mağdur olduğunu iddia eden davacının yaptığı başvuruya verilen yanıtla taşınmazlarındaki belirsizliğin devam etmesi idarenin kusuru olduğundan, bakılmakta olan davada işin esasına girilerek mevcut imar planlarının davacının taşınmazları açısından bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.” Danıştay 6. Dairesi, 27.01.2015 T., E.2012/360, K.2015/166; “Davacıların öncelikli talebi olan plan değişikliği hakkında, mevzuattaki usul çerçevesinde yetkili organlara iletmek üzere karar alınması gerektiği açıktır. Ancak, yetkili organlara iletilmeden talebin reddedilmesi halinde ise bu durumdan kaynaklı olumsuz durumdan davacıların aleyhine sonuç çıkarmak, davacıların haklı beklentisine zarar verecektir. Zira davacıların başvurusu hakkında karar verme iradesi belediye meclisinindir ve yetkili olmayan birim tarafından tesis edilen işlemde sonra davacıların başvurabileceği başka bir mercii bulunmamaktadır. Bakılmakta olan davada işin esasına girilerek mevcut imar planlarında davacıların taşınmazlarına verilen fonksiyon hakkında bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.”, D., 6. D., T. 27.01.2015, E.2012/4479, K.2015/189.

davacılara tebliğ edilmediği, parselasyon işlemine yönelik encümen kararı davacılara tebliğ edilmiş olsa dahi dava konusu parselin encümen kararı kapsamında olmaması nedeniyle davacının uyuşmazlığın içeriğinden haberdar olma ihtimalinin bulunmadığı, bu anlamda adli yargı merciileri önünde uyuşmazlık çıkartılarak haklı beklenti içerisine girdiği, adli yargı tarafından davanın reddedilmesi üzerine süresi içerisinde bakılmakta olan davanın açıldığı görüldüğünden, davanın süreaşımı nedeniyle reddi yolundaki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamıştır.”¹⁷⁹

1.3.2. Maddi (esasa ilişkin) meşru beklentiler

Birleşik Krallıkta 2000’li yıllardan itibaren maddi meşru beklentilerin korunamayacağı yönündeki görüş geçerliliğini kaybederek bu tür beklentiler de koruma görmeye başlamıştır. Bu noktada, Birleşik Krallıkta kişilerin belli bir usulün izlenmesi yönündeki beklentilerinin korunması fikriyle ortaya çıkan meşru beklentilerin sağladığı korumanın zaman içerisinde esasa ilişkin beklentileri de kapsayacak biçimde; diğer bir deyişle karar verici organın kişiler nezdinde beklenti oluşturan tasarrufundan geri dönmesini engelleyecek nitelikte bir koruma sağlayacak biçimde gelişim gösterdiğini belirtilmektedir.¹⁸⁰

Öte yandan meşru beklentiler Birleşik Krallıkta en başta usul alanında bir güvence sağlayan hukukun genel bir ilkesi olarak kabul edilmişken, Almanya ve Avrupa Birliği hukukunda ise maddi anlamda da güvence sağlayan hukukun genel bir ilkesi olarak kabul görmüştür.

Maddi meşru beklenti kavramı ilgiliye kamu kurumu tarafından verilen bir vaat, davranış veya beyanın bir sonucu olarak bir yardım veya ruhsat gibi belirli bir menfaat veya emtia elde etme beklentisidir.¹⁸¹ Yukarıda izah edildiği üzere meşru beklentilerin yalnızca usul alanında mı, yoksa esasa ilişkin olarak da mı koruma sağladığı konusu tartışmalıdır.¹⁸² Bu noktada maddi meşru beklentilere karşı ileri sürülen temel argüman devletin düzenlemelerinde değişiklik yaparken özgür olması gerektiğidir.¹⁸³ Buna göre mevcut düzenlemeler kemikleştirilmemeli ve bu düzenlemelere gereksiz şekilde bağlı kalınmamalıdır.¹⁸⁴ Bu nedenle maddi menfaat elde etmeye yönelik beklentilerin korunmasına karşı olan görüşler meşru beklentilerin usul alanında kalması gerektiğini savunmaktadır.¹⁸⁵ Zira şekli meşru

¹⁷⁹ D. 6. D., T. 06.05.2013, E.2011/7820, K.2013/3086.

¹⁸⁰ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

¹⁸¹ Craig, *Administrative Law.*, s. 669.

¹⁸² Thomas, *Legitimate Expectations ...*, 61.

¹⁸³ Craig, *Administrative Law*, s. 674.

¹⁸⁴ Craig, *Administrative Law*, s. 674.

¹⁸⁵ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.16.

beklentilerin korunması, ilgili makamın vereceği kararın gecikmesine ve genişlemesine neden olabilmesine karşın takdir yetkisini sınırlamamaktadır; başka bir deyişle, karar veren makamın hangi kararı vermeye hakkı olduğunu sınırlamamakta, karar verme şeklini sınırlamaktadır.¹⁸⁶

Buna karşın maddi meşru beklentilerin korunması ile ise kuralı koyan yasama organının veya idarenin takdir yetkisine müdahale edilmesine neden olunabilecektir.¹⁸⁷ Bu nedenle maddi meşru beklentilerin sonuçsuz bırakılması durumu, takdir yetkisi dahilinde yapılan bir tasarruf sonucu ortaya çıktığından, yargı denetiminin sınırları hakkında geniş kapsamlı bir tartışmaya yol açmıştır.¹⁸⁸ Zira bireylerin esasa ilişkin beklentilerine koruma sağlanması, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması ve kamu yararının nasıl sağlanacağına karar verilmesi konusunda takdir yetkisi olan yasa koyucu ve idarenin bu yetkisinin kısıtlanması gibi zor sorunlar gündeme getirmektedir.¹⁸⁹

Bu tartışma kuvvetler ayrılığı hakkındaki tartışmayla benzer noktaya odaklanarak mahkemenin takdir yetkisi kapsamında yapılan tasarrufları ne ölçüde inceleyebileceğine ve meşru beklentilerin korunması ile takdir yetkisine müdahale edilememesi arasındaki gerilime ilişkindir.¹⁹⁰ Zira yasama organının ve idarenin takdir yetkisine müdahale edilmemesi gerekmektedirken temeli hukuki güvenlik ilkesi üzerine kurulan meşru beklentilerin korunması ile ilgili kamu otoritesinin daha önceden benimsediği bir kuralda veya uygulamasında değişikliğe giderken veya verdiği bir taahhütten dönerken, önceden benimsediği politikasıyla veya verdiği sözle bağlı kalmasını, ilgililerin önceki duruma güvenerek girdiği beklentilere saygı göstermesini gerekli kılmaktadır.¹⁹¹ Bu durum, en basit haliyle bireylerin önceki duruma güvenerek girdiği beklentileri görmezden gelen bir takdir yetkisinin hukuka aykırı olarak kabul edileceğini göstermektedir.¹⁹²

Bu noktada, maddi meşru beklentilerin korunması gerekliliği her zaman açık olmakla birlikte; bu tür beklentilerin korunmasının sınırlı olması gerektiği, zira hiç kimsenin meşru olarak bir kamu otoritesinin benimsediği politikayı değiştiremeyecek

¹⁸⁶ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 196.

¹⁸⁷ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 196.

¹⁸⁸ Leylani, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

¹⁸⁹ Forsthy, "Legitimate Expectations Revisited", s. 439.

¹⁹⁰ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

¹⁹¹ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

¹⁹² Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

durumda olmasını bekleyemeyeceği belirtilmektedir.¹⁹³ Elliot konu ile ilgili olarak maddi meşru beklentiler bakımından katı kriterlerin uygulandığına dikkat çekmektedir.¹⁹⁴ Yazar beklenti oluşturan genel nitelikli, herkesi etkileyebilecek durumların aksine kişilere veya küçük gruplara yönelik beklenti oluşturan durumlar bakımından maddi meşru beklentilerin söz konusu olmasının daha büyük bir ihtimal olduğunu, ancak bu durumun genel nitelikli durumlardan kaynaklanan önemli beklentileri dışlamaması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁹⁵ Craig ise maddi meşru beklentilerin, kamu kurumunun kişiler nezdinde beklenti oluşturan davranışın hukuka uygun olduğu, bu davranışın kuruma ve ilgili kamu personeline verilen yetkiler dahilinde olduğu durumlarda ortaya çıkabileceğini, böyle bir durumda mahkemelerin kamu kurumunun beklenti oluşturan davranışının açık ve belirli nitelikli olup olmadığına göre korunması gerekip gerekmediğine karar verebileceğini belirtmektedir.¹⁹⁶ Yazar ayrıca maddi meşru beklentilerin kamu kurumunun veya ilgili kamu personeline verilen yetkiler dahilinde olmayan davranışları, başka bir ifadeyle yetki aşımı söz olduğunda ortaya çıkabileceğini, bu durumda Birleşik Krallıkta içtihatlarda meşru beklentiden söz edilemeyeceğini belirtilmektedir.¹⁹⁷

Yukarıdaki bölümde belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi meşru beklentilerin korunması konusunda maddi ve şekli meşru beklenti olarak ayırım yapmamaktadır. Mahkemeye göre mevcut hukuk normlarına güvenerek hayatına yön verip hukuki iş ve işlemlerde bulunan bireylerin, kendisine güvenerek hareket ettiği normların devam edeceği yönündeki beklentilerin sonuçsuz bırakılmaması gerekmektedir.¹⁹⁸ Öte yandan bu mutlak bir koruma değildir. Anayasa Mahkemesi kararlarında yasa koyucu ve idarenin hukuk düzeninde değişiklik yapması olanaksız hâle gelebileceği durumu karşısında belli yoğunluğa ulaşmış, yani meşru seviyesine gelmiş beklentilerin korunabileceğini ifade edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi meşru seviyesine gelmiş beklenti olup olmadığına karar verirken de birtakım ölçütleri dikkate almaktadır. Buna göre meşru beklenti seviyesine ulaşmış olan, korunmaya değer bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için birtakım şartların sağlanması gerekmekte olup uyumsuzluk özelinde

¹⁹³ Endicott, *Administrative Law*, s. 300.

¹⁹⁴ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 199.

¹⁹⁵ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 199-200.

¹⁹⁶ Craig, *Administrative Law*, s. 670.

¹⁹⁷ Craig, *Administrative Law*, s. 670.

¹⁹⁸ AYM, T. 20.09.2012, E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013, R.G.S. 28622.

beklentinin varlığını oluşturan temel büyük bir önem arz etmekte, ilgililerin beklentilerinin sonuçsuz bırakılmasının güven, istikrar, hakkaniyet, eşitlik, öngörülebilirlik, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi ilkelere aykırılık taşıyıp taşımadığını tespit etmektedir. Ayrıca beklentinin korunması ile elde edilecek yarar, beklentiye sonuçsuz bırakan durumla elde edilecek kamu yararından daha üstün olmalıdır.

1.3.3. Meşru beklentilerin telafi edici koruması

Meşru beklentilerin telafi edici koruması, meşru beklentinin tüm şartları taşınmasına rağmen korumanın sağlanmasının imkânı olmadığı durumlarda söz konusudur. Buna göre beklenti sahibinin tazminat ödenmek suretiyle beklentisinin muadil bir formülle karşılanmasına meşru beklentinin telafi edici koruması denir.¹⁹⁹

Belirtmek isteriz ki her meşru beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla para ile ölçülen bir zarar oluşmaz. Bu noktada meşru beklentinin telafi edici koruması Türk idare hukukunda tam yargı davası ile sağlanabilir. Anayasa'nın 125'inci maddesi uyarınca idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Bu kapsamda beklentilerinin sonuçsuz bırakılması ile zarara uğrayan kişilerin tam yargı davası açarak bu zararlarının giderilmesini talep etmesi mümkündür.

Boz, kişilerin beklentilerini sonuçsuz bırakacak idarenin hukuka aykırı bir davranışının sebep olduğu durumları şu şekilde kategorize etmiştir,

“i. İdari makamlar ilgisinin menfaatine olan başka bir ifadeyle yararlandırıcı nitelikte bulunan ve "hukuka uygun [lawful]" olan bir kararı değişmezlik genel ilkesini ihlal edecek bir şekilde ortadan kaldırır. Bu durum yasal olan bir kararın yasal olmayan feshi olarak ifade edilir.

ii. İdari makamlar yararlandırıcı nitelikte bulunan olumlu ancak "hukuka aykırı [unlawful]" olan bir kararı daha sonradan hukuka uygun bir kararla ortadan kaldırır. Bu durum hukuka aykırı olan bir kararın hukuka uygun olarak kaldırılması (değiştirilmesi) olarak ifade edilir.”²⁰⁰

Buna göre söz konusu her iki durumda idarenin ilk tasarruflarına güvenerek hareket eden kişilerin beklentileri sonuçsuz bırakılacak olup bu durumda bireylerin uğradıkları zararın giderilmesi gerekmektedir.²⁰¹

Hukuka uygun davranışların neden olduğu zararlar ise idarenin hukuka uygun tasarruflarını yine hukuka uygun bir tasarrufu ile kaldırması veya değiştirmesi ile

¹⁹⁹ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 42.

²⁰⁰ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 207.

²⁰¹ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 207.

meydana gelebilir.²⁰² Kanaatimizce bu durum yasama organının mevcut olan yasal düzenlemeyi kaldırması veya değiştirmesi ile de mümkün olabilir. Bu çerçevede yeni yapılan düzenlemeler ilgililerin aleyhine olarak kaldırılabilir veya değiştirilebilir. Ancak yapılan bu tasarruflar sonucunda bireylerin mevcut duruma güvenerek içinde buldukları beklentilerinin sonuçsuz bırakılmasıyla zarara uğramaları söz konusu olabilir. Bu durumda hukuka uygun tasarrufların sebep olduğu zararlar da meşru beklentinin telafi edici korumasıyla sağlanır.²⁰³

Ayrıca meşru beklentinin korunması ile elde edilecek kişisel yararın, söz konusu beklentinin sonuçsuz bırakılması ile elde edilecek kamu yararı karşısında daha ağır basmadığı durumlarda da meşru beklentinin telafi edici korumasına başvurulabileceği kabul edilmektedir.²⁰⁴ Bu noktada telafi edici korumaya dayanak olarak kamu külfetleri karşısında eşitlik ve hakkaniyet ilkeleri gösterilmektedir. Buna göre yasama organı ve idareye kamu yararının sağlanması amacıyla yapmış olduğu tasarrufları dolayısıyla bir kusur yüklenemediği durumlarda oluşan zararın tazmin edilmemesi bu iki ilkeye aykırı düşebilecektir.²⁰⁵

Anayasa Mahkemesi konu ile ilgili önemli bir kararında, güvenlik gerekçesiyle dükkanının bulunduğu sokağın kapatılması sonucunda kira geliri düşen dükkân sahibine tazminat ödenmemesini kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesiyle temellendirerek mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Uyuşmazlık konusu olayda İsrail Büyükelçiliği'nin bulunduğu sokakta dükkânı olan vatandaş, söz konusu sokağın güvenlik gerekçesiyle araç ve yaya trafiğine kapatılması sebebiyle bu dükkanını gerçek değerinin altında kiraya vermiştir. Bunun üzerine davacılar tarafından açılan tazminat davasında ilk derece mahkemesi idarenin söz konusu faaliyetinin Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi'nin 22'nci maddesi uyarınca tesis edilmiş olduğundan hukuka aykırılık taşımadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiş, ancak idarenin kusursuz sorumluluğuna ilişkin herhangi bir inceleme yapmamıştır. Danıştay ise yapılan temyiz başvurusunu reddederek kararı onamıştır. Bunun üzerine yapılan bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi, idarenin bir tasarrufu sonucunda daha az kira geliri elde eden dükkân sahiplerinin ekonomik kayba uğramalarının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini ifade ederek idarenin

²⁰² Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 216.

²⁰³ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 216.

²⁰⁴ Altındağ, "Yürürlükte Olan ...", s. 64.

²⁰⁵ Altındağ, "Yürürlükte Olan ...", s. 64.

hukuka uygun eylemlerinin kusursuz sorumluluk ilkesi gereği tazmin edilmesi gerektiğini vurgulamış; yapılan müdahale her ne kadar meşru bir amaca dayansa da idarenin tasarrufu ile elde etmek istenen kamu yararı ile başvurucuların mülkiyet hakkı arasında makul bir denge kurulması gerektiği, bu kapsamda başvuruculara yüklenen külfetin fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi kapsamında tazmin edilmesi gerektiğini belirterek başvurucuların uğradıkları zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkına orantısız bir şekilde müdahale edildiğine karar vermiştir.²⁰⁶

Son olarak öğretilerde idarenin yetki aşımı gibi (İng. *ultra vires*) hukuka aykırı biçimde oluşturduğu beklentilere ilişkin uğranılan zararın tazmin edilmesi gerektiği yolunda görüş de mevcuttur. Buna göre kamu gücünün yardımsever kullanımı (İng. *benevolent exercise of powers doctrine*) öğretisi uyarınca devlet kişinin beklentisini sonuçsuz bıraktığında adil bir denge kurma gerekliliğini yerine getirmesi için yardımsever davranması gerekmekte olup, yardımseverlik derecesi tazminat ödenmesine kadar çıkabilecektir.²⁰⁷ Altındağ da benzer biçimde idarenin hukuka aykırı tasarruflarından kaynaklanan beklentilerinin korunması yerine beklenti sahibi zarara uğradığı takdirde uğradığı zararın karşılanmasını önermektedir.²⁰⁸

²⁰⁶ “77. Öte yandan “İlgili Hukuk” bölümünde detaylı olarak açıklandığı üzere (bkz. §§ 28-39) içtihat hukukuyla geliştirilen ve gerek İDDK tarafından gerekse Danıştay dava dairelerince uzun yıllardan beri uygulanan fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi, başvurucuların mülkiyet hakkına müdahale sonucunu doğuran tedbirle ulaşılmak istenen kamusal yarar ile başvurucuların mülkiyet hakkı arasında makul bir denge kurulmasını sağlayıcı ve bu suretle başvuruculara yüklenen külfeti telafi edici nitelik ve yeterlilikte olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilke uyarınca hukuka uygun olsa dahi ilgili idari işlem veya eylemden zarar görenlerin bu zararlarının -diğer koşulların da oluşması kaydıyla- fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi çerçevesinde tazmini mümkündür. Ancak somut davada başvurucular tarafından ileri sürülmesine rağmen bu ilkenin uygulanma koşullarının oluşup oluşmadığı yolunda bir tartışma yapılmamıştır.

78. Sonuç olarak Mahkemenin, sokağın araç ve yaya trafiğine kapatılması nedeniyle meydana geldiği ileri sürülen zararın tazminine yönelik olarak açılan tazminat davasında zarar ve illiyet bağının varlığına yönelik bir inceleme yapılmasının idarenin kusurunun bulunması koşuluna bağlayan yorumu sebebiyle başvurucular, uğradıkları zararı ve idarenin fiiliyle zarar arasındaki illiyet bağının varlığını ispatlayarak tazminat elde etme ve bu suretle yükledikleri külfeti dengeleme imkânından mahrum kalmışlardır. Başvurucuların toplumun tümünün menfaatine olan bu tedbirden doğan külfete tahammül gösterme mecburiyetiyle karşı karşıya bırakılmaları, kamu yararı amacı ile malikin mülkiyet hakkı arasında kurulması gereken makul dengenin malik aleyhine bozulması sonucunu doğurmakta ve mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi orantısız kalmaktadır.” AYM, 02.02.2017 T., B.N. 2014/1546.

²⁰⁷ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 220.

²⁰⁸ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 6.

1.4. Meşru Beklenti Kavramının Benzer Kavramlardan Ayrılması

1.4.1. Kazanılmış hak

Meşru beklenti ile kazanılmış hak kavramları birbirleri ile yakından ilgili kavramlar olup öğretilerde meşru beklenti kavramının tarihsel kökenin kazanılmış haklara saygı ilkesi ile oluştuğu ifade edilmektedir.²⁰⁹ Oğurlu konuyla ilgili olarak meşru beklentilerin korunmasının kabul edilmesinden çok önceleri kazanılmış hakların korunması ilkesinin hukuki güvenliği sağlanması amacıyla kullanıldığını, bu ilkenin meşru beklentilerin korunmasının dayanaklarından biri olduğunu, kazanılmış hakların meşru beklentilerin korunmasının kabul edilmesi için gidilen yolda bir ön adımı olduğunu belirtmektedir.²¹⁰

Meşru beklenti ve kazanılmış hak kavramları kişilerin hukuki güvenliklerinin sağlanabilmesinde ve devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynayan iki hukukun genel ilkesi olması bu ilkelerin birbirleriyle benzeştiği ilk noktadır.²¹¹ Nitekim Anayasa Mahkemesi de kararlarında hukuk devleti ilkesinin temel gereklerinden birinin kazanılmış hakların korunması olduğu ve meşru beklentilerin korunması ile aynı şekilde kazanılmış hakların korunmasının da hukuki güvenlik ilkesinin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir.²¹² Dolayısıyla meşru beklenti ve kazanılmış hakların korunması ilkelerinin dayanağını hukuk devleti ilkesi ve bunun en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik ilkesi oluşturmaktadır.

Her iki kavramın başka bir ortak noktası ise, bu kavramların somut olaya özgü olarak değerlendirilmesi, diğer bir deyişle fonksiyonel olmasıdır.²¹³ Bu noktada her iki ilkenin varlığı her bir uyumsuzluk özelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Meşru beklentilerin korunması ile kazanılmış hakların korunması ilkesinin bu benzerliklerinin yanında birbirlerinden ayrıştığı noktaların belirlenmesi, meşru beklentilerin korunmasının kavranabilmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

²⁰⁹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, 17.

²¹⁰ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 226.

²¹¹ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 227.; Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, 17.

²¹² AYM, T. 28.12.2017, E. 2017/160, K. 2017/178, R.G.T. 31.01.2018, R.G.S. 30318.

²¹³ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 227.; Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, 18.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 179.

Öğretide Oğurlu, kazanılmış hak kavramını “doğumu anında hukuka uygun olarak tamamlanmış ve böylece kişiye özgü, lehte sonuçlar doğurmuş, daha sonra mevzuat değişikliği ya da işlemin geri alınması gibi nedenlere rağmen hukuk düzenince korunması gereken hak”²¹⁴ olarak tanımlamaktadır. Sever ise kavramı, “soyut hukuk kurallarının kişilere uygulanması sonucunda doğan öznel hukuki durumlar ile hukuka aykırı olmakla birlikte belli koşullar altında hukuk düzeni tarafından hak doğurduğu kabul edilen fiili durumlarda bulunan kişilere hakkının yerine getirilmesini isteme yetkisi, diğer yandan da devlete ve üçüncü kişilere hak sahibinin hakkına saygı gösterme yükümlülüğü getiren çeşitli durumlar”²¹⁵ olarak tanımlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi ise kararlarında kazanılmış hakları bir hak sağlamaya elverişli objektif yasa kurallarının bireylere uygulanması ile onlar için doğan şahsi hakkın korunması anlamında kabul edilmiş olup “bulunduğu statüden doğan tahakkuk etmiş ve kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş hak”²¹⁶ olarak tanımlanmaktadır. Danıştay da kazanılmış hakkı “objektif bir hukuk kuralının kişilere uygulanmasıyla objektif ve genel hukuki durumun kişisel bir işlemle özel hukuki duruma dönüşmesi”²¹⁷ olarak tanımlamaktadır. Danıştay başka bir kararında ise kazanılmış hakları tanımlarken “yürürlükteki kurallara uygun şekilde ve kişisel olarak elde edilmiş haklar”²¹⁸ ifadesine yer vermiştir.

Söz konusu tanımlardan hareketle kazanılmış hakların bireyler lehine hukuka uygun olarak tesis edilen, sonuçlanmış hukuki durumları ifade ettiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla henüz tamamlanmamış durumların ilgililer lehine bir hak doğurması söz konusu olmadığından kazanılmış hak değerlendirilmemektedir. Kazanılmış hak kavramını konumuz açısından asıl olarak önemli kılan bu husustur. Zira kazanılmış hak oluşturan tasarrufların geri alınması kural olarak mümkün değildir.²¹⁹ Bu durum, kazanılmış haklara ilişkin ileri sürülen argümanları, meşru beklentilere ilişkin olarak ileri sürülen argümanlardan daha kuvvetli kılmaktadır.²²⁰ Örneğin, idarenin veya yasama organının geçmişe etkili olarak bir işlem tesis etmesi durumunda kazanılmış

²¹⁴ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 28.

²¹⁵ Sever, “Danıştay Kararları ...”, s. 44.

²¹⁶ AYM, T. 04.02.2010, E. 2007/83, K. 2010/28, R.G.T. 30.10.2010, R.G.S. 27744

²¹⁷ D., 15. D., T. 11.09.2018, YD E. 2018/1552

²¹⁸ D., İDDK., T. 12.03.2020, E. 2020/226, K. 2020/704

²¹⁹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.18.

²²⁰ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.18.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 179.

haklar bakımından gerçek anlamda geriye yürüme söz konusu iken, meşru beklenti durumlarında gerçek olmayan/görünürde geriye yürüme söz konusudur.²²¹

Nitekim Danıştay da bir kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkına ilişkin kararlarına gönderme yaparak konu ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir: *“Avrupa İnsan Hakları kararlarında mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen meşru beklenti (haklı beklenti) ilkesinin korunmasına ilişkin argümanlar ise kazanılmış hakka göre daha zayıf kalmakta olup kazanılmış hak kavramından bahsedebilmek için gerekli olan kişi lehine tesis edilmiş ve hukuka uygun tamamlanmış işlem şartları meşru beklentide aranmamaktadır. Bu anlamda meşru beklentinin oluşması için beklentinin makul ve objektif olması, idareye zarar doğurucu bir güvenin bulunması, kişinin hukukunu ilgilendiren düzenlemede değişiklik olması, bu değişikliğin öngörülmemesi gerektiği söylenebilir. Başka bir anlatımla meşru beklenti, idarenin düzenleyici işlemine, bir taahhüdüne veya uzun süren bir uygulamasına güvenerek bireylerin çıkarlarına ya da lehlerine olan bir sonuca ulaşabileceklerini ümit etmeleridir. Meşru beklenti durumunda, hakkın ileride mevcut olacağına dair geçerli bir beklenti bulunmaktadır.”*²²²

Görüldüğü üzere Danıştay söz konusu kararında meşru beklentilerin korunmasına ilişkin argümanların kazanılmış hakka göre daha zayıf olduğunu ifade etmektedir. Danıştay bu duruma gerekçe olarak bir kazanılmış haktan bahsedilebilmesi için kişiye özgü, hukuka uygun, tamamlanmış bir durum gerekirken; meşru bir beklentiden söz edilebilmesi için beklentinin makul ve herkes tarafından ileri sürülebilecek, diğer bir deyişle objektif nitelikli olması gerektiğini, beklenti sahipleri ilgilendiren bir düzenlemede öngörülemeyen nitelikli bir değişiklik olması gerektiğini ve beklenti sahiplerinin bu düzenlemeye zarar doğurucu bir güvenle hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla meşru beklenti durumunda kazanılmış hak aksine, beklenti konusunun ileride gerçekleşeceğine dair geçerli bir beklenti bulunması meşru beklentilerin kazanılmış haklara göre korunmasını zorlaştıran bir durumdur.

Gerçekten de meşru beklenti kavramı bireylere belirli haklar sağlayan hukuk kurallarının muhataplarında bu hakları elde edeceklerine yönelik beklentilerini korumaktadır. Bu noktada meşru beklenti kavramı bireylerin idarenin bir işlemi, bir

²²¹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 18-19.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 179.

²²² D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727, K. 2021/1296.

beyanı, geçmişten bugüne süregelerek yerleşik hale gelmiş uygulaması gibi idarenin bir davranışının veya yürürlükte olan kuralların veya yerleşik hale gelmiş başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yargı kararlarının sağladığı henüz tamamlanmamış durumların devam edeceğine dair beklentilerini korumaktadır. Bu beklentiler her ne kadar kazanılmış durumları ifade etmese de bireylerin bu beklentilerinin korunması hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir. Kavram bireylerin devlete güven duyarak hayatlarını planlayabilmelerinin sağlanabilmesi için yasama organı ve idarenin tüm işlem ve eylemlerini bireylerin meşru beklentilerini dikkate alarak yapmalarını gerekli kılmaktadır. Öte yandan, bireylerin tüm beklentilerinin mutlak suretle hukuken korunmasının ise kuralların değişmezliğine yol açabileceği gibi kuralların değiştirilmesini anlamsız kılabilecek sonuçlara da yol açabilir. Bu nedenle beklentilerin korunması kazanılmış haklara göre daha zordur.

İki kavramın uygulama alanlarının kapsamının farklı olması bu iki kavramı ayırtıran başka bir noktadır. Meşru beklentilerin korunmasının söz konusu olabileceği durumlar kazanılmış haklardan daha fazladır.²²³ Başka bir ifade ile uygulama alanı daha geniştir. Öğretide her kazanılmış hakkın meşru bir beklenti yarattığı, meşru beklenti oluşturan her durumun ise kazanılmış hak doğurmayabileceği yönünde görüşler de mevcuttur.²²⁴

Bu noktada meşru beklentilerin korunması kazanılmış hak kapsamında değerlendirilmeyen tamamlanmamış durumların hukuk sisteminde korunmasını sağlayan bir mekanizma olduğunu söyleyebiliriz. Gerçekten de kazanılmış hakların korunması ilkesi bireyler yönünden sonuçlanmış hukuki durumları korunmasına yönelik bir mekanizmayken ileriye yönelik olarak beklenen durumlara koruma sağlamamaktadır. Bununla birlikte kazanılmış hak niteliği taşımayan ileriye yönelik olarak beklenen durumların korunmaması bireylerin hukuki güvenliklerini zedeleyen, adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Anayasa Mahkemesi kazanılmış hakların korunması ve meşru beklentilerin korunmasını ayırtırdığı kararlarının büyük bir bölümünün kanun koyucunun idarenin teşkilatlanmasına ilişkin yapmış olduğu değişiklikler neticesinde statüleri, kadroları, unvanları veya pozisyonları değişen kamu görevlilerinin değişiklik öncesi

²²³ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 228.

²²⁴ Özcan, “Avrupa Toplulukları ...”, s. 136, Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 175.

içinde buldukları durumların devam edeceği yönündeki beklentilere dair uyumsuzluklara ilişkin olduğu görülmektedir.

Bu noktada Anayasa Mahkemesi kararlarında bir statüye bağlı olarak ileriye dönük, beklenen hakların kazanılmış hak niteliğinde olmadığını belirtmektedir.²²⁵ Beklenen hak kavramı Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında “*eski yasa zamanında henüz tüm sonuçlarıyla doğmamış bulunan fakat doğması olasılık içinde olan hak*” ifadeleriyle tanımlanmış olup “*bir hakkı doğuran olayın eski yasa zamanında ortaya çıkması, hatta hakkı oluşturan öğelerden bir kısmının da eski yasa zamanında oluşması mümkündür.*”²²⁶ Oğurlu beklenen hak kavramının hakkın doğumu için gereken olguların gerçekleşmesine rağmen etkinlik unsurlarının tamamlanmamış olmasını ifade etmekte olup meşru beklenti ifadesinin beklenen hak ifadesinden kısmen farklı olduğunu ve daha geniş bir anlamı kapsadığını belirtmektedir.²²⁷

Anayasa Mahkemesi'nin kazanılmış hakların korunması ve meşru beklentilerin korunmasını ayırttığı kararlarında kamu görevlilerinin statü ve kadrosuna ilişkin konularda kazanılmış hak olmayacağı ilkesinden hareketle, bu kişilerin buldukları statü kadro ve pozisyonların devam edeceği yolunda beklentileri bulunamayacağı sonucuna ulaştığı anlaşılmaktadır.²²⁸ Mahkeme bu tür uyumsuzlukları önceleri kamu personelinin statüsüne ve kadrolarına ilişkin konularda kazanılmış haklarının mevcut olmayacağı gerekçesiyle reddetmiş, daha sonraki dönemde ise kamu personelinin bulunduğu statüye, kadroya veya pozisyona ilişkin beklentilerinin olamayacağına işaret ederek bu tür beklentilerin korunmayacağı gerekçesiyle reddetmeye başlamıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi'nin bu tür beklentilerin söz konusu olduğu uyumsuzluklarda, iptali istenen düzenleme yürürlüğe girmeden önce ilgili kamu çalışanlarının buldukları statü, kadro veya pozisyondan kaynaklanan beklentilerinin korunmamasını Anayasa'nın 2'nci maddesine kapsamında değerlendirme konusu dahi yapmadığı kararlarının da mevcuttur.²²⁹

Anayasa Mahkemesi, 666 sayılı Kamu Görevlilerinin Mali Haklarının Düzenlenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 1'inci maddesiyle

²²⁵ AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para. 27.

²²⁶ AYM, T. 18.09.2008, E. 2006/76 K. 2008/142, R.G.T. 23.12.2008, R.G.S. 27089.

²²⁷ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 228.

²²⁸ AYM, 18.07.2012 T., E.2011/113, K.2012/108, R.G.T. 01.03.2013, R.G.S. 28515.

²²⁹ AYM, 06.06.2013 T., E.2011/79, K.2013/69, R.G.T 18.01.2014, R.G.S. 28886.

375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen Ek 12'nci Maddenin (3) numaralı fıkrasının, mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken yürürlükteki yasalara göre edinilmiş mali ve sosyal hakların elinden alınamayacağı yönünde meşru beklentileri olan kamu görevlilerinin bu beklentilerini ihlal ettiği iddiasıyla yapılan itiraz başvurusunu, Anayasa'nın 128'inci maddesi uyarınca, kamu görevlilerinin hangi statüde çalıştırılacağı hususunu kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kanunla düzenlenebileceğini, bu noktada, kamu görevlilerinin kazanılmış haklarının kanunlar ile belirlenen istihdam türüne bağlı olarak tahakkuk etmiş ve kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklar olduğunu, dolayısıyla kamu personelinin statüsüne ilişkin hususların, kazanılmış hak kapsamında değerlendirilemeyeceğinden bahisle itiraz başvurusuna konu hükümde bireylerin içinde buldukları statülerden doğan, tahakkuk etmiş ve kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklara yönelik bir düzenleme öngörülmediğinden kazanılmış hakları ihlal eden bir müdahale söz konusu olmadığına karar vermiştir.²³⁰

Söz konusu kararda, önceki düzenlemelerde öngörülen ilgililerin belirli koşulları sağlayarak ve süre kaydı olmaksızın atandıkları statünün yaş haddinden önce sona erdirilemeyeceğine yönelik güvence nedeniyle oluşan beklentilerinin Anayasa Mahkemesi tarafından kazanılmış hak olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu kapsamda önceki düzenlemelerde öngörülen söz konusu güvenceler kamu personelinde statüsünün devam edeceğine dair meşru bir beklenti yaratmayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi birçok kararında her ne kadar yasa koyucunun yaptığı düzenlemelerde takdir yetkisini kullanırken hakkaniyete uygun bir denge kurması gerektiğine işaret etse de kamu personelinin statüsüne ilişkin yapılan somut uyuşmazlık bakımından iptali istenen düzenlemeyle, daha alt bir statüye geçirilmesi suretiyle ilgili kamu personeli yönünden hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarılmasını iptal sebebi olarak değerlendirmemiştir.

Anayasa Mahkemesi, bir başka kararında ise kamu personelinin bulunduğu pozisyonda devam edeceğine ilişkin beklentilerini kazanılmış hak kapsamında değerlendirmiş, bu kişilerin buldukları pozisyonların devam edeceğine dair beklentilerinin korunmayacağına karar vermiştir. Mahkeme yönetici kadrosunda

²³⁰AYM, 27.12.2012 T., E.2011/139, K.2012/205, R.G.T. 10.10.2013, R.G.S. 28791.

bulunan bir kamu görevlisinin bütün meslek hayatı boyunca aynı konumu sürdürmesini gerektiren bir anayasal zorunluluk bulunmadığına işaret ederek klinik şefi ve şef yardımcılarının unvanlarının eğitim görevlisi olarak değiştirilmesini Anayasa'ya aykırı bulmamıştır.²³¹

Yukarıda yer verilen kararlarda, Anayasa Mahkemesi kamu personelinin statüsünden ve bulunduğu pozisyondan kaynaklı beklentisinin mevcut olup olmadığını, kamu personelinin statüsüne ilişkin konularda kazanılmış hakkı olmayacağı gerekçesiyle reddetmektedir. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nin bahsi geçen kararlardan daha sonraki dönemde bu tür beklentileri kamu personelinin statüsüne ilişkin konularda kazanılmış hakkı olmayacağı gerekçesiyle reddetmek yerine, doğrudan kamu personelinin bulunduğu statüye ilişkin beklentilerinin olmayacağı gerekçesiyle reddettiğini söyleyebiliriz.

7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10'uncu maddesinin 7145 sayılı Kanun'un 22'inci maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının “*Ancak müdür yardımcısı veya daha üstü ile bunlara eşdeğer yöneticilik görevinde bulunmakta iken kamu görevinden çıkarılmış olanların atamalarında, söz konusu yöneticilik görevlerinden önce buldukları kadro ve pozisyon unvanları dikkate alınır*” biçimindeki üçüncü cümlesinin Anayasa'nın 2, 5, 10 ve 49'uncu maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istenmiştir. Söz konusu başvuruya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi, kendisine aylık, ücret, atanma, yükselme, nakil gibi haklar sağlayan belirli bir statüde bulunan ve kanunla çerçevesi belirlenmiş kurallara göre hizmet yürüten kamu görevlileri bakımından buldukları

²³¹ “*Kamu hukuku alanında gerek kanunla gerekse düzenleyici işlemlerle konulmuş kuralların, kamu yararı ve hizmetin gerekleri dikkate alınarak her zaman değiştirilebileceği veya kaldırılabilirliği açıktır. Hukuk alanında meydana gelebilecek bu değişiklik, daha önce kural tasarrufların doğurmuş olduğu objektif ve genel hukuki durumlara da uygulanabilecektir. Soyut ve genel hukuki durumların (statülerin) en önemli özelliği bunların daima değişebilmesi ve bu değişikliğin de herkese karşı geçerli olmasıdır. Hukuk alanında meydana gelen ve hukuki statüde değişiklik yapan bu düzenlemeler, eski düzenleme uyarınca statü kazanmış ve statüsü devam eden bireyleri de kapsar. Dolayısıyla, nesnel hukuki durumların (statülerin) kazanılmış hak bahşetmesi mümkün değildir. Dava konusu kuralla, önceden başmüfettiş, müfettiş ya da müfettiş yardımcısı unvanlı kadrolarda çalışmakta olan kişiler, sağlık başdenetçisi, sağlık denetçisi ya da sağlık denetçi yardımcısı unvanlı kadrolara aktarılmışlardır. Kuralda, anılan kişilerin bulunduğu statülerden doğan, tahakkuk etmiş ve kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklara yönelik bir düzenleme öngörülmediğinden kazanılmış hakları ihlal eden bir müdahale söz konusu değildir. Bu kişilerin yeni atandıkları kadrodaki mali haklarında herhangi bir değişiklik olmamış, bunların önceki maaş ve diğer özlük hakları aynen korunmuştur. Bu nedenle maddede sayılan görevlerde bulunanların kadrolarının değiştirilmesini öngören kuralın kazanılmış hakları ihlal ettiği söylenemez.*”, AYM, 14.02.2013 T., E.2011/150, K.2013/30, R.G.T. 25.06.2013, R.G.S. 28688.

statülerin sağladığı hakların devam edeceğine yönelik meşru beklentiden söz edilemeyeceğini belirtmektedir. Mahkemeye göre, Anayasa'nın “*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir*” hükmünü içeren 128'inci maddesi uyarınca “*Kanun koyucu, bir kamu hizmetinde, görevin gerektirdiği nitelikleri ve koşulları belirlemeyi ya da belirlenmiş olanları değiştirmeyi, anayasal ilkeler içinde kalmak kaydıyla görevin ve ülkenin gereklerine göre serbestçe takdir edebilir.*”²³²

Bu noktada, Anayasa Mahkemesi, kanun koyucunun söz konusu takdir yetkisinin yanında idarenin de kamu görevlilerini yönetici kadro ve pozisyonlarına atama ve bu kadro ve pozisyonlara ilişkin görevlerinden alma konusunda takdir yetkisi bulunduğuna işaret ederek kamu görevlilerinin buldukları statülerin sağladığı hakların devam edeceğine yönelik meşru bir beklentiden söz edilemeyeceğini belirtmektedir.²³³

Benzer biçimde, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1'inci maddesinin (9) numaralı fıkrasının (a) bendinin “... *kapatılan il özel idarelerinde müdür ve üzeri kadrolarda görev yapan personelin diğer kurumlara araştırmacı unvanlı kadrolara atanmalarının bu kurumlardaki eş değer kadrolarda bulunan kişilerle eşitsizlik oluşturduğu ve bu kişilerin saklı haklarının sadece üç yıl süreyle korunacak olmasının kazanılmış haklara müdahale teşkil ettiği ve bu hâliyle düzenlemenin hukuki güvenlik ilkesini ihlal ettiği*”²³⁴ gerekçesiyle Anayasa'nın 2 ve 10'uncu maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemiyle yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi, iptali istenen kuralı Anayasa'nın 10'uncu maddesiyle ilgili görmemiş, Anayasa'nın 2'nci maddesine ise aykırı bulmayarak itirazın reddine karar vermiştir.

İtiraz konusu kuralla kapatılan il özel idarelerinde 657 sayılı Kanun'a tabi olarak çalışanların nakil işlemlerinin 4046 sayılı Kanun'un değişik 22'nci maddesinin 2, 3 ve 5'inci fıkraları uyarınca gerçekleştirileceği; müdür ve daha üstü yönetici kadrolarında bulunanlara ise kadro unvanları dikkate alınarak ise bahsi

²³² AYM, 24.12.2019 T., E.2018/159, K.2019/93 R.G.T. 24.03.2020, R.G.S. 31078, para. 23.

²³³ AYM, 24.12.2019 T., E.2018/159, K.2019/93 R.G.T. 24.03.2020, R.G.S. 31078, para. 24.

²³⁴ AYM, 28.12.2017 T., E.2017/160, K.2017/178, R.G.T. 31.01.2018, R.G.S. 30318, para. 8.

geçen değişik 22'nci maddenin 6'ncı fıkrasının uygulanacağı, 3 yıllık sürenin ise devir tarihinden itibaren başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi, kamu personelinin kazanılmış haklarının tahakkuk etmiş, ilgililer yönünden kesinleşerek kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklar bakımından söz konusu olduğunu, ileriye yönelik beklenen hakların bu kapsamda olmadığını; bununla birlikte idarenin yönetici kadro veya pozisyonlarına atadığı kişileri meslek hayatları boyunca bu kadrolarda çalıştırma gibi bir zorunluluğu bulunmaması nedeniyle bu kişiler yönünden buldukları statülerden kaynaklanan bu durumunun devam edeceği yönündeki meşru beklentiden söz edilemeyeceğini belirtmektedir.²³⁵

1.4.2. Müesses durum

Müesses durum kelime anlamıyla “kurulu/yerleşmiş/yerleşik düzen” anlamına gelmektedir.²³⁶ Kazanılmış haktan söz edilebilmesi için hakkı doğuran tasarrufun hukuka uygun olması koşulunun gerçekleşmesi gerekirken, müesses durumda ise korunan hak hukuka aykırı bir işlemde kaynaklanmaktadır.²³⁷ Buna göre müesses durum hukuka aykırı olarak ortaya çıkan somut durumun hukuken korunabilir olduğunu ifade eden bir kavramdır.²³⁸ Öğretide hukuken korunabilir bu duruma örnek olarak idari yargıda verilen iptal kararına kadar, iptal edilen işlemin doğurduğu birtakım lehe hukuki durumların müesses durum teorisi çerçevesinde korunmasını gösterilmektedir.²³⁹

Müesses durum, “*ilgilinin lehine sonuçları olan hukuka aykırı bir idari tasarrufun sonuçlarından kendisine atfedilecek bir kusur, yokluk ve açık hata bulunmadıkça, belirli bir süre yararlanılmasıyla hukuk düzenince tanınması gerektiği düşünülen; tanınmaması durumunda ise idari istikrar ve hukuk güvenliğinin bozulacağı düşünülen durumdur.*”²⁴⁰ Görüldüğü üzere müesses durumda hukuka uygun bir durum söz konusu olmasa da bu durum tesis edildikten belli bir süre sonra

²³⁵ AYM, 28.12.2017 T., E.2017/160, K.2017/178, R.G.T. 31.01.2018, R.G.S. 30318, para. 10-19.

²³⁶ Selman Özdemir, *İdare Hukukunda Kazanılmış Hak*, (Ankara, Adalet Yayınevi, 2019), s. 382.

²³⁷ Sever, “Danıştay Kararları ...”, s. 47.

²³⁸ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.19.

²³⁹ Halil Altındağ, “Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Veya Anayasa Değişikliği Sonrasında İdari Dava Açma Süresinin Yeniden Doğması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVIII, 2-3, (2014), s. 779.

²⁴⁰ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 203.

iptal edilmesi veya geri alınmasının hukuki güvenlik ve hukuki istikrarın sağlanmasının önüne geçeceği düşüncesiyle koruma sağlanmaktadır..²⁴¹

Bu kapsamda müesses durum da meşru beklenti ve kazanılmış hak kavramları ile benzer biçimde, kişilerin hukuki güvenliklerinin sağlanabilmesinde ve devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynayan bir ilkedir. Dolayısıyla müesses durum kavramı da dayanağını hukuk devleti ilkesi ve bunun en önemli unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesinden almaktadır.

Zira müesses durumu doğuran işlemin hukuka uygun veya aykırı olması ilgilinin hukuki güvenliğinin sağlanması, öngörülebilirliğin sağlanması noktasında farklı bir durum yaratmamakta; müesses durumu yaratan işlemin hukuka aykırılığının ilgili tarafından bilinmemesi durumunda, söz konusu işlemin geri alınmasının kazanılmış hakların korunmamasıyla benzer sonuçlar yaratılabileceği değerlendirilmektedir.²⁴² Öte yandan, müesses durumu yaratan işlem hukuka aykırı olması sebebiyle hak doğuramayacağından hareketle, bu tarz durumlar müesses durum olarak adlandırılmaktadır.²⁴³

Bu çerçevede, müesses durumda hukuka aykırı işlemin doğurduğu bir sonuç korunmaktadır. Başka bir ifadeyle, hukuka aykırı bir işlem ile doğmuş subjektif sonuçlar korunmaktadır.²⁴⁴ Dolayısıyla müesses durumda henüz sonuçlanmamış bir duruma ilişkin bir beklentinin korunması söz konusu olmadığından bu yönüyle meşru beklenti kavramından ayırabiliriz.

Öte yandan, idarenin hukuka aykırı beklentilerinin korunması ile müesses durum arasında benzerlik kurulmaya çalışabilir. Yukarıda yer verdiğimiz üzere öğretide idarenin yerleşik hale gelmiş hukuka aykırı uygulamalarının korunabileceği yönünde görüşler mevcuttur. Bu görüşe göre, üçüncü kişilerin haklarını ihlal eden veya temel hak ve özgürlüklere müdahale şeklindeki idari uygulamalar dışındaki uygulamalar bakımından hukuka aykırı olsa bile idarenin uzun süre aynı şekilde davranmak suretiyle oluşturduğu toplumsal algı ve beklenti yok sayılmaz. Buna dayanak olarak ise hiçbir idarenin, kişileri yanıltma çabası içinde olamayacağı, idarenin hukuku bilme/yorumlama ve uygulama konusunda kişilerden çok daha avantajlı durumda olduğu ileri sürülmekte olup, hukuka aykırı ancak süreklilik arz

²⁴¹ Özgüven, *Türk Vergi ...*, s. 60.

²⁴² Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.19.

²⁴³ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s.199.

²⁴⁴ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s.20.

eden ve yerleşik hale gelen uygulamaların müesses durumlar gibi korunabileceği kabul edilmektedir.²⁴⁵

Buna karşın öğretide kural olarak hukuka bağlılığın ve hukuka saygının gereği olarak idarenin hukuka aykırı tasarruflarından beklentilerinin korunmaması gerekmekte olmakla birlikte uyumsuzluğun özelinde makul bir denge kurulması gerekliliği halinde bu kuralın istisnai uygulamaları olabileceği belirtilmektedir.²⁴⁶

Öte yandan Altındağ'ın idarenin hukuka aykırı tasarruflarından kaynaklanan beklentilere telafi edici korunma sağlanabileceğine ilişkin görüşü kayda değerdir. Altındağ bu tür beklentilerin korunması yerine beklenti sahibi zarara uğradığı takdirde uğradığı zararın karşılanması daha isabetli olduğunu belirtmektedir.²⁴⁷ Nitekim yukarıda belirttiğimiz üzere öğretide de idarenin hukuka aykırı biçimde oluşturduğu beklentilere ilişkin uğranılan zararın tazmin edilmesi gerektiği yolunda bir görüş mevcuttur. Buna göre kamu gücünün yardımsever öğretisi uyarınca devlet kişinin beklentisini sonuçsuz bıraktığında adil bir denge kurma gerekliliğini yerine getirmesi için yardımsever davranması gerekmekte olup, yardımseverlik derecesi tazminat ödenmesine kadar çıkabilecektir.²⁴⁸

1.4.3. Estoppel

Estoppel kavramı özel hukuktan kaynaklanan bir kavram olmakla birlikte, idareyi de bağlayan bir ilke olarak İngiliz hukukunda uygulanmaktadır.²⁴⁹ Estoppelin kelime anlamı “durdurulmuş”tur.²⁵⁰ Estoppel kavramı, “bir kişinin yaptığı bir beyanın doğruluğunu veya var olduğunu iddia ettiği gerçekleri inkâr etmesini engelleyen bir delil veya hukukun üstünlüğü kuralı”²⁵¹ olarak tanımlanmakta olup kavramın Türkçe karşılığı bulunmamaktadır. İngiliz hukukunda uygulanan bir ilke olan estoppel kavramı adalet düşüncesi, nesafet kuralları doğrultusunda ortaya çıkmış olup kavramın ardında tutarlılık yatmakta, daha önce verilen söz veya davranışa aykırı bir iddiayı savunmaya engel olmaktadır.²⁵² Bu noktada meşru

²⁴⁵ Yasin, “Örf ve ...”, s. 34.

²⁴⁶ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 190.

²⁴⁷ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 6.

²⁴⁸ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 220.

²⁴⁹ Özcan, “Avrupa Toplulukları ...”, s. 86.

²⁵⁰ John Catwright, “Protecting Legitimate Expectations and Estoppel in English Law”, *Electronic Journal of Comparative Law*, 10, (Aralık 2006), s. 2..

²⁵¹ Selçuk Gişi, “Türk İdare Hukukunda Estoppel Kuramının Uygulanabilirliği”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 34, (Nisan 2019), s. 232.

²⁵² Sever, “Danıştay Kararları ...”, s. 54.

beklentilerin korunmasının hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkesine dayandığı dikkate alındığında, bu ilkelerin dayanakları yönünden birbirlerinden ayrıldıklarını söyleyebiliriz.

Birçok çeşidi bulunan estoppel kavramının, “*taahhüt içeren estoppel*” (İng. *promisory estoppel*) türü meşru beklenti kavramı ile benzerlik taşımaktadır.²⁵³ Buna göre taahhüt içeren estoppel “*bir başkasında, verilen söze güvenerek zararına hareket etmesine yol açacak bir taahhütte bulunan kimsenin, daha sonra bu taahhütten dönemeyeceğini ifade eder.*”²⁵⁴ Bu noktada söz verenin yalnızca bu sözüne güvenmek yeterli olmayıp zarar doğurucu nitelikte bir güvenin söz konusu olmalıdır.²⁵⁵ Dolayısıyla bu kavram verilen söze güvenerek hareket eden kişinin menfaatini korumaktadır.²⁵⁶ Öte yandan meşru beklenti kavramında beklenti sahiplerinin kendilerinin zarar göreceği şekilde bir harekette bulunması aranmamaktadır. Ayrıca bu tür estoppelde bir söz veya beyan gerekli görülmeyle meşru beklenti idarenin verdiği söz veya beyanın yanında bir uygulamadan, bir işlemde, yürürlükte olan kanun hükmünden, yargı kararlarından kaynaklanabilir. Bu nedenle meşru beklentilerin korunması estoppel ilkesini de kapsayacak niteliktedir.²⁵⁷

²⁵³ Gişi, “Türk İdare ...”, s. 238.

²⁵⁴ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 22.

²⁵⁵ Catwright, “Protecting Legitimate ...”, s. 4.

²⁵⁶ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 23.

²⁵⁷ Altındağ “Yürürlükte Olan ...”, s. 24.

İKİNCİ BÖLÜM: ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA MEŞRU BEKLENTİLERİN KORUNMASININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

2.1. Meşru Beklentilerin Korunmasının Dayanakları

2.1.1. Hukuk devleti ilkesi

Meşru beklentilerin korunmasının en önemli dayanağı hukuk devleti ilkesidir. Anayasa Mahkemesi, kararlarının büyük çoğunluğunda meşru beklenti kavramı temellendirirken öncelikle Anayasa'nın 2'nci maddesinde ifadesini bulan hukuk devleti ilkesine gönderme yapılmaktadır. Bu kapsamda meşru beklentilerin korunması Anayasa Mahkemesi kararlarında hukuk devletinin gerekleri olan bireylerin devlete duyduğu güven ve bu güven sonucunda hayatlarını planlayabilmeleri, benimsedikleri tutum ve davranışların sonuçlarını önceden bilebilmeleri gerekliliğinin sağlanmasında ve takdir yetkisinin anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yaran ölçütlerini göz önünde tutarak kullanılmasının sağlanmasında rol oynayan bir güvence olarak yer almaktadır.

Belirtmek isteriz ki idare edilenlerin meşru beklentilerinin korunması için uyumsuzluğun dayanağını oluşturan olayda uygulanacak mevzuat ve diğer hukuki metinlerde meşru beklentilerin korunacağına dair açık bir hükmün yer almasına gerek yoktur.²⁵⁸ Zira meşru beklentilerin korunmasının hukukun genel ilkelerinden biri olması, Anayasa ve hukukun genel ilkelerine kendisini bağlı sayan hukuk devletinde uyumsuzluk özelinde gerekli olduğu her zaman başvurulabileceği anlamına gelmektedir. Bu çerçevede meşru beklentilerin korunması uyumsuzlukların çözümünde hukuk devleti ilkesinin özel bir görünümü olarak uygulandığını ifade etmekte fayda vardır.²⁵⁹

Anayasa'nın "II. Cumhuriyetin nitelikleri" başlıklı 2'nci maddesi uyarınca "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir." Söz konusu hükümde cumhuriyetin nitelikleri arasında ifadesini bulan hukuk devleti ilkesi, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına uygun olduğu, vatandaşların hukuki

²⁵⁸ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 73

²⁵⁹ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 70.

güvenliğinin sağlandığı bir sistemi ifade eder.²⁶⁰ Başka bir ifade ile idarenin keyfi hareketlerinin önlenmesini, idarenin hukuken yetkilendirildiği durumlarda, söz konusu yetkinin sınırları dahilinde hareket etmesini gerekli kılar.²⁶¹ Dolayısıyla hukuk devletinde, devlet hukuk kuralları ile bağlıdır; tüm faaliyetlerinde kendisini sınırlayan hukuk kuralları çerçevesinde hareket eder.²⁶²

Bu kapsamda, hukuk kurallarının onu koyanlar da dahil olmak üzere her birey ve kurumu bağlaması hukuk devletinin en belirgin niteliğidir.²⁶³ Nitekim Anayasa Mahkemesi de hukuk devletini “*tüm devlet organlarının eylem ve işlemleri hukuka uygun*” olan, “*Anayasa ve hukukun genel ilkeleri*”ne kendisini bağlı sayan devlet olarak tanımlamaktadır.²⁶⁴ Gerçekten de “*hukuk devleti ilkesi, özünde yönetimin hukukla bağlılığı, yöneticilerin şahsi ve keyfi iradesinin değil, hukukun hâkim olması anlamına gelmektedir. Devlet adına yetki kullananların yetkilerini hukuktan almaları ve hukuka uygun olarak kullanmaları yoluyla tüm bireylerin aynı muameleye tâbi tutulması, keyfi farklı uygulamaların önüne geçilmesi ve böylece birey haklarının güvence altında olacağı düşüncesi hukuk devleti kavramını ortaya çıkarmıştır. Hukuk devletinden söz edebilmek için genel, soyut, önceden bilinebilir, anlaşılabilir ve istikrarlı kurallardan oluşan bir hukuk düzeni mevcut olmalı ve hukuk kuralları, yönetilenler kadar siyasi iktidarı kullanan devlet organlarını ve yöneticilerini de bağlamalıdır.*”²⁶⁵

Yalnızca idare edilenlerin değil, koyduğu hukuk kuralları ile bağlı olan hukuk devletinde, devlet idare edilenlere çeşitli hukuki güvenceler sağlamaktadır.²⁶⁶ Zira hukuk devleti “*yönetilenlere en güçlü, en etkin ve en kapsamlı biçimde hukuksal güvence*” sağlayan, “*hakların elde edilmesini kolaylaştıran*” ve “*hak arama özgürlüğü önündeki tüm engelleri kaldıran*” devlettir.²⁶⁷ Bu yönüyle hukuk devletinin başlıca amacının kamu gücü karşısında bireylerin hak ve özgürlüklerini korunması olduğunu ve bu amaca ulaşabilmek için sağlanan söz konusu güvencelerin aynı

²⁶⁰ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, (Ankara, Yetkin Yayınları, 2017), s.126.; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, (Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2018), s.213.

²⁶¹ Mustafa Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, (Ankara, Siyasal Kitabevi, 2017), s. 118.

²⁶² Onur Karahanoğulları, *İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 2018), s. 49.; Ali Dursun Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara, Yetkin Yayınları, 2019), s. 84.

²⁶³ İl Han Özay, *Günüşiğinde Yönetim*, (İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017), s. 27.

²⁶⁴ AYM, T. 02.06.2011, E.2009/94, K.2011/90, R.G.T. 21.10.2011, R.G.S. 28091

²⁶⁵ AYM, T.07.07.2010, E.2010/49, K.2010/87, R.G.T. 01.08.2010, R.G.S. 27659

²⁶⁶ Şeref Gözbüyük, Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt 1 -Genel Esaslar-*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 2019), s. 32.; Metin Günay, *İdare Hukuku*, (Ankara, İmaj Yayınevi, 2017, s.39.

²⁶⁷ AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 66.

zamanda hukuk devleti kavramının unsurları olduğunu ifade etmekte fayda vardır.²⁶⁸ Hukuk devletinin bünyesinde barındırdığı bu güvenceler sayesinde vatandaşlar, devlete güven duyup kendi kişiliklerini korkusuz bir şekilde geliştirebilirler.²⁶⁹

Hukuk devletinin bu şekilde birçok unsuru bünyesinde barındırması bu unsurlarla birlikte ele alındığı takdirde kavranabileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle hukuk devleti kavramının gerek öğretilerde gerekse yargı kararlarında söz konusu unsurlara yer verilerek açıklandığını söyleyebiliriz.

Hukuk devletinin herkes tarafından kabul edilen unsurlarının Türk idare hukuku öğretisinde, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, kanuni idare ilkesi, idarenin işlem ve eylemlerinin yargısal denetimi, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlerin güvencesi, kuvvetler ayrılığı, idarenin mali sorumluluğu, kazanılmış haklara saygı, kanunların ve düzenleyici işlemlerin genelliği ve soyutluğu, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, demokratik rejim ve hukuki güvenlik ilkesi olarak yer aldığını ifade edebiliriz.²⁷⁰

Benzer biçimde Anayasa Mahkemesi de kararlarında hukuk devleti kavramını bünyesinde barındırdığı güvencelere yer vererek açıklamaktadır. Mahkeme kararlarında hukuk devleti kavramını tanımlarken, “*eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasa koyucunun da uyması gereken Anayasa ve temel hukuk ilkelerinin bulunduğu bilincinde olan devlet*”²⁷¹ ifadelerine yer vermektedir.

Belirtmek isteriz ki, hukuk devletinin sağladığı en önemli güvencelerden birisi de hukuki güvenlik ilkesidir. Hukuki güvenliğin sağlanması ile normların geleceğe yönelik olarak öngörülebilir olması ve bireylerin ekonomik ve sosyal hayatlarında geleceğe yönelik olarak belirleme yaparken devlete güven

²⁶⁸ AYM, T.01.10.1991, E.1990/40, K.1991/33, R.G.T. 07.02.1992, R.G.S. 21135.

²⁶⁹ Özbudun, *Türk Anayasa ...*, s. 126.

²⁷⁰ Gözbüyük, Tan, *İdare Hukuku ...*, s. 33-38.; Günay, *İdare Hukuku*, s. 39; Ulusoy, *Türk İdare ...*, s. 84-87.; Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 2019), s. 87-145.; Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, (Bursa, Ekin Basın Yayım Dağıtım, 2019), s.134-144.

²⁷¹ AYM, T. 15.10.2009, E.2007/44, K.2009/148, R.G.T. 28.04.2010, R.G.S. 27565

duyabilmeleri sağlanabilir.²⁷² Bireylerin hukuki güvenliklerinin sağlanması kuralların genel, soyut, açık ve anlaşılabilir olmasını gerektirmekte olup bu nitelikteki kurallar siyasal iktidarın hukukla sınırlanması ve devlet etkinliklerinin düzenli sürdürülebilmesi için gerekli olan hukuksal alt yapının oluşturulmasına ve istikrarın sağlanmasına hizmet eder.²⁷³

Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında bireylerin devlete güven duyup kendi kişiliklerini korkusuz bir şekilde geliştirebilmelerinin hukuki güvenliğinin sağlanması ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Buna göre “*kişilerin, devlete güven duymaları, maddî ve manevî varlıklarını korkusuzca geliştirebilmeleri, temel hak ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri ancak hukuk güvenliği ve üstünlüğünün sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilir. Hukuk devletinin sağlamlaştırmakla yükümlü olduğu hukuk güvenliği, kişilerin, hukuk düzeninin koruması altındaki haklarını elde etmeleri için gereken her türlü önlemin alınmasını zorunlu kılar.*”²⁷⁴

Dolayısıyla, hukuk devletinde idarenin faaliyetlerinin ve bu faaliyetlere bağlanan sonuçların bireyler tarafından önceden bilinebilmesi ve öngörülebilmesi bir zorunluluktur. Hukuki güvenliği sağlayan hukuk devleti bu yönüyle, idarenin keyfi hareket etmesini engelleyerek idarenin eylem ve işlemlerinin idare edilenler bakımından belli bir ölçüde öngörülebilir olmasını, idare edilenlerin bağlı oldukları hukuk kurallarını önceden bilerek ekonomik ve sosyal hayatlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarını buna göre ayarlayabilmelerini gerekli kılar.²⁷⁵

²⁷² “*Kişilere hukuk güvenliğinin sağlanması, hukuk devletinin ön koşullarındandır. Hukuk devleti, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerektirir. Hukuk güvenliğinin sağlanması, bu doğrultuda yasaların geleceğe yönelik öngörülebilir belirlemeler yapılabilmesine olanak verecek kurallar içermesini gerekli kılar. Geriye dönük düzenlemelerle kişilerin haklarının, hukuki istikrar ve güvenlik ilkesi gözetilmeden kısıtlanması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz.*” AYM, T. 31.01.2008, E.2004/3, K.2008/47, R.G.T. 20.03.2008, R.G.S. 26822

²⁷³ “*Hukuk devleti, siyasal iktidarı hukukla sınırlayarak ve devlet etkinliklerinin düzenli sürdürülebilmesi için gerekli olan hukuksal alt yapıyı oluşturarak aynı zamanda istikrara da hizmet eder. Bu istikrarın özü hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik sağlanabilmesi ise, kuralların genel, soyut, açık ve anlaşılabilir olmalarına bağlıdır. Hukuk devleti, yasaların kamu yararına dayanması ilkesini de içerir. Buna göre, özel çıkarlar için veya yalnızca belli kişilerin yararına olarak herhangi bir yasa kuralı konulamaz.*” AYM, T. 24.01.2008, E.2007/76, K.2008/46, R.G.T. 19.03.2008, R.G.S. 26821

²⁷⁴ AYM, T.20.05.2010, E.2009/34, K.2010/72, R.G.T. 30.12.2010, R.G.S. 27801

²⁷⁵ “*... 'hukuk devleti' ilkesi, yürütme organının faaliyetlerinin yönetilenlerce belli ölçüde öngörülebilir olmasını, herkesin bağlı olacağı hukuk kurallarını önceden bilmesini, ekonomik ve sosyal yaşamlarındaki tutum ve davranışlarını buna göre düzene sokabilmesini gerektirir. Zira hukuk devletinin gereği olan belirlilik ve hukuki güvenlik ilkesi, idarenin keyfi hareket etmesini engeller.*” AYM, 30.03.2011 T., E.2010/29, K.2012/49, R.G.T. 01.01.2013, R.G.S. 28515.

Hukuk devleti aynı zamanda hukuki düzenlemelerin kişisel yarar değil, kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla tesis edilmesini de gerekli kılmaktadır.²⁷⁶ Yasama organı ve idare bu düzenlemelerde kişi hak ve özgürlükleri ile kamu yararı arasında adil bir denge kurabilmelidir.²⁷⁷ Dolayısıyla hukuki düzenlemelerin genel, objektif ve adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devletinin bir gerekliliğidir.²⁷⁸ Bu kapsamda hukuk devleti kanun koyucu ve idarenin hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini Anayasaya uygun biçimde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini dikkate alarak kullanmasını gerektirir.²⁷⁹

Bu çerçevede yukarıda yer verdiğimiz hukuk devletinin sağlaması gereken güvencelerin hepsi meşru beklenti korunması ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Zira meşru beklentilerin korunması yasa koyucu ve idarenin düzenleme yapma yetkisini sınırlandırarak takdir yetkisi kullanılırken keyfi uygulamalardan kaçınılmasının ve takdir yetkisinin anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yarar ölçütlerini göz önünde tutarak kullanılmasının sağlanmasında, bireylerin hukuki güvenliklerinin ve devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynayan bir ilkedir. Dolayısıyla meşru beklentilerin korunması hukuk devletinin yukarıda yer verilen güvencelerinin sağlanmasında rol oynayan bir unsurdur.

2.1.1.1.Meşru beklentilerin korunmasının hukuki güvenlik ilkesi ile ilişkisi

Hukuki güvenlik ilkesi lafzi olarak “*hukukun kendisinin güvenilir olması*”²⁸⁰ anlamına gelmektedir. Hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan bu ilke herkesin bağlı olacağı kurallarını önceden bilmesi, tutum ve davranışlarını buna göre güvenle düzene sokabilmesi anlamına gelmektedir.²⁸¹ Bu çerçevede hukuki güvenlik ilkesi devletin düzenlemelerinde bireylerin duyduğu güven duygusuna zarar veren

²⁷⁶“Anayasa'nın 2. maddesindeki 'hukuk devleti' ilkesi gereğince, yasama işlemlerinin kişisel yararları değil kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla yapılması zorunludur.” AYM, T. 06.06.2011, E.2011/145, K.2013/70, R.G.T. 23.11.2013, R.G.S. 28830

²⁷⁷AYM, T. 30.03.2011, E.2008/56, K.2011/58, R.G.T. 28.11.2011, R.G.S. 28156

²⁷⁸ AYM, T. 30.12.2010, E.2008/105, K.2010/123, R.G.T. 26.02.2011, R.G.S. 27858

²⁷⁹AYM, T. 18.05.2011, E.2008/80, K.2011/81, R.G.T. 15.12.2011 R.G.S. 28143; AYM, T. 06.06.2013, E.2011/145, K.2013/70, R.G.T. 23.11.2013, R.G.S. 28830

²⁸⁰ İsmail Köküsarı, *Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, (Ankara, Adalet Yayınevi, 2015), s. 9.

²⁸¹ AYM, T. 17.03.2011, E.2010/106, K.2011/55, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934

hususlardan kaçınmasını gerektirmekte, böylelikle bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmelerini sağlamaktadır.²⁸²

Hukuki güvenlik sağlayan bir hukuk sistemi bireylerin ekonomik ve sosyal hayatlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarını belirlemede yol gösterici rol oynar.²⁸³ Almanya’da “*Rechtssicherheit*”, Fransa’da “*sécurité juridique*” ve İngiltere’de “*legal certainty*” olarak adlandırılan hukuki güvenlik kavramının karşılığı olarak Fransızca ve Almancada kullanılan yukarıda yer verilen terimlerin çağrıştırdığı anlam, İngilizcede kullanılan terimden farklıdır. Zira Almanca ve Fransızca hukuki güvenlik kavramının karşılığı olarak kullanılan terimler, İngilizcede kullanılan “*certainty*” teriminin karşılığı olan “*kesinlik*” kavramını içerdiği gibi “*güvenlik*” kavramını da içermektedir.²⁸⁴ Anayasa Mahkemesi ve Danıştay da kavramın karşılığı olarak çoğunlukla “*hukuk güvenliği*”²⁸⁵ ve “*hukuki güvenlik*”²⁸⁶ terimlerini kullanılmaktadır. Bunun yanında öğretide ve mahkeme

²⁸² AYM, T. 08.04.2015, B.N. 2012/1144, para. 38.

²⁸³ James R. Maxeiner, “Some Realism About Legal Certainty in the Globalization of the Rule of Law”, *Huston Journal of International Law*, 31, no 1, (2008), s. 30.

²⁸⁴ Mark Fenwick, Mathias Siems, Stefan Wrba, “The State of the Art and Shifting Meaning of Legal Certainty”, *The Shifting Meaning of Legal Certainty in Comparative and Transnational Law*, der. Mark Fenwick, Mathias Siems, Stefan Wrba, (Londra, Hart Publishing, 2017), s. 9.

²⁸⁵ Benzer yöndeki Anayasa Mahkemesi kararları için bkz. “*Hukuk devleti ilkesinin önkoşullarından biri olan hukuk güvenliği ile kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.*” AYM, T. 07.02.2008, E.2005/38, K.2008/53, R.G.T. 08.04.2008, R.G.S. 26841.; “*Hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.*” AYM, T. 20.09.2012, E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013 R.G.S. 28622; “*Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere, belirlilik, hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik ilkeleri Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devletinin temel ilkelerindedir.*” AYM, T. 18.10.2012, E.2010/82, K.2012/159, R.G.S. 23.07.2013, R.G.T. 28716.; AYM, T. 18.06.2013, E.2012/147, K.2013/78, R.G.T. 18.01.2014, R.G.S. 28886.; AYM, T. 08.10.2003, E.2003/67, K.2003/88, R.G.T. 28.02.2004, R.G.S. 25387.; AYM, T. 14.01.2003, E.2001/34, K.2003/2, R.G.T. 19.11.2003, R.G.S. 25294.; AYM, T. 25.02.2021, B.N. 2018/34092, R.G.T. 24.03.2021, R.G.S. 31433, para. 50.; Benzer yöndeki Danıştay kararları için bkz. D., İDDK, T. 22.04.2015, E.2013/2054, K.2015/1548; D., 9. D., T. 22.02.201, E.2013/11662, K.2018/970; D., 9. D., T. 22.02.2018, E.2013/8216, K.2018/969; D., 10. D., T. 11.03.2014, E.2012/8047, K.2014/1428.

²⁸⁶ Benzer yöndeki Anayasa Mahkemesi kararları için bkz. “*Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, Devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.*” AYM, T. 25.11.2015, E.2015/63, K.2015/106, R.G.T. 04.12.2015, R.G.S. 29552.; AYM, T. 15.10.2009, E.2007/44, K.2009/148, R.G.T. 28.04.2010, R.G.S. 27565.; AYM, T. 25.11.2015, E.2015/63, K.2015/106, R.G.T. 04.12.2015, R.G.S. 29552., para. 6.; Benzer yöndeki Danıştay kararları için bkz. D., 9. D., T. 21.02.2013, E.2012/8449 ve K.2013/987; D., 8. D., T. 11.06.2020 Y.D., E.2019/8858.

kararlarında “*hukuki kesinlik*”²⁸⁷, “*yasal kesinlik*”²⁸⁸ ve “*hukuki belirlilik*”²⁸⁹ gibi terimler de tercih edilmektedir.

Bireyleri devletin keyfi güç kullanımına karşı koruyan hukuki güvenlik ilkesi Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın ve yargı yetkisi dünyadaki birçok ülkeyi kapsayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin uyguladığı hukukun genel bir ilkesidir.²⁹⁰ Avrupa Birliği hukukunda hukuki güvenlik ilkesi, kanunların ve idari tasarrufların topluma açıklanmasını, bunların belirli ve açık olmasını, mahkeme kararlarının bağlayıcı olmasını, geçmişe etkili olarak yürürlüğe giren kanunların ve idari tasarrufların sınırlandırılmasını ve bireylerin haklı beklentilerinin korunmasını gerektirmektedir.²⁹¹ Avrupa Birliği Adalet Divanı, 14.04.2005 tarihli bir kararında, “... kurallar açık ve kesin olmalıdır, böylece bireyler haklarının ve yükümlülüklerinin ne olduğunu kesin olarak anlayabilir ve buna göre adımlar atabilir”²⁹² ifadelerine yer vermiştir. Başka bir kararında da benzer biçimde, hukuki güvenlik ilkesinin kuralların açık, kesin ve öngörülebilir olması gerektiğini belirtmektedir.²⁹³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de bir kararında yukarıda yer verilen kararlarla benzer

²⁸⁷ “İlk olarak konuya ilişkin terimsel bir farklılığa dikkat çekmekte fayda bulunmaktadır. İnceleme konumuz olan ilke, Amerikan hukukunda “*legal determinacy*” (hukuki belirlilik) veya daha sıklıkla bunun mefhum-u muhalifi olan “*legal indeterminacy*” (hukuki belirsizlik) adı altında ele alınmaktadır. Buna karşılık, Avrupa hukuk sisteminde aynı kavram “*legal certainty*” (hukuki kesinlik) olarak geçmektedir.” Abdulkadir Gülçür, “AİHM ve Türk Anayasa Mahkemesinin Kararları Işığında Hukuki Kesinlik (Belirlilik) İlkesinin İncelenmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24, no 1, (Haziran 2018), s. 150.; AİHM, Denisov v. Ukrayna, 25.09.2018 T., B. N. 76639/11 sayılı kararının Türkçe çevirisinde “*hukuki kesinlik*” terimi kullanılmıştır, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-203902%22%7D>, (erişim) 06.01.2021.

²⁸⁸ AİHM, Demir ve Baykara v. Türkiye, 12.11.2008 T., B. N. 34503/97 sayılı kararının Türkçe çevirisinde “*yasal kesinlik*” ifadesine yer verildiği görülmektedir, [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-120933&filename=CASE%20OF%20DEM%20C4%B0R%20AND%20BAYKARA%20v.%20TURKEY%20-%20\[Turkish%20Translation\]%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-120933&filename=CASE%20OF%20DEM%20C4%B0R%20AND%20BAYKARA%20v.%20TURKEY%20-%20[Turkish%20Translation]%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf), (erişim) 06.01.2021.

²⁸⁹ Tuğrul Katoğlu, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından Hukuki Güvenlik İlkesi”, *Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği*, der. Ece Göztepe Çelebi, *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, (Şubat 2015), s.145.

²⁹⁰ Pablo Martin Rodriguez, “The Principle of Legal Certainty and the Limits to the Applicability of EU Law”, *Charies de Droit Europeen*, 2015, no 2, s. 117.; Maxeiner, “Some Realism ...”, (2016), s. 30-31.

²⁹¹ James R. Maxeiner, “Legal Certainty and Legal Methods: A European Alternative to American Legal Indeterminacy?”, *Tulane Journal of International and Comperative Law*, 15, (2007), s. 549.

²⁹² ABAD, C-110/03, 14.04.2005 T., Belgium v Comission, para. 30, <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=3940ED382413D8219FFE5F6042808039?text=&docid=60701&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7358585>, (erişim) 02.02.2021

²⁹³ ABAD, C-48/14, 12.05.2015 T., European Parliament v Council of the European Union, para. 45, <https://eur-lex.europa.eu>, (erişim) 02.02.2021

biçimde, “Mahkeme ... Aynı zamanda, yasanın, ilgili kişiler için erişilebilir olması, bu kişilerin –gerektiğinde uygun yönlendirme içererek- bu şartlarda makul olan ölçüde, belirli bir eylemin yol açacağı sonuçları öngörebilmelerini ve davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlayabilecek nitelik taşıması gerektiğine atıfta bulunur”²⁹⁴ ifadelerine yer vermiştir.

Anayasa Mahkemesi “hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını”²⁹⁵ gerekli kılan hukuki güvenlik ilkesini hukuk devletinin gereklerinden biri olarak kabul etmekte,²⁹⁶ hukuk devletinin korumakla yükümlü olduğu, kendisini bağlı saydığı hukukun genel ilkelerinden biri olarak nitelendirmektedir.²⁹⁷

Danıştay da kararlarında benzer biçimde hukuki güvenlik ilkesini hukuk devletinin en önemli unsurlarından birisi olarak kabul etmektedir. Buna göre “hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir devlette hukuk güvenliğinin sağlanması hukuk devleti ilkesinin yerine getirilmesi için zorunlu koşullardandır.”²⁹⁸ Danıştay başka bir kararında ise hukuki güvenlik ilkesinin, “bir toplumda bireylerin bağlı oldukları hukuk kurallarını önceden bilmeleri, davranış ve tutumlarını bu kurallara göre güvenle düzene sokabilmeleri, başka bir ifadeyle ilgililerin hukuki durumun süreceğine olan inancı dolayısıyla hayal kırıklığına uğratılmaması anlamına” geldiğini belirterek hukuk devletinin olmazsa olmaz koşulu olarak nitelendirmiştir.²⁹⁹

Bireylerin devlete güven duymaları, kişiliklerini herhangi bir korku duymaksızın geliştirebilmeleri hukuki güvenliğin sağlandığı bir sistemde mümkündür.³⁰⁰ Buradaki güven kavramı, hukuk kurallarını yapanların, kuralları hukuki güvenlik ilkesine ve hukuki güvenliğin sağlanmasında rol oynayan hukuki belirlilik, hukuki öngörülebilirlik ve hukuki istikrar gibi hukuki güvenlik ilkesinin alt unsurlarına uygun yapmasını ve bu kuralları uygulayanların hukuki güvenlik ilkesine uygun hareket etmesini ifade etmektedir.³⁰¹ Bu kapsamda hukuki güvenlik

²⁹⁴ AİHM, Leyla Şahin v. Türkiye, B. N. 44774/98, 10.10.2005 T.

²⁹⁵ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 98.

²⁹⁶ “Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti kavramının temel gereklerinden birisi de hukuk güvenliği ilkesidir.” AYM, T. 18.07.2012, E.2011/113, K.2012/108, R.G.T. 01.03.2013, R.G.S. 28515

²⁹⁷ AYM, T. 08.04.2015, B.N. 2012/1144, “Suat Özen Başvurusu”, para. 38.

²⁹⁸ D., 6. D., T. 04.02.2021, E.2017/7727, K.2021/1296,

²⁹⁹ D., 9. D., T. 26.12.2013, E.2013/11310, K.2013/12989

³⁰⁰ Özbudun, *Türk Anayasa ...*, s. 126.; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, *Türk İdare ...*, s. 96.

³⁰¹ Köküarı, *Anayasa Hukukunda ...*, s.10.

bünyesinde barındırdığı belli birtakım unsurların sağlanmasıyla tesis edilmektedir. Bu unsurların sağlanmasında da kazanılmış hakların korunması, geriye yürüme yasağı ve meşru beklentilerin korunması gibi hukukun genel ilkeleri güvence oluşturmaktadır.

Günday, hukuki güvenlik ilkesinin devletin tüm faaliyetlerinin bireyler bakımından belli bir ölçüde öngörülebilir ve belirli olmasının sağlanmasıyla tesis edileceğini belirtmektedir.³⁰² Bunun sağlanabilmesi için de yasama organı ve idarenin yürürlüğe girdikten sonra geçmişe yönelik etki doğuracak nitelikteki düzenlemelerden kaçınması gerektiğine, düzenlemelerinde kazanılmış haklara saygı göstermesi gerektiğine, takdir yetkisi bulunduğu alanlarda bu konuları objektif nitelikli düzenlemeler yaparak veya müstakar uygulamalarda bulunarak hukuki istikrarı sağlanması ve buna uyması gerektiğine işaret etmektedir.³⁰³

Akyılmaz-Sezginer-Kaya ise hukuki güvenlik ilkesinin sağlanabilmesi için gerekli olan unsurları şu şekilde sıralamaktadır:

- “1) Devlet faaliyetleri, önceden öngörülebilir, tahmin edilebilir olmalıdır.
- 2) Devlet faaliyetleri, önceden hukuk kurallarıyla düzenlenmelidir.
- 3) Hukuk düzeninde mümkün olduğunca hukuki istikrar sağlanmalıdır.
- 4) İdarenin tek yanlı işlem yapma üstünlüğüne karşı, güvence niteliğindeki kurullarla, (bireylere katılma, dinlenilme ve savunma hakkı gibi haklar tanınarak) birey ile idare arasında denge sağlanmalıdır.
- 5) İdare bireyin haklı beklentilerine uygun davranmalıdır.
- 6) Mevzuatta hukuka ve devlete olan güveni zedeleyici hususlardan kaçınılmalıdır.
- 7) Devlet, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirebilmesi için hukuk güvenliğinin sağlandığı bir hukuk devleti tesis etmelidir.”³⁰⁴

Ayrıca, bireylerin hukuki güvenliklerinin sağlanması için kanunsuz suç ve ceza olmaz, kanunların geriye yürümezliği, tabii hâkim ve idarenin açıklığı gibi ilkelerin de uygulanması gerektiğini belirtmektedir.³⁰⁵

Ulusoy, hukuk devletinin bireylerin hukuki güvenliğini sağlayan devlet olduğunu, hukuk kurallarının evrensel olarak benimsenmiş temel ilkelere uygun

³⁰² Günday, *İdare Hukuku*, s. 45.

³⁰³ Günday, *İdare Hukuku*, s. 45-46.

³⁰⁴ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, *Türk İdare ...*, s. 97.

³⁰⁵ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, *Türk İdare ...*, s. 97.

olması gerektiğini belirtmekte;³⁰⁶ hukuki güvenliğin sağlanabilmesi için idarenin her koşulda kuralların ve yaptırımların geçmişe yürümezliği ve kazanılmış haklara saygı gibi hukukun genel ilkelerine bağlı kalması gerektiğini ifade etmektedir.³⁰⁷

Gözler de hukuki güvenlik ilkesi uyarınca bireylerin hangi kurallara tabi olduklarını önceden bilmeleri ve davranışlarını ona göre ayarlamaları gerektiğini belirtmektedir.³⁰⁸ Bu noktada hukuk devletinde kurallar belirli olmalı ve kanunlar kural olarak geçmişe etkili olarak tesis edilmemelidir.³⁰⁹ Zira geçmişe etkili olarak tesis edilen kanun hükümlerini bireylerin önceden bilerek davranışlarını ayarlayabilmeleri mümkün değildir ve bu durum bireylerin hukuki güvenliğinin sağlanmasına engel olacaktır.³¹⁰ Gözler'e göre bu durum hukuk devletinin genel gereklerinden (*devletin hukuka bağlılığı*) olan yargı organının hukuka bağlı olması düşüncesine aykırı düşmektedir. Zira geçmişe etkili olarak yürürlüğe konulan kurallar yargı organlarına yorum yoluyla norm yaratma yetkisi verecek ve olaydan sonra yaratılan normları bireylerin önceden bilerek davranışlarını ayarlamaları mümkün olmayacaktır.³¹¹

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararlarında da hukuki güvenlik ilkesi açıklanırken bu ilkenin sağlanmasında rol oynayan istikrar, öngörülebilirlik, belirlilik, devlete duyulan güven, kazanılmış haklara saygı, geçmişe yürümezlik gibi ilkelere yer verilmektedir. Zira hukuk devleti, "*devlet ve insan faaliyetlerine yön veren, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlayan ilkeler bütünüdür.*"³¹² Gerçekten de söz konusu unsurlar sağlandığı takdirde, kurallar düzenleyici rolünü yerine getirebilir, kurallar bireylerin ekonomik ve sosyal hayatlarındaki tutum ve davranışlarını belirlemelerinde yol gösterici rol oynar ve bireylerin devlete olan güveni ve kurallara gönüllü olarak uymaları sağlanabilir.³¹³

Hukuk devletinin en önemli gereklerinden biri devletin faaliyetlerinin ve bu faaliyetlere bağlanan sonuçların bireyler tarafından önceden bilinebilmesi ve öngörülebilmesidir. Öngörülebilirlik kavramı, bireylerin davranışlarına bağlanan

³⁰⁶ Ulusoy, *Türk İdare* ..., s. 84.

³⁰⁷ Ulusoy, *Türk İdare* ..., s. 87.

³⁰⁸ Gözler, *Türk Anayasa* ..., s. 217.

³⁰⁹ Gözler, *Türk Anayasa* ... s. 217.

³¹⁰ Gözler, *Türk Anayasa* ..., s. 217.

³¹¹ Gözler, *Türk Anayasa* ..., s. 217.

³¹² Selda Çağlar, "Hukuk Devleti Açısından Hukuki Belirlilik – Hukuk Güvenliği İlişkisi", *Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği*, der. Ece Göztepe Çelebi, (Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015), s.49.

³¹³ Maxeiner, "Legal Certainty ...", s. 545.

sonuçları önceden bilebilir olmasının ifade etmektedir.³¹⁴ Hukuki güvenlik ilkesi “normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde Devlete güven duyabilmesini, Devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.”³¹⁵

Öngörülebilirliğin sağlanması ile kişiler geleceği öngörüp iş ve işlemlerini planlayabilirler. Bu noktada öngörülebilirlik bireylerin hukuk kurallarının kendilerini nasıl etkileyeceğini önceden bilmelerini sağlar. Öngörülebilirlik, “kişilerin geleceği öngörüp iş ve işlemlerini buna göre planlayıp yürütebilmelerine imkân verecek şekilde, hukukun belirliliği ve nispi istikrara sahip olmasını gerektirir.”³¹⁶ Öngörülebilirlik, kuralların, uygulamanın ve mahkeme kararlarının birlikte öngörülebilir olmasıyla gerçekleşir; uyuşmazlıklarda kararı verecek mahkemenin ve karar verilirken uygulanacak usulün genel olarak belirli ve önceden bilinebilir olmasını gerektirir.³¹⁷ Benzer biçimde idare tarafından bir karar alınırken de izlenecek yöntemin genel olarak belirli ve önceden bilinebilir olmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda hukuki güvenlik ilkesinin sağlanmasında rol oynayan öngörülebilirlik bireylerin hukukun gereklerini önceden bilmelerini ve davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlayarak, geleceğin tahmin edilebilir olmasını sağlar ve hukuksal işlemlerde tesadüf ve keyfiliği önler.

Dolayısıyla, önceden oluşmuş hukuksal durumların, sonradan yapılacak işlemlerle değiştirilmesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını gerekli kılan hukuki güvenlik ilkesi ile bağdaşmaz.³¹⁸ Bu çerçevede, hukuki güvenlik ilkesi yasama organı ve idarenin tasarrufları veya yürürlükte olan hukuki düzenlemeler sonucunda kişiler lehine doğurduğu sonuçların korunmasını ve yapılan hukuki düzenlemelerin geçmişe etkili olarak yürürlüğe girmemesini gerekli kılmaktadır.³¹⁹ Bu doğrultuda mevcut hukuk normlarına güvenerek hayatına yön verip hukuki iş ve işlemlerde bulunan bireylerin, kendisine güvenerek hareket ettiği normların devam

³¹⁴ Fenwick, Siems, Wrba, “The State ...”, s. 6.

³¹⁵ AYM, T. 08.02.2015, E.2014/87, K.2015/112, R.G.T. 28.01.2016, R.G.S. 29607 para. 66.; AYM, T. 17.01.2013, E.2011/143, K.2013/18, R.G.T. 12.07.2013, R.G.S. 28705.

³¹⁶ Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, s.118.

³¹⁷ D., 12. D., T. 23.02.2021, E. 2020/5430, K.2021/892

³¹⁸ D., İDDK, T. 12.11.2015, E. 2015/1134, YD

³¹⁹ Oğurlu, *İdare Hukukunda ...*, s. 40.

edeceği yönündeki beklentilerin sonuçsuz bırakılmaması da hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir.³²⁰

Anayasa Mahkemesi'nin 16.11.2017 tarihli bir kararı da aynı yöndedir. Söz konusu kararda, hukuki güvenliğin bireylerin devletin tasarruflarına güven duymasının yanında bireylerin yürürlükte olan kuralların devam edeceği yönündeki güvenlerini de kapsadığı belirtilmektedir. Buna göre, *“hukuk devletinin önemli bir unsuru olarak hukuki güvenlik ilkesi, sadece bireylerin devlet faaliyetlerine duyduğu güveni değil aynı zamanda yürürlükteki mevzuatın süreceğine duyulan güveni de içerir... Bu nedenle hukuki güvenlik ilkesi, yürürlükte bulunan hukuk kurallarına uygun olarak teessüs etmiş kazanılmış hakları korumanın yanında, kazanılmış hakka dönüşmemiş beklentileri de belli ölçüde korumaktadır.”*³²¹

Görüldüğü üzere öngörülebilirliğin sağlanması ile hukuki güvenlik ilkesi bireylerin hukukun gereklerini önceden bilmelerini ve davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlayarak, geleceğin tahmin edilebilir olmasını sağlar ve hukuksal işlemlerde tesadüf ve keyfiliği önler. Bu durum önceden oluşmuş hukuksal durumların mümkün olduğunca sonradan yapılacak işlemlerle değiştirilmemesini gerekli kıldığı gibi, mevcut yasal bir düzenlemenin, geçmişten bu yana süre gelerek yerleşik hale gelmiş bir içtihadın, idarenin müstakar hale gelmiş bir uygulamasının gelecekte de devam edeceğini yönündeki beklentilerinin de korunmasını gerekli kılmaktadır.

Belirlilik kavramı ise *“belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların İdare'ye hangi müdahale yetkisi doğurduğunu, öğrenebilme imkânına sahip olma”*³²² durumu olup geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Bu kapsamda yalnızca yasal düzenlemeler değil, aynı zamanda yargı kararları veya idarenin düzenleyici işlemleri gibi tasarruflarla da belirlilik sağlanabilir. Bu noktada önemli olan ilgililerin mevcut durumda belirli bir işlemin ortaya çıkaracağı sonucu öngörmelerini sağlayacak nitelikte normlar söz konusu olmalıdır.³²³

³²⁰ AYM, T. 20.09.2012, E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013, R.G.S. 28622.

³²¹ AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158 R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 68.; Benzer yöndeki karar için bkz. AYM, T. 07.07.2015, B.N. 2013/3244

³²² AYM, T. 01.07.2015, E.2015/4, K.2015/61, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 29417

³²³ AYM, 13.11.2014 T., E.2014/35, K.2014/173, R.G.T. 04.03.2015, R.G.S. 29285.

Hukuki belirlilik ilkesi, yasal düzenlemelerin hem bireyler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi ve tesadüfi uygulamalarına karşı koruyucu birtakım güvenceler içermesini gerekli kılmaktadır.³²⁴ Ancak bu ilkenin gerçekleşmesi sayesinde; birey, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu öğrenebilme imkânına sahip olacak; kendisine düşen yükümlülükleri öngörüp, davranışlarını buna göre ayarlayabilecektir.³²⁵

Bu kapsamda hukuki belirlilik ilkesini “*hukuk düzeniyle ilişki içindeki kişilere devlet gücü tarafından yapılacak uygulamaları önceden görme imkânı sunacak düzeyde açık, anlaşılır, erişilebilir, sürekli, düzenli, tutarlı ve geleceğe yönelik yasal düzenlemelerin yürürlükte olduğu bir hukuk sistemini önceleyen, kamusal gücün kullanımını hukuk kurallarına bağlayarak öngörülebilirliği sağlamaya hizmet eden bir hukuk devleti ilkesi*”³²⁶ olarak tanımlayabiliriz. Hukuk normlarını öncelikle herkes tarafından erişilebilir, açık ve anlaşılır olmasını gerekli kılmayı, hukuki belirlilik ilkesinin erişebilirlik unsurunu, hukuk kurallarının tutarlı olup süreklilik arz etmesi, yürürlüğe girdikten önceki durumlara etki etmemesi ise kesinlik unsurunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda belirlilik ilkesinin erişebilirlik unsuru normlara ulaşabilme imkânına sahip olmayı ve metinlerin anlamına erişebilmeyi ifade etmekte olup kesinlik unsuru ise idarenin işlem ve eylemlerinin yasalara bağlı olarak yerine getirilmesini, yazılı hukuk kuralları ile uygulama arasında, hukuk normlarının kendi içinde ve birbirleri arasında uyumluluk göstermesini, sık sık değiştirilememesini ifade etmektedir.³²⁷

Belirlilik ilkesi, öngörülebilirlik gibi bireylerin hukuki güvenliğinin sağlanmasında rol oynayan bir unsurdur.³²⁸ Hukuki belirlilik ilkesi aynı zamanda öngörülebilirliğin sağlanmasında da rol oynamaktadır. Zira erişilebilir, açık ve anlaşılabilir hukuk normları ile bireyler hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini

³²⁴ AYM, 26.06.2014 T., B.N. 2013/1752, R.G.T. 11.09.2014, R.G.S. 29116.

³²⁵ “*Hukuk güvenliği, kurallarda belirlilik ve öngörülebilirlik gerektirir.*” AYM, T. 04.02.2010, E.2010/29, K.2010/90, R.G.S. 04.12.2010, R.G.T. 27775.

³²⁶ Çağlar, “Hukuk Devleti ...”, s. 53-54

³²⁷ Çağlar, “Hukuk Devleti ...”, s. 54.

³²⁸ AYM, T. 25.01.2007, E.2004/79, K.2007/6, R.G.S. 17.01.2008, R.G.T. 26759.

doğurduğunu öngörebilme imkânına sahip olabilecektir. Yine idarenin işlemlerini yasalara bağlı olarak yerine getirmesini gerekli kılmama, hukuk kurallarının sık sık değiştirilmemesini gerekli kılmama işlevleriyle de hukuki belirlilik öngörülebilirliğin sağlanmasında da rol oynamaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında şu ifadelerle yer vermiştir: “*Yasa kuralı, ilgili kişilerin mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini makul bir düzeyde öngörmelerini mümkün kılacak şekilde düzenlenmelidir. "Öngörülebilirlik şartı" olarak nitelendirilen bu ilkeye göre yasanın uygulanmasında takdirin kapsamı ve uygulama yöntemi bireyleri keyfi ve öngöremeyecekleri müdahalelerden koruyacak düzeyde açıklıkla yazılmalıdır.*”³²⁹ Anılan kararda, belirlilik ilkesi öngörülebilirlik şartı olarak adlandırılmıştır.

Hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri hukuk normlarının açık, anlaşılır, uygulanabilir ve öngörülebilir kurallar barındırmasını gerekli kıldığından bir idarenin benzer durumlarda benzer şekilde hareket etmesini kolaylaştırması sebebiyle istikrarın sağlanmasına yardımcı olarak da hukuki güvenliğin tesis edilmesinde rol oynar.³³⁰ Benzer biçimde hukuk kurallarının sık sık değişmesinin önüne geçerek de istikrarın sağlanmasına yardımcı olup hukuki güvenliğin tesis edilmesinde rol oynar.

İstikrarın sağlanması hukuki güvenlik ilkesinin önemli bir unsuru olup bireylerin davranışlarını etkili biçimde belirlemede rol oynar.³³¹ Bu noktada istikrar benzer olaylara aynı şekilde muamele edilmesini gerekli kılmaktadır.³³² Hukuki güvenlik ilkesi bireylerin hayatlarını yönlendirirken tesadüfi kararlar almasının önüne geçmekte, hukuk normlarının belirli bir kesinlik içermesini, öngörülebilir olmasını, bireylerin hukukun gereklerini önceden bilmelerini ve davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlayarak, geleceğin tahmin edilebilir olmasını sağlamaktadır. Bu durum istikrarın da korunmasını gerektirmektedir. Zira hukuki güvenlik ilkesi ile istikrarın ve bireylerin adalete olan güveninin sağlanmasını amaçlamaktadır.³³³

³²⁹ AYM, T. 30.11.2007, E.2006/61, K.2007/91, R.G.T. 23.02.2008, R.G.S. 26796.

³³⁰ Muhammed Göçgün, *İdari İşlemin Konu Unsuru*, (İstanbul, On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2017), s. 259.

³³¹ Stefanie A. Lindquist, Frank C. Cross, “Stability, Predictability And The Rule Of Law: Stare Decisis As Reciprocity Norm”, <https://law.utexas.edu/conferences/measuring/The%20Papers/Rule%20of%20Law%20Conference.crosslindquist.pdf>, s.1.

³³² Lindquis, Cross, “Stability, Predictability ...”, s.1.

³³³ AİHM, Çelebi ve Diğerleri v. Türkiye, 09.02.2016 T., B. N. 582/05.

Anayasa Mahkemesi bir kararında uygulamadaki birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmalarını ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçlar ortaya çıkaracağından bahisle bu durumu hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırı olarak nitelendirmiştir.³³⁴ Bu noktada “*hukuki güvenlik ve belirlilik kavramının mahkeme kararlarında makul bir istikrarın sağlanması hususu ile de doğrudan ilgili olduğu, yargı makamlarının benzer davalarda daha önceki kararlarıyla kabul edilebilir oranlarda uyumlu kararlar vermesi gerektiği, mahkeme kararlarında istikrarlı değerlendirmelerin dışındaki bir yaklaşımın hukukun dinamik yorumuyla uyumlu ve gelişmeye yönelik olarak verildiğinin yeterli ve makul gerekçeyle açıklanması*”³³⁵ gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi’nin bir başka kararında ise,

*“Kişilerin koşulları kanunla belirlenmiş bir statüye, devlete ve hukukî istikrara güvenerek girmelerinden ve kamu görevlisi olmalarından sonra bu statüde kanunla makul nedeni olmayan ve ölçüsüz biçimde hakları kısıtlayıcı değişiklikler yapılması, hukuk güvenliğine, kazanılmış haklara ve dolayısı ile hukuk devleti ilkesine aykırı düşmektedir. Bu tür düzenlemeleri yapan kanunların, ancak yayınlandıkları tarihten itibaren işe girecekler için uygulanması veya getirdikleri yeni statüye, kazanılmış hakları koruyacak makul, adil ve ölçülü bir geçiş sağlanması halinde, değinilen aykırılıklar giderilebilir.”*³³⁶

İfadelerine yer vererek hukuki istikrarı bozan, ölçülülük ilkesine aykırı düzenlemelerin hukuki güvenlik ilkesine aykırı düşeceği vurgulanmaktadır.

Yukarıda yer verilen tüm bu açıklamalar çerçevesinde hukuki güvenlik öngörülebilirliği, belirliliği ve istikrarı sağlayan işlevleriyle bireyin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duyabilmesini sağlamaktadır. Bu noktada meşru beklentilerin korunması da unsurların sağlanmasında kazanılmış hakların korunması ve geçmişe yürüme yasağı gibi rol oynayan hukukun genel bir ilkesidir.

Zira yukarıda izah edildiği üzere hukuki güvenlik ilkesi bireylerin devlete güven duyabilmesinde ve ekonomik ve sosyal hayatlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarını buna göre ayarlayabilmelerinde önemli bir rol oynamakta; hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını, kuralların herkes tarafından anlaşılabilir biçimde açık, kesin, ulaşılabilir ve belirgin bir niteliği haiz olmasını, kuralların sıkça

³³⁴ AYM, T. 20.03.2019, B.N. 2015/13454.

³³⁵ AYM, T. 20.03.2019, B.N. 2015/13454.

³³⁶ AYM, T. 08.10.2003, E.2003/67, K.2003/88, R.G.T. 28.02.2004, R.G.S. 25387.

değişmemesini, kurallarda meydana gelen değişikliklerin önceden var olan hukuksal durumlara etki etmemesini ve bireylerin kendisine güvenerek hareket ettiği normların devam edeceği yönündeki beklentilerin sonuçsuz bırakılmamasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla kazanılmış haklara saygı, geriye yürümezlik ve meşru beklentilerin korunması gibi hukuki güvenliği sağlamaya yönelik ilkelerle somutlaşan hukuki güvenlik ilkesi meşru beklentilerin korunmasının en önemli dayanaklarından biridir.³³⁷ Dolayısıyla meşru beklentilerin korunması hukuki güvenlik ilkesinin başka bir tezahürüdür.³³⁸

Forsthy konu ile ilgili olarak hukuki güvenlik ilkesinin bireylerin eylemlerini beklentilerinin sonuçsuz bırakılmayacağı temelinde planlayabilmesini gerektirdiğini belirtmektedir.³³⁹ Elliot, Beatson ve Matthews da benzer biçimde, meşru beklentilerin korunmasının bir karar alınırken ilgilinin karar alınmadan önce kendisine danışılmasını, karar alma sürecine kendisinin dahil edilmesini bekleyebileceği fikrine dayandığını ve hukuki güvenlik ilkesi üzerine kurulduğunu belirtmektedir.³⁴⁰

Bireylerin hukuki güvenliklerinin sağlanması, bireylerin menfaatlerine ve meşru beklentilerine saygı gösterilmesini gerektirir ve bireysel menfaatler ve kamu yararı arasında doğru dengenin kurulmasına izin verir.³⁴¹ Bu noktada Elliot, Beatson ve Matthews meşru beklenti kavramının temelini, idari özerkliğin korunması ile genellikle birbiriyle çelişen politika hedefleri arayışı arasındaki gerilimde yattığını belirtmektedir.³⁴² Buna göre yasama organı ve idare sahip olduğu geniş takdir yetkilerini kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla kullanmakla görevli olup takdir yetkisini kullanırken yapacağı düzenlemenin içeriğine ve hızına karar verirler; farklı, karşıt çıkarları dengelemeye çalışırlar.³⁴³ Dolayısıyla idari özerklik ile hukuki güvenlik ilkesi arasındaki gerilim modern meşru beklenti kavramını şekillendiren yaratıcı güçtür.³⁴⁴ Öte yandan bu gerilimin, kişilerin menfaatleri ile kamu yararı arasındaki basit bir çatışma olarak nitelendirilmemesi önem arz etmektedir. Zira

³³⁷ “"Hukuki güvenlik [legal security]" ilkesi Fransız, Alman, İsviçre ve Avrupa Birliği hukukunda benzer içerikte olup geriye yürümezlik, kazanılmış haklara saygı ve haklı beklentilerin korunması argümanları ile gerçekleşmektedir. Bu açıdan hukuki güvenlik ilkesi haklı beklentinin en güçlü dayanakları arasındadır.”, Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 107.

³³⁸ Chalmes, Tomkins, *European Union ...*, s. 455.

³³⁹ Forsthy, “Legitimate Exptectations Revisited”, s. 431.

³⁴⁰ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 363.

³⁴¹ Ingrida Steponaviciene, “The Constitutional Principle of Legal Certainty in Lithuania: A Few Issues of Tax Legislation”, *International Comparative Jurisprudence*, V.6, 2020, s. 29.

³⁴² Elliott, JBeatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 179

³⁴³ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 180.

³⁴⁴ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 180.

hukuki güvenlik ilkesi kişilerin devlete güveninin sağlanmasında önemini ortaya koysa da kişilerin kamu kurumlarına güvenlerinin sağlandığı ortamdan toplum bir bütün olarak faydalandığı için hukuki güvenliğin sağlanmasında kamu yararı da söz konusudur.³⁴⁵

Anayasa Mahkemesi de birçok kararında hukuki güvenlik ilkesini meşru beklentilerin korunmasını dayanağı olarak göstermektedir.³⁴⁶ Mahkeme gerek norm denetimi yoluyla gerekse bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda yasa koyucu ve idarenin takdir yetkilerine dayanarak yapmış olduğu düzenlemeler ile hukuki güvenlik ilkesinin korunmasını mümkün kıldığı bireylerin beklentilerinin söz konusu değişikliğe gitme, düzenleme yapma ihtiyacına ne ölçüde uydurabileceğini belirleyerek bu dengeyi kurmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızın bu bölümünün son kısmında Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentilerin korunmasının dayanağı olarak hukuki güvenlik ilkesinin gösterildiği bir kısım karara yer vermeyi önemli görüyoruz.

Öncelikli olarak belirtmek isteriz ki, meşru beklentilerin korunması hukuki güvenliğin unsurlarından olan belirlilik, istikrar ve öngörülebilirliğin gerekleri ile bağlantılıdır.³⁴⁷ Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentilerin yer verdiği ilk kararlarından olan 14.05.2011 tarihli bir kararında hukuki güvenlik, belirlilik, istikrar ve meşru beklenti kavramlarına birlikte yer verilmiştir. Mahkeme anılan kararda, 21.07.1953 tarihli 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 58'inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan ödeme emrine karşı açılacak davaların ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde açılacağı yönündeki düzenlemenin iptaline karar verirken çok başlı yargı sisteminin bir gereği olan Adli ve İdari yargı kollarına ilişkin ayrımdan ayrı olarak, hukuk sistemimizin Anayasa yargısı, Uyuşmazlık Mahkemesi, Sayıştay gibi ayrı yargı kollarından oluşup söz konusu yargı kollarının farklı müracaat yolları ve farklı yargılama usullerinin mevcut olduğu gibi söz konusu yargı kollarının kendi içerisinde de hukuk tekniği gereği oluşan farklı yargı yerlerinde farklı müracaat şekilleri ve farklı yargılama usullerinin uygulandığı, söz konusu farklılıkların bazen

³⁴⁵ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 180.

³⁴⁶ Bkz. AYM, T. 08.02.2015, E.2014/87, K.2015/112, R.G.T. 28.01.2016, R.G.S. 29607, para. 66; AYM, T. 17.01.2013, E.2011/143, K.2013/18 R.G.T. 12.07.2013, R.G.S. 28705; AYM, T. 20.09.2012, E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013, R.G.S. 28622; AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158 R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 68

³⁴⁷ Christoph Schreuer, Ursula Kreibbaum, "At What Time Must Legitimate Expectations Exist", *Transnational Dispute Management*, (2012), s. 1.

hukuk tekniğinin zorunlu bir sonucu olmakla birlikte çoğu zaman siyasi sistem tercihlerinden kaynaklandığını belirterek bu durumun yetki ve görev karmaşasına neden olduğu noktada hukuk devleti ilkesinin belirlilik, istikrar, öngörülebilirlik ve meşru beklenti prensiplerine aykırılık teşkil ettiğini vurgulamıştır.

Kararda, itiraz konusu olay bakımından da idari yargı yerlerinin idare mahkemeleri, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay olmak üzere dört ayrı alandan oluşup her bir alanda farklı müracaat şekilleri ve farklı yargılama usullerinin uygulandığına dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, ödeme emrine karşı açılan davalarda görevli mahkemenin ödeme emri bir vergilendirme işlemine ilişkin ise 30 günlük genel dava açma süresi belirlenen vergi mahkemesi olduğu, genel nitelikli bir idari işleme ilişkin ise 60 günlük genel dava açma süresi belirlenen idare mahkemesi olduğu vurgulanarak 21.07.1953 tarihli 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 58'inci maddesinde düzenlenen 7 günlük süreyle yargıdaki genel çok başlıktan dolayı hukuk devletinin belirlilik ve istikrar unsuru ihlal edilmişken idari yargı kolu içerisinde hukuk tekniği gereği oluşan farklılıkların yanında ödeme emri söz konusu olunca daha farklı bir müracaat süresini getirilmesinin hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik, belirlilik, istikrar ve meşru beklenti ilkelerine aykırılık teşkil ettiğine karar verilmiştir.³⁴⁸ Öte yandan kararda meşru beklentilerin korunmasına ilişkin bir

³⁴⁸“Buna göre söz konusu yasa maddesi incelenecek olursa: Bilindiği üzere yargı sistemimiz çok çeşitli ve çok başlı bir yargı sistemi olup genel ve doğal ayırım olan Adli ve İdari Yargı ayrımı ötesinde Askeri Yargı ve onun alt dalları, Anayasa Yargısı ve Uyuşmazlık Mahkemesi ayrı ayrı yargı kollarını oluşturmakta olup her bir yargı kolunun farklı müracaat yolları ve farklı yargılama usulü mevcuttur. Bu farklılık bazen yapılan görevin doğası gereği olmakla birlikte çoğu zaman hukuk tekniğinin zorunlu sonucu olmayıp siyasi bir sistem tercihinden kaynaklanmaktadır. (Askeri Ceza Yargısı ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi gibi) Bu çok başlılık ve çeşitlilik çoğu zaman yetki ve görev karmaşasına yol açmakta olup, hukuk devleti ilkesinin 'belirlilik', 'istikrar', 'öngörülebilirlik' ve 'haklı beklenti' kriterleriyle çelişmektedir. Karmaşanın ve belirsizliğin tek sebebi yargı kollarındaki çok başlılıktan ibaret olmayıp yargı kollarının kendi içinde hukuk tekniği gereği oluşan farklı yargı yerlerinde farklı müracaat şekilleri ve farklı yargılama usulleri uygulanması bu karmaşa ve belirsizliği arttırmaktadır. Örneğin Adli yargıda genel ayırım olan ceza ve hukuk alanlarındaki dava süreleri farklı olduğu gibi hukuk mahkemelerinin her birinde de (Sulh-Asliye-Ticaret-Aile-Tüketici-İcra) ayrı ayrı müracaat süreleri uygulanmaktadır. Yine idari yargı yerleri dört ayrı alandan oluşmakta olup (vergi mahkemesi-idare mahkemesi-Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay) her birisine müracaat süresi ve şekli farklılık arz etmektedir. Konuyu ilk derece davaya indirgeyecek olursak genel dava süresi vergi mahkemelerinde 30 gün, idare mahkemelerinde ve Danıştayda 60 gündür. Bölge İdare Mahkemesinde ilk derece davaya bakılmamakla birlikte 4483 sayılı yasa uyarınca itirazın bakılan işlerde 10 gün, idare ve vergi mahkemesinin esastan kararlarında 30 gün, yürütmeyi durdurma ile ilgili kararlarında 7 gün ve karar düzeltmelerde 15 gündür. Bunun yanında idare mahkemelerinin görevli olduğu başka dava türlerinde (özellikle idari para cezalarında çok farklı müracaat süreleri öngörülmüş olup, 7 gün-15 gün 30 gün vb.) tam bir süre karmaşası mevcuttur. Bu karmaşaya ve belirsizliğe katkıda bulunan bir başka yasa hükmü de 6183 sayılı Yasanın 58. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen '7 gün'lük süredir. Anılan hüküm ödeme emirlerine karşı dava

açıklama yer almamakta olup ilkenin ihlal edildiğine değinilmekle yetinilmiştir. Ancak uyuşmazlık özelinde nasıl bir meşru beklenti söz konusu olduğu ve bu beklentinin sonuçsuz bırakılmasının hangi gerekçelerle kamu yararından ağır bastığına yer verilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise usul kurallarıyla getirilen sınırlamaların hukuki istikrarın, belirlilik ve öngörülebilirliğin oluşturulmasına, yargı kararlarına olan güvenin ve bu kararlardan doğan meşru beklentilerin korunmasına hizmet ettiğini belirtmektedir: “*Yukarıda yer verilen Anayasa kuralları birlikte değerlendirildiğinde Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde bu kararın temyiz incelemesinin bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılacağını öngören yargılama usulüne ilişkin itiraz konusu kuralın hukuki istikrarı, belirlilik ve öngörülebilirliği sağlamak, yargı kararlarına olan güveni ve bu kararlardan doğan haklı beklentileri korumak, davaların daha az giderle ve makul bir süre içinde kesin hükme bağlanmasını sağlamak suretiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gerekleri olan hukuki güvenliği ve kamu yararını gerçekleştirme şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.*”³⁴⁹

Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi yoluyla önüne gelen uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun mevcut yasal durumun devam edeceği beklentisiyle hareket eden kişilerin bu beklentilerinin yapılan yeni düzenlemeler ile sonuçsuz bırakılmasına ilişkin olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle gerçek olmayan geriye yürümenin söz konusu olduğu uyuşmazlıklara ilişkindir. Bu tür uyuşmazlıkların büyük bir çoğunluğu ise kanun koyucunun idarenin teşkilatlanmasına ilişkin yapmış olduğu değişiklikler neticesinde statüleri, kadroları, unvanları veya pozisyonları değişen kamu görevlilerinin değişiklik öncesi içinde buldukları durumların devam edeceği yönündeki beklentilerin korunup

açılma usul ve süresini düzenlemektedir ve bu süre 7 gündür. Oysa ödeme emri vergilendirmeye ilişkin bir işlemle ilgili ise görevli mahkeme vergi mahkemesi, genel idari işlemle ilgili ise görevli mahkeme idare mahkemesidir. Yukarıda da belirtildiği üzere istisnalar dışında dava süresi genel olarak vergi mahkemesinde 30 gün idare mahkemesinde ise 60 gün olarak bilinmektedir. Oysa ödeme emri söz konusu olunca idare-vergi ayrımı da olmadan sürenin 7 gün olduğu görülmektedir.

Hal böyle olunca, yargıdaki genel çok başlılıktan dolayı belirlilik ve istikrar unsuru ihlal edilmişken idari yargı içindeki farklılıklar yanında ödeme emri söz konusu olunca daha farklı bir müracaat süresi ile karşılaşılması 'belirlilik' 'hukuki güvenlik' ve 'haklı beklenti' unsurlarının dolayısıyla hukuk devleti ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir.”, AYM, 06.01.2011 T., E.2008/96, K.2011/3, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934.

³⁴⁹ AYM, T. 12.06.2020, E.2019/115, K.2020/31, R.G.T. 19.08.2020, R.G.S. 31218.

korunmaması konusıyla ilgilidir. Anayasa Mahkemesi'nin bu tür uyuşmazlıklarda meşru beklenti kavramını hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirdiği görülmektedir.

Belirtmek isteriz ki, Anayasa Mahkemesi ağırlıklı olarak kanun koyucunun idarenin teşkilatlanmasına ilişkin yapmış olduğu değişiklikler neticesinde statüleri, kadroları, unvanları veya pozisyonları değişen kamu görevlilerinin değişiklik öncesi içinde buldukları durumların devam edeceği yönündeki beklentileri olmayacağını, hukuki güvenlik ilkesinin statü hukukunda değişiklik yapılmasına engel nitelik taşımayacağını belirtmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin aksi yönde istisnai nitelikli kararları da mevcuttur.

Söz konusu istisna nitelikli kararlarından biri, 21.01.2010 tarihli, 5947 sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkindir. 5947 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesiyle 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 36'ncı maddesine Öğretim elemanlarının, anılan Kanun ile diğer kanunlarda belirlenen görevler ve telif hakları hariç olmak üzere, yükseköğretim kurumlarından başka yerlerde ücretli veya ücretsiz, resmi veya özel başka herhangi bir iş göremeyeceği, ek görev alamayacağı, serbest meslek icra edemeyeceği şeklinde değiştirilmiştir. Anılan Kanun'un 6'ncı maddesiyle ise 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na *“GEÇİCİ MADDE 57 – Bu maddenin yayımlandığı tarihte kısmî statüde görev yapmakta olan öğretim üyelerinden, Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren bir yıl içerisinde talepte bulunanlar devamlı statüye geçirilir. Bu süre içerisinde talepte bulunmayanlar istifa etmiş sayılır.”* biçimindeki Geçici Madde 57 eklenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu Geçici Madde 57'nin *“Bu süre içerisinde talepte bulunmayanlar istifa etmiş sayılır”* biçimindeki son tümcesini Anayasa'nın 2'nci maddesinde ifadesini bulan hukuk devleti ilkesine aykırı bularak önce yürürlüğünü durdurmuş daha sonra iptaline karar vermiştir. Söz konusu iptal kararında Anayasa Mahkemesi bahsi geçen düzenlemeden önceki düzenlemeyi inceleyerek, değişiklik yapılmadan önceki düzenleme kapsamında ilgililerin meşru bir beklentisi olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Önceki düzenleme uyarınca üniversitede beş yıl devamlı statüde çalışmış olan doçent veya profesörlerin, kısmi statüye geçmek istemesi halinde üniversite yönetim kurulunun görüşü ve rektörün kararıyla iki yıllık süre için kısmi statüye atanabilmesi, görev devamlarında yarar

görülmesi koşulu ile üniversite yönetim kurulunun görüşü ve rektörün kararıyla her iki yılda bir bu statülerinin yinelenebilmesi mümkün olup kısmi statüde bulunanlardan devamlı statüye geçmek isteyenlerin, atamaları, o anabilim dalında boş kadro bulunması koşuluyla, üniversitenin olumlu görüşü üzerine doğrudan Yükseköğretim Kurulu kararı ile yapılacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla değişiklik öncesi düzenleme uyarınca kısmi statüde çalışan öğretim üyeleri, kendileri talep etmediği sürece öngörülen iki yıllık süre dolmadan bu statünün sona erdirilemeyeceği konusunda yasal bir güvenceye sahiptir.

Bu kapsamda, Anayasa Mahkemesi iptal kararında, kısmi statüde çalışanların yasa ile güvence altına alınan bu durumlarının en az iki yıllık bir dönemi kapsadığı düşüncesiyle üniversite dışındaki serbest çalışmalarını planladıklarını ve ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlediklerini vurgulayarak değişiklikten önceki düzenlemeyle elde edilen bu statünün çalışanlar için kazanılmış hak olarak değerlendirilemeyeceği de Kanun'da öngörülen süre yönünden ilgililerin meşru bir beklentiye sahip oldukları, bu beklentinin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri gereğince korunmasının kabulü gerektiğini belirtmektedir.³⁵⁰

Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen söz konusu düzenleme kamuoyunca “1. Tam gün yasası” olarak adlandırılmış olup daha sonraki dönemde yasa koyucunun bu yönde düzenleme yapma ısrarı devam etmiştir. Bu ısrar sonucunda yasa koyucu kamuoyunda “2. Tam gün yasası” olarak adlandırılan 650 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnameyi ve bu yasanın iptal edilmesi akabinde kamuoyunda “3. Tam gün yasası” olarak adlandırılan 6514 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu yürürlüğe koymuştur.

Anayasa Mahkemesi bunun üzerine söz konusu düzenlemeleri yargı kararları sonrasında oluşan durumun devam edeceği yönündeki beklentilerin korunmamasını ve yasa koyucunun aynı konuyla ilgili birden fazla düzenleme yaparak belirsizlik yaratmasını hukuki güvenlik ilkesine aykırı bularak iptal etmiştir.

³⁵⁰ AYM, T. 04.02.2010, E.2010/29, K.2010/90, R.G.T. 04.12.2010, R.G.S. 27775.

Kamuoyunda “2. *Tam gün yasası*” olarak adlandırılan 650 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda da değişiklik yapılmış ve Devlet Memurları Kanunu’nun 28’inci maddesine eklenen cümle ile memurlara başka yerde çalışma yasağı getirilmiştir. Benzer bir yasaklama 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’na getirilen ek bir düzenlemeyle de hüküm altına alınmıştır. Buna göre, yükseköğretim kurumlarının kadrolarında bulunan öğretim elemanları, kanunlarda belirtilen haller dışında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 28’inci maddesi hükmüne tabi tutulmuş, böylece mesleki faaliyet ve serbest meslek icrası yasağı getirilmiştir. Ancak öğretim üyeleri, yükseköğretim kurumlarında yalnızca eğitim ve araştırma faaliyetlerinde bulunmak ve döner sermaye faaliyetleri kapsamında gelir elde edilen hizmetlerde çalışmamak kaydıyla mesai saatleri dışında yükseköğretim kurumlarından başka yerlerde mesleki faaliyette bulunabilecek ve meslek veya sanatlarını serbest olarak icra edebileceklerdir. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, yukarıda yer verilen 650 sayılı KHK’nın yukarıda yer verilen hükmüne göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununda yapılan değişikliklerin de iptaline karar vermiştir.³⁵¹

Bahsi geçen iptal kararı akabinde bu sefer kamuoyunda “3. *Tam gün yasası*” olarak adlandırılan 18.01.2014 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6514 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yasa çeşitli düzenlemelerin yanı sıra üniversitelerde kısmi statüde çalışan öğretim üyeleri ile ilgili hükümler de içermektedir. Yasanın 9’uncu maddesi ile, Devlet Memurları Kanunu’nun 28’inci maddesi yeniden düzenlenmiş ve aslında Anayasa Mahkemesi tarafından daha önce iptal edilen 650 sayılı KHK ile getirilen değişiklik yeniden yasalaştırılmıştır.

Yine öğretim üyeleri ile ilgili olarak 11’inci maddeyle Yüksek Öğretim Kanununun 36’ncı maddesi yeniden düzenlenmiştir. Buna göre yükseköğretim kurumlarının kadrolarında bulunan öğretim elemanları Devlet Memurları Kanunu’na tabi kılınacaktır. Bu kapsamda, 18.01.2014 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6514

³⁵¹ AYM, T. 18.07.2012, E.2011/113, K.2012/108, R.G.T. 01.03.2013, R.G.S. 28515.

sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 9'uncu maddesi ile, Devlet Memurları Kanunu'nun 28'inci maddesi yeniden düzenlendiğini ve Anayasa Mahkemesi tarafından daha önce iptal edilen 650 sayılı KHK ile getirilen değişikliklerin yeniden yasalaştırıldığını söyleyebiliriz.

Bahsi geçen Kanun'un 14'üncü maddesiyle ise 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na eklenen Geçici Madde 64 ile serbest meslek faaliyeti icra eden veya özel bir sağlık kuruluşunda çalışan öğretim üyelerinin, bu faaliyetlerine 3 ay içerisinde son vermemeleri durumunda görev yaptıkları üniversitelerle ilişkilerinin kesileceğine ilişkin hüküm eklenmiştir.

Öte yandan, 6514 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi kapsamında 2547 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 64'üncü madde ile yapılan değişiklikler de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 07.11.2014 tarihli iptal kararında şu gerekçelere yer verilmiştir:

*"Yargı kararları sonrası tam zamanlı çalışan öğretim üyeleri, mesai saatleri sonrası serbest olarak çalışabilecekleri yönünde oluşan kanaat ve beklenti nedeniyle üniversite dışındaki serbest çalışmalarını planlamış, ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlemişlerdir. Öğretim üyelerinin var olan durumun devam edeceğine dair oluşan beklenti ve kanaat nedeniyle planladıkları faaliyet ve çalışmaları ile bunlar gereğince yaratılan hukuki durumlarını dava konusu kurallar gereğince sona erdirmek zorunda olması, aksi hâlde haklarında insan hayatında çok önemli bir hukuki sonuç doğuran istifa etmiş sayılma veya ilişik kesme işlemlerinin uygulanması hakkaniyete aykırıdır. Bu nedenle söz konusu öğretim üyeleri için yargı kararlarına güvenerek mesai sonrası çalışma ve faaliyette bulunmaları bu statünün kazanılmış hak olarak değerlendirilmesini olanaklı kılmaya da bu statülerin belli bir süre devam edeceğine ilişkin meşru bir beklenti oluşturduğu ve bu beklentinin hukuki güvenlik ilkesi gereğince korunması gerektiğinin kabulü gerekir. Ayrıca kanun koyucunun aynı konuyla ilgili pek çok kanun çıkarmış olması da söz konusu öğretim üyelerinin hukuki durumları bakımından belirsiz bir durum yaratmış ve duraksamalara neden olmuştur. Dolayısıyla dava konusu kurallar hukuk devletinin gereği olan hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkelerine aykırıdır."*³⁵²

Buna göre bahsi geçen Kanun hükmü hakkaniyet ve hukuki güvenlik ilkelerine aykırı bulunmuş; ilgililerin meşru beklentilerini ihlal ettiği tespit edilmiş ve söz konusu hükmün iptaline karar verilmiştir. Kararda mevcut yasal durumun devam edeceği beklentisiyle hareket eden kişilerin bu beklentilerinin yapılan yeni

³⁵² AYM, T. 07.11.2014, E.2014/61, K.2014/166, R.G.T. 19.06.2015, R.G.S. 29391.

düzenlemeler ile sonuçsuz bırakılması hukuki güvenlik ilkesi ile bağdaşmadığı belirtilmektedir.

Dikkat çekmek isteriz ki bu kararlar, yukarıda yer verilen meşru beklenti kavramının kazanılmış haklardan farkının anlatıldığı bölümlerde yer verilen kamu görevlilerinin statü ve pozisyonlarının devam edeceği yolundaki beklentilerinin hukuk sisteminin koruduğu bir beklenti olamayacağı yönündeki içtihatlarının karşısında istisnai bir nitelik taşımaktadır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi yukarıda yer verilen 04.02.2010 tarihli kararında kısmi statüde çalışanların, bu statülerinin yasa ile güvence altına alınarak en az iki yıllık bir dönemi kapsadığı düşüncesiyle üniversite dışındaki serbest çalışmalarını planladıklarını ve ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlediklerini vurgulayarak değişiklikten önceki düzenlemeyle elde edilen bu statünün Kanun'da öngörülen süre yönünden ilgililer bakımından meşru bir beklenti oluşturduğuna işaret etmekte ve bu beklentinin hukuki güvenlik ilkesi gereğince korunmasının kabulü gerektiğini belirtmektedir.

Anayasa Mahkemesi 07.11.2014 tarihli iptal kararında ise 04.02.2010 tarihli iptal kararının gerekçesini oluşturan durumların yanında yargı kararları sonrasında oluşan durumun devam edeceği yönündeki beklentilerin korunması gerektiğine işaret etmekte ve ayrıca yasa koyucunun aynı konuyla ilgili birden fazla düzenleme yapmasını da hukuki güvenlik ilkesine aykırı bulmaktadır. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, öğretim üyelerinin yargı kararları sonrası öğretim üyeliği görevinin yanında serbest meslek faaliyetinde bulunma imkânı elde etmesiyle üniversite dışındaki çalışmalarını planladığını ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla öğretim üyelerinin var olan durumun devam edeceğine dair oluşan beklentileri nedeniyle planladıkları faaliyet ve çalışmaları ile bunlar gereğince yaratılan hukuki durumlarını sona erdirmek zorunda bırakılması hukuki güvenlik ilkesine aykırı olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte yasa koyucunun öğretim üyelerinin öğretim üyeliği görevinin yanında serbest meslek faaliyetinde bulunma imkânına ilişkin yıllar içerisinde sürekli düzenleme yapmasının öğretim üyelerinin hukuki durumları bakımından belirsiz bir durum yaratması ve duraksamalara neden olması da hukuki güvenlik ilkesine aykırı olarak değerlendirilmiştir.

Yukarıda yer verilen kararlardan anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesi meşru beklentilerin korunmasına, kazanılmış hak oluşturmayan durumlarda hukuki

güvenlik ilkesinin sağladığı bir güvence olarak başvurmaktadır. Dolayısıyla meşru beklentilerin korunması Anayasa Mahkemesi tarafından henüz sonuçlanıp kesinlik arz etmeyen hukuki durumların değiştirilmesi söz konusu olduğunda başvuru ve hukuki güvenlik ilkesinin sağlanmasında rol oynayan bir güvencedir. Anayasa Mahkemesi 16.11.2017 tarihli kararında şu ifadeler yer vermektedir: “... *hukuk devletinin önemli bir unsuru olarak hukuki güvenlik ilkesi, sadece bireylerin devlet faaliyetlerine duyduğu güveni değil aynı zamanda yürürlükteki mevzuatın süreceğine duyulan güveni de içerir. Bu nedenle hukuki güvenlik ilkesi, yürürlükte bulunan hukuk kurallarına uygun olarak teessüs etmiş kazanılmış hakları korumanın yanında, kazanılmış hakka dönüşmemiş beklentileri de belli ölçüde korumaktadır.*”³⁵³ Buna göre bireylerin devletin tasarruflarına güven duyabilmesini sağlayan hukuki güvenlik ilkesi aynı zamanda bireylerin yürürlükte olan mevzuat hükümlerine duyduğu güveni de kapsamaktadır. Dolayısıyla hukuki güvenlik ilkesi, yürürlükteki kurallara güvenerek bir sonuç elde etme beklentisiyle hareket eden bireylerin bu beklentilerini belli ölçüde korunmasını gerekli kılmaktadır.

Gerçekten de hukuki güvenlik ilkesi bireylerin tabi olduğu hukuk kurallarını önceden bilerek ekonomik ve sosyal hayatlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarını buna göre ayarlayabilmelerine imkân vermektedir. Bu yönüyle yukarıda yer verilen Anayasa Mahkemesi kararlarında hukuki güvenlik ilkesinin bir gereği olarak kabul edilen meşru beklentilerin korunmasıyla bireylerin mevcut hukuki durumlarının devam edeceği yönündeki beklentilerinin belli koşullar altında güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Diğer bir deyişle, meşru beklentilerin korunmasıyla mevcut hukuk kurallarının değişmeyeceğine güvenerek ekonomik ve sosyal hayatlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarını ayarlayan bireylerin bu tutum ve davranışlarıyla elde etmeyi bekledikleri menfaatlerin korunması amaçlanmaktadır.

Yukarıda meşru beklentilerin tanımlandığı bölümlerde detaylıca izah edildiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentileri hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirdiği ve bu ilke ışığında meşru beklenti kavramına ilişkin yapmış olduğu tanımlar da mevcuttur. Buna göre meşru beklentiler, “*bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği lehine olan bir kanunda öngörülemeyen bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemeyen değişikliğin herkes yönünden objektif olarak beklenebilecek bir*

³⁵³ AYM, T. 16.11.2017 T., E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 68

*beklentiye sonuçsuz bırakması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gündeme gelmektedir. Ancak bir beklentinin hukuken korunabilmesi için anılan koşulların gerçekleşmesi yeterli olmayıp bu beklentinin korunmasına engel teşkil eden bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir.*³⁵⁴ Anılan tanımda Anayasa Mahkemesi meşru beklentinin şartlarını bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği lehine bir kuralın olması, bu kuralda öngörülemez nitelikli bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemez nitelikli değişikliğin herkes tarafından ileri sürülebilecek, objektif nitelikli bir beklentiden kaynaklanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu koşullar birlikte gerçekleştiği takdirde, bireyin sonuçsuz bırakılan beklentisiyle elde etmek istediği menfaati kamu yararından üstün olduğu takdirde meşru beklenti ilkesi devreye girecek ve ilginin beklentilerinin korunması sağlanacaktır.

Görüldüğü üzere meşru beklentilerin korunması kapsamında sağlanan bir korumadan bahsedilebilmesi için kimi zaman korunmasına engel teşkil eden bir kamu yararının da bulunmaması gerektiğini, başka bir ifadeyle önemli bir kamu yararının sağlanmasının amaçlanmaması gerektiği ifade edilmekte; kimi zaman hakkaniyet ölçütünü kullanılarak beklenti sahibinin beklentisinin sonuçsuz bırakılmasıyla ilgili yönünden adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkıp çıkmadığına, hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkıyor ise bu sonucun ortaya çıkmasını engellemeye yönelik geçiş hükmü öngörülüp, öngörülmediği test edilerek meşru seviyesine ulaşmış, korunmaya değer bir beklenti olup olmadığına karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Öte yandan bir temel hak ve özgürlüğün ihlali söz konusu olduğunda ise Anayasa'nın 13'üncü maddesinde öngörülen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ilkelere uygun olup olmadığını ve ilgili temel hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa'da özel olarak öngörülen ilkelere uygun olup olmadığını değerlendirmektedir.

Dolayısıyla meşru beklentilerin korunmasının sağladığı korumanın mutlak nitelik taşımadığını söyleyebiliriz. Gerçekten de hukuki güvenlik ilkesi uyarınca bireylerin mevcut hukuki durumlarının değişmeyeceğine yönelik güvenlerinin korunması, kanun koyucunun veya idarenin bu konularda hiçbir şekilde değişiklik yapamayacağı veya değişiklik yaptığı takdirde söz konusu değişikliğin değişiklikten önceki hukuk kurallarına güvenerek hareket edenler bakımından sonuç doğurmayacağı anlamına gelmemelidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında

³⁵⁴ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143.

da hukuki güvenlik ilkesi uyarınca bireylerin mevcut hukuki durumlarının değişmeyeceğine yönelik güvenlerinin korunmasının mevcut hukuki durumların dokunulmazlığı anlamına gelmeyeceğini vurgulamaktadır.³⁵⁵ Zira hukukun değişen ihtiyaçlara uyum gösterecek biçimde esnekliğe sahip olması, zamanla değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi için söz konusu ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yeni düzenlemeler yapılması gereklidir.³⁵⁶ Aksi takdirde esnek nitelikte olmayan hukuk kuralları, toplumun dinamik yapısına uyum sağlayamayarak değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap veremez.³⁵⁷ Bu bağlamda, yasa koyucu ve idare kamu yararını gerçekleştirme amacıyla Anayasa'ya ve hukuk devleti ilkesinin gereklerine uygun biçimde hukuk kurallarında değişiklik yapabilir.

Nitekim yukarıda detaylıca izah edildiği üzere, Anayasa Mahkemesi birkaç istisnai kararı dışında kamu personelinin buldukları statülerin, pozisyonlarının görev yeri ve yetkilerinin kaldırılması veya değiştirilmesi ile ilgili düzenlemelerde ilgililerin buldukları statü veya pozisyonların devam edeceği yönünde meşru beklentileri olmayacağını kabul etmektedir. Mahkemeye göre yasa koyucunun kamu yararı ve hizmetin gerekleri doğrultusunda kamu görevlilerinin statüsünde, unvan, görev ve yetkilerinde değişiklik yapabilmesi kamu yararının sağlanabilmesi için gereklidir.

646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1'inci maddesinin (h) bendi ile 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye Geçici Madde 12 eklenmiştir. Söz konusu düzenlemeyle, Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulunda Maliye Başmüfettişi, Maliye Müfettişi, Maliye Müfettiş Yardımcısı; Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulunda Başhesap Uzmanı, Hesap Uzmanı ve Hesap Uzman Yardımcısı; Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı Gelirler Kontrolörleri Başkanlığında Gelirler Başkontrolörü, Gelirler Kontrolörü, Gelirler Kontrolör Yardımcısı statüsünde görev yapmakta olanların, yeni ihdas edilen Vergi Denetim Kurulunda Vergi Başmüfettişi, Vergi Müfettişi, Vergi Müfettiş

³⁵⁵ "... Ancak güvenin korunması, mevcut bir hukuki durumun dokunulmazlığı anlamında da değerlendirilmemelidir." AYM, T. 08.02.2015, E.2014/87, K.2015/112, R.G.T. 28.01.2016, R.G.S. 29607, para. 66.

³⁵⁶ AYM, T. 18.07.2012, E.2011/113, K.2012/108, R.G.T. 01.03.2013, R.G.S. 28515.

³⁵⁷ "Hukuki güvenliğin mevcut bir hukuki durum için dokunulmazlık şeklinde algılanması, dinamik toplum yapısının kurullarla statik, durağan hâle getirilmesi sonucunu doğurur ki bu da toplumun çağın gerisinde kalmasına neden olabilir." AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 98.

Yardımcısı kadrolarına atanmış sayılmaları gerçekleştirilerek özlük hakları buna göre yeniden düzenlenmiştir.

Söz konusu düzenlemenin iptali istemine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan inceleme neticesinde Mahkeme, yasa koyucunun ihtiyaç gördüğü noktada düzenleme yapma konusunda takdir yetkisi olduğuna işaret ederek yapılan düzenlemeyi yalnızca eşitlik ilkesi bağlamında incelemiştir:

“Vergi müfettişliği kadrosunda birleştirilen dört meslek grubu için de aynı tür fakültelerden mezun olma, yazılı ve sözlü giriş sınavlarına tabi tutulma, üç yıllık staj dönemi ve son olarak yazılı ve sözlü yeterlilik sınavlarından başarılı olma şartları bulunmaktadır. Buna göre, anılan meslek gruplarının nitelikleri ve yetişme süreçleri bakımından aynı konumda oldukları açıktır.

Ayrıca, bir kamu kurumunun görmesi gereken kamu hizmetinin niteliğinin hangi kamu görevlilerince yerine getirileceğine karar verme yetkisi yasama organına aittir. Yasama organı Anayasa'ya uygun olmak kaydıyla, kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin koşulları belirleyerek kadro düzenlemesi yapabilir. Kamu hizmetinin gerekleri yönünden ve kamu yararı amacıyla yeni kadrolar ihdas edebileceği gibi mevcut bazı kadroları birleştirebilir ya da kaldırabilir.

Bu durumda, kanun koyucunun aynı konumda bulunan maliye müfettişleri, hesap uzmanları, gelirler kontrolörleri ile vergi denetmenlerinin, vergi müfettişliği kadrosunda birleştirilmesi hususunda takdir yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu takdir yetkisinin kullanılması, Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı görülemez.”³⁵⁸

Öte yandan söz konusu kararın karşı oy gerekçesi dikkate değerdir. Karşı oy yazısında yapılan yeni düzenlemeden önceki düzenlemede ilgililere belli bir takım güvence sağlandığı, bu kişilerin söz konusu güvenceleri devam edeceği noktada meşru beklentileri olabileceği, bu nedenle söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 2'nci maddesine aykırılık taşıyıp taşımadığı hususunun değerlendirilmemesi eleştiri konusu yapılmıştır. Karşı oy yazısında özetle, anılan düzenlemeden önce maliye müfettişleri, hesap uzmanları ve gelirler kontrolörlerinin belli koşulları sağlayarak ve süre kaydı olmaksızın atandıkları görevlerden yaş haddinden önce bu statülerinin sona erdirilemeyeceği konusunda yasal bir güvenceye sahip olduğu vurgulanmış, bu statünün kazanılmış hak olarak değerlendirilmesi mümkün olmasa da bu kişilerin statülerinin devam edeceği noktasına meşru beklentileri olduğu ve bu beklentilerin

³⁵⁸ AYM, T. 06.06.2013, E.2011/79, K.2013/69, R.G.T. 18.01.2014, R.G.S. 28886.

hukuki güvenlik, adalet ve belirlilik ilkeleri gereğince korunması gerektiği belirtilmektedir.³⁵⁹

Söz konusu kararı Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda yer verilen ve istisnai nitelik taşıyan 04.02.2010 ve 07.11.2014 tarihli iptal kararları ile karşılaştırılmasının, Anayasa Mahkemesi'nin kamu personelinin bulunduğu statü ve kadroya ilişkin beklentilerinin ne zaman koruma görebileceğine ilişkin bir ölçüt benimseyip benimsemediğinin ortaya konulması konusunda önemli olduğu kanaatindeyiz. Zira her üç kararda kamu personelinin bulunduğu statünün devam edeceği yönündeki beklentilerinin korunmasına ilişkindir. Anayasa Mahkemesi 04.02.2010 ve 07.11.2014 tarihli kararlarında, kısmi statüde bulunan öğretim üyelerinin bu statülerini sonlandıran düzenlemeyi hukuki güvenlik ilkesine aykırı bulurken; yukarıda yer verilen vergi müfettişlerin statülerinin değişmesini öngören düzenlemeyi yasa koyucunun ihtiyaç gördüğü noktada düzenleme yapma konusunda takdir yetkisi olduğuna işaret ederek hukuka uygun bulmuştur.

Anayasa Mahkemesi, 04.02.2010 tarihli iptal kararında kısmi statüde çalışanların, bu statülerinin yasa ile güvence altına alınarak en az iki yıllık bir dönemi kapsadığı düşüncesiyle üniversite dışındaki serbest çalışmalarını planladıklarını ve ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlediklerini vurgulayarak değişiklikten önceki düzenlemeyle elde edilen bu statünün Kanun'da öngörülen süre yönünden ilgililer bakımından meşru bir beklenti oluşturduğuna işaret etmektedir. Anayasa Mahkemesi 07.11.2014 tarihli iptal

³⁵⁹ “Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri arasında sayılan Hukuk Devleti ilkesi, hukuk güvenliğinin ve adaletin sağlanmasına yönelik hukuk anlayışını yaratmakta, yasaların kamu yararı amacıyla çıkarılmasını zorunlu kılmaktadır. Hukuk güvenliği ve adalet kavramları ile istikrar arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Hukuk güvenliği ve adalet, çağdaş kamu yönetimi anlayışında, istikrar olgusunun temelini oluşturmaktadır. Hukuk güvenliği, kamu görevlileri yönünden önemli bir güvencedir. 646 sayılı KHK değişikliğinden önceki düzenleme, maliye müfettişleri, hesap uzmanları ve gelirler kontrolörlerinin belli koşulları sağlayarak ve süre kaydı olmaksızın atandıkları anılan görevlerden yaş haddinden önce bu statülerinin sona erdirilemeyeceği konusunda yasal bir güvenceye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yasayla elde edilen bu statülerin sayılan denetim elemanları yönünden kazanılmış bir hak olarak değerlendirilmesi olanaklı olmasa da, statülerinin devam edeceği yolunda meşru bir beklentiye sahip oldukları, bu beklentinin ise hukuki güvenlik, adalet ve belirlilik ilkeleri gereğince korunması gerektiğinin kabulü zorunludur. Nitekim Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin içtihatları da bu doğrultudadır. (Any.Mah.nin 16.7.2010 tarih ve E.2010/29, K.2010/90; 9.6.2011 tarih ve E.2008/31, K.2011/94 sayılı kararları)

Davanın somutunda da görüleceği üzere, dava konusu düzenlemeyle sayılan denetim elemanlarının mevcut bu haklı beklentileri hiç dikkate alınmadan statülerine son verildiği ve yeni öngörülen sisteme “vergi müfettişi” olarak intibak ettirildikleri açık olduğundan; bu düzenlemenin Anayasa'nın 2. maddesine aykırı düştüğü ve iptali gerektiği kanısına vardığımızdan; çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.” AYM, T. 06.06.2013, E.2011/79, K.2013/69, R.G.T. 18.01.2014, R.G.S. 28886, Karşı oy yazısı.

kararında ise söz konusu gerekçelerin yanında öğretim üyelerinin yargı kararları sonrası öğretim üyeliği görevinin yanında serbest meslek faaliyetinde bulunma imkânı elde etmesiyle üniversite dışındaki çalışmalarını planladığını ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirlediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, kısmi statüdeki öğretim üyelerinin var olan durumun devam edeceğine dair oluşan beklentileri nedeniyle planladıkları faaliyet ve çalışmaları ile bunlar gereğince ekonomik ve sosyal hayatlarını öngördüklerine dikkat çekmektedir. Başka bir ifade ile bu kişilerin buldukları statülerinin yasa ile güvence altına alınarak en az iki yıllık bir dönemi kapsadığı düşüncesiyle üniversite dışında çalışmalarını planladıklarını, bu kapsamda muayenehane açmak gibi ciddi yatırımlar yapma gibi bu çalışmalarının getirilerine güvenerek ekonomik ve sosyal hayatlarını belirleyebileceklerine dikkat çekmektedir.

Öte yandan, yukarıda yer verilen 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen Geçici Madde 12 maddenin iptaline ilişkin uyuşmazlıkta ilgilileri bu şekilde etkileyen önceki bir durum söz konusu değildir. Yine benzer biçimde Anayasa Mahkemesi, 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 17'nci maddesinin (h) bendi ile 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen Geçici Madde 14 ile Maliye Bakanlığında merkez denetim elemanı olarak görev yapan Muhasebat Kontrolörleri ile Milli Emlak Kontrolörlerinin maliye uzmanlığı ve maliye uzman yardımcılığı kadrolarına geçirilerek özlük haklarının da buna göre yeniden düzenlenmesinin yolundaki düzenlemeyi hukuka uygun bulmuştur. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında hukuki güvenlik ve istikrar ilkelerini kamu görevlileri yönünden bir güvence olarak kabul etmeyerek Muhasebat Kontrolörleri ile Milli Emlak Kontrolörlerinin belli koşulları sağlayarak ve süre kaydı olmaksızın atandıkları bu statülerinin önceki düzenleme uyarınca yaş haddi dolmadan sona erdirilemeyeceği konusunda olan yasal güvencelerini meşru bir beklenti olarak kabul etmemiştir.³⁶⁰

Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi'nin geleceğe yönelik olarak bireylerin buldukları statülerde değişiklik öngören düzenlemelerin meşru beklentileri ve hukuki güvenlik ilkesini zedelediğini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi başka bir kararında konu ile ilgili olarak şu ifadelere yer vermiştir: "*Hukuk güvenliği ilkesi uyarınca geleceğe yönelik olarak statü hukukunda*

³⁶⁰ AYM, T. 06.06.2011, E.2011/145, K.2013/70, R.G.T. 23.11.2013, R.G.S. 28830.

*değişiklik yapılabilmesine engel bulunmamakta, Anayasa'ya uygun olmak kaydıyla kanun koyucunun, kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin koşulları belirleme ve kamu görevlilerinin statülerine ilişkin yeni kurallar koyma ya da var olan kuralları değiştirme yetkisi bulunmaktadır.*³⁶¹ Başka bir kararda ise bireylerin buldukları statü ve kadroların devam edeceğine yönünde meşru beklentilerinin söz konusu olamayacağı açıkça zikredilerek, bu yöndeki beklentileri sonuçsuz bırakan düzenlemelerin hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği belirtilmektedir:

*“Dolayısıyla bu kadrolara atanan kişiler yönünden, buldukları statülerden doğan, tahakkuk etmiş, kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklardan yahut bu durumun devam edeceği yönündeki haklı beklentiden söz edilemez. Bu nedenle, kamu yararı ve hizmetin gerekleri dikkate alınarak bu kişilerin idarecilik görevlerine son verilmesi ve kariyer meslek kadrolarından gelenlerin kendi kadrolarına, kariyer mesleklerden gelmeyenlerin ise bazı koşulları taşımak kaydıyla, geldiği kadrodan daha üst bir görev olan Sosyal Güvenlik Uzmanlığı kadrolarına atanmaları mümkün olup bunu düzenleyen kuralın kazanılmış hakları veya genel olarak hukuk güvenliği ilkesini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.”*³⁶²

Anayasa Mahkemesi yalnızca iptal kararlarında değil, bireysel başvuru kararlarında da meşru beklentilerin korunmasını hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirmektedir. Mahkeme bireysel başvuru kararlarında yukarıda yer verdiğimiz iptal kararıyla aynı doğrultuda hukuki güvenlik ilkesinin kazanılmış hak ifade etmeyen henüz sonuçlanmamış beklentilerin de belli ölçüde korunmasını gerekli kıldığını, ancak bu durumun her türlü beklentinin korunması gerektiği anlamına gelmediğini, aksi takdirde kanun koyucunun hukuk düzeninde değişiklik yapması olanaksız hâle gelebileceğini, beklentinin koruma görebilmesi için belli bir yoğunluğa ulaşmış, diğer bir deyişle meşru hale gelen bir beklenti olması gerektiğini ifade etmektedir:

“63. Hukuk devletinin önemli bir unsuru olarak hukuki güvenlik ilkesi, sadece bireylerin devlet faaliyetlerine duyduğu güveni değil aynı zamanda yürürlükteki mevzuatın süreceğine duyulan güveni de içerir. Bu nedenle hukuki güvenlik ilkesi, yürürlükte bulunan hukuk kurallarına uygun olarak teessüs etmiş kazanılmış hakları korumanın yanında kazanılmış hakka dönüşmemiş beklentileri de belli ölçüde korumaktadır (AYM, E.2016/195, K.2017/158, 16/11/2017, § 68).

64. Anayasa Mahkemesinin 20/9/2012 tarihli ve E.2012/65, K.2012/128 sayılı kararında da ifade edildiği üzere kanunların uzun süreli uygulanmasına

³⁶¹ AYM, T. 18.06.2013, E.2012/18, K.2013/80, R.G.T. 18.06.2013, R.G.S. 28865.

³⁶² AYM, T. 08.12.2015, E.2014/87, K.2015/112, R.G.T. 28.01.2016, R.G.S. 29607; Anayasa Mahkemesinin benzer yöndeki diğer kararları için bkz. AYM, T. 10.10.2013, E.2013/86, K.2013/117, R.G.T. 07.01.2014, R.G.S. 28875; AYM, T. 04.12.2014, E.2013/114, K.2014/184, R.G.T. 16.07.2015, R.G.S. 29418; AYM, T.14.05.2015, E. 2014/177, K. 2015/49, R.G.T. 11.06.2015, R.G.S. 29383; AYM, T.02.11.2016, E. 2015/61, K. 2016/172, R.G.T. 09.12.2016, R.G.S. 299913

güvenerek hayatını yönlendiren, hukuki iş ve işlemlere girişen bireyin bu kanunların uygulanacağı yolunda oluşan beklentisinin mümkün olduğunca korunması gerekmektedir. Ancak hukuki güvenlik ilkesi, her türlü beklentinin korunmasını zorunlu kılmaz. Aksi takdirde kanun koyucunun hukuk düzeninde değişiklik yapması olanaksız hâle gelir. Zira her hukuk kuralının yürürlüğe girdiği andan itibaren bireylerde az veya çok bir beklenti yaratması ve değişmesi durumunda da beklentilerin boşa çıkması, bireylerin az veya çok hayal kırıklığı yaşamaları işin doğası gereğidir. Bu nedenle her türlü beklentinin hukuki güvenlik ilkesi kapsamında koruma görmesi düşünülemez. Korunmaya değer beklenti belli bir yoğunluğa ulaşan, diğer bir ifadeyle meşru (haklı) hâle gelen beklentilerdir (AYM, E.2016/195, K.2017/158, 16/11/2017, § 69).³⁶³

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, bireylerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duyabilmesini sağlayan hukuki güvenlik ilkesi bireylerin meşru beklentilerinin korunmasını da gerekli kılmaktadır. Zira hukuki güvenlik ilkesi hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını, kuralların herkes tarafından anlaşılabilir biçimde açık, kesin, ulaşılabilir ve belirgin bir niteliği haiz olmasını, kuralların sıkça değişmemesini, kurallarda meydana gelen değişikliklerin önceden var olan hukuksal durumlara etki etmemesini ve bireylerin kendisine güvenerek hareket ettiği normların devam edeceği yönündeki beklentilerin sonuçsuz bırakılmamasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla hukuki güvenliği sağlamaya yönelik ilkelerle somutlaşan hukuki güvenlik ilkesi meşru beklentilerin korunmasının en önemli dayanaklarından birisidir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de gerek norm denetimi yoluyla gerekse bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda meşru beklenti ilkesini öncelikle hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirmektedir. Bu noktada meşru beklenti ilkesi özellikle idare ve yasa koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu alanlarda yaptığı düzenlemelerde keyfiliğin önlenmesi ve bireylerin devlete olan güvenlerinin sağlanmasında rol oynamaktadır. Bireylerin kendisine güvenerek hareket ettiği normların devam edeceği yönündeki beklentilerin sonuçsuz bırakıldığı, kazanılmış bir hakkın söz konusu olmadığı durumlarda Anayasa Mahkemesinin bir güvence olarak bu ilkeye başvurduğu görülmektedir. Öte yandan bu güvence mutlak değil, belli bir ölçüde koruma sağlamaktadır. Bu noktada hukuki güvenlik ilkesi yasa koyucunun hukuk düzeninde değişiklik yapması olanaksız hâle gelebileceği durumu karşısında belli yoğunluğa ulaşmış, yani meşru seviyesine gelmiş beklentilerin korunabileceğini ifade etmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de kararlarında hukuki güvenlik ilkesi uyarınca bireylerin mevcut hukuki durumlarının

³⁶³ AYM, T. 16.09.2020, B.N. 2017/40383

değişmeyeceğine yönelik güvenlerinin korunması, kanun koyucunun veya idarenin bu konularda hiçbir şekilde değişiklik yapamayacağı veya değişiklik yaptığı takdirde söz konusu değişikliğin değişiklikten önceki hukuk kurallarına güvenerek hareket edenler bakımından sonuç doğurmayacağı anlamına gelmeyeceğini ifade etmektedir.

2.1.1.2. Meşru beklentilerin korunması ve geriye yürüme yasağı

Yukarıda izah edildiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi yoluyla önüne gelen uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun mevcut yasal durumun devam edeceği beklentisiyle hareket eden kişilerin bu beklentilerinin yapılan yeni düzenlemeler ile sonuçsuz bırakılmasına ilişkin olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle gerçek olmayan geriye yürümenin söz konusu olduğu uyuşmazlıklara ilişkindir. Dolayısıyla, meşru beklentilerin korunması hukuki güvenlik ilkesinin sağlanmasında rol oynayan geriye yürüme yasağı ile yakından ilişkilidir. Zira hukuk kurallarının ve idari tasarrufların zaman bakımından uygulama sınırlarının bilinmesi hukuki güvenlik ilkesinin sağlanması açısından önem arz etmektedir.³⁶⁴ Bu noktada hukuki güvenlik ilkesi bireylerin devlete güven duyarak ekonomik ve sosyal hayatlarını planlayabilmelerinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır.

Kurallar toplumun dinamik yapısı gereği gelişen ve değişen ihtiyaçların karşılanabilmesi için yasa koyucu ve idare tarafından değiştirilebilir. Ancak bu değişim sürecinde meydana gelen uyuşmazlıkların çözümünde hangi kuralın uygulanacağına tespiti zor bir durumdur.³⁶⁵ Bu kapsamda, zaman bakımından kuralların birbirini izlemesini beklemenin doğal olduğu kabul edilmektedir.³⁶⁶ Dolayısıyla yeni kuralın öncekini yürürlükten kaldırması ve her kuralın yürürlükte olduğu döneme etki etmesi genel bir hukuk yaklaşımıdır.³⁶⁷ Ancak kuralların birbirini izleme konusunda esnek ve göreceli bir nitelik taşıması uygulamada pek çok sorun ortaya çıkarmaktadır.³⁶⁸ Akıllıoğlu bu sorunları yürürlüğe girişe ilişkin olanlar, yürürlükten kalkmaya ilişkin olanlar ve yürürlük sırasında ortaya çıkanlar olmak üzere üçe ayırdığını; yürürlük sırasında ortaya çıkan sorunların ise kuralların

³⁶⁴ Sever, "Danıştay Kararları ...", s. 80-81.

³⁶⁵ Ercan Sarıcaoğlu, Abdullah Arıkan, "Gerçek Olmayan Geçmişe Yürüme v.s. Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi: 7194 sayılı Kanun Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no 29, (Haziran 2021), s. 1508-1509.

³⁶⁶ Tekin Akıllıoğlu, "Yasaların (Anayasa Dahil) Zaman İçinde Uygulanması", *Anayasa Yargısı Dergisi*, no 1, (1984), s. 279; Sarıcaoğlu, Arıkan, "Gerçek Olmayan ...", s. 1509.

³⁶⁷ Akıllıoğlu, "Yasaların ...", s. 279; Sarıcaoğlu, Arıkan, "Gerçek Olmayan ...", s. 1509.

³⁶⁸ Akıllıoğlu, "Yasaların ...", s. 279.

yürürlük tarihinden itibaren uygulanması, kuralların yürürlük tarihinden daha önceki durumları kapsamaması ve yeni kural yürürlükte olduğu halde yürürlükten kalmış önceki kuralın geçerli olmaya devam etmesi olarak üçe ayrıldığını belirtmektedir.³⁶⁹

Dolayısıyla kuralların zaman bakımından uygulanması, bir kuralın yürürlüğe koyulduğu tarihle, yürürlükten kaldırıldığı tarihle, yürürlüğe girdikten önceki durumlara ve yürürlükten kaldırıldıktan sonraki durumlara uygulanıp uygulanmaması meselelerini kapsamaktadır.³⁷⁰ Zaman bakımından uygulama normları, “*kendinden önce yürürlüğe girmiş aynı nitelikte ve aynı konuya ilişkin diğer normu ilga etmesi ve yerine kendisinin geçmesi prensibi*” anlamına gelen birbirini izleme normu, “*yürürlüğe girer girmez; yürürlük tarihinden itibaren tüm tekemmül etmemiş işlem ve olaylara ileriye dönük olarak uygulanması*” anlamına gelen derhal uygulama normu, “*yeni normun yürürlüğe girmesine ve eski normun yürürlükten kalkmasına rağmen eski normun hala geçerli olmaya devam etmesi*” anlamına gelen etkiyi sürdürme normu ve son olarak “*normatif düzene getirilen yeni normun sadece yürürlük tarihinden sonra değil, yürürlük tarihinden önce de hüküm ifade etmesi*” anlamına gelen geriye yürüme normu olarak dörde ayrılmaktadır.³⁷¹ Bu noktada geriye yürüme yasağı zaman bakımından uygulama normlarının en dikkat çekici ve tartışma konusu olanı olarak kabul edilmektedir.³⁷²

Geriye yürüme yasağına ilişkin en çok kullanılan kavramlardan biri kazanılmış hak kavramı olup kazanılmış hakları ihlal eden düzenlemelerin geriye yürür nitelikte olduğu; ilke olarak kuralların geleceğe etkili olarak yürürlüğe girmesi gerektiği ve soyut, kişisel olmayan, genel hukuk kuralları koyması gerektiği kabul edilmektedir.³⁷³ Bu noktada, kurallar “geçmişe yönelik ve kişisel olan hukuki durumlar içeriyor”³⁷⁴ ise geriye yürür niteliktedir. Bu durum öğretide gerçek anlamda geriye yürüme olarak adlandırılmaktadır. Gerçek geriye yürüme söz konusu olduğunda, yeni kural sonuçlarını yürürlük tarihinden önceki zaman diliminde tamamlanmış hukuki durumlara etki göstermektedir.³⁷⁵ Bu durum dar anlamda geriye

³⁶⁹ Akıllıoğlu, “Yasaların ...”, s. 279-280.

³⁷⁰ Akif Erginay, *Vergi Hukuku, İlkeler, Vergi Tekniği Türk Vergi Sistemi*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 1982), s. 43, akt. Elif Yılmaz, “İdari İşlemin Geriye Yürümezliği”, *International Journal of Science and Education Research*, no 1(4), (Aralık 2015) s. 1025.

³⁷¹ Özgüven, *Türk Vergi ...*, s. 16-23.

³⁷² Akıllıoğlu, “Yasaların ...”, s. 281.

³⁷³ Akıllıoğlu, “Yasaların ...”, s. 285-286.

³⁷⁴ Akıllıoğlu, “Yasaların ...”, s. 286.

³⁷⁵ Özgüven, *Türk Vergi ...*, s. 26.

yürüme olarak kabul edilmektedir. Öte yandan gerçek geriye yürümeden başka yeni kuralın yürürlük tarihinden önce, eski kural yürürlükte iken başlamış ancak henüz hukuki durumlara yürürlük tarihinden itibaren uygulanması da geriye yürüme kapsamında değerlendirilmekte ve bu tür durumlar gerçek olmayan geriye yürüme olarak adlandırılmaktadır.³⁷⁶ Bu tür kurallarda geniş anlamda geriye yürüme kavramına girmektedir.

Görüldüğü üzere gerçek geriye yürüme kazanılmış haklarla ilişkiliyen gerçek olmayan geriye yürüme ise meşru beklenti kavramının konusuna girmektedir. Zira gerçek olmayan geriye yürümede henüz tamamlanmamış, sonuçlanmamış durumlar söz konusu olup kişiler mevcut kuralın devam edeceğine güvenerek bir takım beklenti içerisine girmişlerdir. Dolayısıyla gerçek olmayan geriye yürüme, gerçek geriye yürümenin aksine henüz tamamlanmış, sonuçlanmış durumları kapsadığından gerçek anlamda geriye yürümenin aksine kural olarak hukuka aykırı kabul edilmemektedir. Kuralın değişmesi ile ilgilinin somut olayın şartlarına göre yeni duruma kendisini uyarlaması mümkün olabileceği gibi mümkün olmadığı durumlar da söz konusu olabilir.³⁷⁷ Bu noktada Anayasa Mahkemesi, meşru beklentileri dikkate alınmadan derhal etki gösteren düzenlemeler söz konusu olduğunda, yukarıda detaylıca açıklandığı üzere yürürlükte olan kuralların devam edeceğine güvenerek hareket eden bireylerin, bu beklentilerinin korunmasının hukuk devletinin en önemli unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesinin bir gereği olduğunu, ancak bu durumun, değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için kamu yararı amacıyla yeni düzenlemeler yapılması imkanın gerekliliği karşısında, mevcut olan hukuki durumların değiştirilemeyeceği anlamına gelmediğini belirtmektedir. Buna göre “... *hukuki güvenlik ilkesi, yürürlükte bulunan hukuk kurallarına uygun olarak teessüs etmiş kazanılmış hakları korumanın yanında kazanılmış hakka dönüşmemiş beklentileri de belli ölçüde korumaktadır.*”³⁷⁸

Bu çerçevede mevcut olan kuralların devam edeceği yolundaki her beklenti hukuk sisteminde koruma görmemektedir. Anayasa Mahkemesi, yeni kuralın getirilmesiyle amaçlanan kamu yararı ile beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla elde edilecek bireysel menfaatleri tartmaktadır. Zira hukuki güvenlik ilkesinin her türlü beklentiye koruyacak şekilde takdir yetkisini sınırlaması yasa koyucu ve idarenin

³⁷⁶ Özgüven, *Türk Vergi ...*, s. 25.

³⁷⁷ Altındağ, “Yürürlükte olan ...”, s. 46.

³⁷⁸ AYM, T. 16.09.2020, B.N. 2017/40383, para. 63.

kamu yararı doğrultusunda hukuk kurallarında değişiklik yapmasını olanaksız hale getirecektir. Anayasa Mahkemesi bu işlemleri yaparken kimi zaman korunmasına engel teşkil eden önemli bir kamu yararının olup olmadığına, kimi zaman hakkaniyet ölçütünü kullanarak beklenti sahibinin beklentisinin sonuçsuz bırakılmasıyla ilgili yönünden adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkıp çıkmadığına, temel hak ve özgürlüğe bir müdahale söz konusu ise yapılan bu müdahalenin Anayasa'nın 13'üncü maddesinde öngörülen ilkelere aykırı olup olmadığını incelemektedir.

Meşru beklentilerin korunmasının geriye yürüme yasağı ile ilişkisinin incelendiği bu bölümde son olarak yasa koyucu ve idarenin yaptığı değişikliklerde kişilerin mevcut duruma güvenlerinden kaynaklı beklentilerinin korunmasına ilişkin geçiş hükümleri öngörüp öngörmemesi konusuna yer vermeyi önemli görüyoruz. Zira hukuki güvenlik ilkesinin yürürlükteki kurallara güvenerek bir sonuç elde etme beklentisiyle hareket eden bireylerin, bu beklentilerini belli ölçüde korunmasını gerekli kılması, yasa koyucu ve idarenin yapmış olduğu düzenlemelerde geçiş hükümlerine yer vermesini önemli kılmaktadır. Dolayısıyla yeni yapılan düzenlemelerde ilgililerin önceki düzenlemeye güveninden kaynaklanan meşru beklentilerinin korunmaması sorunu geçiş hükümlerinin sağlanamamasından kaynaklanan bir eksik düzenleme sorunudur.³⁷⁹ Bu kapsamda kişilerin meşru beklentileri “*mutlak olarak eski kuralın bir hak kazandırmasını değil ancak yeni kurala geçiş sürecinde özellikli konumunun gözetilerek farklı ve geçici bir düzenleme yapılmasını gerekli kılabilir.*”³⁸⁰

Anayasa Mahkemesi konu ile ilgili bir kararında hukuki düzenlemelerde değişiklik yapılmasının yasa koyucunun takdirinde olduğunu, ancak takdir yetkisi kullanılırken yasa koyucunun hakkaniyet ölçütünü dikkate alması gerektiğini, dolayısıyla önceki düzenlemeye dayanan beklentilerin korunmaması halinde hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkması durumunda değişikliğin hiç yapılmaması gerektiğini veya özel durumlar için hakkaniyete uygun istisnalar getiren geçiş hükümleri koyulması gerektiği ifade edilmektedir.³⁸¹ Başka bir kararda ise konu ile

³⁷⁹ Erguvan, “Türk Hukukunda ...”, s. 1733.

³⁸⁰ AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para.26.

³⁸¹ “Kazanılmış haklara dokunmamak kaydıyla, hukuki düzenlemelerde değişiklik yapmak kanun koyucunun takdirindedir. Ancak kanun koyucunun hakkaniyet ölçütlerini gözetme yükümlülüğü, önceki düzene dayanan beklentilerin göz önünde bulundurulmaması hâlinde hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracak olan yasal değişikliklerin yapılmamasını veya geçiş hükümleriyle özel hâller için hakkaniyete uygun istisnalar getirilmesini gerektirir.” AYM, T. 16.11.2017, E. 2016/195 K. 2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326.

ilgili Şu ifadelere yer verilmiŐt: “*kanun koyucunun bu dŐzenlemeleri yaparken kişilerin önceki kanunun yŐrŐrlükte kalacağı ynindeki gŐvenlerine dayanmalarını gözardı etmemesi ve kişilerin bu gŐvenlerine dayalı olarak ortaya çıkabilecek zararlarını mŐmkŐn olduğunca dengeleyebilecek gŐvencelere yer vermesi gerekir.*”³⁸²

4638 sayılı Kanun ile 3201 sayılı Kanun’unun terfi ve atamaları dŐzenleyen 55’inci maddesinde ngrŐlen değişikliklerde ve 4638 sayılı Kanun ile 3201 sayılı Kanun’a eklenen geçici 20’nci maddesinde, söz konusu değişiklikler yŐrŐrlŐge girdiği tarihten önce dört yıllık yŐksek ğretim kurumlarından mezun olarak komiser yardımcılığı kursunu bitirenlerin (A) grubunda değerlendirileceği yolundaki dŐzenlemenin kapsamına anılan Kanun yŐrŐrlŐge girdiği tarihte komiser yardımcılığı kursuna devam edenlerin ve komiser yardımcılığı kursunu bitirip yŐksek öğrenime başlayanların alınmamış olması, başka bir ifade ile bu iki gruba ilişkin geçiş hŐkŐmleri ngrŐlmemesi Anayasa’ya aykırı bulunarak iki farklı kararla iptal edilmiştir.³⁸³ Söz konusu kararlara, aşağıda meşru beklentilerin dayanağı olarak eşitlik ilkesinin iŐlendiđi blŐmde yer verildiğinden, tekrara dŐŐmemek adına bu blŐmde anılan kararlardan bahsedilmekle yetinilecektir.

Anayasa Mahkemesi, 24.10.2011 tarihli, 661 sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun HŐkŐmnde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun HŐkŐmnde Kararnamelerde DeđeriŐiklik Yapılmasına Dair Kanun HŐkŐmnde Kararname'nin 20’nci maddesiyle 3201 sayılı Kanun'a eklenen Geçici Madde 22'nin ikinci fıkrasının iptali istemine ilişkin olarak yapmış olduğu incelemede ise yapılan deđeriŐiklikte yer alan,

“Ek 30 uncu maddenin yayımı tarihinden itibaren üç yıllık sŐre içerisinde, bir üst rŐtbeye yŐkselmek için en az bekleme sŐresini tamamlayacak olan ncŐ Sınıf Emniyet MŐdŐrŐ rŐtbesinde bulunan personelden, en az bir kez zorunlu ikinci bölge hizmetini yapmamış veya ikinci bölgeye atanmak ile birlikte göreve baŐlamamıŐ olanlar hakkında, Emniyet Genel MŐdŐrlŐđŐ YŐksek Değerlendirme Kurulunca verilecek bir üst rŐtbeye terfi ilişkin kararlar, bu bölgede fiilen çalışmaya baŐlaması kaydıyla uygulanır.

Bu maddenin yayımı tarihi itibarıyla ikinci bölge hizmetini yapmamış İkinci Sınıf Emniyet MŐdŐrlerinin Birinci Sınıf Emniyet MŐdŐrŐ rŐtbesine terfi edebilmesi için ikinci bölgedeki en az hizmet sŐresi kadar fiilen zorunlu ikinci bölge hizmeti yapmış olması Őarttır.”

³⁸² AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143.

³⁸³ AYM, T. 07.02.2008, E.2005/38, K.2008/53, R.G.T. 08.04.2008, R.G.S. 26841; AYM, T. 17.03.2011, E.2010/106, K.2011/55, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934.

Biçimindeki ifadelerle, üçüncü sınıf emniyet müdürü rütbesinde bulunan personelin ikinci sınıf emniyet müdürü olarak terfi edebilmesi için, en az bir kez zorunlu ikinci bölge hizmetini yapmış veya bu bölgede fiilen çalışmaya başlamış olması gerektiği, ikinci sınıf emniyet müdürlerinin birinci sınıfa terfi edebilmeleri için ikinci bölge hizmetini tamamlamaları gerektiği kuralları getirilirken üçüncü sınıf emniyet müdürleri için getirilen geçiş hükmü ikinci sınıf emniyet müdürleri için öngörülmediği belirtilmektedir. Mahkeme, öncelikle teknik hizmetler sınıflarında görev yapan bir kısım emniyet müdürünün ikinci bölge hizmetleri, birinci bölgelerdeki personel yetersizliği, ikinci bölgelerdeki kadronun dolu olması gibi nedenlerle Bakanlar Kurulunun 06.08.1992 tarihli, 3393 sayılı Emniyet Hizmetleri Sınıfı Mensupları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 29'uncu maddesi uyarınca, kendi rızalarına bakılmaksızın ertelenebildiğini vurgulayarak 661 sayılı KHK yürürlüğe girmeden önce ikinci bölgeye atamaları yapıldığı halde kendi rızaları olmaksızın idarenin ihtiyaçları ve uygun görmesi ile buldukları yerde bekletilen, ikinci bölge hizmetini yapamamış olan personelin statüden doğan, kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel niteliğe dönüşmüş bir hakkı olmadığından kazanılmış hakkının söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, Mahkeme, söz konusu personel yönünden bir statüye bağlı olarak ileriye dönük olarak beklenen bir hak söz konusu olduğunu, bu kapsamda, yapılan değişiklikle emsallerinden daha uzun süre ikinci sınıfta beklemek durumunda kalacak olan söz konusu personelin bekleme süresinin sonunda incelemeye tabi tutulacağı yönündeki meşru beklentilerinin, dolayısıyla hukuki güvenliğinin ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁸⁴

³⁸⁴ “3201 sayılı Kanun'un Geçici Madde 22'nin birinci fıkrası ile üçüncü sınıf emniyet müdürü rütbesinde bulunan personelin ikinci sınıf emniyet müdürü olarak terfi edebilmesi için, en az bir kez zorunlu ikinci bölge hizmetini yapmış veya bu bölgede fiilen çalışmaya başlamış olması kuralı getirilerek üçüncü sınıf emniyet müdürleri yönünden bir geçiş hükmü öngörülmüştür. Geçici Madde 22'nin dava konusu ikinci fıkrasında ise ikinci sınıf emniyet müdürlerinin birinci sınıfa terfi edebilmeleri için ikinci bölge hizmetini tamamlamaları şartı getirilmiş ancak, üçüncü sınıf emniyet müdürleri için getirilen geçiş hükmü ikinci sınıf emniyet müdürleri için öngörülmemiştir.

Teknik hizmetler sınıflarında görev yapan bir kısım emniyet müdürünün ikinci bölge hizmetleri, birinci bölgelerdeki personel yetersizliği, ikinci bölgelerdeki kadronun dolu olması gibi nedenlerle Bakanlar Kurulunun 6.8.1992 günlü, 3393 sayılı Emniyet Hizmetleri Sınıfı Mensupları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 29. maddesi uyarınca, kendi rızalarına bakılmaksızın ertelenebilmektedir. Kanun koyucunun, birinci sınıf emniyet müdürü rütbesine yükselecek personelden daha önce hiç ikinci bölge hizmeti yapmamış olan personelin terfisinin en az ikinci bölge hizmet süresi kadar ikinci bölgede çalışmaları halinde yapılmasını öngörerek uygulamada adaletin sağlanmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Ancak, KHK'nin yürürlüğe girdiği 2.11.2011 tarihinde birinci sınıf emniyet müdürü olma koşullarını taşıyan ikinci sınıf emniyet müdürlerinin, bu tarihten itibaren birinci sınıf emniyet müdürü olabilmek için en az ikinci bölge hizmet süresi kadar ikinci bölgede çalışmış olmaları gerekmektedir. Başka bir deyişle bu kişilerin birinci sınıf emniyet müdürü olmaları için gereken süre, en az ikinci bölge hizmet süresi kadar uzamaktadır. İkinci bölgeye atamaları yapıldığı halde kendi

2.1.2. Eşitlik ilkesi

Eşitlik ilkesi meşru beklentilerin korunmasının dayanaklarından birisidir.³⁸⁵ Meşru beklentilerin korunması eşitlik ilkesinin bir gereği olup bireyler aynı hukuksal durumda bulunan diğer bireylerle aynı şekilde davranılması beklentisi içine girmeleri son derece olağandır.³⁸⁶

Anayasa'nın 2'nci maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasa koyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda, hukuk devletinin aynı zamanda eşitlik ilkesini de gözetmek yükümlülüğünde olduğunda duraksanamaz.

Eşitlik ilkesi, Anayasanın 10'uncu maddesinde düzenlenmiştir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüleri, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

Söz konusu ifadelerle bütün vatandaşların eşit olduğu, devletin bu eşitliği sağlamakla yükümlü olduğu ve yasama organı ve idarenin tesis edeceği bütün işlemlerde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

rızaları olmaksızın idarenin ihtiyaçları ve uygun görmesi ile buldukları yerde bekletilen, ikinci bölge hizmetini yapamamış olan ve bu sebeple emsallerinden daha uzun süre ikinci sınıfta beklemek durumunda kalacak olan personel yönünden iptali istenilen kuralla hukuk güvenliği ilkesinin ihlali suretiyle hakkaniyete aykırılık oluşturulduğu sonucuna varılmıştır." AYM, T. 17.01.2013, E.2011/143, K.2013/18, R.G.T. 12.07.2013, R.G.S. 28705.

³⁸⁵ Craig, *Administrative Law*, s. 673.

³⁸⁶ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 106

Bu bağlamda, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi, aynı hukuki durumda olan kişilerin aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olması anlamına gelmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu hususu şu ifadelerle belirtmektedir: "*Anayasa'nın 10'uncu maddesinde belirtilen eşitlik ilkesi, mutlak ve eylemli eşitlik değil hukuksal eşitliktir. Buna göre, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Ancak farklı konumda bulunanlara değişik kurallar uygulanmasının eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağı açıktır.*"³⁸⁷ Bu kapsamda, yasama organı ve idarenin bütün işlemlerinde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etme adına aynı durumda olanlara aynı işlemi tesis etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Eşitlik ilkesi özellikle, bir devlet organının benimsediği bir politikadan vazgeçmeyip belirli kişilerle ilgili olarak bu politikadan ayrılmaya çalıştığı durumlarda önem arz etmektedir.³⁸⁸ Zira kendisi ile eşit durumda olanlara yapılan muamelenin kişinin kendisine yapılması yönündeki beklentisinin sonuçsuz bırakılması; eşit durumda olanlara eşit muamele yapılmasını gerektiren bu eşitlik ilkesinin ihlali anlamına gelebilecektir. Bu noktada, "*farklı şekilde davranmak için iyi bir neden bulunmadıkça herkese eşit davranılmalıdır*" önermesi üzerinde durulmasını önemli görüyoruz. Zira eşitlik ilkesi kişilere eşit işlem yapılmasının zorunlu olduğunu; farklı işlemin veya ayrımların, ancak onları haklı kılmaya veya göstermeye yeterli nedenlerin varlığı halinde geçerli veya meşru kabul edilebileceğini ifade eder.³⁸⁹ Buna göre; kişilere ilişkili veya uygun farkların varlığı dışında eşit davranılması; eşitsiz veya farklı davranıldığında da dikkate alınan farklılıkların söz konusu işlemle ilişkisinin veya işlem için uygunluğunun bu işlemde sorumlu kişi veya makamlar tarafından kanıtlanması gerekmektedir.³⁹⁰ Bu kapsamda meşru beklentilerin korunması eşitlik ilkesinin bir gereği olarak değerlendirilebilir. Zira bireyler aynı hukuksal durumda bulunan kişilerle aynı şekilde davranılması beklentisi içerisine girebilirler.

³⁸⁷ AYM, T. 21.03.2004, E..2002/94 E. K.2004/45 R.G.T. 14.05.2005 R.G.S. 25815

³⁸⁸ Craig, *Administrative Law*, s. 673.

³⁸⁹ "*Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da toplumlar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar ayrı, aynı hukuksal durumlar aynı kurallara bağlı tutulursa, Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez. Başka bir anlatımla, durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklar kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiğini göstermez.*" AYM, T. 18.06.1996, E. 1996/8 K. 1996/20, R.G.T. 30.01.2001, R.G.S. 24304

³⁹⁰ Merih ÖDEN, *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, (Ankara, Yetkin Yayınları, 2003), s.27.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi'nin bu tür beklentilere ilişkin uyuşmazlıkları ağırlıklı olarak ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi ile çözmeyi tercih ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim, başvurucunun tüm sektörü kapsayan bir vergi incelemesi yapılmasına karşın bu sektörde yer alan üç yüz civarı şirketten sadece kendisinin de içinde yer aldığı oldukça sınırlı sayıda mükellef hakkında üç kat vergi ziyai cezası uygulanmasının, vergi ziyai cezasının üç kat uygulanması nedeniyle uzlaşma ve benzeri haklardan yararlanamamasının, hal böyle iken aynı durumdaki diğer şirketlerin bir kat vergi ziyai cezası uygulandığı için bu haklardan faydalanmamasının eşitlik ilkesini ihlal ettiği gerekçeleriyle yapmış olduğu başvuruda Anayasa Mahkemesi; aynı sektörde ekonomik faaliyet icra eden ve tabi olunan vergisel rejim bakımından aynı statüde bulunan şirketlerden bir kısmı için bir kat vergi ziyai cezası uygulanmasının, hakkında üç kat vergi ziyai cezası uygulanan başvuru yönünden farklı bir muamele olduğunu belirterek mülkiyet hakkı bağlamında ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.³⁹¹

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise konuyu eşitlik ilkesi bağlamında incelememiş, meşru beklenti kavramını hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirmiştir. 4638 sayılı Kanun ile 3201 sayılı Kanun'unun terfi ve atamaları düzenleyen 55'inci maddesinde değişiklik yapılmış ve anılan Kanun'a Geçici 20'nci madde eklenmiştir. Değişiklikten önceki düzenlemeler uyarınca, dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olan polislerden komiser yardımcılığı kursunu başarıyla tamamlamış olanların (A) grubu polis amiri olma hakkı bulunmaktaydı. Bu kapsamda önceki düzenlemeye güvenerek (A) grubu polis amiri olma beklentisiyle bir kısım polisler yüksek öğretim mezunu iken Polis Akademisinde komiser yardımcılığı kursuna katılmış, diğer bir kısmının ise komiser yardımcılığı kursunu bitirdikten sonra, yüksek öğretime girmiştir. Bu noktada her iki grupta bulunan ilgililerin bir süre sonra komiser yardımcılığı kursunu veya yüksek öğrenimi bitirip (A) grubu polis amiri olarak atanma hakkı elde edeceği açıktır. Ancak yapılan değişiklikler ile mevcut duruma güvenerek (A) grubu polis amiri olma beklentisi ile gerekli koşullardan birini tamamlayıp diğerini yerine getirme sürecine giren kişilerin bu beklentileri sonuçsuz bırakılmıştır. Yapılan değişikliklerde yalnızca düzenlemeler yürürlüğe girdiği tarihten önce dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olarak komiser yardımcılığı kursunu bitirenlerin oluşan kazanılmış hakları

³⁹¹ AYM, T. 01.02.2018, B. N. 2015/6728.

korunmuştur. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, söz konusu düzenlemeler yürürlüğe girdiği tarihten önce dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olarak komiser yardımcılığı kursunu bitirenlerin (A) grubunda değerlendirileceği yolundaki kazanılmış hakları koruyan düzenlemenin kapsamına; anılan Kanun yürürlüğe girdiği tarihte komiser yardımcılığı kursuna devam edenlerin ve komiser yardımcılığı kursunu bitirip yüksek öğrenime başlayanların alınmamış olması hukuki güvenlik ilkesine aykırı bulunmuştur. Başka bir ifade (A) grubu polis amiri olma beklentisi ile gerekli koşullardan birini tamamlayıp diğerini yerine getirme sürecine giren kişilerin bu beklentileri sonuçsuz bırakılması hukuki güvenlik ilkesine aykırı bulunarak iki farklı kararla iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi ilk olarak 07.02.2008 tarihli kararında, hukuki güvenlik ilkesinin idare edilenlerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmelerini ve devletin de bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kıldığını vurgulayarak meşru beklentilerin korunmasını hukuki güvenlik ilkesi ile temellendirmiştir. Kararda, Emniyet Genel Müdürlüğü'nce açılan komiser yardımcılığı kursu sınavına sadece dört yıllık yüksek öğretim kurumu mezunu polis memurlarının başvurabileceği belirtildiğinden, bu sınavda başarılı olarak komiser yardımcılığı kursuna başlayan kişilerde söz konusu kursun sonunda (A) grubu polis amiri olma beklentisi yaratıldığı vurgulanmaktadır. Buna göre komiser yardımcılığı kursu devam etmekteyken çıkarılan 4638 sayılı Yasa ile Emniyet Teşkilatı Kanunu'na eklenen Geçici 20'nci maddede, bu Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olarak komiser yardımcılığı kursunu bitirenlerin (A) grubunda değerlendirileceği yolundaki kazanılmış haklarını koruyan düzenlemenin kapsamına anılan Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte komiser yardımcılığı kursuna devam edenlerin alınmamış olması hukuk güvenliği ilkesine aykırı bulunmuştur.³⁹²

Anayasa Mahkemesi söz konusu düzenlemelerle ilgili daha sonraki tarihte verdiği bir başka kararında ise; itiraz konusu kuralın ilk halinde yer alan ve komiser yardımcılığı kursunu bitirmemiş olanları etkileyen kısmının yukarıda yer verilen kararda hukuk güvenliği ilkesine aykırı bularak iptal edildiğini, bu kapsamda 4638 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihte komiser yardımcılığı kursunu bitirerek dört yıllık yüksek öğretime devam eden kişilerin de hukuki güvenlik ilkesinden

³⁹² AYM, T. 07.02.2008, E.2005/38, K.2008/53, R.G.T. 08.04.2008, R.G.S. 26841.

yararlandırılmaları gerektiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre, “komiser yardımcılığı kursunu tamamlayarak yüksek öğrenime devam etmekte iken çıkarılan 4638 sayılı Yasa ile Emniyet Teşkilatı Kanunu'na eklenen geçici 20. maddede, bu Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olarak komiser yardımcılığı kursunu bitirenlerin (A) grubunda değerlendirileceği yolundaki düzenlemenin kapsamına anılan Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte yüksek öğrenime devam edenlerin alınmamış olması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.”³⁹³ Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararlarda eşitlik ilkesi bağlamında meşru beklentileri inceleme konusu yapmadığı görülmektedir.

Meşru beklenti kavramı ve eşitlik ilkesi ile temellendirilmesi konusunda Danıştay 10. Dairesi ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun farklı yaklaşımları söz konusudur. Bu yaklaşım farklılığı yukarıda yer verdiğimiz 18.01.2014 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6514 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 14'üncü maddesinde yer alan, “*GEÇİCİ MADDE 64 – Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla mesai saatleri dışında serbest meslek faaliyetinde bulunmakta veya özel kuruluşlarda çalışmakta olan öğretim üyeleri, bu maddenin yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde bu faaliyetlerini sona erdirir; bu süre içinde sona erdirmeyen öğretim üyelerinin üniversiteyle ilişkileri kesilir.*” Biçimindeki ifadelerin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine ortaya çıkmıştır.³⁹⁴

Söz konusu iptal davası açılması akabinde Anayasa Mahkemesi önce bu hükmün yürürlüğünü durdurmuştur. Bunun üzerine Sağlık Bakanlığı yayımladığı 16.04.2014 tarih ve 276 sayılı Genelgesinde şu ifadelere yer vermiştir:

"2955 ve 2547 sayılı kanuna tabi tabip ve dış hekimlerinden halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışanlar (Anayasa Mahkemesince yeni bir karar verilinceye veya yeni bir kanuni düzenleme yapılincaya kadar) aynı şekilde faaliyetlerine devam edebilecektir.

Ancak, 6514 sayılı Kanunun diğer hükümleri yürürlükte bulunduğundan ve söz konusu Anayasa Mahkemesi kararı yeni bir serbest meslek faaliyetinde bulunmak veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmak isteyenlere bu yolu açmadığından, serbest meslek icrasına veya özel sağlık kuruluşunda çalışma talebine ilişkin yapılacak yeni başvurular hakkında ilgide kayıtlı 2014/8 nolu Genelge hükümleri uyarınca tesis edilecektir."

³⁹³ AYM, T. 17.03.2011, E.2010/106, K.2011/55, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934.

³⁹⁴ AYM, T. 07.11.2014, E.2014/61, K.2014/166, R.G.T. 19.06.2015, R.G.S. 29391.

Buna göre idarenin söz konusu iptal kararı akabinde yalnızca halihazırda serbest meslek faaliyetlerine devam eden veya özel sağlık kuruluşlarında çalışan öğretim elemanlarının aynı şekilde bu faaliyetlerini yerine getirebilmesine olanak verdiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, idare bu hakkı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen düzenleme dolayısıyla serbest çalışmalarını veya özel sağlık kuruluşlarındaki çalışmalarını sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyelerine ve daha önce öğretim üyeliği görevlerinin yanında bu tarz faaliyetlerde bulunmayanlara tanımamıştır.

Dolayısıyla idarenin söz konusu kararı o dönemde halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışanlar bakımından sonuç doğuracak şekilde yorumladığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, idare ilgili öğretim üyelerinin mesai saatleri sonrası serbest olarak çalışabilecekleri yönünde oluşan kanaat ve beklentilerini o dönemde halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışanlar bakımından korunması değer meşru bir beklenti ifade ettiği sonucuna ulaştığı, söz konusu dönemde halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayanların korunmaya değer meşru bir beklentisi olmadığı yönünde bir yaklaşım sergilemiştir.

İdarenin bu yaklaşımı yeni yargılama süreçleri ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, 6514 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi kapsamında 2547 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 64'üncü madde düzenlemesinden önce öğretim üyeliği görevinin yanında serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışan, ancak söz konusu düzenleme ile bu faaliyet ve çalışmalarını istifa etmiş sayılma veya ilişik kesme işlemlerinin uygulanması nedeniyle, öğretim üyeliği görevine devam edebilmek için bu faaliyetlerini sonlandıran kişilerin tekrardan bu faaliyetlerine devam edebilmelerinin mümkün olup olmadığına ilişkin uyuşmazlıklar meydana gelmiştir. Danıştay bu uyuşmazlıklar bakımından, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen söz konusu hüküm nedeniyle haksız ve hukuka aykırı biçimde serbest meslek faaliyetini sonlandırmak zorunda kalan veya serbest meslek faaliyetini icra etmek için öğretim üyeliği görevinden istifa etmek zorunda kalan kişilerin

görevlerine dönebileceklerine veya serbest meslek faaliyetlerine devam edebileceklerine karar vermiştir.³⁹⁵

Bu süreç akabinde de 6514 sayılı Kanun'unla getirilen söz konusu düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyelerinin de eşit durumda olup olmadığı tartışması ortaya çıkmıştır. Bu tartışmayla ilgili olarak Danıştay 10. Dairesi 6514 sayılı Kanun'unla getirilen söz konusu düzenlemelerden önce mesai saatleri dışında serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyelerinin de mesai saatleri dışında serbest olarak çalışabilmeleri bakımından hukuksal olarak eşit statüde olduğunu, dolayısıyla “önceki sistemin uygulanacağı ve mesai sonrası serbest olarak çalışabilme statülerinin devam edeceği yönünde” meşru beklentileri olduğuna karar vermiştir:

“Anılan karar; yargı kararları sonrası tam zamanlı çalışan öğretim üyelerinin, mesai saatleri sonrası serbest olarak çalışabilecekleri yönünde oluşan kanaat ve beklenti nedeniyle üniversite dışındaki serbest çalışmalarını planladıkları, ekonomik ve sosyal hayatlarını bu koşulları öngörmek suretiyle belirledikleri, öğretim üyelerinin var olan durumun devam edeceğine dair oluşan beklenti ve kanaat nedeniyle planladıkları faaliyet ve çalışmaları ile bunlar gereğince yaratılan hukuki durumlarını dava konusu kurallar gereğince sona erdirmek zorunda olmasının hakkaniyete aykırı olduğu, öğretim üyelerinin bu statülerinin belli bir süre devam edeceğine ilişkin meşru bir beklentilerinin bulunduğu ve bu beklentinin hukuki güvenlik ilkesi gereğince korunması gerektiği, ayrıca kanun koyucunun aynı konuyla ilgili pek çok kanun çıkarmış olmasının da söz konusu öğretim üyelerinin hukuki durumları bakımından belirsiz bir durum yarattığı, duraksamalara neden olduğu gerekçesine dayanmaktadır.

Tüm bu hukuksal süreç ve Anayasa Mahkemesinin yukarıda bahsi geçen kararının gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde, 2547 sayılı Kanun'un geçici 64. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihte mesai sonrası çalışan ve serbest meslek faaliyetinde bulunan öğretim üyeleri geçici 64. maddenin Anayasa Mahkemesince yürürlüğünün durdurulması ve akabinde iptali üzerine bu faaliyetlerine devam edebileceklerdir.

Bununla birlikte, 6514 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen süreçte serbest meslek icra etme hakkı olan öğretim üyelerinden, serbest meslek icra etmekte olanlar ile serbest meslek icra etmeyenler mesai saatleri sonrası serbest olarak çalışabilmeleri bakımından hukuksal olarak eşit statüdedirler. Bu nedenle, anılan süreçte serbest meslek icra eden öğretim üyeleri gibi serbest meslek icra etmeyen öğretim üyelerinin de, anayasa mahkemesi kararının gerekçesinde belirtildiği şekilde “önceki sistemin

³⁹⁵ D., 15. D., T. 18.12.2018, E.2018/4318, K.2018/8323 sayılı kararında “18.01.2014 tarihinden önce muayenehane işletmek suretiyle serbest meslek icra etmekte olan ve muayenehanesini mevzuat değişiklikleri nedeniyle kapatmak zorunda kalan davacının mesai sonrası serbest meslek faaliyetini devam ettirebilmesi gerekirken, Anayasa Mahkemesi Kararının yeni serbest meslek faaliyetinde bulunmak isteyenlere bu yolu açmadığından bahisle muayenehane uygunluk belgesi verilmesi isteminin reddi yönünde tesis edilen işlemden hukuka uyarlık bulunma” dığına karar vermiştir.

uygulanacağı ve mesai sonrası serbest olarak çalışabilme statülerinin devam edeceği yönünde" haklı bir beklentileri bulunduğumun ve haklı beklentileri korunarak 6514 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden sonra da serbest meslek icra edebileceklerinin hukuk devleti ilkesinin bir uzantısı olan hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri gereği kabulü gerekir.

Ayrıca; dava konusu işlemin gerekçesinde yer verildiği şekliyle, geçici 64. Maddenin Anayasa Mahkemesince yürürlüğünün durdurulması üzerine, sadece bu maddenin yürürlüğe girdiği 18/01/2014 tarihi itibarıyla mesai sonrası çalışan ve serbest meslek faaliyetinde bulunan öğretim üyelerinin bu faaliyetlerinin devam edeceğinin kabulü aynı hukuki statüde bulunanlara farklı uygulama yapılması sebebiyle Anayasada ifadesini bulan eşitlik ve hakkaniyet ilkelerine de aykırı olacaktır.”³⁹⁶

Buna göre Anayasa Mahkemesi'nin 07.11.2014 tarih, E.2014/61 ve K.2014/166 sayılı kararı uyarınca 18.01.2014 tarihinde mesai saatleri dışında halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışan öğretim üyelerinin ve 6514 sayılı Kanun'unla getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışıp bu düzenlemeler uyarınca bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyelerinin serbest meslek faaliyetinde bulunabilme veya özel sağlık kuruluşlarında çalışabilme haklarının; 6514 sayılı Kanun'unla getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyelerine de tanınması gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme buna gerekçe olarak 6514 sayılı Kanun'unla getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyelerinin; Anayasa Mahkemesi'nin 07.11.2014 tarih, E.2014/61 ve K.2014/166 sayılı kararı uyarınca 18.01.2014 tarihinde halihazırda serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışan öğretim üyeleri ve 6514 sayılı Kanun'unla getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışıp bu düzenlemeler uyarınca bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyeleri ile eşit statüde bulunduğunu vurgulayarak beklenti sahibinin ne beklediğinden ziyade ne beklemeye hakkı olduğuna işaret etmektedir.

Bu durum Danıştay 10. Dairesi'nin konuya en başta idare edilenlerin neyi beklediği perspektifinden değil de neyi beklemeye hakkı olduğu perspektifinden baktığını göstermektedir.

³⁹⁶ D., 10. D., T. 19.11.2020 E.2020/226, K.2020/5100; D., 10. D., T. 25.11.2020, E.2019/12717, K.2020/5365.

Öte yandan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu konu ile ilgili farklı düşüncedir. Konu ile ilgili Konya Bölge İdare Mahkemesinin ısrar kararını³⁹⁷ temyizden inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararında 18.01.2014 tarihinde muayenehane faaliyetinde bulunmayan hekimlerin uyuşmazlık bağlamında var olan durumlarından söz edilemeyeceğinden, meşru beklentilerinin bulunmadığını belirtmiştir.³⁹⁸ Böylece Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 6514 sayılı Kanun'la getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışıp bu düzenlemeler uyarınca bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyeleri ile 6514 sayılı Kanun'la getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyelerini 18.01.2014 tarihinde serbest çalışması bulunan veya

³⁹⁷ Konya BİM 4. İdari Dava Dairesi, T. 03.03.2021, E.2021/358, K.2021/595.

³⁹⁸ “Bu haliyle, 2547 sayılı Kanun'un 36. maddesinin 1. fıkrası uyarınca öğretim elemanlarının, kanunlarda belirtilen hâller dışında, memurların, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açamayacağını öngören 657 sayılı Kanun'un 28. maddesine tabi oldukları ve bu kapsamda muayenehane açamayacakları, Anayasa Mahkemesinin belirtilen iptal kararında yer alan gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda; ancak Geçici 64. maddenin yürürlüğe girdiği 18/01/2014 tarihi itibarıyla usulüne uygun olarak muayenehane işletmekte olan veya özel sağlık kuruluşunda çalışmak suretiyle serbest meslek faaliyetinde bulunan öğretim üyelerinin haklı beklentileri korunarak faaliyetlerine devam edebilecekleri anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, somut uyuşmazlıkta da olduğu gibi, 18/01/2014 tarihi itibarıyla serbest meslek faaliyetinde bulunmayıp, bu tarihten sonra muayenehane açmak isteyen hekimler açısından durum değerlendirildiğinde; bu hekimler 2547 sayılı Kanun'un 36. maddesinin 1. fıkrasının birinci cümlesi uyarınca muayenehane açamayacak olup, yukarıda aktarılan Anayasa Mahkemesi kararında da açıkça ifade edildiği üzere eşitlik ilkesi ancak, aynı durumda olan kişilere aynı kuralların uygulanmasını zorunlu kıldığından yalnızca, Anayasa Mahkemesinin Geçici 64. maddenin iptaline ilişkin kararında vurgulanan var olan durumun devam edeceği yönündeki beklentisi korunan, 18/01/2014 tarihi itibarıyla muayenehane açmak suretiyle serbest meslek icra eden hekimler anılan hususta birbirleriyle eşit statüde olup, hekimlere aynı kuralların uygulanması eşitlik ilkesinin gereğidir.

Bu durumda, 18/01/2014 tarihinde muayenehane faaliyetinde bulunmaksızın, sonrasında talepte bulunan hekimlerin, bu uyuşmazlık bağlamında 'var olan durumlarından söz edilemeyeceğinden, haklı beklentilerinin bulunduğu ve 18/01/2014 tarihi itibarıyla muayenehane faaliyetinde bulunan hekimler ile eşit statüde olduklarının kabulü mümkün değildir.

Zira, somut olayda, statüyü belirleyen husus "hekim olmak" değil, 18/01/2014 tarihi itibarıyla usulüne uygun olarak muayenehane faaliyetinde bulunmaktır.

Bu nedenle, yalnızca 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun uyarınca hekimlik yetki ve hakkına sahip olmak ya da 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uyarınca profesör, doçent veya yardımcı doçent gibi akademik unvanlara sahip olmak, yalnızca anılan kanunlar kapsamında bir eşit statü oluşturmaktadır. Bu statü, Geçici 64. maddenin iptaline ilişkin yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesinin E:2014/61 sayılı kararında açıkça vurgulanan hukuken korunması gereken beklentinin doğrudan kabul edilmesi sonucunu doğurmamaktadır. Aksi yorum Anayasa Mahkemesinin gerekçesi ile de bağdaşmayacaktır, zira kararda, haklı beklenti her hekim için değil yargı kararları sonucu var olan durumun devamı yönünde beklentiyle planlama yapan hekimler için kabul edilmiştir.

Bu haliyle, Anayasa Mahkemesinin anılan kararına göre, ancak 18/01/2014 tarihi itibarıyla usulüne uygun olarak muayenehane açmak suretiyle serbest meslek icra eden öğretim üyelerinin haklı beklentilerinin varlığından söz edilebileceğinden, yine ancak bu öğretim üyelerinin beklentilerinin korunması gerekmektedir.”

özel bir sağlık kuruluşunda çalışan öğretim üyeleri ile eşit statüde olmadığını, bu kapsamda serbest meslek faaliyetinde bulunma veya özel bir sağlık kuruluşunda çalışma yönünde beklentilerinin söz konusu olmadığını ifade etmektedir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun söz konusu kararını isabetli bulmadığımızı belirtmek isteriz. Zira 6514 sayılı Kanun'la getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışıp bu düzenlemeler uyarınca bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Geçici Madde 64'de öngörülen istifa etmiş sayılma veya ilişik kesme gibi hukuki sonuç doğuran uygulamalar yüzünden bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmışlardır. Bu noktada mevzuat değişiklikleri nedeniyle faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan bu kişilerin faaliyetlerini iradeleri dışında sonlandırmak zorunda kaldığı açık olup mesai sonrası bu faaliyetlerini devam ettirebilmesi gerekirken, Anayasa Mahkemesi kararının yeni serbest meslek faaliyetinde bulunmak isteyenlere bu yolu açmadığından bahisle beklentilerinin varlığından söz edilemeyeceği sonucuna ulaşılması bu kişiler yönünden hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı da Geçici Madde 64'de öngörülen istifa etmiş sayılma veya ilişik kesme gibi hukuki sonuç doğuran uygulamaların, söz konusu düzenleme öncesinde mesai saatleri dışında çalışması bulunanların beklentilerini sonuçsuz bırakması hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkaracağı gerekçesiyle verilmiştir. Bu noktada Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun söz konusu kararı Anayasa Mahkemesi'nin 6514 sayılı Kanun'la getirilen Geçici Madde 64'ü iptal etme amacıyla bağdaşmamakta, anılan düzenlemeden önce serbest meslek faaliyetinde bulunan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışıp bu düzenlemeler uyarınca bu faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalan öğretim üyeleri bakımından hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Benzer biçimde söz konusu kararı 6514 sayılı Kanun'unla getirilen düzenlemelerden önce serbest meslek faaliyetinde bulunmayan veya özel sağlık kuruluşlarında çalışmayan öğretim üyeleri bakımından da isabetli bulmamaktayız. Bizce meşru beklenti öğretisi idare edilenlerin neyi beklediğiyle beraber neyi beklemeye hakkı olduğu durumları da kapsamaktadır. Aksi takdirde, aynı hukuki statüde olanlar arasında farklı muamele ortaya çıkacak bu durum eşitlik ilkesini ihlal edecektir.

2.2. Beklentinin Varlığı ve Korunması

2.2.1. Beklentinin varlığı

Meşru beklentilerin belirsiz ve esnek yapısı sınırlarının çizilmesinin zor olmasına neden olmaktadır.³⁹⁹ Dolayısıyla meşru beklentinin gündeme gelmesinde gerekli olan unsurların teker teker sayılmasını mümkün olmayıp aşağıda Anayasa Mahkemesi'nin konuya yaklaşımı çerçevesinde asgari sınırlar çizilmeye çalışılacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentinin varlığını oluşturan durumlara açıkça yer verdiği iki temel içtihadı bulunmaktadır. Bu kararlar meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin uyuşmazlıklarda ve gerçek olmayan geçmişe yürümenin söz konusu olduğu uyuşmazlıklarda karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan yukarıda belirttiğimiz üzere Anayasa Mahkemesi'nin beklenti oluşturan durumun devletin faaliyetlerinden kaynaklanabileceği, hukuki güvenliğe ve istikrara zarar veren düzenlemelerden kaynaklanabileceği, diğer temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvenceden kaynaklanabileceği vb. kararları da mevcuttur. Çalışmamızın bu bölümünde Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu iki temel içtihadı çerçevesinde asgari sınırlar çizilerek meşru beklentiye gündeme getiren durumlara yer verilmesi amaçlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi kararlarında meşru bir beklentiye dayanan mülkiyet hakkının varlığından söz edilebilmesi için öncelikle bu beklentinin temelsiz olmayan bir beklenti olması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre beklenti makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddiadan doğmalı ve yeterli somutluğa sahip olmalıdır.⁴⁰⁰ Belirtmek isteriz ki, beklentinin temelsiz olmayan bir durumdan kaynaklanması ve yeterli somutluğa sahip olması yalnızca mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilecek meşru beklentilerde aranan bir şart değildir. Bu durum tüm meşru beklentiler için geçerlidir. Gerçekten de bir beklentinin yeterli bir somutluğa sahip olması, beklentinin temelsiz bir hak kazanma yönünde bir beklenti değil, belirli bir kanun hükmüne, hukuki bir işleme veya istikrarlı içtihadı dayanan

³⁹⁹ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 116.

⁴⁰⁰ AYM, T. 17.07.2014, B.N. 2012/1105, para. 19.; AYM, T. 15.04.2014, B.N. 2012/636, para. 37.; AYM, T. 26.04.2014, B.N. 201/1122, para. 37.

bir yargı kararı gibi sağlam ve yeterli bir hukuki temeli bulunması gerektirmektedir.⁴⁰¹

Bu noktada önemli olan beklentinin temelsiz olmamasıdır. Diğer bir ifadeyle temelsiz olan beklentiler muhatabında bir beklentiye yol açması mümkün değildir. Bireyler hukuki temeli olan bir duruma güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında bir pozisyon almalı veya bu durumdan kaynaklı olarak bir karar alınırken belli bir yöntemin izleneceği konusunda bir beklentiye girmelidir. Zira hukuki güvenlik ilkesi, kişilerin eylemlerini bu temelde planlayabilmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁴⁰² Dolayısıyla tahmine dayanan, hukuken geçerli olmayan, amaca uygun olmayan, beklentiler yeterli bir somutluğa sahip olmadığından temelsiz bir beklenti olarak kabul edilecektir.⁴⁰³ Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin uyuşmazlıklarda temelsiz bir hak kazanma beklentisini, sadece ulusal hukukta mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığını, koşula bağlı bir alacağın koşulun gerçekleşmemesi nedeniyle sona ermesi durumunu, mevzuatın yorumlanış ve uygulanış biçimine dair bir ihtilaf üzerine başvurucunun mülkiyete dayalı iddialarının derece mahkemelerince reddedilmesi durumunu, daha önce ortadan kalkmış olan mülkiyet hakkının tekrar elde edilebileceği ümidini beklentinin varlığı için yeterli bulmamaktadır.⁴⁰⁴

Dolayısıyla bir asgari şart olarak geçerli bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için yetkili idarenin beklenti yaratan bir uygulaması, işlemi gibi bir davranışı olması gerektiğini söyleyebiliriz.⁴⁰⁵ Bu bir söz, beyan veya bildirim, genelge gibi bir düzenleyici işlem, birel işlem, sözleşme, bir uygulama veya takdir yetkisinin kullanılması konusunda benimsenen bir politika olabilir.⁴⁰⁶ Nitekim Danıştay da kararlarında idarenin işlemleri, taahhütleri, yerleşik hale gelmiş uygulamaları gibi idareye atfedilecek bir davranış sonucunda bireylerin meşru beklentileri olabileceği kabul edilmektedir.⁴⁰⁷ Danıştay'a göre bir beklentinin hukuk

⁴⁰¹ AYM, T. 12.03.2015, B.N. 2012/993, para. 36; AYM, T. 25.06.2014, B.N. 2013/614, para. 32.; AYM, T. 09.07.2020, B.N. 2018/24182; AYM, T. 13.04.2021, B.N. 2018/19078

⁴⁰² Craig, *Administrative Law*, s. 671.

⁴⁰³ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 117

⁴⁰⁴ AYM, T. 20.11.2014, B.N. 2013/845, para. 35.; AYM, T. 15.04.2014, B.N. 2012/636, para. 37.; AYM, T. 25.06.2014, B.N. 2013/614, para. 32.

⁴⁰⁵ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 118

⁴⁰⁶ Leyland, Anthony, *Textbook on ...*, s. 366-377.; Craig, *Administrative Law*, s. 679.

⁴⁰⁷ D., 10. D., T. 09.12.2011, E.2009/9815, K.2011/5496.

sistemi tarafından koruma görebilmesi için beklenti yaratan durumun hukuk temelinde haklı olması ve bir bütün olarak hukuka uygun olması gereklidir. Söz konusu hukuki temel bir sözleşme veya haksız fiil olabileceği gibi idari bir karar da olabilir.⁴⁰⁸ Dolayısıyla beklenti idarenin bir tasarrufu, yasal bir düzenleme, yerleşik hale gelmiş bir uygulama veya bir yargı kararı gibi bir hukuki temeli olan bir durumdan kaynaklanmalıdır. Buna göre yetkili makam takdir yetkisini bireyin makul bir ölçüde güveneceği belirli bir şekilde kullanacağına dair bir beyanda bulunmuş, bir işlem tesis etmiş olabilir. Bu durum kişiler nezdinde ilgili makamın bu davranışı doğrultusunda tasarrufta bulunacağına dair beklenti oluşturabilir. Daha sonra söz konusu makam kendisine verilen yetki dahilinde bu sözünden ayrılmayı amaçlayabilir, ya da kendisine verilen yetki dahilinde değiştirip bu konuyu yeni bir yol ile çözmeye çalışmak isteyebilir. Bu durumda bireylerin söz konusu duruma güvenerek girmiş oldukları beklentilerin korunmaması hakkaniyete aykırı, adil olmayan sonuçlar ortaya çıkarabilecek ve hukuki güvenliğin sağlanmasının önüne geçebilecektir.

Öğretide açık ve net nitelik taşıyan bir sözün veya beyanın meşru beklenti yaratılmasında en güçlü temeli sağladığı, devletin belirli bir alanda nasıl davranılması gerektiğini gösteren nitelikte verdiği bir söz veya bir uygulamanın gereklerini bunu yapmak için iyi bir neden olmadıkça yerine getirmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁰⁹ Bu noktada, söz konusu beyan kelimelere dökülmüş olabileceği gibi bir uygulamadan veya her ikisini de içeren bir durumdan da kaynaklanabilir.⁴¹⁰ Öte yandan bu tür bir beklenti söz konusu ise, bu sözün açık ve net olması gerektiği belirtilmesine karşın açık bir söz verilip verilmediği hususu belirsiz ve tartışmalı olabilir.⁴¹¹ Zira beklenti, idare tarafından verilmiş bir söz olmadığı takdirde de koruma görebilmektedir. İdarenin geçmişten bugüne süre gelerek yerleşik hale gelmiş uygulamalarından kaynaklanan beklentiler de hukuki bir temeli olan beklenti olarak kabul edilmektedir.⁴¹² Bu kapsamda devletin uzun süredir istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü uygulaması, açık ve kesin nitelikli bir beyan niteliği taşımasa dahi beklenti yaratabilir.⁴¹³

⁴⁰⁸ D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727, K. 2021/1296

⁴⁰⁹ Craig, *Administrative Law*, s. 679.

⁴¹⁰ Craig, *Administrative Law*, s. 679.; Endicott, *Administrative Law*, s. 295.

⁴¹¹ Endicott, *Administrative Law*, s. 295.

⁴¹² Endicott, *Administrative Law*, s. 295.

⁴¹³ Craig, *Administrative Law*, s. 679.

Ayrıca idarenin davranışı, kişilerin idarenin hukuka aykırı bir harekette bulunmasını beklemesine yol açabilir. Bu noktada söz konusu beklentilerin korunup korunmayacağı da tartışmalıdır. Endicott, böyle bir durumda, ilgilinin beklentisi tamamen makul bile olsa, geçerli bir beklenti olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Buna göre, beklenti oluşturan durumun ilgili kamu otoritesinin veya kamu personelinin görevi ile çelişmemesi gerekmektedir.⁴¹⁴ Bu durum idarenin hukuka aykırı bir davranışı söz konusu olduğunda bu davranışa güvenerek hareket eden bireyler bakımından bir beklenti oluşmayacağı anlamına gelmektedir.⁴¹⁵ Dolayısıyla idarenin hukuka aykırı işlemleri kural olarak meşru beklentiye vücut vermez. Nitekim, Danıştay konu ile ilgili bir kararında beklenti yaratan durumun hukuk temelinde haklı olması ve bir bütün olarak hukuka uygun olması gerektiğini ifade etmektedir.⁴¹⁶

Bununla birlikte öğretilerde, üçüncü kişilerin haklarını ihlal eden veya temel hak ve özgürlüklere müdahale şeklindeki idari uygulamalar dışındaki uygulamalar bakımından hukuka aykırı olsa bile idarenin uzun süre aynı şekilde davranmak suretiyle oluşturduğu toplumsal algı ve beklentinin yok sayılmayacağına dair görüş mevcuttur. Buna dayanak olarak ise hiçbir idarenin, kişileri yanıltma çabası içinde olamayacağı, idarenin hukuku bilme/yorumlama ve uygulama konusunda kişilerden çok daha avantajlı durumda olduğu ileri sürülmektedir.⁴¹⁷

Konu ile ilgili öğretilerdeki bir başka görüş ise idarenin hukuka aykırı biçimde oluşturduğu beklentilere ilişkin uğranılan zarar tazmin edilebileceği yolundadır. Buna göre devlet kişinin beklentisini sonuçsuz bıraktığında adil bir denge kurma gerekliliğini yerine getirmesi için yardımsever davranması gerekmekte olup, yardımseverlik derecesi tazminat ödenmesine kadar çıkabilecektir.⁴¹⁸ Türk idare hukuku öğretisinde Altındağ konu ile ilgili olarak bu tür durumlardaki beklentiler söz konusu olduğunda meşru beklentilerin gündeme gelebileceğini, ancak idarenin hukuka uygun davranma yükümlülüğü gereğince, korunmaması gerektiğini ifade etmekte; eğer ilgili olağanüstü bir zarara uğrayıp bu zararların karşılanması devletin mali yapısını bozucu nitelikte değilse, bu zararın meşru beklentilerin telafi edici

⁴¹⁴ Endicott, *Administrative Law*, s. 298.

⁴¹⁵ Endicott, *Administrative Law*, s. 298.

⁴¹⁶ D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727, K. 2021/1296

⁴¹⁷ Yasin, “Örf ve ...”, s. 34.

⁴¹⁸ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 220.

koruması kapsamında karşılanması gerektiğini belirtmektedir.⁴¹⁹ Gişi de benzer biçimde hukuka bağlılığın ve hukuka saygının gereği olarak idarenin hukuka aykırı tasarruflarından beklentilerinin korunmaması gerekmekte olmakla birlikte uyumsuzluğun özelinde makul bir dengenin kurulması gerekliliği halinde bu kuralın istisnai uygulamaları olabileceği belirtilmektedir.⁴²⁰

İdarenin beklenti oluşturabilecek davranışlarının yanında yürürlükte olan kurallara ve yerleşik hale gelen yargı kararlarına güvenilerek girilen beklentilerin de sağlam ve yeterli bir hukuki temeli bulunan beklentiler olarak kabul edilmektedir. Anayasa Mahkemesi bir kararında her hukuk kuralının muhatabında bir beklentiye yol açmasının mümkün olduğunu belirtmektedir.⁴²¹ Anayasa Mahkemesi'nin başka bir kararında ise her hukuk kuralı ifadesi yerine kişilere belirli haklar sağlayan hukuk kuralları ifadesi kullanarak bu kapsamı sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, *“bir kuralda öngörülen koşulları taşıyan kişilerin o kuralın ilişkin olduğu hakkı hukukten ve fiilen elde etmeleri, kendileri yönünden kazanılmış hak oluşturmakla birlikte henüz bu hakkı kazanmamış kişilerin de söz konusu hakkı elde etme noktasında bir beklenti içinde olmaları olağandır.”*⁴²² Bu çerçevede önemli olan beklentinin yeterli bir somutluğa sahip olması olup beklentinin temelsiz bir hak kazanma yönünde bir beklenti değil, belirli bir kanun hükmüne dayanması durumunda meşru beklentiye vücut verebilecek bir beklentinin varlığından söz edilebilir. Aynı şekilde, başarılı olma şansının yüksek olduğu istikrarlı içtihadı dayanan beklentinin de meşru bir beklentiye vücut verebileceği kabul edilmektedir.⁴²³

Beklenti olmadan meşru bir beklentiden söz edilebilir mi? Kişilerin beklenti oluşturan durumu bilmesi, buna dayanarak bir beklentiye girmesi meşru beklentinin varlığı için gerekli olup olmadığı da tartışılması gereken ayrı bir husustur. Öğretide, kişiler nezdinde beklenti oluşturan davranışın doğrudan ilgililere yönelmesi gerekmesede de ilgililer bu davranış hakkında bilgi sahibi olması gerektiği belirtilmektedir.⁴²⁴ Başka bir ifadeyle beklenti sahipleri beklentilerini oluşturan durum hakkında en azından bilgi sahibi olmalıdırlar. Bu noktada akla gelen sorular,

⁴¹⁹ Altındağ, “Yürürlükte Olan ...”, s. 15.

⁴²⁰ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 190.

⁴²¹ AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291, para.8.

⁴²² AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para. 26-27.

⁴²³ AYM, T. 05.11.201, B.N. 2013/1178, para. 53.

⁴²⁴ Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...* s. 187.

kişinin beklenti oluşturan durumun farkında olmaması durumunda bir beklentisinin olup olmayacağı veya kişinin beklenti oluşturan duruma güvenerek hareket etmemesi durumunda bu duruma güvenerek hareket edenlerle eşit durumda olduğundan var olan bir beklentisinden bahsedilip bahsedilemeyeceğidir. Bu noktada bireyin beklenti oluşturan durumun farkında olmadığından içinde bulunduğu bir beklentiden söz edilemez. Bu durum ilgilinin beklenti oluşturan duruma güvenerek hareket etmemesi durumunda da aynı şekildedir. Ancak ilgililerin beklenti oluşturan durumun farkında olmaması veya bu duruma güvenerek bir menfaat elde etme amacıyla hareket etmemesi, beklenti ile elde edilmek istenen menfaati elde etme konusunda bir talepte bulunamayacağı anlamına gelip gelmediği tartışmalıdır. Öğretide beklenti sahibinin ne beklediğinden ziyade ne beklemeye hakkı olduğunun önemli olduğu belirtilmektedir. Buna göre meşru beklenti bireylerin neyi beklediği ile değil, neyi beklemeye hakkı olduğu ile ilgilenmektedir.

Konu ile ilgili olarak Birleşik Krallıkta *R (Rashid) v Secretary of State for the Home Department* kararında başvurunun var olduğunu bilmediği politikaya dayanan meşru bir beklentisi karşımıza çıkmaktadır.⁴²⁵ Uyuşmazlık konusu olayda davacının Birleşik Krallığa sığınma başvurusunun davacının Irak'taki Kürt bölgesine kaçarak zulümden kaçabileceği gerekçesiyle reddedilmesi söz konusu olup, davacı davayı açarken ilgili bakanlığın sığınma başvurusunu bu gerekçe ile reddedilmeyeceğine dair politikası olduğundan haberi bulunmamaktadır. Öte yandan, Yüksek Mahkeme, davacının talebinin reddedilmesini yetkinin kötüye kullanılması olarak değerlendirmiş, ilgili meşru beklenti oluşturan duruma dair bilgi sahibi olmamasına karşın meşru beklentisi bulunduğu karar verilmiştir.⁴²⁶

Anılan kararda idarenin kendi politikasına aykırı hareket etmesinin engellenmesinin nedeninin, ilgilinin idarenin bu politikaya uymasını beklemesi olduğunu söylenemeyeceği ve bu kararda ifadesini bulan meşru beklentinin sözde bir beklenti (İng. *psuedo-expectation*) olduğu değerlendirilmektedir.⁴²⁷ Buna göre, kararda idarenin kendi politikasına aykırı hareket etmesinin engellenmesinin sebebi iyi idare ve istikrar (İng. *principle of consistency*) ilkeleridir.⁴²⁸ Zira hakimın görevi, idareye iyi idarenin hangi yolu gerektirdiğinin söylenmesi olmamakla birlikte;

⁴²⁵ Saygın, "Haklı Beklentilerin ...", s. 225.

⁴²⁶ Endicott, *Administrative Law*, s. 307.

⁴²⁷ Endicott, *Administrative Law*, s. 307.

⁴²⁸ Endicott, *Administrative Law*, s. 307.

hakim, idarenin davacı lehine bir uygulaması olup idarece bunun gerçekleştirilmesinde başarısız olduğu takdirde, davacı lehine olan bu uygulamayı bilmeseyse bile, idarenin davacının lehine olan uygulamasını gerçekleştirmemesinin keyfi, sorumsuz bir güç kullanımı anlamına geldiğini tespit edebilir.⁴²⁹ Böyle bir durumda, idarenin keyfi hareket etmesini önlenmesinde rol oynayan ilkeler uyarınca bir koruma sağlanabilecektir.⁴³⁰ Bu noktada meşru beklentilerin korunması ile istikrar ilkesi birbiriyle ilişkili olup idarenin keyfi hareketlerinin engellenmesinde rol oynamaktadır.⁴³¹

Kişinin beklenti oluşturan durumun farkında olmaması durumuna ilişkin Elliot, Beatson, Matthews da doktrinsel olarak bilgi sahibi olmayı meşru beklentiden ayırmada büyük bir zorluk olmadığını belirtmekte; bu kapsamda beklenti sahibinin gerçekte ne beklediğinden ziyade ne beklemeye hakkı olduğuyla ilgilenen meşru beklenti kavramının nesnel hukuki bir yapı olup kişilerin beklenti oluşturacak durum hakkında hiçbir şey bilmeseyse bile beklenti sonucunu beklemeye hakkı olduğunu kabul etmek için ayrıntılı bir zihin jimnastiği gerekmediğini belirtmektedir.⁴³²

Anayasa Mahkemesi'nin beklentinin varlığını açıkladığı ikinci temel içtihadı ise gerçek olmayan geçmişe yürümenin söz konusu olduğu, hukuki güvenlik ilkesi ışığında meşru beklenti ilkesine ilişkin yapmış olduğu tanımlarında karşımıza çıkmaktadır. Buna göre meşru bir beklentinin gündeme gelebilmesi için bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği lehine olan bir kuralın varlığı, bu kuralda öngörülemez nitelikli bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemez nitelikli değişikliğin herkes tarafından ileri sürülebilecek, objektif nitelikli bir beklenti oluşturması gerekmektedir.⁴³³ Anayasa Mahkemesi'nin bu tanımında beklentinin varlığına ilişkin yaklaşımını idari yargı organlarının kararlarında beklenti oluşturan duruma uyarlayarak yinelediği görülmektedir: *“Haklı beklenti, bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği lehine olan bir kanunda, ya da idarenin istikrar kazanmış bir uygulamasında öngörülemez bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemez değişikliğin herkes yönünden objektif olarak beklenebilecek bir beklentiye sonuçsuz bırakması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gündeme gelmektedir.”*⁴³⁴

⁴²⁹ Endicott, *Administrative Law*, s. 307.

⁴³⁰ Endicott, *Administrative Law*, s. 307.

⁴³¹ Endicott, *Administrative Law*, s. 308.

⁴³² Elliot, Beatson, Matthews, *Beatson, Matthews ...*, s. 188.

⁴³³ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41, K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143.

⁴³⁴ Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi, T. 16.06.2020, E.2019/1635, K.2020/1329

Anılan tanımda, bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği idarenin istikrar kazanmış uygulamalarında meydana gelen öngörülmez nitelikteki değişiklikler bakımından da meşru beklentilerin korunmasının gündeme geleceği belirtilmektedir.

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi ve idari yargı organları bu tanıma yer verdiği kararlarında öncelikle beklenti oluşturan durumun başkaları içinde aynı beklentiye oluşturmaları gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, beklenti objektif nitelikli olmalı, aynı koşullar altında üçüncü kişilerde de beklenti oluşturmalıdır.⁴³⁵ Anayasa Mahkemesi bir kararında, yürürlüğe girdiği tarihte öğrenim görenleri de etkileyecek nitelikteki yasa koyucunun yapmış olduğu yeni düzenleme ile ilgililerin Polis Memuru ve Komiser Yardımcısı rütbelerine aday memur olarak atanabilmenin koşulları arasına Polis Akademisi Başkanlığınca düzenlenecek sınavda başarılı olma koşulunun eklenmesini, önceki düzenlemede böyle bir koşul öngörülmemesi sebebiyle ilgililerin sınava girmeden aday memur olarak atanabileceği yönündeki beklentilerini zedelediğine karar vermiştir. Mahkemeye göre *“Kanun’da daha önce sınav koşuluna yer verilmemiş olmasının, yeterliliği ve liyakati ölçme konusunda en uygun araçlardan biri olarak kabul edilen ve birçok alanda uygulanan sınav koşuluna bir daha başvurulmayacağı yolunda objektif bir beklentiye neden olması da düşünülemez.”*⁴³⁶

Öte yandan bu objektif nitelikli beklenti beklentiye vücut veren durumun devam edeceğine dair güven içermelidir. Bu noktada bireyler beklenti oluşturan durumun devam edeceğine güvenerek hareket etmelidir. Danıştay bir kararında bu güvenin zarar doğurucu bir güven olması gerektiğini belirtmektedir.⁴³⁷ Ancak Anayasa Mahkemesi kararlarında bu güvenin zarar doğurucu olması bir zorunluluk olarak kabul edilmemektedir.

Bireylerin kendisine güvenerek hareket ettiği beklenti yaratan durumda hukuki güvenliği zedeleyecek öngörülemeyen nitelikli bir değişiklik de söz konusu olmalıdır. Dolayısıyla beklentinin dayanağı olan durumda değişiklik olasılığı makul ise, yani öngörülebilen ise önceki beklentinin aynı şekilde sürdürülmesi ve korunması

⁴³⁵ Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 126.

⁴³⁶ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143, para. 250.

⁴³⁷ D., 6. D., T. 04.02.2021, E. 2017/7727, K. 2021/1296.

söz konusu olamaz.⁴³⁸ Bu şartlar birlikte gerçekleştiği takdirde Anayasa Mahkemesi meşru bir beklentinin gündeme gelebileceğini belirtmektedir.

2.2.2. Beklentinin korunması

Meşru beklenti kavramının hukuken korunan beklenti anlamına gelmesi, ilgilinin meşru bir beklentisi var ise, bir şey beklemesinin sadece meşru olmadığı, hukuk sisteminin yargı denetiminde bu beklentiye bir çeşit koruma sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir.⁴³⁹

Anayasa Mahkemesi kararlarında da meşru seviyesine ulaşmış beklentinin hukuk sistemi tarafından koruma gördüğü belirtilmektedir.⁴⁴⁰ Zira hukuk sisteminin tüm beklentileri mutlak suretle korunmasının kuralların değişmezliğine yol açarak kuralların değiştirilmesini anlamsız kılabilir. Bu noktada kuralların yürürlüğe girdiği andan itibaren kişiler nezdinde farklı derecelerde beklenti yaratması ve beklenti yaratan bu kuralların değişmesiyle yaratılan bu beklentilerin sonuçsuz bırakılması işin doğası gereğidir.⁴⁴¹

her hukuk kuralının yürürlüğe girdiği andan itibaren bireylerde az veya çok bir beklenti yaratması ve değişmesi durumunda da beklentilerin boşa çıkması ve bireylerin az veya çok hayal kırıklığı yaşaması işin doğası gereğidir.

Dolayısıyla her beklentinin hukuk sistemi tarafından korunması söz konusu olmayıp beklentinin koruma görebilmesi için meşru seviyesine ulaşmış olması gerekmektedir.⁴⁴²

Meşru beklentinin korunması, hukukun değişen ihtiyaçlara uyum gösterecek biçimde esnekliğe sahip olmasının sağlanması, zamanla değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi için kamu yararının sağlanması amacıyla yeni düzenlemeler yapılmasının önüne geçmemelidir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi hukuken korunmaya değer bir beklentinin söz konusu olması için bu beklentinin meşru seviyesine ulaşmış olması gerektiğini ifade etmektedir. Beklentinin meşru seviyesine ulaşıp ulaşmadığını tespit ederken de kimi zaman hakkaniyet ölçütüne başvurmakta, kimi zaman önemli bir kamu yararı olup olmadığını araştırmakta,

⁴³⁸ Thomas, *Legitimate Expectations ...*, s. 55.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 127.

⁴³⁹ Endicott, *Administrative Law*, s. 293.

⁴⁴⁰ AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291, para.8.

⁴⁴¹ AYM, 16.11.2017 T., E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 69.

⁴⁴² AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para.26-28.

beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla temel hak ve özgürlüklere bir müdahale söz konusu ise bu müdahalenin Anayasa'nın 13'üncü maddesinde benimsenen ilkelere veya müdahale edilen temel hak ve özgürlük bakımından Anayasa'da özel olarak öngörülen diğer hususların ihlal edip edilmediğine bakmaktadır.

2.2.1.3.Hakkaniyet ölçütü

Hukukun amacı toplumda adaletin, istikrarın ve güvenin sağlanmasıdır.⁴⁴³ Yasama organı ve idare düzenlemelerini kamu yararının sağlanması amacıyla yapması, bu düzenlemelerin genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti ilkesinin bir sonucudur.⁴⁴⁴ Dolayısıyla yasa koyucu ve idarenin kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.⁴⁴⁵

Bu noktada hakkaniyet takdir yetkisi kullanılırken yasa koyucu ve idarenin dikkate alması gerektiği bir kavram olup Anayasa Mahkemesi tarafından, bireylerin meşru beklentilerinin korunmadığı durumlarda adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkıp çıkmadığının tespitinde kullanılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili ilk kararlarından biri olarak nitelendirilebilecek bir kararında kazanılmış hak kavramı ile meşru beklentilerin korunması arasında ayırıştırma yapmış, akabinde hakkaniyet ilkesini ölçüt olarak meşru beklenti ilkesini uygulanmıştır. Anılan kararda meşru beklenti ilkesine değinmekle kalmamış, meşru beklenti ilkesine ilişkin ilk açıklamalarından birini yapmış ve bu tür beklentilerin korunmasına ilişkin bir ölçüt belirlemiştir.

Kararda, *“Kanunların uzun süreli uygulanmasına güvenerek hayatını yönlendiren, hukuki iş ve işlemlere girişen bireyin, bu kanunların uygulanacağı yolunda oluşan beklentisinin mümkün olduğunca korunması gerekmektedir. Ancak, hukuki güvenlik ilkesi, her türlü beklentinin korunmasını zorunlu kılmaz. Bir beklentinin hukuken koruma görebilmesi için, meşru (haklı) beklenti seviyesine*

⁴⁴³ D, 11. D., T. 04.04.2006, E. 2005/2927 K. 2006/1625.

⁴⁴⁴ AYM, T. 10.12.2020, E. 2016/144 K. 2020/75; D., İDDK., TÇ 14.04.2008, E. 2005/270 K. 2008/1286

⁴⁴⁵ AYM, T.14.05.2015, E. 2014/177, K. 2015/49, R.G.T. 11.06.2015, R.G.S. 29383; D., İDDK., TÇ 14.04.2008, E. 2005/270 K. 2008/1286; *“4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olup hâkime takdir yetkisi tanınan durumlarda, hâkimin bu takdir yetkisini somut olayın özelliklerine uygun olarak ve adalet ilkelerini gözeterek kullanmasını ifade etmektedir. Hakkaniyet kavramı, hukukun genel bir ilkesi olduğundan, anayasa yargısında da dikkate alınmalıdır. Kanun koyucu da tıpkı mahkemeler gibi takdir yetkisi kullanırken hakkaniyeti gözetmekle yükümlüdür.”* AYM, T. 07.04.2016, E. 2015/109, K. 2016/28.

ulaşması gerekmektedir. Beklentinin meşru olup olmadığı tespit edilirken başvurulacak ölçüt, 'hakkaniyet'tir' biçimindeki ifadelerle yer vererek meşru seviyesine ulaşmış beklentilerin koruma görebileceği, bu noktada meşru beklenti seviyesine ulaşmış bir beklentinin tespitinde hakkaniyet ölçüsüne riayet edilmesi gerektiğini ifade edilmiştir.⁴⁴⁶ Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin hakkaniyet ölçütünü beklentilerinin sonuçsuz bırakılmasıyla elde edilecek bireysel menfaatin, yapılan düzenlemeyle elde edilecek kamu yararından daha üstün olup olmadığını tespit ederken kullandığı görülmektedir. Kararda beklentinin hukuk sisteminde koruma görebilmesi için yapılan düzenlemeyle beklentisi sonuçsuz bırakılanlar bakımından hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkması aranmıştır.

Dolayısıyla Mahkeme'nin bu ilkeye kazanılmış hak kapsamına girmeyen ve yeni yapılan düzenlemelerin etki alanı dışında tutulan durumlarda veya hukuki güvenliğe aykırı düşen düzenlemelerde başvurduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen karardan Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklenti kavramını tamamlanmış bir durum söz konusu olmayan, kazanılmış hak ifade etmeyen durumlarda uyguladığı, yürürlükte olan kuralların gelecekte de devam edeceği beklentisiyle hareket eden bireylerin bu beklentilerinin korunmamasında üstün bir kamu yararı olmadığı takdirde, diğer bir deyişle beklentisi korunmayan bireyler yönünden hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkması durumunda korunması gerektiği yönünde bir görüş benimsediği sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Hakkaniyet ölçütü Anayasa Mahkemesi'nin yakın tarihli kararlarında da meşru beklentilerin korunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Anayasa Mahkemesi bir kararında yukarıdaki kararlarla benzer biçimde kazanılmış hakların korunması kaydıyla hukuki düzenlemelerde değişiklik yapmasının yasa koyucunun takdirinde olduğunu, öte yandan yasa koyucunun hakkaniyet ölçütünü gözetme yükümlülüğünün değişiklik öncesi durum nedeniyle oluşan beklentilerin dikkate alınmasını gerektirdiğini, bu beklentilerin sonuçsuz bırakılmasıyla hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkması durumunda ilgili yasal düzenlemenin yapılmamasını veya beklentinin sonuçsuz bırakılmamasıyla ilgili istisnalar içeren geçiş hükmü öngörülmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ AYM, 20.09.2012 T., E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013, R.G.S. 28622

⁴⁴⁷ AYM, 16.11.2017 T., E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326, para. 67.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde Anayasa Mahkemesi'nin hakkaniyet ölçütünü beklentilerinin sonuçsuz bırakılmasıyla elde edilecek bireysel menfaatin, yapılan düzenlemeyle elde edilecek kamu yararından daha üstün olup olmadığının tespitinde kullanıldığını, beklentinin hukuk sisteminde koruma görebilmesi için yapılan düzenlemeyle beklentisi sonuçsuz bırakılanlar bakımından adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkması gerektiğinin arandığını ifade edebiliriz.

2.2.1.4.Önemli Kamu Yararı

Bilindiği üzere, yasama organı ve idarenin tasarruflarının tek amacı kamu yararının sağlanmasıdır.

Bu noktada öğretide meşru beklentinin korunması durumundaki kamu yararı olarak “*baskın kamu yararı*” kavramı kullanılmaktadır.⁴⁴⁸ Yasa koyucu ve idarenin tasarruflarında bireylerin beklentilerini mümkün olduğunca koruması hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir. Zira meşru beklenti kavramının temelini oluşturan bireylerin devlete olan güvenlerinin sağlanması, bireylerin yürürlükte olan hukuk kurallarına, devletin bulunduğu bir taahhüde veya geçmişten süre gelen bir uygulamasına güvenerek hareket edebilmelerinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu gerekliliğin sağlanması da bireylerin devlete olan güvenlerini boşa çıkaracak davranışlardan kaçınılmasını zorunlu kılmakla birlikte bu güvenin korunması mevcut hukuk kurallarının değişmeyeceği veya idarenin bir işlemini geri alamayacağı veya verilen bir taahhüden geri dönülemeyeceği anlamına gelmemelidir. Aksi takdirde yasa koyucu ve idare toplumun zaman içinde gelişen ve değişen ihtiyaçlarını karşılayamaz ve kamu yararı sağlanamaz.⁴⁴⁹ Bu noktada, bireylerin güvenlerinin korunabilmesi için yapılan tasarrufla elde edilecek kamu yararı bu güvenin korunması durumunda ilgililerin elde edilecek menfaatten daha üstün olmalıdır. Baskın kamu yararı kavramı da meşru beklentinin korunmaması durumunda elde edilecek bireysel menfaatin, meşru beklentinin korunmasıyla elde edilecek kamu yararından üstün olmaması durumudur.⁴⁵⁰ Buna göre beklentinin korunması ile elde edilecek kişisel yarar, beklentinin sonuçsuz bırakılması ile elde edilecek kamu yararından daha üstün olduğu takdirde meşru beklentinin korunması söz konusu olacaktır. Nitekim Danıştay yakın tarihli bir kararında şu ifadelere yer vermiştir:

⁴⁴⁸ Altındağ, “Yürürlükte olan ...”, s. 13., Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 256.; Gişi, *Haklı Beklentilerin ...*, s. 144.

⁴⁴⁹ AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291, para.8.

⁴⁵⁰ Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 255.

*“Yönetimin, yönetim olmaktan kaynaklanan gücünü ve olanaklarını kullanarak makul beklentiyi karşılayabileceği, baskın kamu yararı olmadığı durumlarda, kamu görevlilerinin haklı beklentilerinin zedelenmemesi gerektiği kabul edilmektedir.”*⁴⁵¹

Öte yandan Anayasa Mahkemesi kararlarında ise beklentilerin koruma görebilmesi ölçütü olarak *“baskın kamu yararı”* ifadesi yerine *“önemli kamu yararı”* ifadesini tercih edildiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi kararlarında *“önemli kamu yararı”* kavramı, hukuk sistemin bir beklentiye koruma sağlayabilmesi için bu beklentinin korunmasına engel teşkil edecek nitelikteki kamu yararı olarak tanımlanmaktadır.⁴⁵² Buna göre bireylerin menfaatiyle kamu yararının karşı karşıya geldiği durumlarda ancak önemli bir kamu yararının bulunmadığı durumlarda meşru beklentiler korunabilecektir; aksi takdirde kanun koyucu ve idarenin kamu yararını gerçekleştirmek üzere değişen koşullara göre yeni politikalar belirlemesi imkânı zedelenmektedir.⁴⁵³

Anayasa Mahkemesi, yürürlüğe girdiği tarihte öğrenim görenleri de etkileyecek nitelikteki yasa koyucunun yapmış olduğu yeni düzenleme ile ilgililerin Polis Memuru ve Komiser Yardımcısı rütbelerine aday memur olarak atanabilmenin koşulları arasına Polis Akademisi Başkanlığınca düzenlenecek sınavda başarılı olma koşulunun eklenmesini, söz konusu düzenlemeyi *“emniyet hizmetlerinin daha iyi işlemesi amacıyla öngörülmektedir. Anılan hizmetlerin hem kamu güvenliği hem de bireylerin kişisel güvenlikleri yönünden taşıdığı kritik önem ve adaylık için aranan kriterlere sahip öğrencilere yerine getirilmesi mümkün olmayan bir külfet yüklenmediği”*⁴⁵⁴ gerekçesiyle hukuki güvenlik ilkesine aykırı bulmamıştır.

Kararın devamında ise 6216 sayılı Kanun’un 43’üncü maddesi ile getirilen düzenlemeleri Anayasa’nın 49 ve 70’inci maddelerine uygunluğu bakımından incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde Mahkeme, *“3201 ve 4652 sayılı Kanunlarda 6638 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki hükümler uyarınca Polis Koleji’nin Güvenlik Bilimleri Fakültesinin esas öğrenci kaynağını oluşturduğunu, Güvenlik Bilimleri Fakültesini başarıyla bitirenlerin başkaca bir*

⁴⁵¹ D., İDDK., T. 09.06.2020, E. 2018/1733 K. 2020/862.

⁴⁵² AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291, para.8.

⁴⁵³ *“Bu yönüyle anayasa yargısında kişi yararıyla kamu yararının karşı karşıya geldiği durumlarda ancak önemli bir kamu yararının bulunmadığı durumlarda haklı beklentinin korunması kabul edilebilir. Aksi takdirde kanun koyucunun kamu yararını gerçekleştirmek üzere değişen koşullara göre yeni politikalar belirlemesi imkânı önemli ölçüde zedelenir.”* AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143.

⁴⁵⁴ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143, para. 252.

sınav şartına tabi kılınmaksızın ilk derece polis amiri kadrolarına atanma hakkı elde ettiğini, dolayısıyla ilgililerin başka eğitim kurumları yerine Polis Kolejinin tercih etmelerinde ve buna göre eğitim ve iş kariyerlerini planlamalarında yürürlükte bulunan Kanun'a güvenerek buradan mezun olduklarında Güvenlik Bilimleri Fakültesine girebilecekleri ve Güvenlik Bilimleri Fakültesinden başarıyla mezun olduklarında sınavsız olarak ilk derece polis amiri olacakları yönündeki beklentilerinin etkili olabileceğinin kabul edilmesi” gerektiğini ifade etmekle birlikte, ilgililerin bu beklentilerinin kanun koyucunun emniyet hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla bu mesleğe kabul koşullarını değiştirmesine engel teşkil etmeyeceği yönünde hüküm kurmuştur.⁴⁵⁵ Mahkemeye göre, bu kişilerin beklentilerini koruyacak şekilde geçiş hükümleri öngörülmemesindeki kamu yararı da, söz konusu hizmetlerin kamusal ve kişisel güvenliğin taşıdığı önemden kaynaklanmaktadır. Bu önem ilgililerin beklentilerinin korunması amacıyla da olsa bu kişilerin beklentilerini koruyacak geçiş hükümlerinin öngörülmesine imkân tanımayabilir.⁴⁵⁶

Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki diğer bir dikkat çekici kararı ise kapatılan harp okulu ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitim gören öğrencilerin, yapılan düzenlemeyle durumlarına uygun okullara naklen kaydedilmelerinin, okulda okurken buldukları statülerini ve bu statüye bağlı haklarını kaybetmeleri anlamına geldiği, bu durumun söz konusu okullardan daha önce mezun olan öğrenciler ile arasında eşitsizliğe neden olduğu iddiasıyla önüne gelen uyumsuzluğa ilişkindir.

Kararda öncelikli olarak kanunlara güvenerek hareket eden bireylerin, ileriye dönük olarak bu kanunların uygulanmasına devam edeceğine yönelik beklentilerinin mümkün olduğu takdirde korunmasının hukuk devletinin en önemli unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesinin bir gereği olduğu; ancak bu durumun, değişen koşullar ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için kamu yararı amacıyla yeni düzenlemeler yapılması imkanın gerekliliği karşısında, mevcut olan hukuki durumların değiştirilemeyeceği anlamına gelmediğini belirtmektedir.⁴⁵⁷ Bu noktada Anayasa Mahkemesi “*bireyin kendisine güvenerek hareket ettiği, lehine olan bir kanunda öngörülemeyen bir değişiklik yapılması ve bu öngörülemeyen değişikliğin herkes*

⁴⁵⁵ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143, para. 255-269.

⁴⁵⁶ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143, para. 274.

⁴⁵⁷ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 98-99.

yönünden objektif olarak beklenebilecek bir beklentiye sonuçsuz bırakması” koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda meşru beklentilerin gündeme geleceğini ancak bu koşulların birlikte gerçekleşmesinin beklentinin korunması için yeterli olmadığını, beklentinin koruma görebilmesi için bu beklentinin korunmasına engel teşkil eden bir kamu yararının, diğer bir ifade ile önemli bir kamu yararının bulunmaması gerektiğini belirtmektedir.

Mahkeme uyuşmazlık konusu olayda harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitimini sürdürenlerin ileriye yönelik olarak muvazzaf subay veya astsubay olarak doğrudan atanmalarına yönelik beklentilerinin bulunduğunu ve bu yöndeki beklentilerinin sonuçsuz bırakıldığı tespit etmiş; beklentinin meşru seviyesine ulaşmış ulaşmadığına ilişkin yapmış olduğu değerlendirmede, yasa koyucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla Harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarının yapılarında köklü değişiklikler yaptığını; bu kapsamda Harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında yeni bir eğitim ve personel hazırlama sisteminin öngörüldüğü; öngörülen bu sistemle ilişkili olarak itiraz konusu kuralla Harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitimini sürdürenlere önceki düzenlemelerle sağlanan subay ve astsubaylığa doğrudan atanma imkânının devam edeceği yönünde bir istisnaya ilişkin bir geçiş hükmü, bir hak tanınmadığını, bu noktada yasa koyucunun değişiklik ile amaçladığı kamu yararının ilgililerin beklentilerine ağır bastığı, başka bir ifadeyle muvazzaf subay veya astsubay olarak doğrudan atanmalarına yönelik beklentileri söz konusu olan bu kişilere istisna tanınmamasındaki kamu yararını gerçekleştirmedeki amacın bu kişilerin beklentilerinden daha üstün olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵⁸ Mahkemeye göre *“Bu yönüyle kanun koyucunun bu alanı yeniden düzenlerken önceki eğitim sisteminde yetişen öğrenciler yönünden bir istisna tanımamasında güdülen amacın da demokratik anayasal düzeni korumak olduğu açık olup bireylerin geleceğe ilişkin bazı bireysel beklentilerinin, anılan yönde düzenleme yapılmasıyla öngörülen kamu yararından daha üstün tutulması beklenemez.”*⁴⁵⁹

Başka bir kararda ise, sözleşmeli erbaş ve erlerin aylık ücret ve artışları ile Kanun’da öngörülen durumlar çerçevesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ayrılan sözleşmeli erbaş ve erlere yapılacak ödemelerin farklı bir hesaplama

⁴⁵⁸ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 103-105.

⁴⁵⁹ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 105.

yöntemiyle belirlenmesini öngören düzenleme, kamu görevlilerinin buldukları statüden kaynaklı meşru beklentileri olmayacağı gerekçesiyle Anayasa'nın 2'nci maddesine aykırı bulunmamıştır. Mahkeme kararında yasa koyucunun “*statü hukuku çerçevesinde yürütülen kamu hizmetine girmeye, memuriyette yükselmeye, özlük haklarına ve bunun gibi diğer hususlara ilişkin koşulları belirlerken kişilerin kazanılmış haklarını ve meşru beklentilerini gözetmek zorunda*” olduğunu vurgulamış, akabinde “*sözleşmeli erbaş ve erler yönünden buldukları statülerden doğan, tahakkuk etmiş, kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklardan söz edilemeyeceğinden aylık ücret ve sözleşme sonu ödemelerin hesaplanmasında asgari ücret yerine 15.330 sabit gösterge ile memur aylık katsayısının çarpımı sonucu bulunan matrahı esas alan yöntemi öngören kuralın hukuki güvenlik ilkesinin unsurlarından kazanılmış haklara saygıyı ve haklı beklentiyi ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır*” şeklinde karar vermiştir.⁴⁶⁰

Anayasa Mahkemesi daha sonra tarihli başka kararlarında ise yürürlükteki hukuk kurallarına güvenerek menfaat elde etme beklentisiyle hareket eden kişilerin, elde etmeyi bekledikleri menfaatlerin kamu yararı karşısında ağır basıp basmadığının tespitinde bir ölçüt geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. Buna göre meşru beklentinin tespitinde, ilgililerin elde etmeyi bekledikleri hakkı elde etmeye ne kadar yakın olduklarının, yapılan düzenlemenin hakkın elde edilmesinin ne derece önüne geçtiğinin ve yeni düzenleme yapılmasının gerekçesinin dikkate alınması gerekmektedir.⁴⁶¹ Bu ölçütlerden hareketle; belli bir menfaat elde etmek için mevcut hukuk kurallarına güvenerek hareket edip bu menfaati elde etmeye yaklaşan, ancak yasa koyucu veya idarenin bu kişinin elde etmeyi beklediği menfaatin korunmasına yönelik bir geçiş hükmü öngörmeden yapmış olduğu bir tasarruf sonucunda bu kişinin elde etmeyi beklediği menfaati sonuçsuz bırakılır ise hukuk sisteminin koruması gerektiği bir beklentiden söz edilebilecektir.

2.2.1.5. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması

Meşru beklentilerin korunması ile temel hak ve özgürlüklerin korunması birbirleriyle yakından ilişkilidir.⁴⁶² Anayasa Mahkemesi kararlarında bireylerin meşru beklentilerinin başta mülkiyet hakkı olmak üzere hak arama özgürlüğü, özel

⁴⁶⁰ AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291, para. 14-18.

⁴⁶¹ AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303, para.26-28; AYM, T. 15.11.2017, E.2016/133, K.2017/123, R.G.T. 11.01.2018., R.G.S. 30298, para. 98.

⁴⁶² Boz, *İdare Hukukunda ...*, s. 128.

hayatın gizliliği ve korunması, çalışma özgürlüğü ve hakkı gibi çeşitli temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvenceden yararlanabileceği belirtilmektedir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin kararlarında, Anayasa'da veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında güvence altına alınan bir temel hak ve özgürlüğün bireylerin meşru beklentilerinin sonuçsuz bırakılması sebebiyle ihlalinin söz konusu olup olmadığını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

Bir temel hak ve özgürlüğün sağladığı güvenceden yararlanan meşru bir beklentinin korunmaması ilgili temel hak ve özgürlüğe müdahale oluşturabilir. Anayasa Mahkemesi 22.05.1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun, 22.03.2000 tarihli ve 4551 sayılı Kanun'un 31'inci maddesiyle değiştirilen 153'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta...” biçimindeki hükmün iptali istemiyle yapılan başvuruda yapılan değişikliğin meşru beklenti kavramı kapsamında bireylerin özel hayatına müdahale oluşturduğunu ifade etmektedir. Buna göre özel hayat kural olarak özel alanı kapsamakla birlikte meşru beklenti kavramının bireylerin mahremiyetlerinin kamusal alanda da bazı koşullar altında korunmasını mümkün kılmakta olup itiraz konusu kural ile özel hayat kapsamındaki davranış ve ilişkiler gerekçe gösterilerek uygulanacak yaptırımların ilgililerin özel hayatına bir müdahale oluşturmaktadır.⁴⁶³ Özel hayata saygı hakkıyla ilgili başka bir kararda ise “işçinin aynı işyerinde çalışan başka bir işçiyle ilişki yaşamayı hâlinde işverenin sadece bu nedene dayanarak iş akdini feshedebileceğini kabul etmek, işçinin demokratik bir toplumda temel haklarına ve özgürlüklerine işyerinde de saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki” meşru beklentisi ile uyuşmayacağı ifade edilmektedir.⁴⁶⁴

⁴⁶³“Bireyin özel hayatı, kural olarak özel alandır. Ancak özel hayatın korunması hakkı bazı durumlarda kamusal alana da genişleyebilir. Zira meşru beklenti kavramı, bireylerin mahremiyetlerinin kamusal alanda da bazı koşullar altında korunmasını mümkün kılmaktadır. Nitekim bireyin mahremiyet alanı ve bu alanda cereyan eden eylem ve davranışları da kişinin özel hayatı kapsamındadır. Buna göre itiraz konusu kural uyarınca özel hayat kapsamındaki davranış ve ilişkiler gerekçe gösterilerek verilebilecek TSK'dan ayırma yaptırımının, kişinin özel hayatına bir müdahale oluşturduğu açıktır.” AYM, T. 27.05.2015, E. 2014/176, K. 2015/53, R.G.T. 26.06.2015, R.G.S. 29398.

⁴⁶⁴ AYM, T. 30.09.2020, B.N. 2017/14907, para. 42.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise hak arama özgürlüğünün en önemli unsurlarından olan mahkemeye erişim hakkının yalnızca teorik olarak bu hakkın tanınmasını değil, aynı zamanda o yargı yerinden alınan nihai kararın icrasına yönelik meşru bir beklentiye de koruduğunu belirtmiştir.⁴⁶⁵

Meşru beklentilerin Anayasa'nın 36'ncı maddesi kapsamında hak arama hürriyetiyle ilişkilendirildiği kararlar da mevcuttur. Anayasa Mahkemesi bir kararında bireylerin tarafsız mahkemede yargılanmayı bekleme konusunda meşru beklentileri bulunduğunu belirtmektedir. Anılan kararda "*başvuruya konu yargılama faaliyeti açısından, yargılama faaliyetini devam ettiren yargılama makamlarının tarafsızlığına ilişkin karineyi ortadan kaldıracak şekilde, yargılamayı yürüten mahkemelerin taraflardan birine yönelik önyargılı ve taraflı bir tutumunun, kişisel bir kanaatinin veya menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir bulgu saptanmadığı ve yargılama makamlarının tarafların adil yargılanmaya ilişkin meşru beklentileri üzerinde menfi etkide bulunacak bir tavır içinde olduklarına dair herhangi bir emarenin bulunmadığı*"⁴⁶⁶ ifadelerine yer vererek hak arama özgürlüğü uyarınca bireylerin yargı organının tarafsızlığına şüphe düşürecek davranışlarda bulunmaması konusunda, başka bir ifade ile tarafsız mahkemede yargılanmayı bekleme konusunda meşru beklentileri bulunduğunu ifade etmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin çalışma hürriyeti ve hakkı ile meşru beklentileri ilişkilendirdiği kararları da mevcuttur: "*Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde çalışma hürriyeti ve hakkı güvence altına alınmıştır. Şüphesiz anılan maddelerle güvence altına alınan hürriyet ve hak, sadece kişilerin özel sektördeki çalışmalarını değil kamudaki çalışmalarını da kapsamaktadır. Dava konusu kuralla bu hürriyet ve hakka ilişkin doğrudan bir düzenleme yapılmamakla birlikte kuralın bu hürriyet ve hakka ilişkin kazanılmış haklara ve meşru beklentilere yönelik bir müdahale taşıyıp taşımadığının incelenmesi gerekmektedir.*"⁴⁶⁷

Başka bir kararda ise meşru beklenti kavramı Anayasa'nın 20'nci maddesinde düzenlenen kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve Anayasa'nın 22'nci maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyeti ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu

⁴⁶⁵ AYM, T. 03.04.2014, B.N. 2013/711, para. 45.

⁴⁶⁶ AYM, T. 26.02.2015, B.N. 2013/1313, para. 48.

⁴⁶⁷ AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143.

kararda çalışana iş yerinde kullandığı kurumsal e-posta hesabının işverenin inceleyebileceği ve denetlenebileceğine dair bir yetkisi olduğuna ilişkin açık ve tam bir bildirim yapılmadığı takdirde temel hak ve özgürlüklerinin işyerinde korunacağı yönünde meşru beklentisi olduğuna işaret edilmektedir.⁴⁶⁸ Ayrıca açık ve tam bildirim yapmadan çalışan tarafından kullanılan kurumsal e-postanın işveren tarafından incelenerek yapılan müdahalenin kapsamı da kararda tartışma konusu yapılmış ve başvurunun kişisel verisi kapsamında olan e-postaların içeriklerine de erişildiği tespit edilmiştir. Yapılan bu uygulamalarla başvurunun Anayasa'nın 20'nci maddesinde düzenlenen kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve Anayasa'nın 22'nci maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁶⁹

Meşru beklentiler Anayasa'nın 17'nci maddesinde düzenlenen maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının sağladığı güvence kapsamında da koruma görebilmektedir. 2013 yılından önce engelli aylığı bağlanan ancak 2013 yılında yapılan düzenlemeyle aylık bağlanma ölçütleri değiştirilmesi üzerine bağlanan engelli aylığı kesilen başvurunun yapmış olduğu bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi, kendisine engelli aylığı ödemesini sağlayan daha önceki düzenlemeye güvenerek hayatına yön veren başvurunun aylığının kesilmesine yönelik müdahaleyi öngörülebilir bulmamıştır. Kararda başvurunun 2013 yılındaki düzenlemeden önce engelli aylığı bağlanmasına yönelik kuralın 20 yıl gibi uzun bir süre uygulanmasına güvenerek hayatını yönlendirdiği, ancak yasa koyucunun öngörülemez nitelikli bir değişiklikte başvurunun bu güvenini sonuçsuz bıraktığına vurgu yapılarak yapılan bu müdahale orantılı bulunmamış ve başvurunun Anayasa'nın 17'nci maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ “Öncelikle e-posta hesabı üzerinden yapılan iletişimin denetlenebileceğine ve iletişim araçlarının kullanım koşullarına ilişkin olarak önceden tam ve açık bir bilgilendirme yapılmadığı hâllerde temel hak ve özgürlüklerinin işyerinde de korunacağı yönündeki haklı beklentiyle çalışan kişinin kurumsal e-posta üzerinden kişisel yazışmalar yapabileceğinin işveren tarafından da öngörülebilecek bir durum olduğu vurgulanmalıdır. Buradan hareketle çalışana açık bir bilgilendirmenin yapılmadığı hâllerde hak ve özgürlüklerine bir müdahalede bulunulmayacağı hususunda çalışanların makul bir beklenti içinde olacaklarının kabul edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvencelerden yararlandırılması gerektiği söylenebilir.” AYM, T. 19.09.2020, B.N. 2016/1310, R.G.T.-10.10.2020, R.G.S. 31274, para. 75

⁴⁶⁹ AYM, T. 19.09.2020, B.N. 2016/1310, R.G.T. 10.10.2020, R.G.S. 31274, para. 78-79.

⁴⁷⁰ AYM, T. 16.09.2020, B.N. 2017/40383, para. 63-85.

Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklentiler ile en çok ilişkilendirdiği temel hak ve özgürlük ise mülkiyet hakkıdır. Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanan meşru beklentileri açıklarken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına doğrudan gönderme yapmaktadır. Buna göre mülkiyet hakkı mevcut mal ve mülkleri koruyan bir güvence sağlamakta olup bireylerin mevcut durumda sahibi olmadıkları mülklerin mülkiyetini kazanma hakkı mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanmamaktadır. Ancak ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru beklentiler mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanarak bu durumun istisnasını oluşturmaktadır.⁴⁷¹

Anayasa Mahkemesi bir kararında konu ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: *“Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü malvarlığı haklarını kapsamaktadır. Bununla birlikte, anayasallık denetiminde ekonomik değer ifade eden malvarlıklarına ilişkin olarak Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında inceleme yapılabilmesi için ilgili mülkün halihazırda kişilerin mülkiyetinde bulunması gerekmektedir. Kişilerin hukuken malik bulunmadıkları malvarlığı değerlerine yönelik mülk edinme beklentileri, kural olarak Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında koruma görmemektedir.”*⁴⁷²

Bu noktada, bir beklentinin Anayasa'nın 35'inci maddesinin sağladığı güvenceden yararlanabilmesi için bu beklenti bir ekonomik değer veya bir alacak iddiasını elde etmeye yönelik olmalıdır.⁴⁷³ Bu nitelikteki bir beklenti, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddiadan doğmalı ve bir kanun hükmü, yerleşik hale gelmiş yargı kararı veya aynı menfaate dayanan bir hukuki işlem gibi yeterli somutluğa sahip olmalıdır.⁴⁷⁴ Bu kapsamda temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya yalnızca ulusal hukukta mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığı beklentinin meşru olarak değerlendirilmesini mümkün kılmamaktadır.⁴⁷⁵ Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanan meşru bir beklentiye tespit ederken mevcut hukuk sisteminde iddia edilen

⁴⁷¹ AYM, T. 04.05.2020, B.N. 2018/3133

⁴⁷² AYM, T. 15.05.2015, E.2014/177, K. 2015/49, R.G.T. 11.06.2015, R.G.S. 29383

⁴⁷³ “Ancak Anayasa Mahkemesi kararlarında açıklandığı üzere, belli durumlarda, bir “ekonomik değer” veya icrası mümkün bir “alacak” iddiasını elde etmeye yönelik “meşru bir beklenti”, Anayasa'nın mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir.”, AYM, T. 01.07.2015, E.2015/39, K.2015/62, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 2941, para. 21.

⁴⁷⁴ AYM, T. 09.07.2020, B.N. 2018/24182; AYM, T. 13.04.2021, B.N. 2018/19078

⁴⁷⁵ AYM, T. 22.01.2019, B.N. 2015/2273

mülkiyet iddiasının tanınıp tanınmadığını tespit etmeye çalışmakta, bu tespiti ise mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapmaktadır.⁴⁷⁶

Anayasa Mahkemesi bir kararında, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz yerlerden, önceden tarıma elverişli olan taşınmazlar ile zilyetlerince ihya edilmek suretiyle tarıma elverişli hâle getirilen taşınmazların zilyetleri adına tespit ve tescil edilmelerine imkân tanındığını, ihya suretiyle tarıma elverişli hâle getirilen taşınmazlar üzerinde mülkiyet hakkının kazanılmasının ise 09.10.1987 tarihinden sonra 3402 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinde düzenlenen ihya hükümlerine göre söz konusu olduğunu, dolayısıyla 09.10.1987 tarihinden önce ihya yoluyla tarıma elverişli hâle getirilen taşınmazlara zilyet bulunanların, bu taşınmazların maliki olabilecekleri yolunda mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilecek nitelikte bir meşru beklentilerinin bulunmadığını belirtmiştir.⁴⁷⁷

Anılan kararın devamında ise, 09.10.1987 tarihinde yürürlükte bulunan 743 sayılı Kanun'un 639'uncu maddesinin birinci fıkrasında, tapu sicilinde kayıtlı olmayan bir gayrimenkulü nizasız ve fasılasız yirmi sene müddetle ve malik sıfatıyla zilyedinde bulundurmuş olan kimseye, o gayrimenkulün kendi mülkü olmak üzere tescili talebinde bulunabilme imkânı tanındığı, 743 sayılı Kanun'un 639'uncu maddesinin 04.10.1926 tarihinden 01.01.2002 tarihine kadar yürürlükte olup uygulandığı, bu kapsamda olağanüstü kazandırıcı zamanaşımında kanundaki şartların dolmasıyla mülkiyet hakkının kazanılarak mahkemeye tescil talebinde bulunabilme hakkı elde edilmesinin zilyetlerde, söz konusu taşınmazın mülk edinileceğine ilişkin meşru bir beklentiye vücut verebileceği kabul edilmiştir.⁴⁷⁸

Başka bir kararda ise belediyenin tahsis işlemlerine konu olan bölgenin imar planını değiştirmesiyle arsa devirlerinin imkânsız hâle gelmesi üzerine açılan tazminat davaları ile icrası mümkün bir alacağı elde etme konusundaki davacıların beklentisinin meşru beklenti niteliğine dönüştüğü ifade edilmektedir. Buna göre *“arsa tahsis işlemlerinin belli bir bedel karşılığında yapılmasıyla taşınmazların mülkiyetleri kazanılmamış olsa da icrası mümkün bir alacağı elde etme konusunda*

⁴⁷⁶ AYM, T. 13.04.2021, B.N. 2018/19078

⁴⁷⁷ AYM, T. 01.07.2015, E.2015/39, K.2015/62, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 2941, para. 31.

⁴⁷⁸ AYM, T. 01.07.2015, E.2015/39, K.2015/62, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 2941, para. 33.

meşru beklenti içine giren davacılar, bu alacakları yönünden Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilecektir.”⁴⁷⁹

Yukarıda yer verilen kararlar ışığında bireylerin meşru beklentilerinin başta mülkiyet hakkı olmak üzere hak arama özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve korunması, çalışma özgürlüğü ve hakkı gibi çeşitli temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvenceden yararlanabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu noktada bir temel hak ve özgürlüğün güvencesinden yararlanan beklentiler korunurken Anayasa Mahkemesi gerek norm denetimi yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda, gerekse bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda, beklentinin sonuçsuz bırakılmasının Anayasa'nın 13'üncü maddesinde öngörülen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ilkelere uygun olup olmadığını ve ilgili temel hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa'da özel olarak öngörülen ilkelere uygun olup olmadığını değerlendirmektedir.

Anayasa'nın “*Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması*” başlıklı 13'üncü maddesine göre “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” Söz konusu madde uyarınca temel hak ve özgürlükler özlerine dokunulmaksızın, Anayasa'da özel olarak öngörülen nedenlerle ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Yapılan bu sınırlama Anayasa'ya, demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasa'nın 13'üncü maddesinde ifade edilen ölçülülük ilkesi, bir beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla elde edilen kamu yararının beklenti sahibi üzerinde ortaya çıkan etkisi karşısında ölçsüz bir durum oluşturup oluşturmadığıyla ilgilenmektedir.⁴⁸⁰

Ölçülülük ilkesi “*temel hak ve hürriyetlere getirilecek sınırlandırmaların bu sınırlandırmayla ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından elverişli ve gerekli olup, sınırlandırma aracıyla amaç arasında orantısızlık bulunmaması*”⁴⁸¹ olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda ölçülülük ilkesi kamu yararı ile bireysel menfaatler

⁴⁷⁹ AYM, T. 20.12.2018, E.2016/181, K.2018/16, R.G.T. 05.04.2019, R.G.S. 30736, para. 33.

⁴⁸⁰ Endicott, *Administrative Law*, s. 305.

⁴⁸¹ Özbudun, *Türk Anayasa ...*, s. 116.; Yücel Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*, (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002), s. 21.

arasında makul bir denge kurmayı amaçlamakta olup, ilke ile kamu gücünü elinde bulunduran idarenin kamu yararı amacıyla temel hak ve özgürlüklere ne derecede müdahil olabileceğinin sınırları çizilmektedir.⁴⁸² Başka bir ifade ile ilke, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasıyla elde edilmek istenen kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğüne müdahale edilen bireyin söz konusu hakkı arasında adil bir denge kurulması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla ölçülülük ilkesi ile bireyler kendilerinden daha güçlü konumda bulunan idare karşısında korunmaktadır.⁴⁸³

Öğretide hukuk devleti ilkesinin “ölçülülük ilkesinin yaygın geçerliliğini açıklayan en uygun pozitif temel” olduğunu vurgulanmakta, ölçülülük ilkesinin temel hak ve özgürlükleri koruyarak “hukuk devletinin önemli bir unsuru olan "devlete karşı temel hak ve özgürlükler" düşüncesinin somutlaşmasına” hizmet ettiği belirtilmektedir.⁴⁸⁴ Nitekim hukuk devletinin temel hak ve özgürlükleri en geniş ölçüde sağlayıp güvence altına alan devlet olduğu dikkate alındığında,⁴⁸⁵ hukuk devleti ilkesinin bu ilkenin dayanağı olabileceğini söyleyebiliriz. Gerçekten de hukuk devleti “temel hak ve özgürlüklere dayanan, bu hakların korunup güçlenmelerine olanak sağlayan”⁴⁸⁶ devlet olup temel hak ve özgürlüklerin korunması hukuk devleti ilkesinin unsurlarından birisidir.⁴⁸⁷ Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında da ölçülülük ilkesi hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak kendisine yer bulmaktadır.⁴⁸⁸

Öte yandan Anayasa'nın 13'üncü maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi hukukun genel ilkelerinden biri olduğundan uygulanması için pozitif bir dayanağının bulunmasına gerek yoktur.⁴⁸⁹ Bu çalışmada da bizi ilgilendiren kısmın ölçülülük ilkesinin meşru beklentilerin korunması ile ilişkisi olduğundan ölçülülük ilkesinin dayanağına ilişkin tartışmalara daha fazla yer verilmeyecektir.

⁴⁸² Yüksel Metin, *Ölçülülük İlkesi*, (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002), s. 193-194.

⁴⁸³ Sakine Arık, “İdari Yaptırımlarda Ölçülülük İlkesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2010), s. 38.

⁴⁸⁴ Fazıl Sağlam, *Temel Hakların Sınırlandırılması ve Özü*, (Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982), s. 118.

⁴⁸⁵ AYM, T. 04.05.2005, E. 2004/54, K. 2005/24

⁴⁸⁶ AYM, T. 26.06.2009, E. 2006/79, K. 2009/97

⁴⁸⁷ Christian Rumph, “Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısındaki İşlevi ve Niteliği”, *Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesinin 31. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler*, Ankara, 1993, s.26.; Arık, “İdari Yaptırımlarda ...”, s. 38.

⁴⁸⁸ “Kanun koyucu, düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır.”, AYM, T. 27.03.2014, E. 2013/158, K. 2014/68.

⁴⁸⁹ Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare ...*, s. 25-26.

Yukarıda yer verilen tanımdan anlaşılacağı üzere ölçülülük ilkesi temel hak ve özgürlükler sınırlandırılırken başvurulan aracın, amacı gerçekleştirmekte elverişli olup olmadığı, gerekli olup olmadığı ve araç ile amaç arasında ölçülü bir oran kurulup kurulmadığı alt görünümünü içermektedir.⁴⁹⁰ Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında da ölçülülük ilkesinin “*elverişlilik*”, “*gereklilik*” ve “*orantılılık*” olmak üzere üç alt ilkeden oluştuğu belirtilmektedir. Buna göre “*elverişlilik*”, öngörülen müdahalenin, diğer bir deyişle aracın, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını; “*gereklilik*”, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını, başka bir ifade ile aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını; “*orantılılık*” ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerektirmektedir.⁴⁹¹

Bu kapsamda elverişlilik ilkesi gereği, temel hak ve özgürlüğe yapılan müdahalede kullanılan araç ulaşmak istenen amaca hizmet etmiyorsa, söz konusu amacın gerçekleşmesini zorlaştırıyorsa veya geciktiriyorsa yapılan müdahale ölçülülük ilkesiyle bağdaşmaz.⁴⁹² Öte yandan söz konusu aracın yalnızca elverişli olması yapılan müdahalenin hukuka uygun olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Aracın gerekli olması da bir zorunluluktur.⁴⁹³ Buna göre amaca ulaşmada “*en uygun ve yumuşak*” araç seçilmelidir.⁴⁹⁴ Bu durum yapılan düzenlemelerde temel hak ve özgürlüğü en az sınırlayan aracın seçilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.⁴⁹⁵ Dolayısıyla söz konusu araçtan daha uygun, daha az sınırlayıcı bir araç mevcut ise gerekli bir müdahaleden söz edemeyiz. Son olarak yapılan müdahale orantılı olmalıdır. Orantılılık ilkesi gereği yapılan müdahale ile ilgiliye ölçüsüz bir yükümlülük getirmemeli yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir denge kurulmalıdır. Bu noktada orantılılık başvurulan önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmekte olup amaç ile araç arasında ölçüsüz bir orantı olmamalıdır.⁴⁹⁶

Anayasa Mahkemesi, 663 sayılı Sağlık Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ye 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar

⁴⁹⁰ Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare ...*, s. 21.

⁴⁹¹ AYM, T. 24.06.2015 T., B.N. 2012/1281, para. 98.

⁴⁹² Metin, *Ölçülülük İlkesi* s. 193; Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare ...*, s. 36.

⁴⁹³ Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare ...*, s. 37.

⁴⁹⁴ Sağlam, *Temel Hakların ...*, s. 115., Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare ...*, s. 37.

⁴⁹⁵ Sağlam, *Temel Hakların ...*, s. 115.

⁴⁹⁶ Arık, “İdari Yaptırımlarda ...”, s. 54.

Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 122'nci maddesiyle eklenen mülga Geçici Madde 14'ün (3) numaralı fıkrasının *“Personele, memur ve sözleşmeli personel pozisyon statüsüne geçirilmeleri sebebiyle, iş mevzuatına göre Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu veya Türkiye Diyanet Vakfı tarafından herhangi bir tazminat ödenmez, kullanmamış oldukları yıllık ücretli izin süreleri için herhangi bir ödeme yapılmaz”* birinci cümlesinin Anayasa'nın 10'uncu ve 50'nci maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istemiyle Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından yapılan itiraz başvurusunu söz konusu kuralın ilgili olması nedeniyle 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43'üncü maddesi uyarınca Anayasa'nın 13'üncü ve 35'inci maddeleri kapsamında incelemiştir.

Kararda, Anayasa Mahkemesi öncelikle, iptali istenen kural bakımından bireylerin iş sözleşmeleri sona ermesiyle kullanamadıkları izin sürelerine karşılık mülkiyet hakkı kapsamında *“bir ekonomik değer elde etmeye yönelik meşru bir beklenti”*sinin söz konusu olup olmadığını değerlendirme konusu yapmıştır. Bu çerçevede Mahkeme, iş sözleşmesi sona eren bireylerin içinde buldukları beklentinin *“mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklenti”* olup olmadığına ilişkin bir tespitle bulunarak 4587 sayılı İş Kanunu'nun 59'uncu maddesinin *“İş sözleşmesinin, herhangi bir nedenle sona ermesi halinde işçinin hak kazanıp da kullanmadığı yıllık izin sürelerine ait ücreti, sözleşmenin sona erdiği tarihteki ücreti üzerinden kendisine veya hak sahiplerine ödenir”* biçimindeki hükmü uyarınca iş sözleşmesi sona eren bireylerin iş sözleşmeleri sona ermesiyle kullanamadıkları izin süreleri karşılığında bir ekonomik değer elde etmeye yönelik meşru bir beklentilerinin söz konusu olduğuna; iptali istenen kuralla iş sözleşmesi sona eren bireylerin kullanamadıkları izinler yönünden meşru beklentileri korunmayarak mülkiyet hakkına sınırlama getirildiğine karar vermiştir.⁴⁹⁷

Öte yandan, olayın somutunda, Anayasa'nın 35'inci maddesi uyarınca kamu yararını gerçekleştirme amacıyla kanunla sınırlandırılabilen mülkiyet hakkına temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen

⁴⁹⁷ AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011, para. 19.

Anayasa'nın 13'üncü maddesi uyarınca Anayasa'ya uygun ve ölçülü bir sınırlama getirilmesi gerektiğini; itiraz başvurusuna konu kuralla mülkiyet hakkına kanunla bir sınırlama getirildiği, kuralın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olduğu ve ölçülülük ilkesine uygun elverişli, gerekli ve orantılı olduğundan bahisle itirazın reddine karar verilmiştir.⁴⁹⁸ İtiraz başvurusuna konu kuralın, sözleşmesi sona eren bireylere yapılacak ödemeler sebebiyle Vakıf bütçesinde ağır bir yük meydana gelmesini engelleyerek vakfın kamu hizmeti görülmesi için ayıracağı kaynağın korunmasına yönelik olması sebebiyle kamu yararını gerçekleştirme amacına elverişli olduğu, bireylerin devir kapsamında tercihlerine bağlı olarak memur kadrolarına atanma hakkı verilmesi karşısında iptali istenen kuralın memur kadrosuna atanmayı seçenler bakımından bağlayıcı olduğu ve memur olarak atanmaların yıllık ücretli izin sürelerine ilişkin ödemedeki faydalandırılmaması külfeti karşısında takım menfaatleri elde etmesi durumunun ilgili bireylere orantısız ve aşırı bir külfet yüklemeyerek kamu yararı ve kişisel yarar arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması sebebiyle meşru beklentiye dayanan mülkiyet hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirmediğine karar verilmiştir.⁴⁹⁹

Kararın karşı oy gerekçesi dikkate değerdir. Karşı oy yazısında, iptali istenen kuralın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik meşru amacının “*ücretli yıllık izin hakkı gibi anayasal hakları gerçekten işlevsiz hale getirebilmesi*” karşısında sınırlanan hak bakımından meşru olup olmadığı konusunda kuşku olduğu, meşru amaç taşıdığı kabul edilse dahi iptali istenen kuralın, ulaşılmak istenen amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olması ve temel hak ve özgürlüğe getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul denge gözetilmemesi sebebiyle sorunlu olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada, kullanılmayan yıllık izinlere ait ücretlerin öngörülemeyen bir gider olarak kabul edilmesinin mümkün olmaması ve Diyanet Vakfına ait hastanelerin devrinden sonra çalışanların kullanamadıkları izinlerin memur kadrosuna geçildikten sonra kullanılmasına yönelik bir düzenleme yapılabileceği ihtimali itiraz konusu kuralın amacın gerçekleştirilmesi bakımından gerekli olmadığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, memur kadrosuna geçmeyenlerin işsizlikle karşılaşacağı gerçeğinin karşısında tercih hakkının serbestçe kullanılmasından bahsedilemeyeceği vurgulanmış ve ödenmemesi

⁴⁹⁸ AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011, para. 22-39.

⁴⁹⁹ AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011, para. 38.

öngörülen ücretlerin çalışanların kullanmadığı ücretli yıllık izinlerinin tamamını kapsamasının sınırlamanın orantılı olmadığını ortaya koymaktadır.⁵⁰⁰

Anayasa Mahkemesi yukarıda yer verilen kapatılan harp okulu ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitim gören öğrencilerin, yapılan düzenlemeyle durumlarına uygun okullara naklen kaydedilmelerinin iptal istemine ilişkin verdiği 01.11.2019 tarih, E.2017/18, K.2019/66 sayılı ret kararında ayrıca, kapatılan harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitimini sürdürenlerin söz konusu öğrenime erişememeleri sebebiyle bu kişilerin eğitim ve öğrenim haklarına sınırlama getirildiği ifade edilmekle birlikte, bu sınırlamanın “*demokratik anayasal düzenin korunması ve askerî hizmetlerin hedefine uygun şekilde yürütülebilmesi amaçları yönünden elverişli ve gerekli*” olduğunu ve ilgili Kanun’da bu kişiler bakımından dengeleyici güvencelerin öngörüldüğünü ifade ederek ölçülü bir nitelik taşıdığına karar vermiştir.⁵⁰¹

⁵⁰⁰ AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011, Karşı Oy Gerekçesi (Zühtü Arslan), para. 8-12.

⁵⁰¹ AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935, para. 107-108.

SONUÇ

Hukukun genel ilkelerinden biri olan meşru beklentilerin korunması, kazanılmış hakların korunması ve geriye yürüme yasağı gibi hukuki güvenliğin sağlanmasında rol oynamaktadır. Kavram hukuken korunan beklenti anlamına gelmekte olup belli bir yoğunluğa ulaşmış, başka bir ifade ile meşru seviyesine ulaşmış beklentilere hukuk sistemi koruma sağlamaktadır. İlke, bireylerin beklentilerinin korunması ile yasa koyucu ve idarenin toplumun dinamik yapısı gereği değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilerek kamu yararının sağlanması amacıyla değişikliğe gitme ihtiyacı arasındaki temel çatışmayı çözmeye çalışmaktadır. Bu noktada bireyler, beklentilerinin sonuçsuz bırakılmaması için değişiklik öngören düzenlemelerinin iptalini, idareden kendi lehlerine tasarrufta bulunmasını, uğradığı zararın tazmin edilmesini talep etme imkânı elde etmektedir.

Çalışmamızda meşru beklenti kavramının Anayasa Mahkemesi kararlarında nasıl temellendirildiğinin ve hangi durumlarda nasıl bir koruma sağladığının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle kavramın hukukumuzdaki terim olarak karşılığı ve tanım sorununa yer verilmiştir. Öğretide, Danıştay kararlarında ve Anayasa Mahkemesi kararlarında kavramın Türkçe karşılığı olarak çoğunlukla “*haklı beklenti*” ve “*meşru beklenti*” terimleri kullanılmaktadır. Anayasa Mahkemesi de kararlarında bu iki terimi aynı anlamı olarak kullanmaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi’nin meşru beklentiye dayanan mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda çoğunlukla “*meşru beklenti*” terimini, diğer uyuşmazlıklarda ise çoğunlukla “*haklı beklenti*” terimini kullanmayı tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Kavramın karşılığı olan terimin belirlenmesiyle ilgili sorunla benzer biçimde meşru beklenti kavramının tanımlanmasına ilişkin sorunlar mevcuttur. Kavramın tanımı üzerinde gerek öğretide gerekse yargı kararlarında uzlaşılan net bir tanım mevcut değildir. Bunun en önemli sebepleri kavramın yargı kararlarında ortaya çıkıp şekillenmesi, dünyadaki birçok ülkede farklı şekilde temellendirilip, içeriğinin ve sağladığı korumanın farklılık arz etmesi, mutlak nitelikli bir koruma sağlamayıp mahkemelerin somut olay özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapması, ilkenin kaynaklarının çeşitli olmasıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de uyuşmazlıkların türüne ve somut olayın niteliklerine göre kavramı farklı şekilde tanımlayabilmektedir. Anayasa Mahkemesi’nin mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda kullandığı

yerleşik hale gelmiş bir tanımı mevcut iken, diğer uyuşmazlıklarda farklı tanımlar kullanabilmektedir. Bu tanımlar kimi zaman beklentinin varlığını oluşturan hususlar dikkate alınarak kurulurken kimi zaman hukuki güvenlik ilkesi temel alınarak oluşturulmaktadır. Mahkemenin bazı uyuşmazlıklarda ise kazanılmış hak ile meşru beklenti arasındaki farkı ortaya koyarak kavramın ne zaman gündeme geldiğini açıklayıp tanımlama yaptığı görülmektedir.

Bu çerçevede meşru beklentileri en kısa ve genel tanımıyla hukuk düzeni koruma sağladığı belirli bir yoğunluğa ulaşmış (meşru seviyesine ulaşmış) beklentiler olarak tanımlayabiliriz. Bu kapsamda kişiler yürürlükte olan hukuk kurallarına, benimsenen bir politika hedefi ve bu doğrultuda yapılan tasarruflara, idarenin bulunduğu bir beyana veya taahhüde, idari işlemlere, geçmişten bugüne süre gelerek yerleşik hale gelmiş uygulamalara veya yargı kararlarına güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında belli bir tutum veya davranışları sergileyebilir. Yahut bir karar alınırken izlenen yöntemlerin devam edeceği yönünde bir beklenti içerisine girebilirler. Öte yandan, bu beklentiler toplumun dinamik yapısı gereği değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için yasa koyucu ve idarenin çeşitli tasarruflarıyla sonuçsuz bırakılabilir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi yasa koyucu ve idarenin yapmış olduğu düzenlemelerde bireylerin bu tür beklentilerinin mümkün olduğunca korunması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak bu durum her beklentinin korunması anlamına gelmemelidir. Zira her beklentinin korunması durumunda yasa koyucu ve idarenin yeni bir tasarrufta bulunmasını anlamsız kılınacak ve kuralları durağanlaştırarak değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap veremez hale getirecektir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi hukuk düzeninin koruduğu beklentileri belirli bir yoğunluğa ulaşmış beklentiler olarak nitelendirmektedir.

Bu noktada hukukun genel ilkelerinden biri olan meşru beklentilerin korunmasıyla hukuk sistemi, bireylerin belli bir yoğunluğa ulaşmış, başka bir ifadeyle meşru seviyesine gelmiş beklentilerine koruma sağlayarak hukuki güvenliğin sağlanmasında, eşit muamele tesis edilmesinde ve temel hak ve özgürlüklere hukuka aykırı biçimde müdahale edilmesinin önüne geçilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla meşru beklentilerin korunması, bireylerin beklentilerinin korunması ile yasa koyucu ve idarenin toplumun dinamik yapısı gereği değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap verilerek kamu yararının sağlanması

amacıyla değişikliğe gitme ihtiyacı arasındaki temel çatışmayı çözmeye çalışmaktadır. Böylece beklenti sahipleri, beklentilerinin sonuçsuz bırakılmaması için değişiklik öngören düzenlemelerinin iptalini, kendi lehlerine tasarrufta bulunmasını, uğradığı zararın tazmin edilmesini talep etme imkânı elde etmektedir.

Anayasa Mahkemesi, kararlarında meşru beklenti kavramını açıklarken hukuk devleti ilkesini bu ilkenin dayanağı olarak göstermekte, bireylerin beklentilerinin mümkün olduğunca korunmasının hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğunu vurgulamaktadır. Kararlarda ağırlıklı olarak hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan hukuki güvenlik ilkesi ile meşru beklenti kavramının açıkladığını ifade edebiliriz. Meşru beklentilerin eşitlik ilkesi ile temellendirilebileceği uyuşmazlıklarda ise Anayasa Mahkemesi'nin ağırlıklı olarak ayrımcılık yasağına yer vererek sonuçlandırdığını söyleyebiliriz.

Anayasa Mahkemesi'nin meşru beklenti kavramına ilişkin farklı kararlarından hareketle, meşru bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için öncelikle bu beklentinin temelsiz olmayan bir beklenti olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Beklentinin temelsiz olmaması durumu beklentinin idarenin bir tasarrufu, yasal bir düzenleme, hukuki bir işlem, yerleşik hale gelmiş bir uygulama veya bir yargı kararı gibi bir hukuki temeli olan bir durumdan kaynaklanması anlamına gelmektedir. Bireyler temelsiz olmayan bu duruma güvenerek bir menfaat elde etme beklentisiyle ekonomik ve sosyal hayatlarında bir pozisyon almalı veya bu durumdan kaynaklı olarak bir karar alınırken belli bir yöntemin izleneceği konusunda bir beklentiye girmelidir. Ayrıca beklenti oluşturan bu durumlarda öngörülemez nitelikte bir değişiklik söz konusu olmalı ve bu değişiklik neticesinde sonuçsuz bırakılan beklenti objektif olarak herkes tarafından ileri sürülebilecek nitelikte olmalıdır.

Öte yandan, bu nitelikleri bünyesinde barındıran bir beklentinin varlığı o beklentinin meşru seviyesine ulaşmış, başka bir ifadeyle hukuk düzeninin koruma sağladığı bir beklenti olduğu anlamına gelmemelidir. Zira yukarıda belirttiğimiz üzere hukuk düzenin her beklentiye koruma sağlaması mümkün değildir. Bu noktada, Anayasa Mahkemesi bir beklentinin meşru seviyesine ulaşmış olup olmadığını test ederken çeşitli ölçütler kullanmaktadır. Kararlarda meşru beklenti seviyesine ulaşmış olan bir beklentinin varlığından söz edilebilmesi için beklentinin korunması ile elde edilecek kişisel yararın, beklentinin sonuçsuz bırakılması ile elde edilecek

kamu yararından daha üstün olması koşulu aramaktadır. Bu durum öğretide baskın bir kamu yararının bulunmaması olarak ifade edilirken, Anayasa Mahkemesi kararlarında ise önemli bir kamu yararının bulunmaması olarak ifade edilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu testi yaparken kullandığı diğer bir ölçüt ise hakkaniyet olup kararlarda hakkaniyetin takdir yetkisi kullanılırken yasa koyucu ve idarenin dikkate alması gerektiği bir ölçüt olduğu ve bireylerin beklentilerinin korunmadığı durumlarda adil olmayan, hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkıp çıkmadığının tespitinde kullanılmaktadır. Beklentinin sonuçsuz bırakılmasıyla temel hak ve özgürlüklere bir müdahale söz konusu ise bu müdahalenin Anayasa'nın 13'üncü maddesinde benimsenen ilkelere ve müdahale edilen temel hak ve özgürlük bakımından Anayasa'da özel olarak öngörülen diğer hususlara aykırı olmaması gerekir. Bu kapsamda, Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olmayan, kanunlarla yapılmayan, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı düzenlemelerle beklentilerin sonuçsuz bırakılması hukuka aykırı olacaktır.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde hukukun genel ilkelerinden biri olan meşru beklentilerin korunması öğretisi yasa koyucu ve idarenin düzenleme yapma ve takdir yetkisini sınırlandıran, keyfi hareket edilmesini önleyen ve bireylerin devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanmasında rol oynayan hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkesinin önemli bir unsuru olduğunu söyleyebiliriz. Bireylerin beklentilerinin de hukuki sonuçları olabileceği anlamına gelen bu öğreti bireylerin beklentilerinin korunması ile değişen şartlara ve toplumun dinamik yapısına ayak uydurmak için yasa koyucu ve idarenin değişikliğe gitme ihtiyacı arasında dengeyi kurmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle yasa koyucu ve idarenin özellikle takdir yetkisini kullanırken keyfi uygulamalarından kaçınmasının sağlanmasında, bireylerin hukuki güvenliklerinin ve devlete güven duyarak hareket edebilmelerinin sağlanabilmesinde rol oynamaktadır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin rolü de gerek norm denetimi yoluyla gerekse bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda bireylerin beklentilerinin söz konusu değişikliğe gitme, düzenleme yapma ihtiyacına ne ölçüde uydurabileceğini belirleyerek bu dengeyi kurmaktır.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin “Yasaların (Anayasa Dahil) Zaman İçinde Uygulanması”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, No 1, (1984)
- Akkaya, Mustafa. “Vergi Aslı ve Ferileri Bakımından Geriye Yürümezlik Esası: “Haklılık” Ölçütü Üzerine Değerlendirmeler”, *Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik Esası*, der. Billur Yaltı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2011
- Akyılmaz, Bahtiyar, ve Sezginer, Murat, ve Kaya, Cemil. *Türk İdare Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2018
- Altındağ, Halil. “Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Veya Anayasa Değişikliği Sonrasında İdari Dava Açma Süresinin Yeniden Doğması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVIII, 2-3, (2014)
- Altındağ, Halil. “Yürürlükte Olan Yasalara ve İdari Düzenleyici İşlemlere Güvenden Kaynaklanan Haklı Beklenti Kavramı ve Korunması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2010
- Anthony, Gordon. *UK Public Law & European Law – The Dynamics of Legal Integration*, Oregon: Hart Publishing, 2002
- Arık, Sakine. *İdari Yaptırımlarda Ölçülülük İlkesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2010
- Boz, Selman Sacit. *İdare Hukukunda Haklı Beklentinin Korunması*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017
- Carss-Frisk, Monica. *Mülkiyet Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 No'lu Protokolünün 1. Maddesinin uygulanmasına ilişkin kılavuz*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005
- Cartwright, John. “Protecting Legitimate Expectations and Estoppel in English Law”, *Electronic Journal of Comparative Law*, V. 10, (2006)
- Chakraborty, Jayanta. “Doctrine of Legitimate Expectation-A Comparative Study of UK, USA & INDIA”, *Indian Journal of Law & Public Policy*, V. 5, No. 1, (2018)

Chalmers, Damian, and Tomkins, Adam. *European Union Public Law: Tax and Materials*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007

Craig, Paul. *Administrative Law*, London: Sweet & Maxwell, 2016

Çağlar, Selda. “Hukuk Devleti Açısından Hukuki Belirlilik – Hukuk Güvenliği İlişkisi”, *Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği*, der. Ece Göztepe Çelebi, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015

Dalkılıç Elvin Evrim. *Avrupa ve Türk İdare Hukukunda Hukuki Güvenlik ve Meşru Beklentilerin Korunması*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2016

Devenish, GE. "Legitimate Expectation Revisited: An Apology for the Recognition and Application of Its Independent and Substantive Existence," *De Jure*, V. 40, No. 1, (2007)

Elias-Roberts, Alicia. "A Comparative Analysis of the UK and Commonwealth Caribbean Approach towards Legitimate Expectation," *Commonwealth Law Bulletin*, V. 39, No. 1, (2013)

Elliott, Mark, and Beatson, Jack, and Matthews, Martin. *Beatson, Matthews and Elliott's Administrative Law: Text and Materials*, New York: Oxford University Press, 2011.

Endicott, Timothy. *Administrative Law*, New York: Oxford University Press, 2015

Erdoğan, Mustafa. *Anayasal Demokrasi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2017

Erginay Akif. *Vergi Hukuku, İlkeler, Vergi Tekniği Türk Vergi Sistemi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1982

Erguvan Derya Deviner. “Türk Hukukunda Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.21, Özel S. Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, (2019)

Fenwick, Mark, and Siems, Mathias, and Wrabka, Stefan. ed. Mark Fenwick, Mathias Siems, Stefan Wrabka, “The State of the Art and Shifting Meaning of Legal Certainty”, *The Shifting Meaning of Legal Certainty in Comparative and Transnational Law*, Oregon: Hart Publishing, 2017

Forsthy, Christopher. “The Provenance and Protection of Legitimate Expectation”, *Cambridge Law Journal*, 47 (2), (1988)

- Forsthy, Christopher. "Legitimate Expectations Revisited", *Judicial Review*, 16 (4) (2011)
- Gemalmaz, H. Burak. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, Beta İstanbul: Basım A.Ş.,2017
- Göçgün, Muhammed. *İdari İşlemin Konu Unsuru*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., (2017)
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2018
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku Cilt I*, Bursa: Ekin Basın Yayım Dağıtım, 2019
- Gözbüyük, Şeref, ve Tan, Turgut. *İdare Hukuku Cilt 1 -Genel Esaslar-*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2019
- Gülçür, Abdulkadir. "AİHM ve Türk Anayasa Mahkemesinin Kararları Işığında Hukuki Kesinlik (Belirlilik) İlkesinin İncelenmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 24, S. 1, (Haziran 2018)
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*, Ankara: İmaj Yayınevi, 2017
- Hickman, Tom. *Public Law after the Human Rights Act*, Oregon: Hart Publishing, 2010
- Katoğlu, Tuğrul. "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından Hukuki Güvenlik İlkesi", *Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği*, haz. Ece Göztepe Çelebi, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015
- Karahanogulları, Onur. *İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018
- Knight, Dean R. "Estoppel (principles?) In Public Law: The Substantive Protection of Legitimate Expectations", Yüksek Lisans Tezi, The University of British Columbia The Faculty of Graduate Studies, 2004
- Köküsarı, İsmail. *Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015
- Lang, Michael, and Marchgraber, Christoph. "Retroactivity and Legitimate Expectations in Austrian Law", *Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik Esası*, der. Billur Yaltı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2011

Le Seur, Andrew, and Herberg, Javan, and English, Rosalind. *Principles of Public Law*, London: Cavendish Publishing Limited, 1999

Levinson, L. Harold. "The Legitimate Expectation that Public Officials Will Act Consistently," *American Journal of Comparative Law Supplement*, V. 46, (1998)

Leyland, Peter, and Anthony, Gordon. *Textbook on Administrative Law*, New York: Oxford University Press, 2016.

Macpherson, Paula A. "Legitimate Expectation and Its Application to Administrative Policy", Yüksek Lisans Tezi, University of Ottawa School of Graduate Studies and Research, 1995

Maxeiner, James R. "Some Realism About Legal Certainty in the Globalization of the Rule of Law", *Huston Journal of International Law*, V. 31, No. 1, (2008)

Maxeiner, James R. "Legal Certainty and Legal Methods: A European Alternative to American Legal Indeterminacy?", *Tulane Journal of International and Comparative Law*, V. 15, (2007)

Metin, Yüksel. *Ölçülülük İlkesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002

Nolte, Georg. "General Principles of German and European Administrative Law: A Comparison in Historical Perspective", *The Modern Law Review*, Vol. 57, No. 2, (1994)

Oğurlu, Yücel. *İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003

Oğurlu, Yücel. *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002

Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt I*, İstanbul: Hak Kitabevi, 1966.

Örücü, Ersin. "Haklı Beklentilerin Doğuşu ve Korunması", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, C. 7, S. 1-3, (1990)

Örücü, Ersin. "Avrupa Hukukunda İdare Hukukunun Genel İlkeleri", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, C. 9, S. 1-3, (1998)

Özay, İl Han. *Günüşğında Yönetim*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2007

Özcan, Nur. “Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları Işığında Haklı Beklenti İlkesi”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2011

Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017

Özgüven, Ali Volkan. *Türk Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik İlkesi*, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2007

ÖDEN, Merih. *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003

Özdemir, Selman. *İdare Hukukunda Kazanılmış Hak*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2019

QC Underwood, Ashley. "Legitimate Expectation: Current Issues," *Judicial Review*, V. 11, No. 4, (2006)

Poole, Melissa. "Legitimate Expectation and Substantive Fairness: Beyond the Limits of Procedural Property," *New Zealand Law Review*, No. 4, (1995)

Rodriguez, Pablo Martin. “The Principle of Legal Certainty and the Limits to the Applicability of EU Law”, *Charies de Droit Europeen*, V. 2015, No. 2, (2016)

Sağlam, Fazıl. *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982

Sarıcaoğlu, Ercan, ve Arıkan, Abdullah. “Gerçek Olmayan Geçmişe Yürüme v.s. Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi: 7194 sayılı Kanun Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no 29, (Haziran 2021)

Saygın, Engin. “Haklı Beklentilerin Korunması İlkesine Yönelik Türk ve İngiliz İdare Hukuku Yaklaşımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 124, (2016)

Schreuer, Christoph, and Kreibbaum Ursula. “At What Time Must Legitimate Expectations Exist”, *Transnational Dispute Management*, (2012)

Sever, Dilsad Çiğdem. “Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006

Steponaviciene, Ingrida. “The Constitutional Principle of Legal Certainty in Lithuania: A Few Issues of Tax Legislation”, *International Comparative Jurisprudence*, V.6, (2020)

Sümer, Nuray. “İngiliz Hukukunda Haklı Beklenti Doktrini”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, No 1, 2019

Ten Berge, Gio, and Widdershoven, Rob. “The Principle of Legitimate Expectations in Dutch Constitutional and Administrative Law”, *Netherland Reports to Fifteenth International Congress of The Comparative Law*, (1998)

Thomas, Robert. *Legitimate Expectations and Proportionality in Administrative Law*, Oregon: Hart Publishing, 2000

Ulusoy, Ali Dursun. *Türk İdare Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019

Webley, Lisa, and Samuels, Harriet. *Public Law-Text, Cases and Materials*, Oxford: Oxford University Press, 2012

Yasin, Melikşah. “Örf ve Adet Kuralları ile İdari Teamüllerin İdare Hukukundaki Yeri”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, S.15, No 2, (2012)

Yılmaz, Elif. “İdari İşlemin Geriye Yürümezliği”, *International Journal of Science and Education Research*, no 1(4), (2015)

ABAD, C-110/03, 14.04.2005 T., Belgium v Comission

ABAD, C-48/14, 12.05.2015 T., European Parliament v Council of the European Union

AİHM, Çelebi ve Diğerleri v. Türkiye, 09.02.2016 T., B. N. 582/05

AİHM, Demir ve Baykara v. Türkiye, B. N. 34503/97, 12.11.2008 T.

AİHM, Basa v. Türkiye, B. No: 18740/05 ve 19507/05, 15.01.2019 T.

AİHM, Denisov v. Ukrayna, B. No: 76639/11, 25.09.2018 T.

AİHM, İpseftel v. Türkiye, B. No: 18638/05, 26.05.2015 T.

AİHM, Kopecky v. Slovakya, B. No: 44912/98, 28.09.2004 T.

AİHM, Uzan ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 19620/05, 41487/05, 17613/08 ve 19316/08, 05.03.2019 T.

AİHM, Keriman Tekin ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 22035/10, 15.11.2016 T.

AİHM, Öneriyıldız v. Türkiye, B. No: 48939/99, 30.11.2004 T.

AİHM, Elif Kızıl v. Türkiye, B. No: 4601/06, 24.03.202 T.

AİHM, Tibet Menteş ve Diğerleri v. Türkiye, B. No: 57818/10, 57822/10, 57827/10 ve 57829/10, 24.10.2017 T.

AİHM, Nacaryan ve Deryan v. Türkiye, B. No: 19558/02 ve 27904/02, 08.01.2008 T.

AİHM, Beyeler v. İtalya, B. No: 33202/96, 05.01.2000 T.

AİHM, Gillan ve Qunton v. Birleşik Krallık, B. No: 4258/05, 12.01.2010 T.

AİHM, Von Hannover v. Almanya, B. No: 40660/08, 60641/08, 07.02.2012 T.7

AİHM, Leyla Şahin v. Türkiye, 10.10.2005 T., B. N. 44774/98

AYM, T.01.10.1991, E.1990/40, K.1991/33, R.G.T. 07.02.1992, R.G.S. 21135

AYM, T. 04.02.2010, E. 2007/83, K. 2010/28, R.G.T. 30.10.2010, R.G.S. 27744

AYM, T. 18.09.2008, E. 2006/76 K. 2008/142, R.G.T. 23.12.2008, R.G.S. 27089

AYM, 24.12.2019 T., E.2018/159, K.2019/93 R.G.T. 24.03.2020, R.G.S. 31078

AYM, T. 07.02.2008, E.2005/38, K.2008/53, R.G.T. 08.04.2008, R.G.S. 26841

AYM, T. 31.01.2008, E.2004/3, K.2008/47, R.G.T. 20.03.2008, R.G.S. 26822

AYM, T. 30.03.2011, E.2008/56, K.2011/58, R.G.T. 28.11.2011, R.G.S. 28156

AYM, T. 18.05.2011, E.2008/80, K.2011/81, R.G.T. 15.12.2011 R.G.S. 28143

AYM, 06.01.2011 T., E.2008/96, K.2011/3, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934

AYM, T. 24.01.2008, E.2007/76, K.2008/46, R.G.T. 19.03.2008, R.G.S. 26821

AYM, T. 30.12.2010, E.2008/105, K.2010/123, R.G.T. 26.02.2011, R.G.S. 27858

AYM, T. 15.10.2009, E.2007/44, K.2009/148, R.G.T. 28.04.2010, R.G.S. 27565

AYM, T.20.05.2010, E.2009/34, K.2010/72, R.G.T. 30.12.2010, R.G.S. 27801

AYM, T.07.07.2010, E.2010/49, K.2010/87, R.G.T. 01.08.2010, R.G.S. 27659

AYM, T. 28.12.2017, E. 2017/160, K. 2017/178, R.G.T. 31.01.2018, R.G.S. 30318

AYM, T. 30.03.2011, E.2010/29, K.2012/49, R.G.T. 01.01.2013, R.G.S. 28515

AYM, T. 02.06.2011, E.2009/94, K.2011/90, R.G.T. 21.10.2011, R.G.S. 28091

AYM, T. 06.06.2011, E.2011/145, K.2013/70, R.G.T. 23.11.2013, R.G.S. 28830

AYM, T.02.11.2016, E. 2015/61, K. 2016/172, R.G.T. 09.12.2016, R.G.S. 299913

AYM, T. 20.09.2012, E.2012/65, K.2012/108, R.G.T. 18.04.2013 R.G.S. 28622
AYM, T. 18.10.2012, E.2010/82, K.2012/159, R.G.S. 23.07.2013, R.G.T. 28716
AYM, T. 18.06.2013, E.2012/147, K.2013/78, R.G.T. 18.01.2014, R.G.S. 28886
AYM, T. 08.10.2003, E.2003/67, K.2003/88, R.G.T. 28.02.2004, R.G.S. 25387
AYM, T. 13.12.2017, E.2016/32, K.2017/168, R.G.T. 16.01.2018., R.G.S. 30303
AYM, T. 14.01.2003, E.2001/34, K.2003/2, R.G.T. 19.11.2003, R.G.S. 25294
AYM, T. 01.11.2019, E.2017/18, K.2019/66, R.G.T. 01.11.2019, R.G.S. 30935
AYM, T. 16.11.2017, E.2016/195, K.2017/158, R.G.T. 08.02.2018, R.G.S. 30326
AYM, T. 25.11.2015, E.2015/63, K.2015/106, R.G.T. 04.12.2015, R.G.S. 29552
AYM, T. 18.07.2012, E.2011/113, K.2012/108, R.G.T. 01.03.2013, R.G.S. 28515
AYM, T. 30.11.2007, E.2006/61, K.2007/91, R.G.T. 23.02.2008, R.G.S. 26796
AYM, 26.06.2014 T., B.N. 2013/1752, R.G.T. 11.09.2014, R.G.S. 29116
AYM, T. 25.02.2021, B.N. 2018/34092, R.G.T. 24.03.2021, R.G.S. 31433
AYM, T. 17.01.2013, E.2011/143, K.2013/18, R.G.T. 12.07.2013, R.G.S. 28705.
AYM, 13.11.2014 T., E.2014/35, K.2014/173, R.G.T. 04.03.2015, R.G.S. 29285
AYM, T. 25.01.2007, E.2004/79, K.2007/6, R.G.S. 17.01.2008, R.G.T. 26759
AYM, T. 12.06.2020, E.2019/115, K.2020/31, R.G.T. 19.08.2020, R.G.S. 31218
AYM, T. 07.11.2014, E.2014/61, K.2014/166
AYM, T. 06.06.2013, E.2011/79, K.2013/69, R.G.T. 18.01.2014, R.G.S. 28886
AYM, T. 21.03.2004, E..2002/94 E. K.2004/45 R.G.T. 14.05.2005 R.G.S. 25815
AYM, T. 07.02.2008, E.2005/38, K.2008/53, R.G.T. 08.04.2008, R.G.S. 26841
AYM, T. 17.03.2011, E.2010/106, K.2011/55, R.G.T. 14.05.2011, R.G.S. 27934.
AYM, 27.12.2012 T., E.2011/139, K.2012/205, R.G.T. 10.10.2013, R.G.S. 28791.
AYM, 14.02.2013 T., E.2011/150, K.2013/30, R.G.T. 25.06.2013, R.G.S. 28688.
AYM, T. 08.12.2015, E.2014/87, K.2015/112, R.G.T. 28.01.2016, R.G.S. 29607
AYM, T. 10.10.2013, E.2013/86, K.2013/117, R.G.T. 07.01.2014, R.G.S. 28875

AYM, T. 04.12.2014, E.2013/114, K.2014/184, R.G.T. 16.07.2015, R.G.S. 29418
AYM, T.14.05.2015, E. 2014/177, K. 2015/49, R.G.T. 11.06.2015, R.G.S. 29383
AYM, T. 01.07.2015, E.2015/39, K.2015/62, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 2941
AYM, T. 01.11.2017, E.2016/20, K.2017/145, R.G.T. 04.01.2018, R.G.S. 30291
AYM, T. 04.05.2017, E. 2015/41 K. 2017/98, R.G.T. 03.08.2017, R.G.S. 30143
AYM, T. 14.11.2018, E.2019/95, K.2019/89, R.G.T. 17.01.2020, R.G.S. 31011
AYM, T. 25.12.2019, E.2019/34, K.2019/97, R.G.T. 11.02.2020, R.G.S. 31036
AYM, T. 19.09.2020, B.N. 2016/1310, R.G.T.-10.10.2020, R.G.S. 31274
AYM, T. 01.07.2015, E.2015/4, K.2015/61, R.G.T. 15.07.2015, R.G.S. 29417
AYM, T. 08.04.2015, B.N. 2012/1144
AYM, T. 07.07.2015, B.N. 2013/3244
AYM, T. 20.03.2019, B.N. 2015/13454
AYM, T. 16.09.2020, B.N. 2017/40383
AYM, T. 20.11.2014, B.N. 2013/845
AYM, T. 17.07.2014, B.N. 2012/1105
AYM, T. 15.04.2014, B.N. 2012/636
AYM, T. 30.09.2020, B.N. 2017/14907
AYM, T. 03.04.2014, B.N. 2013/711
AYM, T. 26.02.2015, B.N. 2013/1313
AYM, T. 09.07.2020, B.N. 2018/24182
AYM, T. 13.04.2021, B.N. 2018/19078
AYM, T. 13.04.2021, B.N. 2018/19078
AYM, 02.02.2017 T., B.N. 2014/1546
D., 12. D., T.24.09.2019, E.2016/4686, K.2019/6331
D., 12. D., T.15.09.2015, E.2012/7707, K.2015/4804
D., 8. D., T. 21.03.2014, E.2013/3015, K.2014/2253

D., 15. D., T. 09.03.2016, E.2016/923, K.2016/1543
D., 2. D., T. 06.04.2017, E.2016/13213, K.2017/2813
D., İDDK, T. 09.06.2020, E.2018/1733, K.2020/862.
D., 15. D., T. 11.09.2018 YD, E.2018/1552
D., 10. D., T. 19.11.2020 E.2020/226, K.2020/5100
D., 10. D., T. 25.11.2020, E.2019/12717, K.2020/5365
D., 15. D., T. 18.12.2018, E.2018/4318, K.2018/8323
D., 6. D., T. 17.02.2014, E.2010/10681, K.2014/1055
D., 6. D., T. 27.01.2015, E.2012/360, K.2015/166
D., 6. D., T. 27.01.2015, E.2012/4479, K.2015/189
D., 6. D., T. 06.05.2013, E.2011/7820, K.2013/3086
D., 6. D., T. 04.02.2021, E.2017/7727, K.2021/1296,
D, 9. D., T. 26.12.2013, E.2013/11310, K.2013/12989
D., İDDK, T. 22.04.2015, E.2013/2054, K.2015/1548
D., 9. D., T. 22.02.201, E.2013/11662, K.2018/970
D., 9. D., T. 22.02.2018, E.2013/8216, K.2018/969
D., 10. D., T. 11.03.2014, E.2012/8047, K.2014/1428
D., 9. D., T. 21.02.2013, E.2012/8449 ve K.2013/987
D., 8. D., T. 11.06.2020 Y.D., E.2019/8858.
D., 12.D., T. 23.02.2021, E. 2020/5430, K.2021/892
D., İDDK, T. 12.11.2015, E. 2015/1134, YD
Kamu İhale Kurumu, 31.01.2011 T., K.2011/UY.III-441
Kamu İhale Kurumu, 04.07.2011 T., K.2011/UY.I-2294
Rekabet Kurulu, 08.05.2008 T., D.S.2008-1-29, K.S.08-32/397-134
Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs [1969] 2 Ch 149.
Attorney-General of Hong Kong v. Ng Yuen Shiu", [1983], 2 AC. 629

Council of Civil Service Unions v Minister for the Civil Service [1984] UKHL 9

R. v. North and East Devon Health Authority, ex parte Coughlan [2001] QB 213

Y.1. HD., 03.04.2018 T., E.2015/9529, K.2018/8665

Y. 1. HD., 06.02.2019 T., E.2019/30, K.2019/662

Y. 9. HD., 08.04.2009 T., E.2007/42516, K.2009/10091

Y. 15. HD., 23.12.2009 T., E.2008/7835, K.2009/7078

Y. 22. HD., 24.12.2018 T., E.2017/20291, K.2018/2805

Y. 23. HD., 17.04.2019 T., E.2016/4829, K.2019/1456

Y. HGK, 20.02.2020 T., E.2017/2618, K.2020/184

Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi, <https://ayam.anayasa.gov.tr>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>

Lexpera, www.lexpera.com.tr

EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu>

Hudoc, <https://hudoc.echr.coe.int/eng>

T.C. Anayasa Mahkemesi, www.anayasa.gov.tr

T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası,
<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

T.C. Resmî Gazete, www.resmigazete.gov.tr

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sitesi, www.mevzuat.gov.tr

Stefanie A. Lindquist, Frank C. Cross, “Stability, Predictability And The Rule Of Law: Stare Decisis As Reciprocity Norm”,
<https://law.utexas.edu/conferences/measuring/The%20Papers/Rule%20of%20Law%20Conference.crosslindquist.pdf>

TURNITIN RAPORU

halil ozan yılmaz tez

ORJİNALLİK RAPORU

% **11**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **10**

İNTERNET KAYNAKLARI

% **4**

YAYINLAR

% **5**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	% 1
3	ayam.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	www.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
9	webftp.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

10	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
11	kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	dspace.akdeniz.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
13	www.egitimbulteni.com İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.acarindex.com İnternet Kaynağı	<% 1
15	cdn.bartın.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
16	Submitted to Atılım University Öğrenci Ödevi	<% 1
17	www.atilim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
18	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
19	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	journals.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
21	www.lexpera.com.tr	

İnternet Kaynağı

<% 1

22 paperzz.com
İnternet Kaynağı

<% 1

23 www.kararara.com
İnternet Kaynağı

<% 1

24 Submitted to Galatasaray University
Öğrenci Ödevi

<% 1

25 doczz.biz.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

26 Submitted to Anadolu University
Öğrenci Ödevi

<% 1

27 Submitted to Kocaeli Üniversitesi
Öğrenci Ödevi

<% 1

28 hukukdergi.erciyes.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

29 Submitted to Omer Halisdemir University
Öğrenci Ödevi

<% 1

30 forum.barandogan.av.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

31 www.danistay.gov.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

32 www.haberler.com
İnternet Kaynağı

<% 1

33	www.kamuihalekurulu.com İnternet Kaynağı	<% 1
34	unalgokturk.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
35	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
36	KOÇYİĞİT, Seyhan ÇİL and KARADOĞAN, Nursen. "Sağlık İşletmelerinde Performansa Dayalı Ek Ödeme Sistemi (PDEÖS) ve Maliyetlere Etkisi: Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi Örneği", Melih Topaloğlu, 2017. Yayın	<% 1
37	www.sgb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
38	Submitted to Leiden University Öğrenci Ödevi	<% 1
39	kipdf.com İnternet Kaynağı	<% 1
40	www.gcymm.com İnternet Kaynağı	<% 1
41	www.mevzuat.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
42	Submitted to Afyon Kocatepe University Öğrenci Ödevi	<% 1

43	Submitted to Istanbul Medeniyet Āniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
44	www.kamuhukukculari.org İnternet Kaynağı	<% 1
45	Submitted to University of Cambridge Öğrenci Ödevi	<% 1
46	dspace.kocaeli.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
47	tdb.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
48	www.hukukihaber.net İnternet Kaynağı	<% 1
49	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
50	Submitted to (school name not available) Öğrenci Ödevi	<% 1
51	Submitted to Istanbul University Öğrenci Ödevi	<% 1
52	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<% 1
53	Oday Talal Mahmood. "A New Basis for Judicial Review in Iraq", Arab Law Quarterly, 2020 Yayın	<% 1

- 54 TAHTALI, Murat Buğra. "Türk silahlı kuvvetleri personel kanunu'nda öngörülen mecburi hizmet süresi-zorla çalıştırma yasağı ilişkisi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014.
Yayın <% 1
-
- 55 es.scribd.com
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 56 eski.ankarabarusu.org.tr
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 57 moam.info
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 58 www.estanbul.com
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 59 EKŞİ, Nuray. "MAHKEME KARARLARINDA SINIRAŞAN TAŞIYICI ANNELİĞE İLİŞKİN HUKUKİ SORUNLAR", MMAUM, 2016.
Yayın <% 1
-
- 60 Submitted to University of Southampton
Öğrenci Ödevi <% 1
-
- 61 earsiv.sehir.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 62 rm.coe.int
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 63 samsungenbaro.weebly.com
İnternet Kaynağı
-

		<% 1
64	ERDOĞAN, Murat. "AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NİN GAYGUSUZ KARARI: MÜLKİYET HAKKININ GENİŞ YORUMU VE AYRIMCILIK YASAĞI", ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ, 2014. Yayın	<% 1
65	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<% 1
66	Submitted to Laureate Higher Education Group Öğrenci Ödevi	<% 1
67	Submitted to University of Sheffield Öğrenci Ödevi	<% 1
68	Submitted to Yildirim Beyazıt Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
69	www.sal.org.sg İnternet Kaynağı	<% 1
70	GENÇAY SEVGİLİ, Fatma Didem. "ADSIZ DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİN NÖRMLAR HİYERARŞİSİNDEKİ YERİ", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2014. Yayın	<% 1

71	Submitted to The University of Wolverhampton Öğrenci Ödevi	<% 1
72	Submitted to University of Essex Öğrenci Ödevi	<% 1
73	eprints.soas.ac.uk İnternet Kaynağı	<% 1
74	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
75	Submitted to Singapore Management University Öğrenci Ödevi	<% 1
76	Submitted to University of Birmingham Öğrenci Ödevi	<% 1
77	Submitted to University of Reading Öğrenci Ödevi	<% 1
78	kutuphane.asbu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
79	Submitted to Istanbul Medipol Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
80	download.garuda.ristekdikti.go.id İnternet Kaynağı	<% 1
81	research.tilburguniversity.edu İnternet Kaynağı	<% 1

82	silo.tips İnternet Kaynağı	<% 1
83	swarb.co.uk İnternet Kaynağı	<% 1
84	www.saglikaktuel.com İnternet Kaynağı	<% 1
85	yayin.taa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
86	BAŐOđLU, BaŐak. "SOYBAđININ OCUđUN SOYADINA ETKİSİ", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, 2017. Yayın	<% 1
87	Ellermann, A.. "The Rule of Law and the Right to Stay: The Moral Claims of Undocumented Migrants", Politics & Society, 2014. Yayın	<% 1
88	Submitted to Queensland University of Technology Öğrenci Ödevi	<% 1
89	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
90	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
91	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1

92	webadmin.selcuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
93	www.coursehero.com İnternet Kaynağı	<% 1
94	bireyselbasvurukararlari.com İnternet Kaynağı	<% 1
95	danistay.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
96	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
97	Submitted to Özyegin Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
98	ŞİŞMAN, Gülden. "ANAYASA MAHKEMESİ VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI ÇERÇEVESİNDE VERGİ HUKUKUNDA ÖNGÖRÜLEBİLİRLİK", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2016. Yayın	<% 1
99	COŞKUN, Şenol and KURŞUN, Fatma. "Cezaların şahsiliği ilkesi bakımından imar kanununun 42 nci maddesinde belirtilen "yapının sahibi" kavramı", Türkiye Adalet Akademisi, 2014. Yayın	<% 1
100	Submitted to Deptford Township High School Öğrenci Ödevi	<% 1

101	TAŞDELEN, Okan. "ÇELİŞKİLİ YARGI KARARLARININ ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ", Uyuşmazlık Mahkemesi, 2016. Yayın	<% 1
102	VATANSEVER, Müge. "KAMU İCRA HUKUKUNDA ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ", Maltepe Üniversitesi, 2012. Yayın	<% 1
103	adaletdergisi.adalet.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
104	aile.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
105	meydankibris.com İnternet Kaynağı	<% 1
106	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
107	stj.jusbrasil.com.br İnternet Kaynağı	<% 1
108	www.mbkaya.com İnternet Kaynağı	<% 1
109	www.tau.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
110	Submitted to Dokuz Eylül Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

111	HADİMOĞLU, Nimet Özbek. ""Genel güvenlik bakımından mahzurlu olanlar"ın yurt dışına çıkış özgürlüğü ile Pasaport Kanunu'nun 23. maddesi", Ankara Üniversitesi, 2012. Yayın	<% 1
112	HEKİMLER UÇKAN, Banu. "Anayasa Mahkemesinin Sendikal Haklara İlişkin İptal Kararlarının Genel Bir Değerlendirmesi", Birleşik Metal-İş, 2015. Yayın	<% 1
113	LexisNexis Yayın	<% 1
114	Submitted to University of Zululand Öğrenci Ödevi	<% 1
115	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
116	earsiv.cankaya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
117	issuu.com İnternet Kaynağı	<% 1
118	kutuphane.kku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
119	legalbank.net İnternet Kaynağı	<% 1
120	openaccess.cag.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

		<% 1
121	sakaryahukukdergisi.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
122	www.ankarabaru.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
123	www.haberoran.com İnternet Kaynağı	<% 1
124	www.lebilyalkin.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
125	www.muhamrembalci.com İnternet Kaynağı	<% 1
126	www.seckin.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
127	Ius Gentium Comparative Perspectives on Law and Justice, 2016. Yayın	<% 1
128	Submitted to Karadeniz Teknik University Öğrenci Ödevi	<% 1
129	Parpworth, Neil. "Constitutional and Administrative Law", Constitutional and Administrative Law, 2022 Yayın	<% 1
130	Stanton, John, Prescott, Craig. "Public Law", Public Law, 2022	<% 1

Yayın

131	dipri.org İnternet Kaynağı	<% 1
132	www.mebpersonel.com İnternet Kaynağı	<% 1
133	ÇİFTÇİ, Pınar. "Menfaat dengesi çerçevesinde genel icra hukuku ile kamu icra hukukunun karşılaştırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010. Yayın	<% 1
134	C.F. Forsyth. "The Provenance and Protection of Legitimate Expectations", The Cambridge Law Journal, 2009 Yayın	<% 1
135	denetimakademisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
136	gayrimenkulmevzuati.com İnternet Kaynağı	<% 1
137	www.adaletbiz.com İnternet Kaynağı	<% 1
138	www.mruni.eu İnternet Kaynağı	<% 1
139	www.turkiyeegitim.com İnternet Kaynağı	<% 1
140	www.yenidonem.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1

<% 1

141 ÇAPTUĞ, Mehpare and AKSOY AVCIOĞLU, Ezgi. "İDARİ İŞLEM TEORİSİ AÇISINDAN KAMU İCRA HUKUKU İŞLEMLERİNDEYETKİ VE ŞEKİL UNSURU", Dokuz Eylül Üniversitesi, 2017.
Yayın

<% 1

142 ÖZALP, Nihan Yancı. "YASA, KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME VE MAHKEME KARARLARI IŞIĞINDA TAM GÜN SORUNALI", Gazi Üniversitesi, 2015.
Yayın

<% 1

Alıntıları çıkart üzerinde
Bibliyografyayı Çıkart üzerinde

Eşleşmeleri çıkar < 6 words

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Halil Ozan Yılmaz

Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Hukuk	Bilkent Üniversitesi	2017
Yüksek Lisans	Kamu Hukuku A.B.D.	Atılım Üniversitesi	2022

İş Deneyimi :

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Tayyar Yılmaz Avukatlık Bürosu	Stajyer Avukat	2017-2018
Akkaya Avukatlık Bürosu	Avukat	2018-2020
Tayyar Yılmaz Avukatlık Bürosu	Avukat	2020-Halen Çalışıyor

Yabancı Diller : İngilizce

Tarih : 05.09.2022